Broedvogels in Vlaanderen

2013-2018

Recente status en trends van in Vlaanderen broedende vogelsoorten

Vlaanderen
is wetenschap

INSTITUUT
NATUUR- EN
BOSONDERZOEK

Redactie:
Glenn Vermeersch & Koen Devos

Werkten mee aan deze mededeling:
Koen Devos, Gerald Driessens, Joris Everaert, Simon Feys, Marc Herremans, Thierry Onkelinx, Eric Stienen, Filiep T'Jollyn, Glenn Vermeersch

Auteurs soortteksten:
Koen Devos, Joris Everaert, Eric Stienen, Filiep T'Jollyn, Glenn Vermeersch

Wijze van citeren:
Vermeersch, G., Devos, K., Driessens G., Everaert J., Feys, S., Herremans M., Onkelinx T., Stienen E.W.M. & T'Jollyn F. (2020). Broedvogels in Vlaanderen 2013-2018. Recente status en trends van in Vlaanderen broedende vogelsoorten. Mededelingen van het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek 2020 (1), Brussel, 228 p.
DOI: doi.org/10.21436/inbor.18794135

D/2020/3241/242
Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2020 (1)
ISBN: 9789040304231

Verantwoordelijk uitgever:
Prof. Dr. Maurice Hoffmann, administrateur-generaal
Instituut voor Natuur en Bosonderzoek (INBO)

Vormgeving:
Nicole De Groof

Algemene informatie:
Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek (INBO)

Het INBO is het onafhankelijk onderzoeksinstituut van de Vlaamse overheid dat via toegepast wetenschappelijk onderzoek, data- en kennisontsluiting het biodiversiteits-beleid en -beheer onderbouwt en evalueert.

INBO Brussel
Herman Teirlinckgebouw
Havenlaan 88 bus 73, 1000 Brussel.

info@inbo.be - www.inbo.be

Met medewerking van:
natuurpunt Studie

Broedvogels in Vlaanderen 2013-2018

Recente status en trends van in Vlaanderen broedende vogelsoorten

Glenn Vermeersch, Koen Devos, Gerald Driessens,
Joris Everaert, Simon Feys, Marc Herremans,
Thierry Onkelinx, Eric Stienen & Filiep T'Jollyn

Samenvatting 3

Summary 4

1. Inleiding 5

2. Vogelmonitoring in Vlaanderen 6

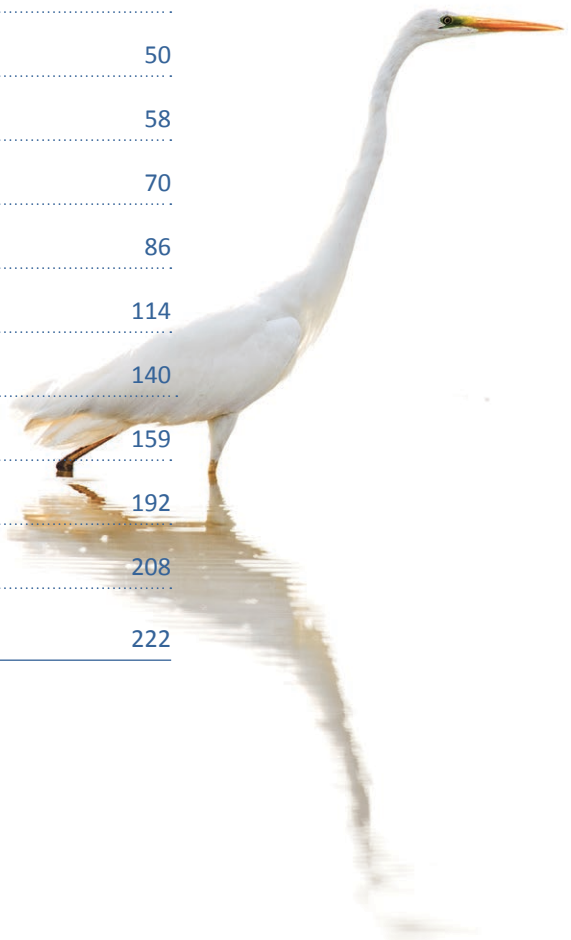
3. Weersomstandigheden in 2013-2018 9

4. Ornithologische ontwikkelingen in 2013-2018 11

5. Soortteksten 16

- Zwanen, Ganzen en Eenden 30
- Hoenders en Futen 50
- Reigers tot en met Aalscholver 58
- Roofvogels en Rallen 70
- Steltlopers, Meeuwen en Sterns 86
- Duiven tot en met Valken 114
- Klauwieren tot en met Staartmees 140
- Zangers tot en met Boomkruiper 159
- Spreeuwen tot en met Piepers 192
- Vinken en Gorzen 208

Referenties 222

Grote Zilverreiger [L. Soerink]

Samenvatting

In dit rapport worden de resultaten van de projecten 'Algemene Broedvogels Vlaanderen' en 'Bijzondere Broedvogels Vlaanderen' besproken voor de periode 2013-2018. De gegevens uit beide projecten worden – indien van toepassing – aangevuld met data verzameld via www.avimap.be, www.waarnemingen.be, soortspecifieke projecten en/of regionale publicaties voor zover deze niet reeds werden opgenomen in de bestaande databanken.

Hoewel de graad van detail erg verschillend is tussen de soorten, beschikken we toch over voldoende informatie om bepaalde, deels terugkerende patronen, te kunnen onderscheiden en staven met goed onderbouwd cijfermateriaal. In totaal worden in dit rapport 182 soorten besproken. Dit zijn nagenoeg alle in Vlaanderen broedende vogels met uitzondering van enkele weinig verspreid voorkomende exoten.

De gekende korte en lange termijn trends voor broedvogelsoorten (resp. 2007-2018 en 1980-2018) lopen grotendeels gelijk. Op de korte termijn is er een wat hoger aandeel afnemende soorten terwijl op de lange termijn meer soorten als 'fluctuerend' worden omschreven. In het algemeen kunnen we stellen dat aan landbouwgebied gebonden vogelsoorten (fors) afnemen. Ook lange afstandstrekkers (sub-Sahara migranten) vertonen een gemiddeld duidelijk negatieve trend. Bosvogels vertonen als groep een meer gematigd beeld, maar nemen gemiddeld toch ook af, vooral onder invloed van de individuele trends van lange afstandstrekkers onder die bosvogelsoorten. Tenslotte blijken soorten gebonden aan moerasvegetaties eveneens sterk onder druk te staan.

Samengevat kunnen we stellen dat de verzamelde cijfers een eerder negatief beeld schetsen. Nagenoeg 50% van het landoppervlak in Vlaanderen bestaat uit landbouwgebied en daar zijn de trends overwegend erg negatief, vooral dan bij soorten die aan de teelten zelf gebonden zijn. Hoewel in andere leefgebieden een meer wisselend beeld naar voren komt, is ook daar gemiddeld genomen heel wat reden tot bezorgdheid. Een opsteker voor natuurbeherende instanties als ANB en Natuurpunt is dat sommige soorten blijken te profiteren van lokaal gevoerd natuurbeheer in beschermde gebieden (bv. Boomleeuwerik, Roerdomp, Woudaapje, Kluut). Positief is ook dat heel wat standvogelsoorten in onze bossen het relatief goed doen. Die bosgebieden blijken lokaal ook kwalitatief voldoende rust en voedsel te bieden aan nieuwkomers als Raaf en Oehoe. Rekening houdend met de voor Vlaanderen gestelde IHD-doelen is er vooral nog veel werk voor soorten van moerassen en kustbroedvogels.

Hoewel onze kennis omtrent trends en verspreiding van broedvogels groot is, legt dit rapport ook enkele kennislacunes bloot. Die zullen naar verwachting worden opgevuld door de opmaak van een nieuwe Vogelatlas waarvoor het terreinwerk recent werd opgestart.

Summary

This report discusses the results of several long-running breeding bird monitoring programs in Flanders (northern part of Belgium) for the period 2013-2018. The data from these programs are - if applicable - supplemented with data collected through citizen science, species-specific projects and/or regional publications insofar as these have not already been included in the existing databases.

Although the degree of detail of the data varies greatly between species, we still have sufficient information at our disposal to be able to distinguish certain, partly recurring evidence-based patterns. A total of 182 species are discussed in this report. These are almost all breeding birds in Flanders, with the exception of a few rare introduced species.

The known short and long term trends for breeding bird species (2007-2018 and 1980-2018 respectively) are largely similar. In the short term there is a somewhat higher proportion of declining species, while in the long term more species are described as 'fluctuating'. Generally speaking, we can say that bird species associated with agricultural areas are declining (sharply). Long-distance migrants (sub-Saharan migrants) also show a clear negative trend on average. Forest birds, as a group, show a more moderate picture, but are also declining on average, especially under the influence of the individual trends of long-distance migrants among these forest bird species. Finally, species linked to swamp vegetation also appear to be under strong pressure.

In summary, we can say that the collected figures paint a rather negative picture. Nearly 50% of the land area in Flanders consists of agricultural land and there the trends are predominantly very negative, especially for bird species linked to the crops themselves. Although a more mixed picture emerges in other habitats, there too, on average, there is considerable cause for concern. A positive development for nature conservation agencies such as ANB and Natuurpunt is that some species appear to benefit from local nature management in protected areas (e.g. Woodlark, Bittern, Little Bittern, Avocet). Another positive aspect is that many species of resident birds in our forests are doing relatively well. Locally, these forest areas also appear to offer sufficient quality rest and food to newcomers such as Raven and Eagle Owl. Taking into account the European population targets set for Flanders, there is still a lot of work to be done especially for species of marshes and coastal breeding birds.

Although our knowledge about trends and distribution of breeding birds is extensive, this report also reveals some knowledge gaps. These are expected to be filled by the creation of a new Bird Atlas for which the fieldwork was recently started.

1. Inleiding

Het Instituut voor Natuur en Bosonderzoek speelt al decennialang een coördinerende rol in de broedvogelmonitoring in Vlaanderen. Het wordt daarin bijgestaan door Natuurpunt Studie m.b.t. het organiseren van het noodzakelijke telwerk wat voornamelijk door vrijwilligers wordt uitgevoerd. INBO zorgt voor het ontwikkelen van de methodiek, het analyseren van de data en het rapporteren ervan.

In het kader van de Europese Vogelrichtlijn wordt 6-jaarlijks een rapport opgemaakt waarin de Vlaamse data worden gecombineerd met die van Wallonië en Brussel. Jaarlijks wordt eveneens een Belgische bijdrage geleverd aan de 'European Bird Indicator' die, op basis van input uit 26 Europese lidstaten, wordt berekend door het EBCC (European Bird Census Council). In 2019 verscheen een rapport waarin de Vlaamse bijdrage aan de Belgische Vogelrichtlijn-rapportage werd beschreven (Vermeersch *et al.* 2019a). Dit rapport omvat alle op dat moment beschikbare kennis mbt trends en populatie-aantallen van bijna alle in Vlaanderen broedende vogelsoorten (exclusief weinig verspreid broedende exoten). Aangezien het een eerder technisch rapport betreft, vormt het de basis voor voorliggende rapportage waarin meer ruimte is om wat dieper in te gaan op een aantal soorten.

In 2009 verscheen een gelijkaardige mededeling van het INBO (Vermeersch & Anselin 2009) die de periode 2006-2007 besprak. In het daarop volgende decennium werd jaarlijks gerapporteerd via korte bijdragen in Vogelnieuws, de ornithologische nieuwsbrief van INBO (zie o.a. Vermeersch & Lewylle 2007, 2008, Vermeersch & Onkelinx 2012, Vermeersch *et al.* 2015, 2017, 2019b).

In 2020 is het veldwerk voor de nieuwe 'Vogelatlas', de opvolger van de Atlas van de Vlaamse broedvogels (Vermeersch *et al.* 2004) van start gegaan. Het voorliggende rapport toont heel duidelijk waar onze kennis-lacunes zich momenteel bevinden en waarom de behoefte aan die nieuwe vogelatlas erg groot is. Hoewel we een behoorlijk goed beeld hebben van de korte- en lange termijntrends van bijna alle Vlaamse broedvogelsoorten, ontbreken voor een aantal soorten toch betrouwbare, jaarlijkse aantalsschattingen. Ook de precieze verspreiding en de regionale zwaartepunten in die aantallen en verspreiding zijn soms minder goed gekend. De hierboven aangehaalde groep van minder talrijk verspreide exoten wordt om die reden deels niet opgenomen in dit rapport.

In wat volgt worden de resultaten van de projecten 'Algemene Broedvogels Vlaanderen' en 'Bijzondere Broedvogels Vlaanderen', verder respectievelijk ABV-project en BBV-project genoemd, besproken. De gegevens uit beide projecten worden – indien van toepassing – aangevuld met data verzameld via www.avimap.be, www.waarnemingen.be, soortspecifieke projecten en/of regionale publicaties voor zover deze niet reeds werden opgenomen in de bestaande databanken.

2. Vogelmonitoring in Vlaanderen

De in dit rapport gepresenteerde gegevens zijn het resultaat van talloze uren terreinwerk, veelal verricht door vrijwillige medewerkers. De belangrijkste projecten daarbij zijn het ABV- en het BBV-project met belangrijke aanvullingen verzameld via avimap.be. Ten slotte worden lokaal gegevens aangevuld met losse waarnemingen en/of regionale rapporten.

2.1. Organisatie

Het ABV-project is een gemeenschappelijk project van INBO en Natuurpunt Studie vzw waarbij INBO instaat voor de verwerking en rapportering van de gegevens en Natuurpunt zorgt voor de coördinatie van het vrijwilligersnetwerk. Het BBV-project werd tussen 1994 en 2016 volledig op het INBO gecoördineerd, toen reeds in toenemende mate in samenwerking met Natuurpunt Studie. Sinds 2016 verloopt de gegevensinvoer via waarnemingen.be en coördineert Natuurpunt Studie de gegevensverzameling door vrijwilligers.

Blauwe Reiger [G. Vermeersch]

2.2. Methodiek

2.2.1 ABV

Het ABV-project richt zich op een selectie van 100 algemene(re) soorten. Het is gebaseerd op punttellingen in 1200 random geselecteerde UTM 1x1 km-steekproefhokken. De hokken werden gestratifieerd volgens 6 grote landschapstypes (Onkelinx *et al.* 2006):

1. Urbaan gebied
2. Suburbaan gebied
3. Agrarisch gebied
4. Moeras en open water
5. Heide en duin
6. Bos

Er wordt gewerkt volgens een 3-jaarlijkse cyclus. Jaarlijks wordt getracht om minimaal ca. 180-200 hokken te tellen. Elk hok wordt driemaal per seizoen bezocht door een vrijwillige medewerker. Tijdens elk bezoek worden 6 punttellingen uitgevoerd op vooraf vastgelegde punten. De totale, jaarlijkse tijdsinvestering per hok bedraagt dus 6x5x3= 90 minuten. Hierbij werd de verplaatsingsduur van punt naar punt niet meegerekend. Alle potentiële broedvogelsoorten worden geteld en op voorgedrukte formulieren genoteerd. Weldra wordt ook voor de ABV-tellingen een invoer-app beschikbaar gesteld. De gegevens worden (al dan niet via de app) ingevoerd in www.meetnetten.be. Voor meer info over de ABV-methode verwijzen we naar Vermeersch *et al.* (2007). In het voorliggende rapport werden gegevens verwerkt van 4 volledige telcycli (2007-2018). Een technisch rapport dat dieper ingaat op de statistische verwerking en per soort meer detailinfo toont, kan geraadpleegd worden op www.inbo.be (Onkelinx *et al.* 2020).

2.2.2. BBV

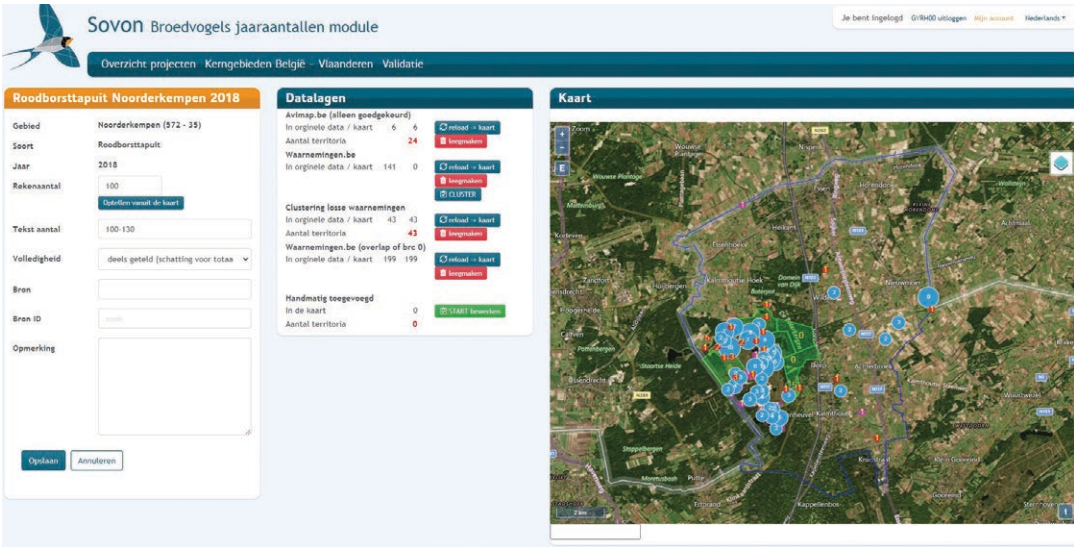
Het BBV-project volgt sinds 1994 de jaarlijkse aantalsontwikkeling van zeldzame (<250 broedparen), kolonievormende en vanuit gevangenschap verwilderde (de zogenaamde 'exoten') broedvogelsoorten, in totaal een 90-tal. Die soorten worden in principe gebiedsdekkend geteld volgens de methode van de uitgebreide territoriumkartering (in detail beschreven in o.a. Vergeer *et al.* 2016). Voor een aantal exoten die sinds het begin van het project sterk in aantal zijn toegenomen is in een aantal regio's een volledige telling echter niet meer jaarlijks haalbaar. Dergelijke soorten (bv. Grote Canadese Gans en Nijlgans) zijn ondertussen talrijk genoeg om opgevolgd te worden in het kader van het ABV-project.

2.2.3. Avimap-plots

Veel van onze vrijwillige medewerkers hebben een 'home patch' waar ze de ornithologische ontwikkelingen jaarlijks op de voet opvolgen. Sommigen zijn ook conservator of beheerder van een lokaal natuurgebied. Om dergelijke lokale, vaak jaarlijke, territoriumkarteringen mee te kunnen nemen in broedvogelrapportages werd in samenwerking met Sovon de Avimap-tool gelanceerd (beschikbaar via www.avimap.be). In toenemende mate worden er ook data ingevoerd door professionele tellers in het kader van langlopende projecten zoals de monitoring van de Waaslandhaven, Sigma-gebieden en poldercomplexen in onze kustpolders. In het begin van 2020 stond de teller reeds op 899 verschillende 'plots' of polygonen waarbinnen dergelijke karteringen werden ingevoerd.

2.2.4. Cluster-applicatie

In de loop van 2018 werd in samenwerking met Sovon een online cluster-applicatie ontwikkeld die ons toelaat terreinkarteringen die werden ingevoerd in Avimap.be te combineren met losse waarnemingen uit waarnemingen.be (Figuur 1).
Voor alle monitoringprojecten werken we met vrijwillige regionale coördinatoren (RECO's) die verantwoordelijk zijn voor de plaatselijke organisatie van het veldwerk en de validatie en doorstroming van de gegevens.

Figuur 1. Voorbeeld van een regionaal invoerscherm in de cluster-applicatie. Zowel data uit Avimap als waarnemingen mét broedcode uit waarnemingen.be zijn beschikbaar voor de regionale coördinator. Hij/zij kan daarop een inschatting maken van de territoria per soort in de betreffende regio. Ter info kunnen eveneens gegevens uit waarnemingen.be zonder broedcode, maar binnen de datumgrenzen voor elke soort getoond worden. De regionale coördinator kan op basis daarvan eventueel nog besluiten om extra territoria aan te duiden. Alle data-bronnen blijven daarbij strikt gescheiden.

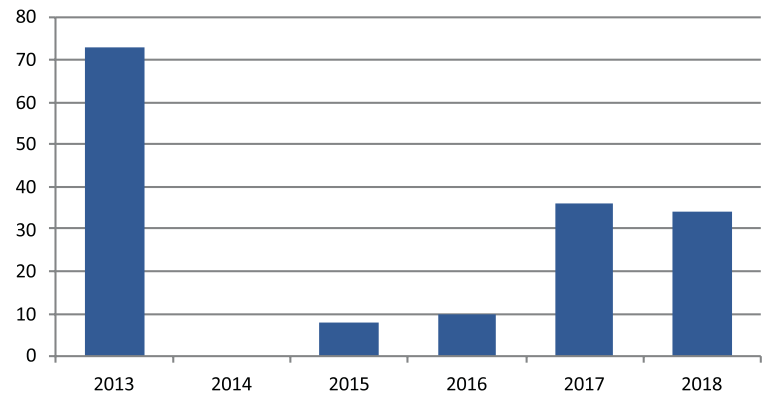
[G. Vermeersch]

3. Weersomstandigheden in 2013-2018

Hoewel de meeste trends waarover we hier rapporteren gedreven worden door grootschalige veranderingen in het landschap en/of veranderende omstandigheden in de overwinteringsgebieden of tijdens de trek, kunnen ook lokale weersomstandigheden voor sommige soorten een behoorlijk grote rol spelen. Denk aan het effect van strenge vorst op populaties van soorten als IJsvogel, Blauwe Reiger, Graszanger, enz… Ook variatie in waterstanden kan in het broedseizoen erg bepalend zijn voor de vestiging en/of broedsucces van soorten als Kwartelkoning, Porseleinhoen en allerlei andere weide- en moerasvogels. Een (extreem) nat voorjaar kan ervoor zorgen dat uitgestrekte delen van het landbouwareaal pas laat in het voorjaar kunnen bewerkt worden, vaak resulterend in een (tijdelijk) hoger broedsucces van soorten die zich daar vestigden. Ten slotte kunnen late voorjaars- of zomerstormen soms een nefaste invloed hebben op allerlei in bomen broedende soorten waaronder kolonievormende soorten als Roek en allerlei reigers, maar tevens verschillende roofvogelsoorten. Hieronder vatten we kort samen hoe de periode 2013-2018 verliep op weerkundig vlak (bron: www.kmi.be).

3.1. Winters in 2013-2018

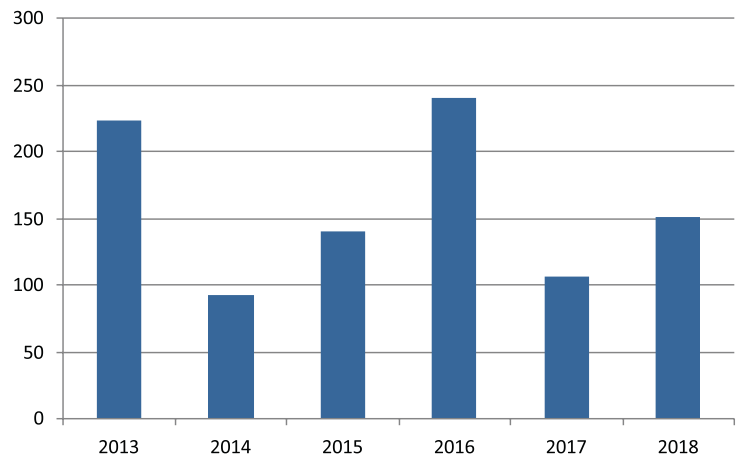
In de besproken periode traden weinig koude periodes op in de winters. De winter van 2012/2013 was de laatste wat koudere winter in een reeks die begon in 2009. Januari-maart 2013 kende enkele korte vorstperiodes en resulteerden finaal in een Hellmann-getal van 73 (Figuur 2), veruit het hoogste van de winters in de periode van dit broedvogelrapport. Maart 2013 was erg koud en tot de derde week van die maand viel er vaak veel sneeuw. Vroeg terugkerende soorten als Blauwborst, Tjiftjaf en vooral Roodborsttapuit hebben toen forse verliezen geleden en voor een soort als Kerkuil werd het een dramatisch broedseizoen. De drie erop volgende winters verliepen dan weer zacht tot extreem zacht zonder noemenswaardige vorstperiodes. In januari ’17 trad een korte, maar venijnige koudeperiode op, maar vooral het bijzonder koude einde van de winter 2017/2018 (laatste dagen februari + eerste week maart ’18) resulteerde opnieuw in veel sterfte bij o.a. IJsvogel en Blauwe Reiger.

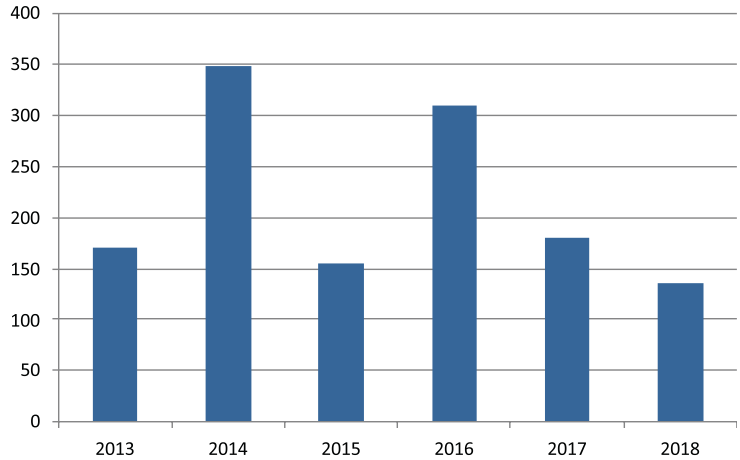
Figuur 2. Hellmann-getallen voor Ukkel in de periode 2013-2018.

3.2. Broedperiodes in 2013-2018

Neerslag in het voorjaar en het eerste deel van de zomer (Figuren 3 en 4) kan een grote rol spelen bij de vestiging en het broedsucces van weidevogels en soorten als bv. Porseleinhoen en Kwartelkoning. Met uitzondering van 2016, toen dankzij de hoge waterstanden in het voorjaar en de vroege zomer o.a. recordaantallen Porseleinhoenen riepen in Vlaanderen, verliep de besproken periode echter erg droog (en warm) en dus ongunstig voor tal van soorten. Vanaf de zomer van 2017 startte een erg droge periode die resulteerde in bijzonder lage grondwaterstanden. De regenval in de erop volgende winters was ruim onvoldoende ter compensatie. In Kempense heidegebieden vielen bijgevolg vele vennen droog en namen lokale populaties van bv. Dodaars af. Ook enkele Kokmeeuw-kolonies verdwenen volledig door het droogvallen van hun broedterreinen. Ongetwijfeld heeft die nog steeds aanhoudende droogte een fors negatieve invloed gehad op heel wat meer aan al dan niet tijdelijke, waterrijke gebieden gebonden broedvogels.

Figuur 3. Voorjaars-neerslagtotaal (maart-mei) in Ukkel in de periode 2013-2018.

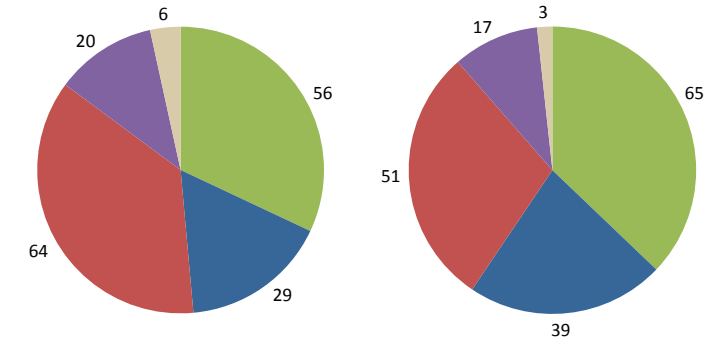

Figuur 4. Zomer-neerslagtotaal (juni-augustus) in Ukkel in de periode 2013-2018.

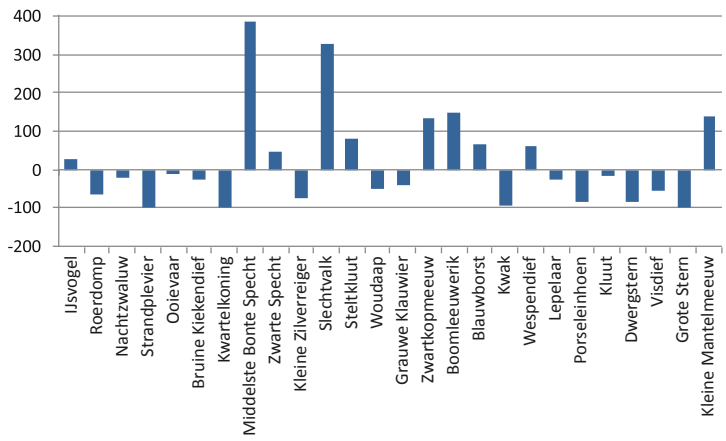
4. Ornithologische ontwikkelingen in 2013-2018

Hoewel de graad van detail erg verschillend is tussen de soorten, beschikken we over voldoende informatie om bepaalde te kunnen onderscheiden en staven met goed onderbouwd cijfermateriaal.

De korte en lange termijn trends voor broedvogelsoorten (resp. 2007-2018 en 1980-2018, Figuur 5) lopen grotendeels gelijk. Op de korte termijn is er een wat hoger aandeel afnemende soorten terwijl op de lange termijn meer soorten als 'fluctuerend' worden omschreven. In het algemeen kunnen we stellen dat -op de korte termijn- aan landbouwgebied gebonden vogelsoorten (fors) afnemen. Ook lange afstandstrekkers (sub-Sahara migranten) vertonen een gemiddeld duidelijk negatieve trend. Bosvogels vertonen als groep een meer gematigd beeld, maar nemen gemiddeld toch ook af, vooral onder invloed van de lange afstandstrekkers onder die bosvogelsoorten. Vlaanderen streeft ernaar voor een aantal soorten de zogenaamde 'instandhoudingsdoelen of kortweg IHD's te behouden of bereiken. Figuur 6 toont voor elke IHD-broedvogelsoort het gemiddelde percentage van de populatie in 2013-2018 t.o.v. de IHD's. Het resultaat is een zogenaamde 'distance to target' per soort. Uit de figuur blijkt dat 10 van de 26 soorten de vooropgestelde doelen bereiken en soms zelfs flink overschrijden (bv. Middelste Bonte Specht en Slechtvalk). Iets meer dan de helft van de soorten haalt de doelen echter (ruim) niet. Sommige soorten (bv. Grauwe Klauwier) lijken die in de nabije toekomst, gezien hun huidge trendverloop, echter wel te zullen bereiken. Opvallend hierbij is het grote aandeel aan moerassen en slikken en schorren gebonden soorten zoals verschillende sternensoorten, Lepelaar, Woudaap en Roerdomp.

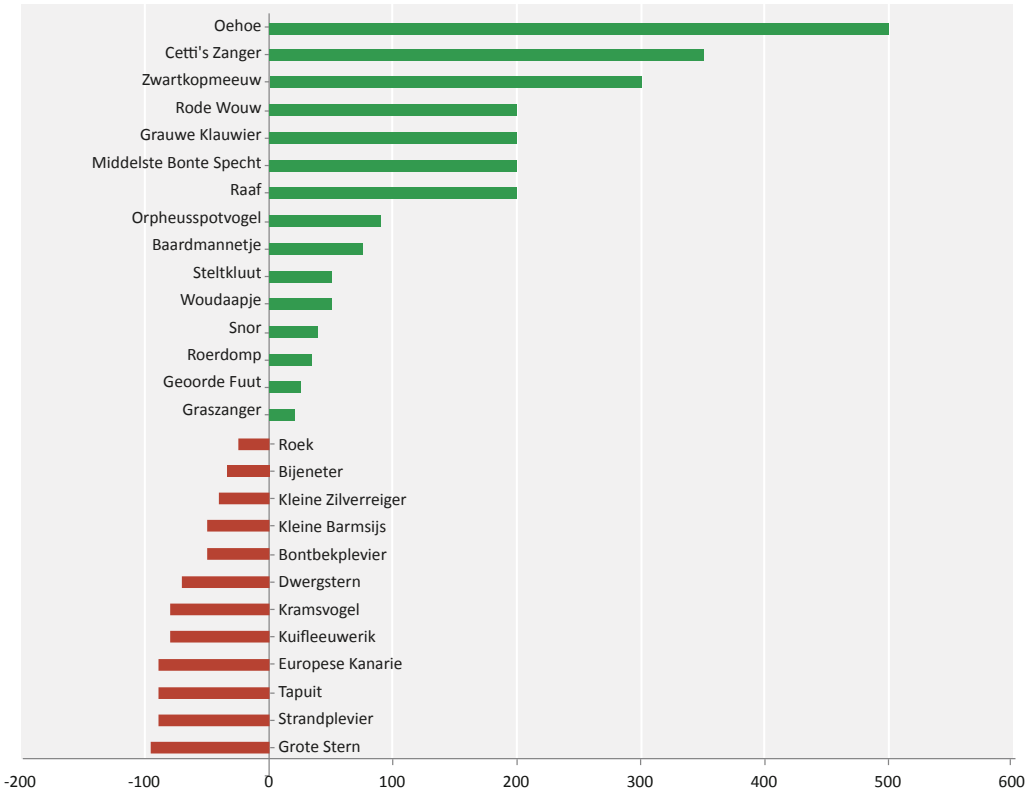

Figuur 5. Overzicht van de korte (2007-2018) en lange (1980-2018) termijn trends van 175 broedvogelsoorten in Vlaanderen met vermelding van het aantal soorten per trendcategorie.

Figuur 6 Distance to target per IHD-soort in Vlaanderen.

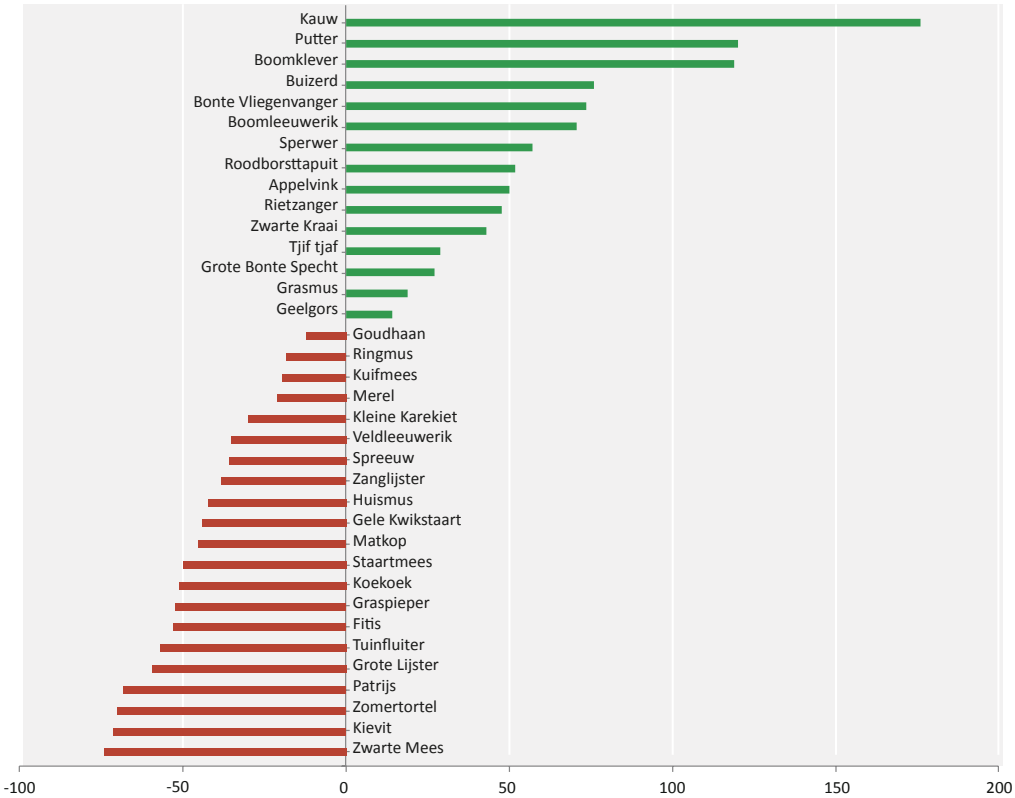
Figuur 7 en Figuur 8 geven een overzicht van enkele opvallende 'winnaars en verliezers' binnen de groep van respectievelijk BBV- en ABV-soorten. Opvallende toenames zijn er van echte nieuwkomers als Raaf en Oehoe. Terwijl de (her)kolonisatie door Raaf van bosrijke regio's in Vlaanderen erg langzaam gaat, lijkt het erop dat Oehoe, sinds het eerste broedgeval in 2005, aan een bijzonder snelle opmars bezig is. Verheugend is ook dat een Europees sterk bedreigde soort als Rode Wouw stilaan een weliswaar kleine populatie opbouwt in de Voerstreek. Ook Zwarte Wouw lijkt overigens aan een voorzichtige toename bezig te zijn. In diezelfde Voerstreek bevindt zich de kernpopulatie van Grauwe Klauwier in Vlaanderen en ook die soort lijkt de voorbije jaren steeds meer uit te breiden. Andere soorten met een overwegend zuidelijk areaal in Europa zijn eveneens goed vertegenwoordigd aan de positieve zijde van Figuur 7: Cetti's Zanger, Orpheusspotvogel, Baardmannetje, Steltkluut en Graszanger profiteren wellicht van het geleidelijk opwarmende klimaat en de ermee gepaard gaande zachtere winters. Wellicht niet toevallig werd in 2017 ook voor het eerst sinds lang weer een broedgeval van Hop genoteerd in Vlaanderen (Verdonck & Driessens 2018). Toch zijn er ook zuidelijke soorten die een (tijdelijke) terugval kenden. Bijeneter breekt nog steeds niet echt door in Vlaanderen en blijft voorlopig een erg onregelmatige broedvogel. Ook Kleine Zilverreigers blijven voorlopig een zeldzaamheid, hoewel ze erg recent toch weer wat uitbreiden. De afname van Europese Kanarie is enorm en

Figuur 7 Opvallende trends (procentuele toe- of afnames op basis van aantalsschattingen voor Vlaanderen) van BBV-soorten in de periode 2007-2018. Detailinfo wordt gegeven in de betreffende soortteksten.

toch enigszins onverwacht. Het aandeel soorten gebonden aan stranden, duinen, slikken en schorren in het onderste deel van Figuur 7 valt eveneens op: Grote Stern, Dwergstern, Tapuit, Kuifleeuwerik en Strandplevier broeden nog slechts in marginale aantallen in Vlaanderen. Grauwe Gors ten slotte is een symboolsoort voor de teloorgang van de diversiteit in ons landbouwgebbied en de kans lijkt groot dat deze eveneens zal verdwijnen als broedvogel in Vlaanderen.

De eerste twee telcycli van het ABV-project (periode 2007-2012) resulteerden in een tamelijk duidelijk beeld: landbouwsoorten namen flink af als groep, terwijl de situatie in de bossen (status quo tot lichte toename) en vooral bij de generalisten (soms forse toename bij tuinvogels en andere soorten die zich wisten aan te passen aan toenemende verstedelijking) leek mee te vallen. Twee extra telcycli (2013-2018) resulteerden in een eerder negatief beeld bij alle hierboven vermelde groepen. Hierop werd uitvoerig ingegaan in Vermeersch *et al.* (2019b). Zoals bij alle samengestelde trends is het steeds raadzaam er de individuele soort-trends op na te slaan om op die manier eventueel andere patronen te ontrafelen. Kijkend naar Figuren 8 en 9 valt het al snel op dat in het verliezende kamp veel soorten zitten die typisch zijn voor het landbouwgebied. Kievit, Patrijs, Zomertortel, Graspieper, Gele Kwikstaart, Spreeuw, Veldleeuwerik en Ringmus nemen allemaal flink af. Daartegenover staan

Figuur 8 Opvallende trends (procentuele toe- of afnames op basis van getelde ABV-steekproefhokken) van ABV-soorten in de periode 2007-2018. Detailinfo wordt gegeven in de betreffende soortteksten.

weinig winnaars in datzelfde landbouwgebied: enkel Geelgors en Roodborsttapuit zitten in de lift. Roodborsttapuit is bovendien een soort waarvan een groot deel van de Vlaamse populatie in onze resterende heidegebieden broedt en het ook daar erg goed doet. Dat zien we overigens ook bij Veldleeuwerik: forse afname in het landbouwgebied, maar toenemend in heidegebied mits er een voor die soort gepast maaibeheer wordt gevoerd. Positieve trends in landbouwgebied lijken enkel nog voorbehouden voor enkele soorten die eerder aan de perceelsranden zijn gebonden dan aan de teelten zelf. Ook de toename van Putter, Grasmus en lokaal in de polders ook Rietzanger speelt zich vooral af in de perceelsranden. Ook andere soort-groeperingen resulteren in een gemiddeld negatief beeld zoals voor standvogels en lange afstandstrekvogels (Vermeersch *et al.* 2019b).

Samengevat kunnen we stellen dat de verzamelde cijfers een eerder negatief beeld schetsen. Nagenoeg 50% van het landoppervlak in Vlaanderen bestaat uit landbouwgebied en daar zijn de trends overwegend erg negatief, vooral dan bij soorten die aan de teelten zelf gebonden zijn. Hoewel in andere leefgebieden een meer wisselend beeld naar voren komt, is ook daar gemiddeld genomen heel wat reden tot bezorgdheid. Een opsteker voor natuurbeherende instanties als ANB en Natuurpunt is dat sommige soorten blijken te profiteren van lokaal gevoerd natuurbeheer in beschermde gebieden (bv. Boomleeuwerik, Roerdomp, Woudaapje, Kluut). Positief is ook dat heel wat standvogelsoorten in onze bossen het relatief goed doen. Die bosgebieden blijken lokaal ook kwalitatief voldoende rust en voedsel te bieden aan nieuwkomers als Raaf en Oehoe. Rekening houdend met de voor Vlaanderen gestelde IHD-doelen is er vooral nog veel werk voor soorten van moerassen en kustbroedvogels.

De in dit rapport gepresenteerde cijfers sluiten grotendeels aan bij wat onze buurlanden rapporteren en bij wat men verspreid doorheen Europa vaststelt (www.ebcc.info). Dat is ook niet verwonderlijk gezien o.a. de landbouwpraktijken in toenemende mate vanuit Europa gestuurd worden. Bovendien zijn alle vogelsoorten erg mobiel in vergelijking met andere soortengroepen waardoor we niet kunnen spreken van exclusief 'Vlaamse' of 'Belgische' populaties. Dat soorten als Tapuit, Paapje en Kuifleeuwerik op het punt staan om als broedvogel te verdwijnen, heeft ook te maken met de sterk negatieve Europese trend en het feit dat onze regio zich op de rand van het Europese areaal bevindt waardoor een inkrimping van dat areaal hier meteen tastbaar wordt. Hoewel (een deel van) de oorzaak van de negatieve trends dus ongetwijfeld buiten onze regio valt (bv. ook jacht tijdens de trek en verslechterde omstandigheden in de overwinteringsgebieden), kan het Vlaamse natuurbeleid, al dan niet met Europese steun, voor heel wat soorten alsnog hulp bieden. Lokaal slaagt me daar in door strikte bescherming en handhaving in (Natura 2000-) natuurgebieden en door het ontwikkelen van nieuwe natuur zoals in havengebieden of langs grote rivieren in het kader van het Sigma-plan. Of regionale soortbeschermingsplannen zoals bv. voor Grauwe Kiekendief en Porseleinhoen zullen slagen in hun opzet moet nog blijken. In agrarisch gebied wordt, mits subsidiëring in het kader van het Europese programma voor plattelandsontwikkeling, getracht tenminste lokaal het tij te keren. Erg lokaal lijken dergelijke initiatieven goed uit te pakken, maar de schaal waarop dit gebeurt, is vooralsnog te beperkt om de hier gerapporteerde, negatieve trends te keren.

Standvogels	Trekvogels	Landbouwsoorten	Bossoorten	Generalisten
Boomklever	Blauwborst	Boerenzwaluw	Bonte Vliegenvanger	Ekster
Boomkruiper	Boerenzwaluw	Geelgors	Boomkruiper	Fazant
Buizerd	Bonte Vliegenvanger	Gele Kwikstaart	Boomklever	Groenling
Ekster	Fitis	Grasmus	Buizerd	Grote Bonte Specht
Fazant	Gekraagde Roodstaart	Graspieper	Fitis	Heggenmus
Gaai	Gele Kwikstaart	Grutto	Gaai	Houtduif
Goudhaan	Grasmus	Kievit	Gekraagde Roodstaart	Huismus
Groene Specht	Grutto	Kneu	Goudhaan	Kauw
Grote Bonte Specht	Kleine Karekiet	Patrijs	Groene Specht	Koolmees
Heggenmus	Koekoek	Ringmus	Groenling	Merel
Holenduif	Rietzanger	Roodborsttapuit	Grote Bonte Specht	Pimpelmees
Houtduif	Spotvogel	Scholekster	Grote Lijster	Roodborst
Huismus	Sprinkhaanzanger	Spotvogel	Holenduif	Spreeuw
Kauw	Tjiftjaf	Torenvalk	Koekoek	Staartmees
Koolmees	Tuinfluiter	Veldleeuwerik	Kuifmees	Turkse Tortel
Kuifmees	Wielewaal	Witte Kwikstaart	Matkop	Vink
Matkop		Wulp	Sperwer	Winterkoning
Merel		Zwarte Roodstaart	Tjiftjaf	Zanglijster
Patrijs			Tuinfluiter	Zwarte Kraai
Pimpelmees			Wielewaal	
Ringmus			Zwarte mees	
Roodborst			Zwarte Specht	
Sperwer			Zwartkop	
Staartmees				
Torenvalk				
Turkse Tortel				
Vink				
Winterkoning				
Zwarte Kraai				
Zwarte Mees				
Zwarte Specht				

Figuur 9 Groep-samenstelling en individuele trends van soorten die gebruikt worden in de klassieke rapportering m.b.t standvogels, trekvogels, landbouwsoorten, bossoorten en generalisten.

Legende: Rood = sterke afname van 30% en meer,
Oranje = afname van 10%-29%,
Lichtgeel = stabiel, -9%-+9%,
Lichtgroen = toename van 10%-29%,
Donkergroen = toename van 30% en meer.

5. Soortteksten

In dit hoofdstuk worden 182 soorten broedvogels behandeld. Dat zijn nagenoeg alle Vlaamse broedvogelsoorten exclusief een aantal exoten waarvan we over weinig recente, gebiedsdekkende data kunnen beschikken. Voor die soorten zal de nieuwe vogelatlas opnieuw betere cijfers opleveren. De soortbesprekingen beperken zich in sommige gevallen tot een beknopte weergave van de beschikbare aantalsschattingen en trends terwijl bij andere soorten die schattingen en trends meer in detail worden besproken. Een samenvatting van de in de afzonderlijke teksten besproken Vlaamse en/of Europese cijfers wordt weergegeven in Tabel 1.

Leeswijzer

Elke soorttekst start bovenaan met een overzicht van de Rode Lijst-status in Vlaanderen (Devos *et al.* 2016) en de meest recente populatieschatting voor Vlaanderen gevolgd door de korte en langetermijn-trends in Vlaanderen, België en Europa (indien gekend en/of significant).

Voor BBV-soorten wordt meestal een beknopt overzicht gegeven van de belangrijkste broedplaatsen in Vlaanderen, vaak ook met een bijkomende aantalsgrafiek (periode 1994-2018). Van uiterst zeldzame broedvogels of in het geval waarnemers aangaven dat broedlocaties niet openbaar konden worden gemaakt, wordt de verspreiding niet in detail besproken. Voor vele BBV-soorten, waaronder zeldzaamheden en een aantal koloniebroedende soorten, geldt de hoogtste volledigheidscode (=4, zie Tabel 1). Soorten als Middelste Bonte Specht golden tijdens vorige rapportages (bv. Vermeersch & Anselin 2009) nog als echte zeldzaamheden (<250 broedparen), maar zijn ondertussen flink toegenomen wat een goede, gebiedsdekkende telling bemoeilijkt. Ook voor algemene soorten koloniebroeders zoals bv. Blauwe Reiger bleek het niet altijd mogelijk volledigheidscode 4 te bereiken.

Voor ABV-soorten werd in het kader van de meest recente Vogelrichtlijn-rapportage (Vermeersch *et al.* 2019a) telkens een ruwe populatieschatting opgemaakt. Voor heel algemene soorten (bv. Merel, Koolmees, Vink enz…) is een dergelijke, erg ruime schatting weinig betekenisvol. De schatting van soorten die tijdens de vorige atlasperiode dienden geteld te worden, werd gecorrigeerd op basis van de sindsdien berekende ABV-trends. Dit levert meer betrouwbare schattingen op hoewel ze nog niet zo nauwkeurig zijn als die voor de goed getelde BBV-soorten. Sommige soorten waren nog vrij algemeen tijdens de vorige atlas, maar zijn sindsdien erg snel afgenomen (bv. Zomertortel, Matkop). Die afname ging vaak dermate snel dat ze ook niet meer konden opgevolgd worden door het ABV-project; dergelijke soorten werden niet meer voldoende opgepikt in het meetnet van steekproefhokken. Een gevolg is dat de nieuwe schattingen voor Zomertortel, Matkop enz… wellicht nog iets te hoog uitpakken. Ook voor beter cijfermateriaal van die groep van soorten komt de nieuwe vogelatlas als geroepen. De bij sommige ABV-soorten getoonde grafieken zijn steeds afkomstig uit Onkelinx *et al.* (2020).

De doelstelling van de algemene broedvogelmonitoring is zo spoedig mogelijk detecteren wanneer er iets aan de hand is met onze broedvogels. Vanuit dat oogpunt is het vermijden van vals negatieve signalen (ten onrechte stellen dat er niets aan de hand is) belangrijker dan het vermijden van vals positieve signalen (ten onrechte stellen dat er iets aan de hand is).

Wanneer we het interval op een figuur weergeven, vullen we het 90% interval aan met een 60% (20%; 80%) interval en een 30% (35%; 65%) interval. Het 30% interval vormt het donkerste deel van het interval en geeft de meeste waarschijnlijke locatie van de werkelijke waarde weer. Naarmate het interval lichter wordt, neemt de onzekerheid toe.

Op het einde van de meeste soortteksten wordt ten slotte kort de situatie in Wallonië belicht en vaak worden er ook cijfers van de omringende landen besproken. Tenzij anders vermeld hebben de Waalse cijfers steeds betrekking op de aan Europa gerapporteerde cijfers in het kader van de 6-jaarlijks Vogelrichtlijn-rapportage www.eea.europa.eu en/of Jacob *et al.* (2010) en de Nederlandse op SOVON Vogelonderzoek Nederland (2018) en Boele *et al.* (2019, 2020).

Bij elke soorttekst wordt de auteur in kwestie vermeld: [KDV] = Koen Devos, [EST] = Eric Stienen, [GVM] = Glenn Vermeersch, [JEV] = Joris Everaert, [FTJ] = Filiep T'Jollyn.

IJsvogel met visje [G. Vermeersch]

Tabel 1 Recente populatieschattingen en trends

Verklaring kolommen:

Pop Min: de minimale broedpopulatie (aantal broedparen) van de soort in Vlaanderen in de periode 2013-2018.

Pop Max: de maximale broedpopulatie (aantal broedparen) van de soort in Vlaanderen in de periode 2013-2018.

KT-Trend: de korte termijntrend (2007-2018) van de broedpopulatie in Vlaanderen. Indien een procentuele toe- of afname kon berekend worden, wordt deze eveneens vermeld. Indien dit niet mogelijk was, wordt '-' weergegeven. NS = Niet significant.

LT-Trend: de lange termijntrend (1980-2018) van de broedpopulatie in Vlaanderen.

Volledigheid: 4= Vlaamse populatie werd zo goed als volledig geïnventariseerd, 3= Inventarisatiegegevens vertonen vrij veel hiaten waarvoor echter goede aanvullende gegevens voorhanden zijn uit literatuur of lokaal onderzoek. Of: moeilijk te inventariseren soorten die in bepaalde gebieden makkelijk over het hoofd kunnen gezien zijn, 2= Inventarisatiegegevens vertonen grote hiaten en zijn vaak onvoldoende om een betrouwbare aantalsschatting op te baseren, 1= Inventarisatiegegevens té onvolledig voor een betrouwbare aantalsschatting.

Trend Europa: De gerapporteerde trend-richting op basis van data verzameld in 26 Europese lidstaten in de periode 2008-2018 (bron: www.ebcc.info). NS = Niet significant.

RL-Vlaanderen: De Rode Lijst-status van de soort in Vlaanderen op basis van Devos *et al.* (2016).

Bijlage I VRL: x= komt voor op de Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn.

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Aalscholver	1200	1500	Toename	NS	Toename	4	NS	Momenteel niet in gevaar	
Appelvink	900	1300	Toename	NS	Toename	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Baardmannetje	30	80	Toename	0,75	Toename	3	NS	Kwetsbaar	
Bergeend	1000	1400	Toename	0,24	Stabiel	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Bijeneter	0	1	Afname	-0,5	Fluctuerend	4	Afname	Niet opgenomen	
Blauwborst	3200	4700	Toename	0,13	Toename	2	NS	Momenteel niet in gevaar	x
Blauwe Kiekendief	0	1	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	4	NS	Niet opgenomen	
Blauwe Reiger	1000	1400	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	3	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Boerenzwaluw	20000	40000	Stabiel	0,06	Afname	1	Afname	Kwetsbaar	
Bontbekplevier	7	15	Stabiel	NS	Afname	4	NS	Ernstig bedreigd	
Bonte Vliegenvanger	700	1200	Toename	NS	Toename	2	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Boomklever	4800	7000	Toename	1,19	Toename	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Boomkruiper	25000	75000	Stabiel	0,03	Stabiel	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Boomleeuwerik	700	1200	Toename	0,71	Toename	2	Stabiel	Bijna in gevaar	x
Boompieper	2400	3800	NS	0,25	Fluctuerend	2	Afname	Bijna in gevaar	
Boomvalk	400	700	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	1	NS	Bijna in gevaar	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Bosrietzanger	10000	25000	Onzeker	NS	Onzeker	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Bosuil	2000	6000	Toename	NS	Toename	1	NS	Momenteel niet in gevaar	
Braamsluiper	8000	13000	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Brandgans	Onbekend	Onbekend	Toename	NS	Toename	1	NS	Exoot	
Bruine Kiekendief	100	140	Stabiel	0,05	Fluctuerend	4	Stabiel	Bedreigd	x
Buidelmees	0	1	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	4	NS	Ernstig bedreigd	
Buizerd	1900	2800	Toename	0,76	Toename	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Casarca	Onbekend	Onbekend	Toename	NS	Toename	2	NS	Exoot	
Cetti's Zanger	300	600	Toename	3,5	Toename	3	Toename	Bijna in gevaar	
Dodaars	700	1100	Fluctuerend	-0,45	Fluctuerend	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Draaihals	0	2	Fluctuerend	NS	Afname	3	Stabiel	Ernstig bedreigd	
Dwergstern	6	82	Afname	NS	Fluctuerend	4	NS	Ernstig bedreigd	x
Ekster	30000	60000	Stabiel	0	Stabiel	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Europese Kanarie	5	30	Afname	-0,9	Afname	2	Afname	Ernstig bedreigd	
Fazant	8000	20000	Afname	-0,16	Stabiel	1	Afname	Exoot	
Fitis	15000	25000	Afname	-0,53	Afname	1	Afname	Kwetsbaar	
Fluiter	300	450	Afname	NS	Fluctuerend	2	Afname	Kwetsbaar	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Fuut	1000	1500	Stabiel	NS	Stabiel	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Gaai	20000	40000	Afname	-0,2	Afname	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Geelgors	2800	4000	NS	0,14	Fluctuerend	2	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Geelpootmeeuw	0	1	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	4	NS	Niet opgenomen	
Gekraagde Rood-staart	2000	3000	Toename	NS	Fluctuerend	2	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Gele Kwikstaart	10000	25000	Afname	-0,44	Afname	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Geoorde Fuut	150	200	Toename	NS	Toename	4	NS	Bedreigd	
Gierzwaluw	20000	40000	NS	-0,05	Afname	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Glanskop	1000	1700	NS	NS	Stabiel	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Goudhaan	15000	25000	Afname	-0,12	Afname	1	Stabiel	Kwetsbaar	
Goudvink	300	750	Toename	NS	Toename	2	Toename	Bijna in gevaar	
Grasmus	40000	65000	Toename	0,19	Stabiel	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Graspieper	2300	3400	Afname	-0,52	Afname	2	Afname	Bedreigd	
Graszanger	0	10	Toename	0,2	Fluctuerend	4	Toename	Ernstig bedreigd	
Grauwe Gans	2000	5000	Toename	0,25	Toename	2	NS	Momenteel niet in gevaar	
Grauwe Gors	30	70	Afname	-0,95	Afname	3	NS	Ernstig bedreigd	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Grauwe Kiekendief	0	1	Fluctuerend	NS	Afname	4	NS	Ernstig bedreigd	
Grauwe Klauwier	38	65	Toename	2	Fluctuerend	3	Stabiel	Bedreigd	x
Grauwe Vliegenvanger	1500	3000	Afname	NS	Afname	1	Stabiel	Bijna in gevaar	
Groene Specht	4500	7000	Stabiel	-0,1	Stabiel	2	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Groenling	40000	80000	Stabiel	0,02	Stabiel	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Grote Bonte Specht	50000	80000	Toename	0,27	Toename	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Grote Canadese Gans	1500	2500	Stabiel	-0,01	Toename	2	NS	Exoot	
Grote Gele Kwikstaart	400	600	Stabiel	NS	Fluctuerend	2	Stabiel	Bijna in gevaar	
Grote Karekiet	2	5	Fluctuerend	0	Afname	4	Stabiel	Ernstig bedreigd	
Grote Kruisbek	0	5	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	4	NS	Niet opgenomen	
Grote Lijster	3000	6000	Afname	-0,59	Afname	1	Toename	Bijna in gevaar	
Grote Stern	0	147	Afname	-0,95	Fluctuerend	4	NS	Bedreigd	x
Grote Zilverreiger	0	0	NS	NS	NS	4	NS	Niet opgenomen	
Grutto	700	750	Afname		Afname	3	Afname	Kwetsbaar	
Havik	325	450	Afname	-0,56	Toename	2	NS	Bijna in gevaar	
Heggenmus	150000	200000	Afname	-0,31	Stabiel	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Holenduif	20000	50000	Afname	-0,19	Toename	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Hop	0	1	NS	NS	NS	4	Afname	Regionaal Uitge-storven	
Houtduif	150000	350000	Toename	0,09	Toename	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Houtsnip	250	750	Toename	NS	Toename	1	NS	Bijna in gevaar	
Huismus	100000	200000	Afname	-0,42	Afname	1	Afname	Kwetsbaar	
Huiszwaluw	8000	11000	Onbekend	0,26	Afname	2	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Ijsvogel	400	800	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	2	Toename	Kwetsbaar	x
Indische Gans	Onbekend	Onbekend	Onbekend	NS	Onbekend	1	NS	Exoot	
Kauw	50000	12000	Toename	1,76	Toename	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Kerkuil	500	700	Toename	0,2	Fluctuerend	3	NS	Momenteel niet in gevaar	
Kievit	5000	15000	Afname	-0,59	Afname	1	Afname	Bedreigd	
Kleine Barmsijs	0	1	Afname	-0,5	Afname	2	NS	Ernstig bedreigd	
Kleine Bonte Specht	800	1600	Toename	NS	Toename	2	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Kleine Karekiet	20000	50000	Afname	-0,3	Afname	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Kleine Mantelmeeuw	1500	4000	Afname	NS	Toename	4	NS	Bijna in gevaar	
Kleine Plevier	280	450	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	2	NS	Kwetsbaar	
Kleine Zilverreiger	3	8	Afname	-0,8	Fluctuerend	4	Stabiel	Bedreigd	x
Kleinst Waterhoen	0	3	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	3	NS	Niet opgenomen	x

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Kluut	400	550	Toename	0,1	Toename	4	NS	Kwetsbaar	x
Kneu	10000	25000	Stabiel	0,04	Afname	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Knobbelzwaan	300	400	Stabiel	0,02	Stabiel	2	Stabiel	Bijna in gevaar	
Koekoek	2000	5000	Afname	-0,51	Afname	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Kokmeeuw	10.500	13.000	Afname		Afname	3	Onzeker	Kwetsbaar	
Koolmees	200000	400000	Afname	-0,16	Stabiel	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Krakeend	1000	1500	Toename	220	Toename	1	NS	Momenteel niet in gevaar	
Kramsvogel	10	50	Afname	NS	Afname	1	Toename	Ernstig bedreigd	
Krooneend	0	2	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	4	NS	Niet opgenomen	
Kruisbek	200	300	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	1	NS	Kwetsbaar	
Kuifeend	1500	2500	Fluctuerend	2,04	Onzeker	2	NS	Momenteel niet in gevaar	
Kuifleeuwerik	8	9	Afname	NS	Afname	4	Afname	Ernstig bedreigd	
Kuifmees	5000	15000	Afname	-0,19	Afname	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Kwak	3	10	Stabiel	NS	Afname	3	NS	Niet opgenomen	x
Kwartel	50	500	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	1	NS	Momenteel niet in gevaar	
Kwartelkoning	1	20	Fluctuerend	NS	Afname	4	NS	Ernstig bedreigd	x
Lepelaar	23	40	Toename	0,3	Toename	4	NS	Ernstig bedreigd	x

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Matkop	1500	3000	Afname	NS	Afname	2	Afname	Bedreigd	
Meerkoet	20000	50000	Toename	0,99	Toename	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Merel	350000	500000	Afname	-0,21	Afname	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Middelste Bonte Specht	150	430	Toename	2	Toename	2	Toename	Bijna in gevaar	x
Nachtegaal	700	1200	Onbekend	NS	Afname	2	Afname	Kwetsbaar	
Nachtzwaluw	600	1000	Toename	0,2	Toename	3	NS	Bijna in gevaar	x
Nijlgans	Onbekend	Onbekend	Toename	NS	Toename	2	NS	Exoot	
Oehoe	10	30	Toename	5	Toename	3	NS	Niet opgenomen	x
Oeverzwaluw	4200	6500	Afname	-0,2	Afname	3	NS	Bijna in gevaar	
Ooievaar	90	116	Toename	0,5	Toename	4	Stabiel	Bedreigd	x
Orpheusspotvogel	10	35	Toename	0,9	Toename	3	Stabiel	Niet opgenomen	
Paapje	0	2	Fluctuerend	NS	Afname	3	Afname	Ernstig bedreigd	
Patrijs	-	<5000	Afname	-0,56	Afname	2	Afname	Kwetsbaar	
Pijlstaart	3	7	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	3	NS	Niet opgenomen	
Pimpelmees	150000	300000	Toename	0,3	Toename	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Porseleinhoen	9	62	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	3	NS	Ernstig bedreigd	x
Putter	1500	2500	Toename	1,2	Toename	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Raaf	0	10	Toename	2	Toename	4	Stabiel	Niet opgenomen	
Ransuil	1000	2500	Afname	NS	Afname	1	NS	Onvoldoende Data	
Rietgors	1500	2300	Afname	-0,4	Afname	2	Afname	Bijna in gevaar	
Rietzanger	2600	5500	Toename	0,48	Toename	2	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Ringmus	10000	20000	Afname	-0,18	Afname	1	Toename	Bedreigd	
Rode wouw	1	6	Toename	2	Toename	4	NS	Niet opgenomen	
Roek	4400	5300	Afname	-0,25	Afname	3	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Roerdomp	25	32	Toename	15	Fluctuerend	4	NS	Ernstig bedreigd	x
Roodborst	200000	400000	Toename	0,27	Toename	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Roodborsttapuit	2700	4000	Toename	0,52	Toename	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Roodmus	0	1	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	4	Afname	Niet opgenomen	
Scholekster	1200	1450	Afname	-0,02	Afname	2	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Sijs	20	120	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	2	Stabiel	Onvoldoende Data	
Slechtvalk	70	90	Toename	0,5	Toename	3	NS	Bedreigd	x
Slobeend	600	900	Afname	NS	Afname	2	NS	Bijna in gevaar	
Smient	0	2	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	2	NS	Niet opgenomen	
Snor	15	45	Toename	0,4	Toename	4	NS	Ernstig bedreigd	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Sperwer	1600	2900	Toename	0,57	Toename	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Spotvogel	3000	7000	Afname	NS	Afname	1	Stabiel	Bijna in gevaar	
Spreeuw	100000	200000	Afname	-0,36	Afname	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Sprinkhaanzanger	450	650	Afname	-0,84	Afname	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Staartmees	10000	20000	Afname	-0,32	Afname	1	Stabiel	Kwetsbaar	
Steenuil	6000	10000	Stabiel	NS	Stabiel	3	NS	Momenteel niet in gevaar	
Steltkluut	5	22	Toename	0,5	Toename	4	NS	Bedreigd	x
Stormmeeuw	21	31	Stabiel	NS	Toename	4	NS	Ernstig bedreigd	
Strandplevier	2	6	Afname	-0,9	Afname	4	NS	Ernstig bedreigd	x
Tafeleend	500	1000	Onbekend	NS	Onbekend	2	NS	Bijna in gevaar	
Taigaboomkruiper	0	10	Toename	0,5	Onbekend	3	Stabiel	Kwetsbaar	
Tapuit	2	5	Afname	-0,9	Afname	4	Afname	Ernstig bedreigd	
Tjiftjaf	50000	75000	Toename	0,29	Fluctuerend	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Torenvalk	1800	2800	NS	0,08	Afname	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Tuinfluiter	35000	55000	Afname	-0,57	Afname	1	Afname	Bijna in gevaar	
Tureluur	270	360	Stabiel	NS	Afname	2	Afname	Kwetsbaar	
Turkse Tortel	50000	100000	Afname	-0,22	NS	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Veldleeuwerik	6500	10000	Afname	-0,35	Afname	2	Afname	Kwetsbaar	
Velduil	0	23	Fluctuerend	NS	Fluctuerend	4	NS	Niet opgenomen	
Vink	300000	500000	Toename	0,15	Toename	1	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Visdief	450	1550	Afname	NS	Fluctuerend	4	NS	Kwetsbaar	x
Vuurgoudhaan	1200	2300	Toename	NS	Toename	2	Stabiel	Momenteel niet in gevaar	
Waterhoen	10000	25000	Afname	-0,46	Afname	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Waterral	600	1000	Toename	0,1	Stabiel	2	NS	Momenteel niet in gevaar	
Watersnip	20	35	Stabiel	NS	Afname	3	Afname	Ernstig bedreigd	
Wespendief	150	300	Toename	0,1	Stabiel	2	NS	Bijna in gevaar	x
Wielewaal	850	1450	Afname	-0,3	Afname	2	Stabiel	Bedreigd	
Wilde Eend	50000	150000	Afname	-0,27	Afname	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Winterkoning	200000	350000	Stabiel	-0,04	Stabiel	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Wintertaling	450	750	Onzeker	NS	Onzeker	2	NS	Bijna in gevaar	
Witte Kwikstaart	30000	70000	Stabiel	-0,02	Stabiel	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Woudaapje	29	51	Toename	0,5	Toename	4	NS	Bedreigd	x
Wulp	170	230	Afname		Afname	3	Stabiel	Bedreigd	

Soort	Pop Min	Pop Max	KT-Trend	KT-Trend	LT-Trend	Volledig-heid	Trend Europa	RL Vlaanderen	Bijlage I VRL
Zanglijster	50000	100000	Afname	-0,38	Afname	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Zilvermeeuw	1200	2250	Afname	NS	Toename	4	NS	Bijna in gevaar	
Zomertaling	100	150	Afname	NS	Afname	2	NS	Bedreigd	
Zomertortel	-	<500	Afname	NS	Afname	2	Afname	Ernstig bedreigd	
Zwarte Kraai	40000	70000	Toename	0,43	Toename	1	Afname	Momenteel niet in gevaar	
Zwarte Mees	5000	15000	Afname	-0,74	Afname	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Zwarte Roodstaart	6000	12000	Afname	-0,12	Toename	2	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Zwarte Specht	650	1000	Afname	NS	Fluctuerend	2	Stabiel	Bijna in gevaar	x
Zwarte wouw	0	2	Toename	NS	Fluctuerend	4	NS	Niet opgenomen	x
Zwarte Zwaan	Onbekend	Onbekend	Onbekend	NS	Onbekend	1	NS	Exoot	
Zwartkop	150000	250000	Toename	0,5	Toename	1	Toename	Momenteel niet in gevaar	
Zwartkopmeeuw	1500	2500	Toename	3	Toename	4	NS	Kwetsbaar	x

Wilde Eend [G. Vermeersch]

ZWANEN GANZEN EN EENDEN

Grote Canadese Gans

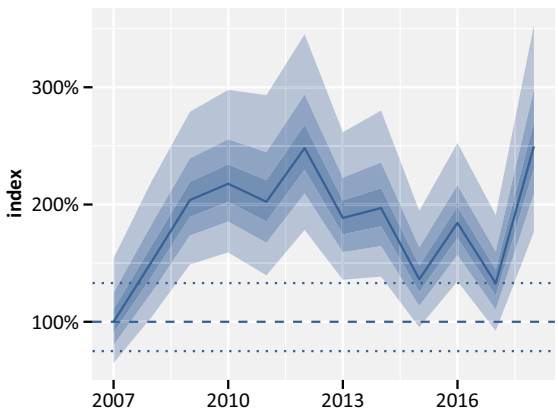
Branta canadensis canadensis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	1500-2500	Stabiel	Toename	+13%	-	NS

De populatie van deze soort is in de loop van de jaren 1970 ontstaan uit ontsnapte en uitgezette dieren uit privécollecties. Van nature komt ze voor in Noord-Amerika. Vanuit de kerngebieden rond Gent en Antwerpen liepen de aantallen snel op en in de periode 2000-2002 werd de Vlaamse populatie reeds geschat op 1400-1800 broedparen. De soort veroorzaakt schade aan kwetsbare vegetaties, eutrofiëring van plassen en concurrentie met inheemse watervogels, waardoor al geruime tijd maatregelen getroffen werden om de populatie aan banden te leggen (ruivangsten, jachten en prikken eieren). In veel van de oorspronkelijke kernregio's heeft dit geleid tot een stabilisatie of zelfs afname van de aantallen. Andere regio's werden pas na de atlasperiode 2000-2002 volop gekoloniseerd en daar is nog steeds sprake van een toename, zoals in Limburg waar het aantal broedparen steeg van amper 13 in 2002 naar ruim 200 in 2018.

In Nederland behoort de Grote Canadese Gans tot één van de snelst toegenomen broedvogels sinds de vorige atlas (1998-2000), ondanks de grote aantallen die afgeschoten worden. In de periode 2013-2015 werd het aantal broedparen er geschat op 9000 tot 12.000. Ook in Wallonië groeide de populatie spectaculair van een eerste broedgeval in 1986 tot ergens tussen de 670-1000 broedparen in 2009.

[FTJ]

Trend van de Grote Canadese Gans (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Canada Goose (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Brandgans

Branta leucopsis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	Onbekend	Toename	Toename	-	-	NS

Brandgans [L. Soerink / Vilda]

De Brandgans broedt in Europa van nature op Spitsbergen, in Arctisch Rusland en op enkele eilanden in de Baltische zee. De andere populaties in West-Europa alsook de Vlaamse zijn minstens gedeeltelijk ontstaan uit ontsnapte en uitgezette dieren uit privécollecties. Er is met zekerheid vastgesteld dat er zich ook wilde exemplaren bij deze verwilderde populaties gevoegd hebben.
Het eerst bewezen broedgeval in Vlaanderen vond plaats in 1992. In 2004 werd de populatie geschat op 120-150 broedparen. Bij gebrek aan gebiedsdekkende gegevens kunnen we momenteel geen uitspraak doen over de precieze omvang van de Vlaamse populatie. In Limburg nam de soort toe van 21 broedparen in 2006 naar 73 in 2018. Aan het Schulensmeer en de Paalse plas in Beringen werd een deel van de dieren weggevangen en werden eieren geprikt om de populatiegroei te beperken. Aan de Oostkust schommelde de populatie rond 20 broedparen in de periode 2013-2018.

In Nederland nam de populatie exponentieel toe sinds de jaren ‘90 tot 16.000-22.000 broedparen in 2013-2015. Momenteel lijkt de toename er afgezwakt. Verhoogd afschot zou een belangrijke reden zijn voor de stabilisatie. In Wallonië blijft de soort zeer schaars vertegenwoordigd met slechts enkele verspreide broedparen.

[FTJ]

Indische Gans

Anser indicus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	Onbekend	-	-	-	-	NS

Indische Gans [R. Verlinde / Vilda]

De Indische Gans is een erg schaarse broedvogel in Vlaanderen. Net zoals heel wat andere ganzensoorten in Vlaanderen stamt ook de populatie van deze soort af van exemplaren uit private watervogelcollecties. Van nature komen ze voor op de hoogvlaktes in Centraal-Azië. In 2004 werd de Vlaamse populatie geschat op 20-25 broedparen. Bij gebrek aan gebiedsdekkende gegevens kunnen we momenteel geen uitspraak doen over de huidige Vlaamse populatie. Het terreinwerk voor de nieuwe Vogelatlas zal daar wellicht verandering in brengen.

In Nederland werd de populatie tussen 2008 en 2010 nog geschat op 125-200 broedparen (Lensink et al 2013b). Door afschot en wegvangst werd de populatie recent teruggebracht tot 50-90 broedparen. In Wallonië beperkt de populatie zich tot 1-2 broedparen.

[FTJ]

Grauwe Gans

Anser anser

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	2000-5000	Toename	Toename	-	-	NS

Grauwe Gans [Y. Adams / Vilda]

Er zijn geen nauwkeurige cijfers beschikbaar over de evolutie van het broedbestand in Vlaanderen sinds de broedvogelatlas 2000-2002. Wegens het geclusterd voorkomen levert ook het ABV-project geen betrouwbare cijfers op. In een aantal kerngebieden of kernregio's lijkt zich een afname te hebben voorgedaan zoals in Zeebrugge en Damme. In de regio Noord-West-Vlaanderen werd de populatie er in 2002 nog geschat op 700 paar maar dit aantal wordt nu niet meer gehaald. Daartegenover staat dat de soort haar verspreidingsareaal in Vlaanderen de voorbije 20 jaar nog aanzienlijk heeft uitgebreid en tal van nieuwe gebieden heeft gekoloniseerd. Dit is o.a. duidelijk zichtbaar in Limburg waar de populatie steeg van 180-210 paar in 2002 naar 719 in 2017. De laatste jaren zijn de aantallen er weer wat afgenomen tot 500 paar, o.a. door het nemen van populatie-reducerende maatregelen en verstoring van broedgebieden. Ook buiten Limburg vindt er op lokale schaal beheer van broedpopulaties plaats (o.a. prikken van eieren) waardoor de snelheid van de toename op zijn minst vertraagd wordt.

Algemeen gezien kunnen we aannemen dat het aantal broedende Grauwe Ganzen in Vlaanderen minstens verdubbeld is sinds de laatste schatting van 1000-1300 paar in 2002. Daarmee blijft de Vlaamse populatie ver onder het niveau van de Nederlandse aantallen (67.000-110.000 in 2013-2015). Net als in Vlaanderen profiteert de soort bij ons noorderburen van natuurontwikkelingsprojecten en moerasuitbreiding, maar daarnaast is er ook een duidelijke opmars in stedelijk gebied.

[KDV]

Zwarte Zwaan

Cygnus atratus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	Onbekend	-	-	-	-	NS

De Zwarte Zwaan is een schaarse broedvogel in Vlaanderen. De populatie van deze soort is ontstaan uit ontsnapte en uitgezette dieren uit parken en privécollecties. Van nature komt de soort voor in Australië en Tasmanië. In 2004 werd de populatie tussen de 40-45 broedparen geschat. Bij gebrek aan gebiedsdekkende gegevens kunnen we momenteel geen uitspraak doen over de Vlaamse populatie. In Limburg schommelt de populatie tussen de 4-8 paren, waarvan de helft in de Maasvallei broedt. Een hogere dichtheid valt ook vast te stellen in de Dijlevallei tussen Leuven en Sint-Agatha-Rode.

In Nederland is de populatie stabiel en wordt die geschat op 40-60 broedparen. De Waalse populatie beperkt zich tot een drietal broedparen.

[FTJ]

Knobbelzwaan

Cygnus olor

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	300-400	+2%	Stabiel	+4%	+212%	Stabiel

Knobbelzwanen komen tot broeden in zowel zoet als brak water en in zowel natuurlijke als artificiële waterpartijen. In de periode 2000-2002 ging men uit van een vooruitgang van de populatie, ondanks het feit dat er weinig goede historische data beschikbaar waren. De in 2007-2018 verzamelde ABV-data laten ons niet toe een goede uitspraak te doen over de huidige trend van Knobbelzwaan in Vlaanderen.

In de Waaslandhaven is de soort de laatste tien jaar meer dan verdriedubbeld. De soort profiteert er duidelijk van de aanleg van nieuwe natte natuurterreinen, iets wat op termijn nog meer zal spelen wanneer de werken in het kader van het Sigmaplan allemaal zullen uitgevoerd zijn.

Na een eerdere sterke toename in Nederland, stelt men daar de laatste decade een lichte daling vast. De strenge winter van 2009-2010 en afschot (wegens schade aan landbouwgewassen) zijn mogelijke oorzaken. In Wallonië neemt de soort nog steeds toe. Zachte winters, geen afschot en bijvoederen door de mensen ziet men hier als enkele van de oorzaken.

[FTJ]

Nijlgans

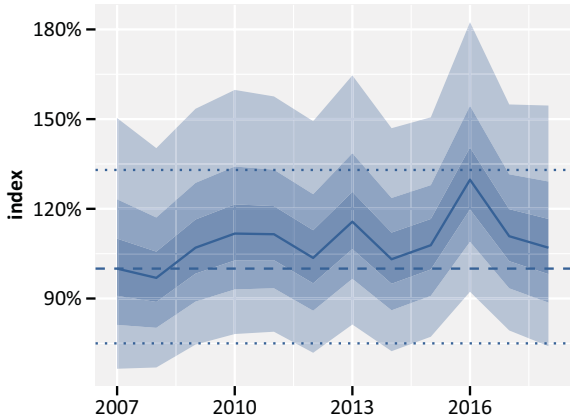
Alopochen aegyptiaca

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	Onbekend	Toename	Toename	-	-	NS

Deze van oorsorong in Afrika (ten zuiden van de Sahara) voorkomende soort is al decennialang een wijdverspreide broedvogel in Vlaanderen. Ze broeden zowel in boomholtes als op de grond en bezetten ook vaak nestkasten voor Torenvalken. In de periode 2000-2002 werd de totale Vlaamse populatie geschat op 800-1100 broedparen. De soort gedraagt zich vaak agressief tegenover inheemse broedvogels en kan, wanneer ze in grote aantallen voorkomt, schade toebrengen aan vegetaties en gewassen. Ondanks de inspanningen om de soort te controleren via afvangst, prikken van eieren en jacht (Van Daele 2012) blijkt uit de ABV-tellingen en de zomerganzentellingen (Devisscher 2019) dat Nijlgans nog steeds toeneemt in Vlaanderen. Die toename vertaalt zich in Limburg in een stijging van 73 broedparen in 2006 tot 105 in 2018. Aan de Oostkust is er een stabilisatie rond 40 paren.

Sinds 2010 stabiliseert de populatie ook in Nederland (6900-11.400 broedparen). Wellicht deels door verzadiging van bepaalde gebieden en afschot. In Wallonië nam de soort nog sterk toe van ca. 30 broedparen eind jaren 1990 tot 330-590 broedparen in 2007.

[FTJ]

Trend van de Nijlgans (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Egyptian Goose (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Casarca

Tadorna ferruginea

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	Onbekend	Toename	Toename	-	-	NS

Hoewel de wilde oorsprong van enkelingen weliswaar niet volledig kan uitgesloten worden, wordt Casarca in Vlaanderen beschouwd als een exoot. Van nature komt de soort voor rond de Zwarte Zee, Centraal-Azië en NW-Afrika. In 2000-2002 werden 5-10 broedparen geteld, maar bij gebrek aan gebiedsdekkende gegevens kunnen we momenteel geen uitspraak doen over de Vlaamse populatie in 2013-2018. Ze is echter met zekerheid verder toegenomen. In Limburg werden in 2016 bv. 20 broedparen vastgesteld, waarvan 7 in de Maasvallei. In de buurlanden zijn de populaties voorlopig ook klein. De Nederlandse populatie (10-30 broedparen) is stabiel (Werkgroep Casarca Nederland 2018).

[FTJ]

Bergeend

Tadorna tadorna

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1000-1400	Toename	Stabiel	-	-	Stabiel

In de broedvogelatlas 2000-2002 werd het broedbestand van Bergeend in Vlaanderen geraamd op 1000-1400 paar. De indruk bestaat dat de soort sindsdien goed heeft standgehouden, maar er zijn onvoldoende monitoring- en inventarisatiegegevens om dit staven, althans wat betreft de trend op Vlaams niveau. De resultaten van het ABV-project zijn voor deze soort niet voldoende representatief en niet significant. Uit gebiedsinventarisaties blijkt dat recent op zijn minst plaatselijk nog een toename heeft plaatsgevonden, zoals op Antwerpen-Linkeroever waar het aantal broedparen steeg van 148 in 2003 naar meer dan 200 sinds 2012 (max. 266 in 2016). Op de Rechterscheldeoever is de laatste 10 jaar dan weer een afname vastgesteld. Aan de Oostkustpolders is over het voorbije decennium geen duidelijke trend te onderscheiden, met aantallen die schommelen tussen 200 en ruim 300 paren. Het doorgaans hoge aantal niet-broeders maakt het bij deze soort soms lastig om een betrouwbare schatting te maken van het effectief aantal broedparen.

In Nederland zit het aantal Bergeenden nog steeds in stijgende lijn (5700-9400 paar in 2013-2015), maar zijn er wel aanzienlijke verschillen van regio tot regio. De algemene toename kan vooral toegeschreven worden aan een verdere uitbreiding van het broedareaal naar vooral agrarische gebieden in het binnenland. In Flevoland en het Deltagebied zijn de aantallen daarentegen recent afgenomen.

[KDV]

Carolina-eend

Aix sponsa

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	Onbekend	-	-	-	-	NS

Carolina-eend [R. Verlinde / Vilda]

Carolina-eenden broeden vaak in plassen bij oudere bossen aangezien ze nood hebben aan nestholtes om tot broeden te komen. Ook van nestkasten voor o.a. uilen maken ze graag gebruik. Dit is een zeldzame exoot in Vlaanderen en een pak minder talrijk dan die andere boombroedende eendensoort, de Mandarijneend. In 2000-2002 schatte men de populatie tussen de 25-30 broedparen. Bij gebrek aan gebiedsdekkende gegevens kunnen we momenteel geen uitspraak doen over de Vlaamse populatie en het is dan ook wachten op de nieuwe cijfers die worden verzameld voor de nieuwe vogelatlas. Ook in onze buurlanden breekt de soort helemaal niet door en blijven de aantallen broedparen erg bescheiden.

[FTJ]

Mandarijneend

Aix galericulata

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	Onbekend	Toename	Toename	-	-	NS

De Vlaamse populatie van deze Oost-Aziatische soort is eveneens ontstaan uit ontsnapte en uitgezette dieren uit privécollecties. Net zoals Carolina-eend en Brilduiker broeden ze in boomholten en nestkasten. In 2000-2002 schatte men de populatie net onder 100 broedparen, waarvan 70% in de centrale Kempen en het heuvelland ten ZO van Brussel voorkwam. Bij gebrek aan gebiedsdekkende gegevens kunnen we momenteel geen uitspraak doen over precieze grootte van de Vlaamse populatie, maar in het algemeen lijkt er sprake van een toename.

In Limburg schommelde de populatie in 2013-2018 rond 20-30 paren, maar ook hier werd de soort niet volledig opgevolgd. De hoogste dichtheden worden nog steeds bereikt ten ZO van Brussel en in de centrale Kempen.

In Nederland verdubbelde de populatie in de periode 2013-2018 tot 300-400 paren. De kleine populatie in Wallonië (53-71 koppels) neemt ook verder toe. Grotere beschikbaarheid van nestholtes (o.a. door de veroudering van de bossen en de toename van Zwarte Specht) wordt als belangrijke oorzaak gezien.

[FTJ]

Smient

Mareca penelope

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-2	Fluctuerend	Fluctuerend	-	-	NS

Effectieve broedgevallen van Smient blijven een zeldzaamheid in Vlaanderen. Goed gedocumenteerde waarnemingen van vrouwtjes met pulli of nestvondsten uit de periode na de vorige broedvogelatlas zijn ons niet bekend. Wel worden jaarlijks op verschillende plaatsen overzomerende vogels waargenomen. Soms gaat het daarbij om vogels die niet meer kunnen vliegen (vaak samen met een gezonde partner).

In Nederland is de soort iets talrijker in het broedseizoen (20-40 paar in de periode 2013-2015), maar ook daar zijn er elk jaar maar weinig zekere broedgevallen.

[KDV]

Krakeend

Mareca strepera

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1000-1500	Toename	Toename	-	-	NS

Krakeend [Y. Adams / Vilda]

Het ziet er naar uit dat de Krakeend haar verspreidingsareaal nog aanzienlijk heeft uitgebreid in vergelijking met de atlasperiode 2000-2002, zeker in het westen van Vlaanderen. Onder meer in de IJzervallei broeden tegenwoordig tientallen paren, tegenover hooguit enkele 20 jaar geleden. In de Uitkerkse Polder steeg het aantal paren van 3 in 2004 naar 52 in 2018. Maar ook in de oorspronkelijke kerngebieden doet de soort het nog steeds erg goed. In De Kuifeend te Oorderen ging het van 33-36 paar omstreeks de eeuwwisseling naar meer dan 60 paar vanaf 2014 (max. 76 paar in 2016). Op Antwerpen-Linkeroever noteerde men een stijging van 80 paar in 2003 naar 258 in 2016. Deze lokale trends doen ons vermoeden dat de Vlaamse populatieschatting van 1000-1200 paar tijdens de vorige atlasperiode ondertussen een stuk hoger ligt. Ook de ABV-gegevens wijzen op een sterke toename in Vlaanderen maar zijn voor deze soort moeilijk te interpreteren wegens het geclusterd voorkomen in waterrijke gebieden (die vaak niet meegenomen zijn in het ABV-meetnet). We wachten dus de resultaten van de nieuwe atlas af voor een betrouwbare update van de aantallen in Vlaanderen.

In Nederland broedden in 2013-2015 maar liefst 21.000 tot 26.000 paren. Ook daar heeft de soort haar areaal sterk uitgebreid en zijn de aantallen exponentieel toegenomen.

[KDV]

Wilde Eend

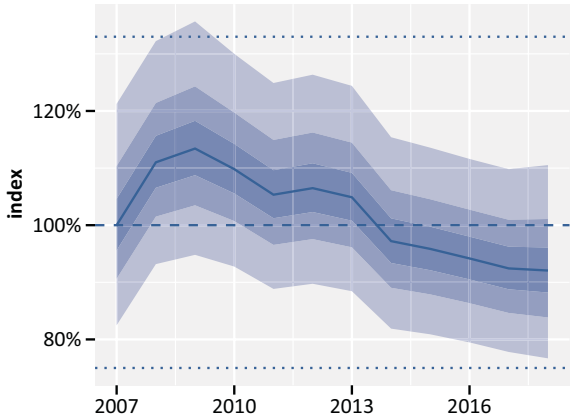
Anas platyrhynchus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50.000 – 150.000	-27%	Afname	-	-	Afname

Wilde Eend is nog steeds met grote voorsprong de meest algemene watervogelsoort in Vlaanderen. De resultaten van het ABV-project wijzen echter op een significante afname van 27% over de periode 2007-2008. Daarmee volgen we de trend in Nederland waar al langer een landelijke achteruitgang wordt vastgesteld (-30% tussen 1990 en 2015). Een analyse van demografische gegevens leerde daar dat dit waarschijnlijk niet het gevolg is van een afnemend nestsucces of een lagere kans op overleving (van de Bremer *et al.* 2015).

Dit maakt het volgens Sovon aannemelijk dat de oorzaken van de achteruitgang liggen in de kwetsbare kuikenfase. Of dit samenhangt met veranderend voedselaanbod (al dan niet in samenhang met veranderend landgebruik) of een toegenomen predatiedruk door roofdieren blijft vooralsnog onduidelijk.

[KDV]

Trend van de Wilde Eend (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Mallard (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Slobeend

Spatula clypeata

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	600-900	Onzeker	Onzeker	-	-	NS

Slobeenden worden niet voldoende opgepikt door het ABV- en BBV-meetnet, waardoor we geen goed beeld hebben van de trend in Vlaanderen sinds de vorige atlasperiode 2000-2002 (populatie geschat op 800-1000 paar). Regionale en lokale inventarisatiegegevens van de laatste 20 jaar wijzen vaak op fluctuerende aantallen, zoals in Noord-West-Vlaanderen waar meestal tussen 100 en 150 paren worden geteld. Op Antwerpen-Linkeroever worden in 'goede' jaren tot ruim 60 paren vastgesteld (2016, 2017), in andere jaren soms aanzienlijk minder (bv. 36 paar in 2018). In andere regio's – vooral in het oosten van Vlaanderen - lijkt dan weer sprake van een aanzienlijke afname. Terwijl de populatie in Limburg in de atlasperiode 2000-2002 nog op 90-100 paar werd geraamd, worden er voor de laatste jaren maximaal een 16-tal paar doorgegeven. Het nieuwe atlaswerk zal moeten duidelijk maken of het hier om een onderschatting van het werkelijke broedbestand gaat.

In Nederland wordt de landelijke populatie op 6200-7500 paar geschat. Er is over de periode 1990-2018 een duidelijk afnemende trend waarneembaar, weliswaar met een zekere stabilisatie tijdens de laatste 10 jaar.

[KDV]

Wintertaling

Anas crecca

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	450-750	Onzeker	Onzeker	-	-	NS

De Wintertaling is een moeilijk te inventariseren soort die in de meeste gebieden slechts in lage dichtheden voorkomt. Vrouwtjes met pulli laten zich ook maar zelden zien. Dit maakt dat het moeilijk is om de trend van deze soort op te volgen via de lopende monitoring-projecten. Het is dan ook moeilijk in te schatten hoe de huidige aantallen zich verhouden tot de populatieschatting van 500-600 paar in 2000-2002. In veel landen wordt echter een afname vastgesteld.

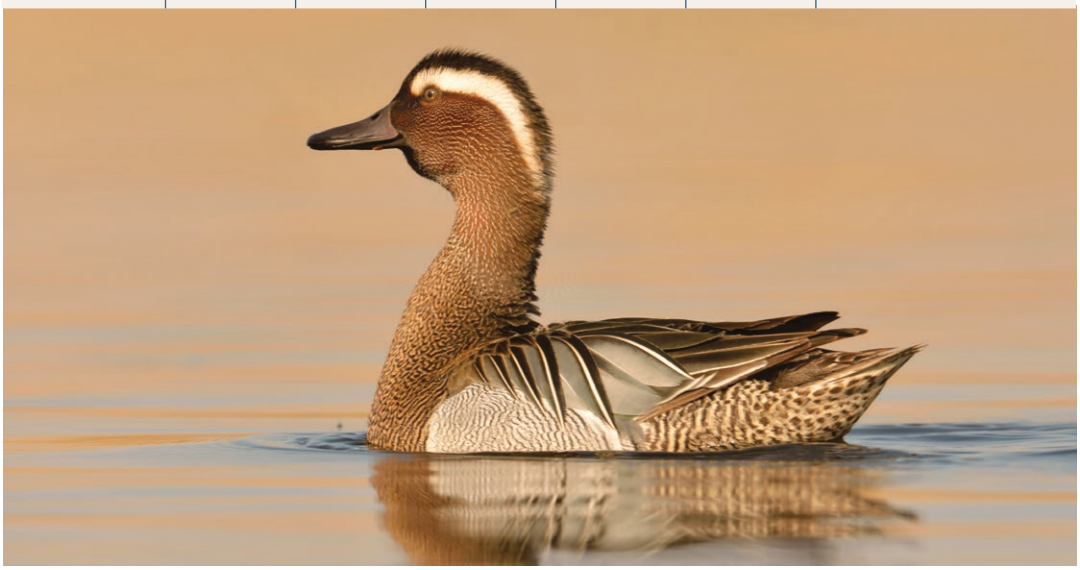
Ook in Nederland zijn de broedvogelaantallen met 30% afgenomen sinds 2000. In 2013-2015 werd het broedbestand er geschat op 1600-1900 paar.

[KDV]

Zomertaling

Spatula querquedula

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	100-150	Afname	Afname	-	-	NS

Zomertaling [Y. Adams / Vilda]

Zomertalingen zijn als broedvogel maar dun gezaaid in Vlaanderen. Het resultaat van 160-200 paar tijdens de vorige atlasperiode 2000-2002 was enigszins hoger dan verwacht, maar het is weinig waarschijnlijk dat dit aantal nu nog gehaald wordt. Voor de volledige provincie Limburg ligt de bovengrens van de populatie de laatste jaren op 10 paar. Ook in Noord-West-Vlaanderen en de IJzervallei – beide belangrijke regio's voor deze soort - wordt dat aantal in heel wat jaren niet meer overschreden. Het lijkt er op dat de soort plaatselijk wel profiteert van natuurinrichtingsprojecten zoals in het Blankaartgebied, de Uitkerkse Polder en Antwerpen-Linkeroever. Daartegenover staat echter dat Zomertalingen nauwelijks nog stand kunnen houden buiten onze natuurgebieden, waar moerasbiotopen en vochtige, extensief beheerde graslanden steeds zeldzamer worden. De Zomertaling is bovendien een erg verstoringsgevoelige soort. Jaarlijks kunnen vrij grote fluctuaties in het aantal broedparen voorkomen, waarbij factoren als droogte een rol spelen. Zomertalingen zijn vrij lastig te inventariseren en daardoor ook niet zo gemakkelijk op te volgen via monitoringprojecten als BBV en ABV. We schatten de huidige populatiegrootte voorzichtig op 100-150 paren maar het is wachten op de resultaten van de nieuwe Vogelatlas voor een bevestiging.

In Nederland broedden in de periode 2013-2015 naar schatting 1000-1400 paartjes Zomertaling. De steile afname in de jaren '70 en '80 is sindsdien wat afgevlakt. Naast factoren in de broedgebieden blijkt de Europese trend van de soort ook bepaald te worden door omstandigheden in de overwinteringsgebieden in het West-Afrikaanse Sahelgebied, zoals neerslaghoeveelheden maar ook antropogene ontwikkelingen.

[KDV]

Pijlstaart

Anas acuta

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-2	Fluctuerend	Fluctuerend	-	-	NS

Elk jaar zijn er wel wat Pijlstaarten die tot laat in het voorjaar blijven hangen in Vlaanderen. Effectieve broedgevallen blijven echter zeer zeldzaam. Er werden weliswaar de voorbije jaren een aantal nestindicerende waarnemingen doorgegeven, maar die kregen daarna zelden of nooit bevestiging. We kunnen dus aannemen dat de Pijlstaart in Vlaanderen tegenwoordig een niet-jaarlijkse broedvogel is met hooguit 1 of 2 paren. Broedgevallen lijken daarmee toch iets zeldzamer geworden in vergelijking met de jaren 1970. Dezelfde conclusie werd getrokken in Nederland waar de populatie in 2013-2015 geschat werd op 5-15 paar.

[KDV]

Krooneend

Netta rufina

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-2	-	-	-	-	NS

Er zijn meerdere plaatsen in Vlaanderen waar de afgelopen jaren tijdens het broedseizoen Krooneenden werden waargenomen, soms zelfs ook paartjes. Aanwijzingen voor broedpogingen of broedgevallen waren echter zeer zeldzaam. In 2010 verschenen onverwacht 2 territoriale paartjes op de Kuifeendplas te Oorderen. Begin juni werd hier een vrouwtje met 2 zeer kleine pulli gezien. Het tweede paartje broedde vermoedelijk op een kleinere waterplas (met brede rietkragen) van De Kuifeend, echter zonder duidelijk broedbewijs (Benoy 2019). In de periode 2012-2016 was de soort elk jaar met 1 of 2 paar aanwezig op de Verrebroekse Plassen met 1 tot 2 paar. Zowel in 2012 en 2014 werd daar een vrouwtje met pulli waargenomen. In 2013 was er een nestvondst in een dode knotwilg midden in de plas.

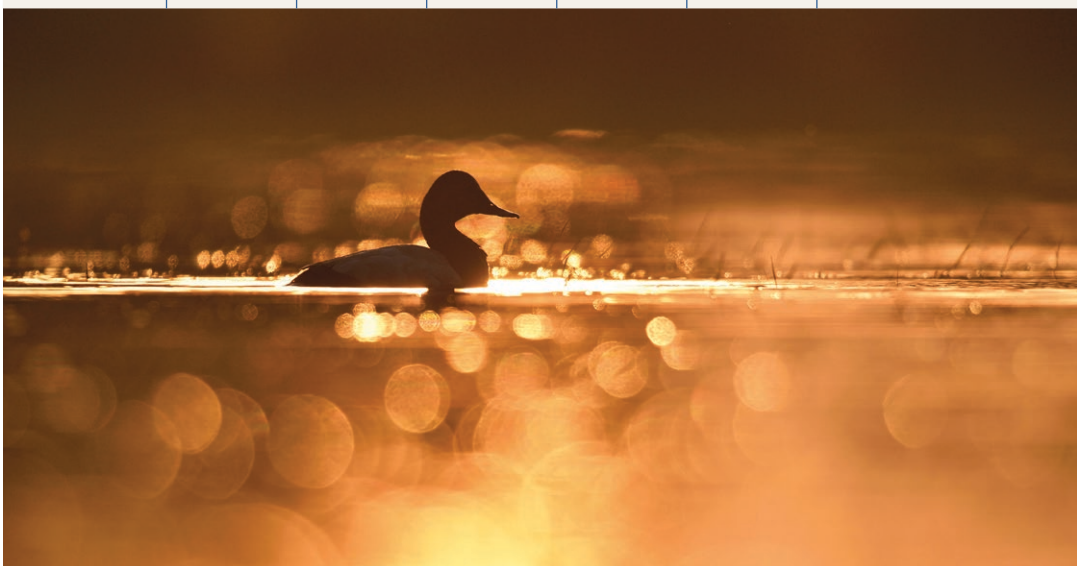
Krooneenden broeden vooral in Centraal en Zuidwest-Europa, maar ook in Nederland is een kleine maar toenemende broedpopulatie aanwezig (440-520 paar in 2016). De enkele broedgevallen in het noorden van Vlaanderen passen wellicht in het Nederlandse plaatje, waarbij de laatste jaren nogal wat nieuwe gebieden werden gekoloniseerd. Krooneenden zijn sterk gebonden aan relatief ondiepe plassen met een goede waterkwaliteit en een weelderige onderwatervegetatie (bij voorkeur kranswieren).

[KDV]

Tafeleend

Aythya ferina

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	500-1000	Onbekend	Onbekend	-	-	NS

Tafeleend [Y. Adams / Vilda]

In de periode 2000-2002 werd het aantal broedparen in Vlaanderen geraamd op 600-800 paar, een absoluut record. De trend in de periode daarna is onduidelijk wegens gebrek aan voldoende monitoringgegevens. In tegenstelling tot de Europese trend lijkt van een algemene afname over geheel Vlaanderen geen sprake, zoals blijkt uit een aantal regionale gegevens. In 2016 werd op Antwerpen-Linkeroever (Blokkersdijk niet meegerekend) een record van 101 paar genoteerd, maar er treden in dit gebied aanzienlijke schommelingen op van jaar tot jaar. Aan de Westkust was de soort 20 jaar geleden nog een onregelmatige broedvogel maar tegenwoordig zijn er jaarlijks een 20-tal broedgevallen. Maar er zijn ook regio's waar de soort het wellicht minder goed doet. Ten tijde van de vorige atlas broedde ongeveer de helft van de Vlaamse populatie in Limburg. Recente maar onvolledige gegevens lijken er op te wijzen dat dit aantal daar niet meer gehaald wordt. Het nieuwe atlaswerk zal hier meer duidelijkheid moeten brengen. Sowieso is het bij Tafeleend vaak niet eenvoudig om een onderscheid te maken tussen overzomerende exemplaren en broedvogels en is een gestandaardiseerde telmethode noodzakelijk om betrouwbare trends te kunnen afleiden.

De Tafeleend is sinds het einde van de 20ste eeuw geëvolueerd tot het zorgenkindje onder de eenden (Fox *et al.* 2016). In West-Europa zijn vooral de overwinterende aantallen sterk afgenomen. De oorzaak daarvan moet wellicht vooral gezocht worden in Oost-Europa waar broedpopulaties onder druk komen te staan door o.a. veranderingen in waterkwaliteit en viskweekvijvers. In West-Europa houdt de soort als broedvogel voorlopig beter stand. In Nederland broedden in 2013-2015 tussen 1800 en 2200 paren, met wisselende trends in verschillende regio's.

[KDV]

Witoogeend

Aythya nyroca

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-1	-	-	-	-	NS

Er duiken geregeld Witoogeenden op in Vlaanderen, niet alleen in de winterperiode maar ook in het voorjaar en de zomer. Sommige exemplaren blijven in bepaalde gebieden ook langdurig pleisteren. De herkomst van deze vogels is niet erg duidelijk en mogelijk betreft het in bepaalde gevallen exemplaren die uit gevangenschap ontsnapt zijn. Broedpogingen of broedgevallen zijn zeldzaam. In 2003 was er een melding van een paar met pulli te Zemst, terwijl in 2010 een vrouwtje met jongen werd waargenomen op De Gavers te Harelbeke. In dit laatste geval ging het wellicht om een gemengd broedpaar met Kuifeend. In 2013 waren er aanwijzingen van een mislukt broedgeval van een zuiver paar in het Blankaartgebied te Woumen.

Ook in Nederland is de Witoogeend een incidentele broedvogel, waaronder af en toe mengparen met Tafel- en Kuifeend.

[KDV]

Kuifeend

Aythya fuligula

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1500-2500	Fluctuerend	Onzeker	-	-	NS

We beschikken over onvoldoende gegevens voor een betrouwbare schatting van de actuele populatiegrootte in Vlaanderen. Tijdens de atlasperiode 2000-2002 ging het om 1900-2400 broedparen. In heel wat gebieden worden sindsdien fluctuerende aantallen vastgesteld, zonder duidelijke trend. Plaatselijk profiteert de soort wel van natuurinrichting zoals in het Antwerpse Linkeroevergebied. Daar werd in 2016 een maximum van 264 paar genoteerd. In andere regio's is de soort over haar hoogtepunt heen. In Noord-West-Vlaanderen werden in 1995 nog 408 paar geteld maar inmiddels is dat aantal wellicht gehalveerd. Door deze regionale verschillen is het moeilijk om een trend van de totale Vlaamse populatie af te leiden.

In Nederland zet de toename van de soort zich nog steeds door, weliswaar in een iets meer geleidelijk tempo dan in de tweede helft van de 20ste eeuw. De populatie werd er in de periode 2013-2015 geschat op 20.000 tot 24.000 paar.

[KDV]

Brilduiker

Bucephala clangula

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-2	-	-	-	-	NS

Brilduiker [R. Verlinde / Vilda]

In het Grenspark De Zoom-Kalmthoutse Heide worden al sinds begin de jaren 1980 regelmatig overzomerende Brilduikers waargenomen. In de periode 2009-2011 werden voor het eerst ook nestindicerende waarnemingen verricht die betrekking hadden op 1 tot 3 broedparen. Zowel in 2009 en 2010 werd op de Putse Moer een vrouwtje met pulli gezien en kon dus met zekerheid een nieuwe broedvogel voor Vlaanderen worden bijgeschreven (Voet & Vermeersch 2013). In de jaren daarna bleef een echte doorbraak echter uit. Hoewel op de Kalmthoutse Heide tot op vandaag bijna jaarlijks Brilduikers worden gesignaleerd in de broedperiode, waren er sinds 2012 geen concrete aanwijzingen meer van effectieve broedpogingen.

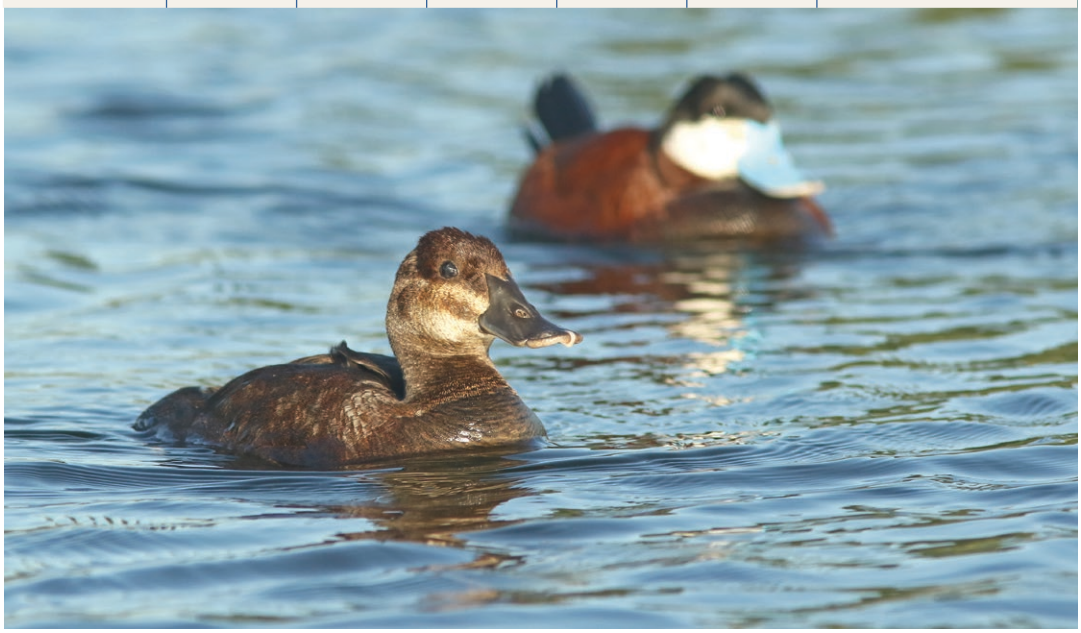
In Nederland werd de broedpopulatie in de periode 2013-2015 geschat op 5-10 paar maar ook daar worden zelden vrouwtjes met pulli gesignaleerd. Het broeden in bossen en parken met soms kleine waterpartijen, maakt het tot een lastige soort om echt broedbewijs te bekomen. Ook in Vlaanderen is dat trouwens het geval.

[KDV]

Rosse Stekelstaart

Oxyura jamaicensis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	1-3	-	-	-	-	NS

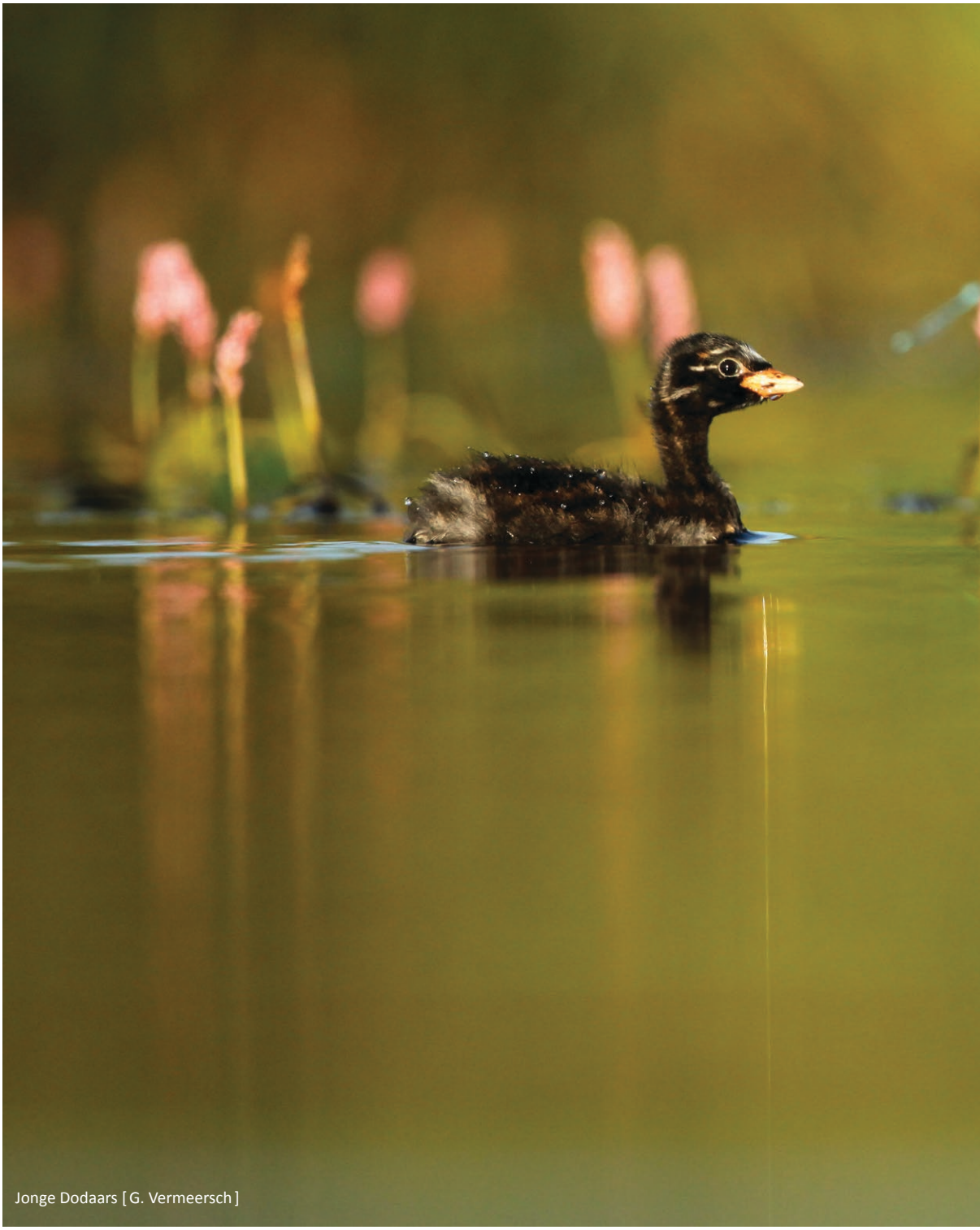

Rosse Stekelstaart [K. Devos]

Na enkele succesvolle broedgevallen in de periode 2008-2009 (Spanoghe *et al.* 2010) leek het er even op dat deze exoot helemaal ingeburgerd zou geraken in Vlaanderen. Maar een gericht afschotplan in het kader van een internationaal actieprogramma heeft een einde gemaakt aan de opmars van de soort. De laatste jaren doken wel nog geregeld baltsende paartjes op in o.a. het Antwerpse Linkeroevergebied en het Blankaartgebied te Woumen, maar de meeste van deze vogels werden gedood vooraleer ze tot broeden konden overgaan. Geslaagde broedgevallen werden niet meer vastgesteld.

De Rosse Stekelstaart is een van oorsprong Noord-Amerikaanse soort. In de tweede helft van de 20ste eeuw vestigde de soort zich ook in delen van Europa (vooral Groot-Brittannië) via uit gevangenschap ontsnapte vogels. Nadat in Zuid-Spanje hybridisatie met de zeldzame en bedreigde Witkopeend optrad, werd een Europees actieplan opgesteld om de Rosse Stekelstaart te bestrijden. Hierdoor zijn de aantallen in de meeste landen gestabiliseerd of zelfs sterk teruggelopen, zoals in Groot-Brittannië (van ruim 6000 exemplaren omtrent de eeuwwisseling tot hooguit enkele tientallen nu).

[KDV]

Jonge Dodaars [G. Vermeersch]

HOENDERS EN FUTEN

Patrijs

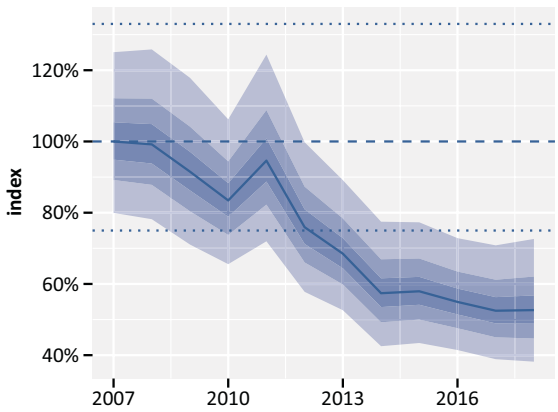
Perdix perdix

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	< 5000	-56%	Afname	Afname	Afname	Afname

Als typische vertegenwoordiger van agrarisch gebied staat de Patrijs in Vlaanderen – net als elders in Europa – onder zware druk. De ABV-gegevens wijzen op een achteruitgang van 56% tussen 2007 en 2018, nadat de soort ook reeds in voorafgaande decennia een sterke afname kende. Er blijft echter veel onduidelijkheid bestaan over de werkelijke, resterende populatiegrootte in Vlaanderen. Tijdens de vorige atlasperiode 2000-2002 werd het aantal territoria geschat op 3500 tot 10.000 paren. Op basis van recente trendgegevens – die neerkomen op meer dan een halvering tijdens de laatste 10-15 jaar – zou de Vlaamse populatie nu nog maximaal 5000 paren tellen. Cijfers die verzameld worden door Wildbeheereenheden liggen echter substantieel hoger. Het veldwerk voor de nieuwe Vogelatlas biedt in elk geval een nieuwe opportuniteit om een beter inzicht te verwerven in de actuele status van de Patrijs in de verschillende Vlaamse regio's. Om een goed beeld te krijgen van het werkelijke aantal Patrijzen wordt wel aangeraden om een soortspecifieke inventarisatiemethode te hanteren, waarbij vooral in de avondschemering geteld wordt (bij voorkeur ook met gebruik van geluidnabootsing).

De achteruitgang van de Patrijs kan in hoofdzaak toegeschreven worden aan een verminderde habitatkwaliteit in het broedgebied, met name door schaalvergroting en toegenomen intensivering in de landbouw. In Vlaanderen behoort de soort ook nog tot het jachtwild en dient overbejaging vermeden te worden. Op lokale schaal zijn er verschillende initiatieven zoals het Europese Partridge-project (Interreg North Sea region) en Zot van Patrijs (HVV) om het leefgebied van deze soort te verbeteren, maar vooralsnog zijn die te kleinschalig om een positieve kentering op regionale of Vlaamse schaal te bewerkstelligen. Ook op Europees niveau gaat het de soort niet voor de wind, zoals blijkt uit een afname van maar liefst 93% sinds 1980. In Nederland komt men tot een gelijkaardig cijfer (-90% tussen 1984 en 2015). Ook het verspreidingsgebied is er aanzienlijk ingekrompen.

[KDV]

Trend van de Patrijs (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Grey Partridge (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Kwartel

Coturnix coturnix

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50-500	Fluctuerend	Fluctuerend	-21%	243%	-

Kwartel [G. Vermeersch]

Het sterk fluctuerend voorkomen van de Kwartel veroorzaakt door zijn onvoorspelbare en opportunistische natuur laat ons voorlopig niet toe om conclusies omtrent deze soort te maken. Het is wachten op de resultaten van het terreinwerk voor de nieuwe vogelatlas om een preciezere Vlaamse populatieschatting te becijferen.

[GVM]

Kwartelkoning

Crex crex

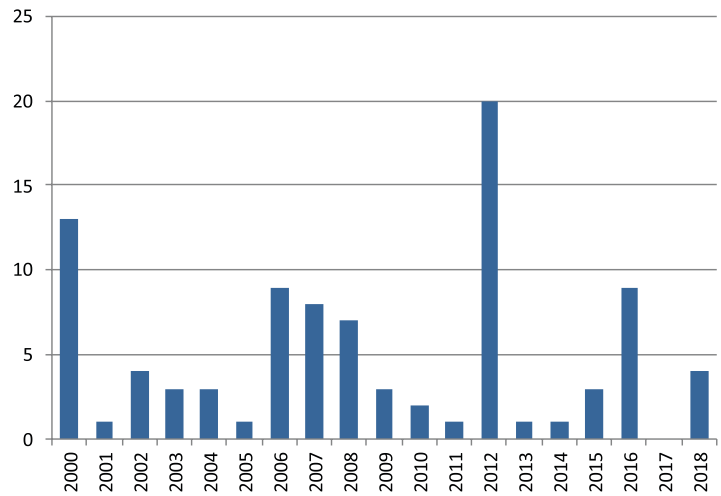
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	1-20	Fluctuerend	Afname	-	-	NS

Elk jaar worden wel op één of meerdere plaatsen in Vlaanderen roepende Kwartelkoningen gehoord. Van een duidelijke trend is echter geen sprake. Onderstaande figuur illustreert duidelijk de grote fluctuaties in het aantal territoria van jaar tot jaar, variërend van bijna afwezigheid tot uitzonderlijk 20 in 2012. Ook de ligging van de broedlocaties is nogal variabel, hoewel vooral typische hooilandgebieden zoals de IJzerbroeken en het Schulensbroek met een zekere regelmaat bezet worden. In veel gevallen gaat het om solitair roepende mannetjes maar soms komen ook kleine clusters voor zoals in bovenvermelde gebieden.

Het soortbeschermingsprogramma Kwartelkoning van de Vlaamse overheid slaagt er voorlopig niet in om een positieve trend in de Vlaamse populatie te bewerkstelligen. Zelfs in natuurgebieden is het niet vanzelfsprekend om het beheer van graslanden af te stemmen op deze kritische soort (met maaidata die uitgesteld worden tot in augustus). Momenteel wordt vooral geopteerd voor een ad hoc aanpak waarbij in eerste instantie territoria zo goed mogelijk gelokaliseerd worden en vervolgens heel lokaal maatregelen worden genomen om uitmaaien te voorkomen. In de IJzerbroeken wordt een deel van de hooilanden tegenwoordig later gemaaid in functie van eventuele late vestigingen van Kwartelkoning maar tot dusver zonder resultaat.

In Nederland is de soort algemener dan in Vlaanderen, maar ook daar zijn er sterke jaarlijkse schommelingen. Het patroon van 'goede' en 'slechte' jaren lijkt daarbij enige overeenkomsten te vertonen met de Vlaamse cijfers. Zo was bij onze noorderburen 2012 ook een van de betere seizoenen (260 territoria), terwijl 2017 dan weer een recent dieptepunt liet optekenen (41 territoria).

[KDV]

Trend van het aantal territoria van Kwartelkoning in Vlaanderen, 2000-2018.

Trend of Corn Crake (number of territories) in Flanders during the period 2000-2018.

Fazant

Phasianus colchicus

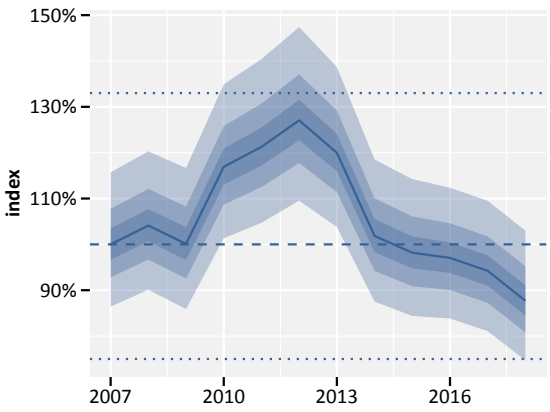
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Exoot	8000-20.000	-16%	Stabiel	-20%	-60%	Afname

Fazant [Y. Adams / Vilda]

De in Vlaanderen gemelde afname in de periode 2007-2018 past in een groter, Europees geheel waarin deze soort langzaam maar zeker klappen krijgt. Het verbod op nieuwe uitzettingen en het bijvoeren van de soort heeft daartoe bijgedragen, maar ook toegenomen nest- en adulten-predatie (Fazant is een grondbroeder) en mogelijk verminderd voedselaanbod in landbouwgebieden speelt de Fazant wellicht parten.

[GVM]

Trend van de Fazant (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Pheasant (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Geoorde Fuut

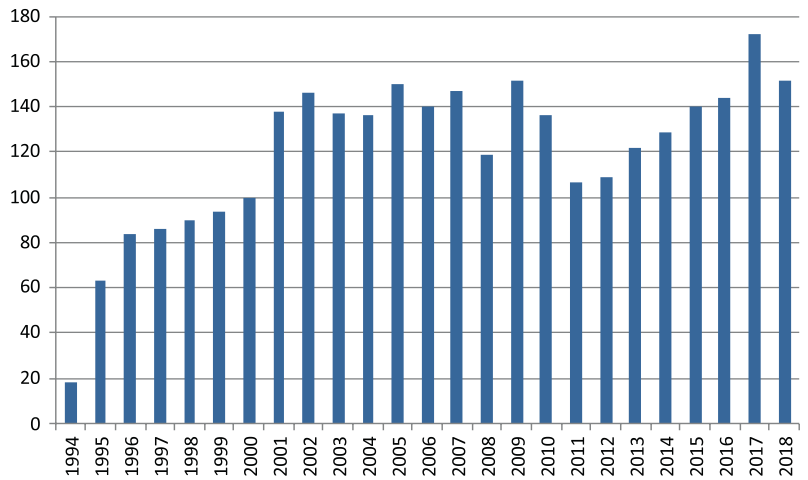
Podiceps nigricollis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	150-200	Fluctuerend	Toename	+56%	Toename	NS

De aantallen van deze soort zijn tamelijk stabiel en schommelen rond 120-140 jaarlijks getelde broedparen. In 2017 werden zelfs 174 paren geteld en aangezien we niet van alle uit het verleden gekende broedlocaties recente cijfers ontvingen, wordt de totale Vlaamse populatie nu geschat op 150-200 paren. Het belangrijkste bolwerk van Geoorde Fuut in Vlaanderen is al een hele tijd gelegen in de compensatiegebieden voor de Antwerpse havenuitbreiding in de Waaslandhaven. Hoewel soms flinke schommelingen optreden, broeden er jaarlijks meerdere tientallen paren. Belangrijke gebieden zijn verder het Molsbroek te Lokeren, het Vinne te Zoutleeuw en de bezinkingsputten Van Tienen. Er worden echter broedparen genoteerd in alle provincies met eveneens kleine kernen aan de Westkust (ca. 20-25 paren), Middenkust (1-3 paren) en Oostkust (1-3 paren). Steeds minder Geoorde Futen broeden op heidevennen in de Antwerpse en Limburgse Kempen. Vaak wordt er wel aan nestbouw begonnen en/of overzomerd (bv. Stappersven in de Kalmthoutse Heide), zonder er evenwel te gaan broeden. Een voor de soort belangrijk gebied waar in grote aantallen werd overzomerd (en in lagere aantallen gebroed), de Hooge Maay te Ekeren, is ondertussen verdwenen ten gevolge van een sanering van het nabijgelegen stortterrein. Kleine aantallen komen ook voor in de nieuwe natuurontwikkeling in het kader van het Sigmaplan zoals bv. te Paardenweide (Berlare). Voorlopig worden in dergelijke gebieden slechts een handvol broedparen genoteerd, maar Geoorde Futen kunnen het zwaartepunt van hun verspreiding soms snel verleggen onder invloed van veranderende voedselsituaties in de oorspronkelijke broedgebieden.

In Nederland telt men recent 410-540 paren en ook daar is duidelijk sprake van een verschuiving van het broedgebied in de richting van nieuw aangelegde natuurgebieden buiten de zandgronden.

[GVM]

Trend van de Geoorde Fuut (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Black-necked Grebe (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Dodaars

Tachybaptus ruficollis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	700-1100	Fluctuerend	Fluctuerend	+20%	+106%	Stabiel

De huidige meetnetten (ABV en BBV) laten ons niet toe een betrouwbare, recente populatieschatting voor Vlaanderen te maken. Cijfers uit de buurlanden wijzen echter op een verdere toename (Nederland) of gemiddeld tenminste een stabilisering van de aantallen (Europa). Het areaal lijkt ook in Vlaanderen weinig of niet te veranderen in vergelijking met de periode 2000-2002 toen Dodaars werd genoteerd in ca. 40% van de atlashokken. Net zoals Geoorde Fuut profiteert ook Dodaars opvallend van de aanleg van nieuwe natuurgebieden zoals bv. het gecontroleerde overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (toename van 4 tot ca. 15 paren) en de nieuwe natuur in de Waaslandhaven (toename van 20 tot ca. 65 paren). Waar Geoorde Fuut de zandgronden meer en meer links laat liggen, blijkt dat vooralsnog niet op te gaan voor Dodaars. Zowel in de Limburgse als Antwerpse Kempen doet de soort het goed en blijven de aantallen op peil of nemen ze licht toe. Droge jaren als 2018 en 2019 kunnen echter –vooral op de zandgronden waar vele vennen kwamen droog te staan- fors negatief uitpakken wat broedsucces betreft.

De nieuwe vogelatlas en de verdere implementatie van de clustermodule per regio zal ons in de toekomst meer nauwkeurige Vlaamse cijfers en trends voor deze soort opleveren.

[GVM]

Fuut

Podiceps cristatus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1000-1500	Stabiel	Stabiel	+47%	Toename	Stabiel

Meer nog dan Geoorde Fuut en Dodaars is Fuut afhankelijk van een gezond visbestand in onze waterrijke gebieden. Het is dan ook hoopgevend dat er steeds meer positieve berichten zijn mbt de verbetering van de algemene waterkwaliteit en de diversiteit van vissoorten in Vlaanderen. Nestgelegenheid is een andere belangrijke factor die lokaal voor flinke schommelingen in de aantallen kan zorgen. Fuut is een soort die momenteel tussen de mazen van het ABV- en BBV-meetnet invalt. Door de ontwikkeling van nieuwe online applicaties en vooral door de opstart van het nieuwe atlasproject zullen we binnen enkele jaren in staat zijn een meer nauwkeurige aantalsschatting voor Vlaanderen op te stellen. Regionale gegevens wijzen intussen overwegend op een stabilisatie van de aantallen. Net zoals bij de andere futensoorten profiteert ook Fuut van de nieuwe natuurontwikkeling in het kader van het Sigma-plan, zij het in wat lagere aantallen.

[GVM]

Kleine Zilverreiger [G. Vermeersch]

REIGERS TOT EN MET AALSCHOLVER

Ooievaar

Ciconia ciconia

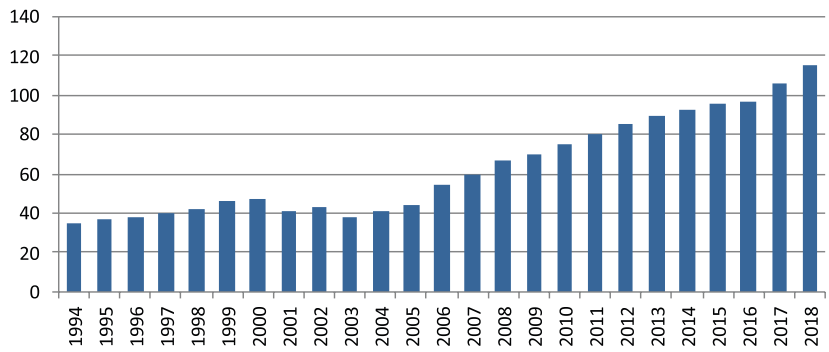
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	90-116	+50%	Toename	+26%	-	Stabiel

De meerderheid van de Ooievaars in Vlaanderen broedt in de gekende, halfwilde 'ooievaarsdorpen' van Planckendael (Muizen, Mechelen) en het Zwin (Knokke). Na een lange periode van stabiele aantallen (ca. 40 broedparen in de periode 1994-2005) neemt de soort sinds 2006 duidelijk in aantal toe. In 2018 telden we in Vlaanderen in totaal 114-116 broedparen (med. W. Faveyts en W. Vandenbossche). Steeds vaker wordt ook buiten de twee kernen in Muizen en Knokke gebroed en vervaagt het onderscheid tussen van oorsprong verwilderde vogels en hun volledig wilde soortgenoten die door de ooievaarsdorpen werden aangetrokken tijdens de trekperiodes. Naast de broedparen van Knokke werd in West-Vlaanderen ook gebroed in Damme (toename van 1 paar in 2013 tot 9 paren in 2018). In Oost-Vlaanderen bevindt zich een kleine (geïntroduceerde) populatie in Deinze (Brielmeersen, 4 paren in 2014-2015 en 4-6 paren in 2016-2018).

Spontane vestigingen waren er in de wijde omgeving van Lokeren, met solitaire broedgevallen in de Buylaarsmeersen, Daknam en het Verloren Bos en in Berlare. Nabij Geraardsbergen, in Schendelbeke, was in 2013-2018 ook telkens 1 broedpaar aanwezig. Er werden eveneens broedgevallen vastgesteld in Willebroek, Muizen (prov. Antwerpen) en Hofstade (prov. Vl.-Brabant), allen nabij de kern in Planckendael. In 2015-2016 werd eveneens een broedpaar gemeld uit Arendonk nabij Mechelen. In Vlaams-Brabant werd gebroed in Vilvoorde (1 paar, 2014-2016) en Diest (1 paar, 2018). In Limburg ten slotte broedde de soort te Maaseik, Neeroeteren (telkens 1 paar, 2015-2018).

In Nederland neemt de soort sinds de jaren '90 erg snel toe en telde men in 2016 reeds ca. 1000 broedparen.

[GVM]

Trend van de Ooievaar (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of White Stork (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Lepelaar

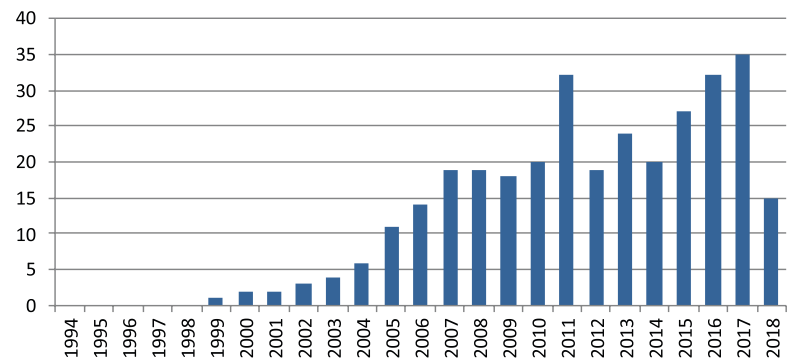
Platalea leucorodia

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	23-40	+30%	-	+62%	-	NS

Pas in 1999 werd het eerste zekere broedgeval van Lepelaar vastgesteld in het Zwin in Knokke. Het huidig aantal broedparen in Vlaanderen blijft beperkt met in de laatste jaren ongeveer 23 tot 40 koppels op slechts enkele plaatsen. De grootste aantallen bevinden zich in de Waaslandhaven in Beveren en in de Blankaart in Diksmuide. Na de vestiging van een eerste broedpaar in 2003 in de Verrebroekse Plassen in de Waaslandhaven, groeide de kolonie aldaar uit met gemiddeld een twintigtal en een maximum van 35 broedparen in 2017. De nestlocatie bleek er echter (te) gemakkelijk toegankelijk voor predatoren (in dit geval Vos). Dit leidde tot het verlies van vele nesten en jongen. Heel wat Lepelaars verhuisden na het verlies van de kolonie naar het Noordelijk Eiland te Wintam. Enkele paartjes begonnen daar nog aan nestbouw maar het leidde verder niet tot resultaat, wellicht door het al late moment in de broedperiode. Sinds 2013 heeft zich ook een kolonie gevestigd op De Blankaart te Woumen. In 2018 ging het om minimaal 6 bezette nesten. In 2014 en 2015 was er ook een broedverdacht koppel aanwezig in de Eendenkooi van Merkem. Verder broeden er o.a. sinds 2017 ook 2-3 koppels in de Lozerheide in Bocholt en maximaal een paar individuele koppels elders in Vlaanderen, o.a. een mislukt broedgeval in 2019 in het Molsbroek in Lokeren.

Halverwege de vorige eeuw was het aantal broedparen van Lepelaar in Europa schrikbarend gedaald. In heel Noordwest-Europa broedde de soort enkel nog in Nederland. Waarschijnlijk heeft het niet veel gescheeld of de gehele Noordwest-Europese populatie was uitgestorven. In Nederland gaat het nu steeds beter. Rond 1970 waren er nog slechts 170 broedparen, in 2018 al ruim 3250-3325. De Nederlandse populatie is behoorlijk uniek in Europa. De soort komt behalve in Nederland namelijk vooral voor in Spanje, Hongarije en de Oekraïne. Griekenland en de Oost-Europese landen herbergen ook belangrijke populaties. Door de toename in Nederland zijn er ook nieuwe kleinere vestigingen in Engeland, Duitsland, Frankrijk en België. In Wallonië broedt de soort sinds enkele jaren in de moerassen van Harchies (4 bezette nesten in 2018).

[JEV]

Trend van de Lepelaar (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Spoonbill (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Roerdomp

Botaurus stellaris

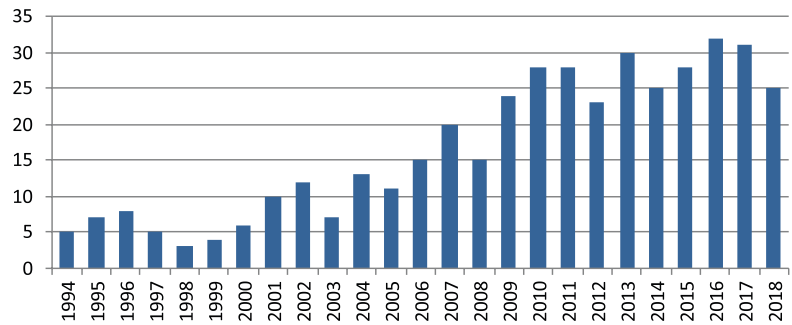
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	25-32	Toename	Fluctuerend	+21%	-58%	NS

Halfweg de jaren 1970 werden in Vlaanderen nog tot ongeveer 60 territoria/broedparen geteld maar het aantal ging ook daarna verder achteruit, met een dieptepunt van 3 tot 8 paren tussen 1994 en 2000. Daarna kwam er een licht herstel met in de atlasperiode (2000-2002) reeds 11-12 paren en in de voorbije jaren (2013-2018) ongeveer tussen de 25 en 30 paren. De meeste zijn te vinden in Limburg, met het vijvergebied in Midden-Limburg als belangrijk bastion. Verheugend is ook de al dan niet tijdelijke (her)kolonisatie van enkele meer geïsoleerde gebieden buiten Limburg waaronder tot in 2017 ook het Groot Rietveld in Kallo, met in 2013 een hoogtepunt van 4 paren. Andere regelmatige recente (waarschijnlijke) broedlocaties buiten Limburg waren o.m. in De Zegge en gemeentelijke visvijver in Geel, Kattesteertvijver in Retie en het Pulderbos in Vorselaar, alsook aan het Pompje in Oudenburg.

De Roerdomp heeft in Europa een verbrokkelde verspreiding, wat een gevolg is van zijn binding aan laaglandmoerassen met veel nat riet. Het verdwijnen en de degradatie van moerasgebieden was de belangrijkste oorzaak voor de afname in Vlaanderen. Het gedeeltelijke herstel tijdens de laatste 10 tot 15 jaar kan toegeschreven worden aan een aantal lokale natuurinrichtingsprojecten in functie van moerasherstel, zoals in het Midden-Limburgs Vijvergebied. Naast het herstel van riet- en moerasvegetaties zijn vaak ook maatregelen voor een verbetering van het voedselaanbod noodzakelijk, bijv. door het toepassen van een dynamisch vijver- en visstandsbeheer (Beckers & Verschraegen 2017).

In Nederland is een gelijkaardige trend als in Vlaanderen vastgesteld. De aantallen namen sinds 1975 fors af, vooral door verdroging en verbossing van moerassen. Sinds ongeveer 1990 herstelden ze weer wat, deels door de aanleg van nieuwe natte natuur. Jaarlijkse aantalsschommelingen hangen samen met het winterweer (forse sterfte bij strenge vorst) en de neerslaghoeveelheden in winter en voorjaar (slechte vestigingsomstandigheden bij lage waterstand). De Nederlandse populatie werd in de atlasperiode 2013-2015 geschat op 310-380 territoria, met recent een lichte toename naar 350-420 territoria in 2018.

[JEV]

Trend van de Roerdomp (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Great Bittern (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Woudaap

Ixobrychus minutus

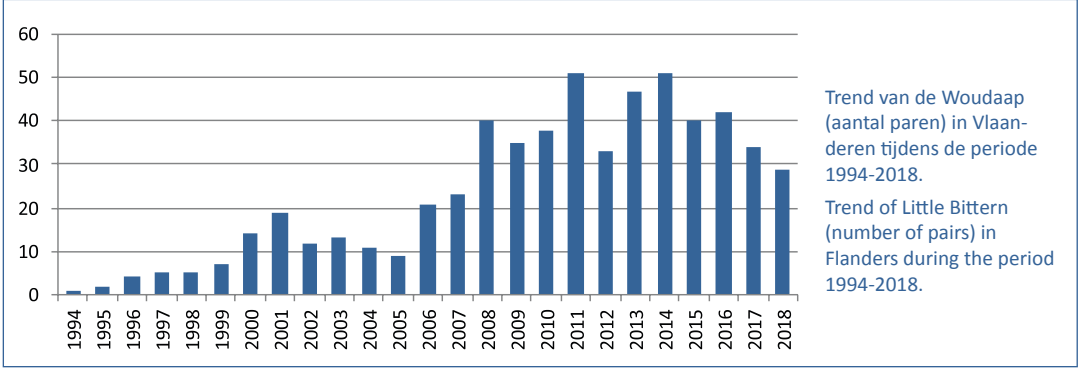
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	29-51	Toename	Toename	+23%	-29%	NS

De bolwerken in Vlaanderen zijn de Wijvenheide in Zonhoven en de Maten te Genk. Daar waar in de periode 2013-2018 het aantal territoria/paren in Genk ongeveer gelijk is gebleven (5-6), is er in Zonhoven een duidelijke achteruitgang te zien (24 in 2013, 10 in 2018). Hierdoor is er op niveau Vlaanderen ook een dalende trend te zien, van 47 en 51 territoria/broedgevallen in resp. 2013 en 2014 naar nog slechts 34 en 29 in resp. 2017 en 2018. Buiten Limburg was de soort ook vertegenwoordigd op een aantal vaste locaties. In Vlaams-Brabant is er het Vinne in Zoutleeuw (jaarlijks 1-2 paar), de Doode Bemde in Huldenberg (jaarlijks 1-2) en in 2018 ook in het Zennegat (1) in Mechelen. In Antwerpen is Lier-Anderstad (Netevallei) een gekende locatie (1-2), maar ook in Zandhoven, Niel, Arendonk, Willebroek, en het Noordelijk Eiland in Bornem werden er in enkele jaren Woudaapjes waargenomen. In Oost-Vlaanderen zijn de gebieden in en rond de Waaslandhaven (2-7) en de polder van Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (1-2) een vaste waarde, maar ook in het Molsbroek in Lokeren (quasi jaarlijks 1), de Bourgoyen in Gent en het Donkmeer in Berlare was de soort in bepaalde jaren aanwezig. In West-Vlaanderen zijn De Gavers in Harelbeke (1-2) een traditioneel broedgebied, maar ook verderop langs de Schelde in Avelgem, langs de Leie in Waregem en Wielsbeke, alsook in Kortemark en Raversijde werden in enkele jaren Woudaapjes waargenomen, weliswaar soms ongepaarde mannetjes.

Vanaf het einde van de jaren 80 tot halfweg de jaren 90 bereikte het aantal broedende Woudapen in Vlaanderen een absoluut dieptepunt, zonder vaste broedplaatsen en met in de meeste jaren hooguit nog enkele paren. Daarna zagen we een geleidelijke toename, met tijdens de atlasperiode (2000-2002) ongeveer 11-19 paren en in 2014 een voorlopig hoogtepunt van 51 paren. Ondanks die toename is het niveau van midden de jaren 1970 (ca. 60 paar) nog niet bereikt.

In Nederland zien we in de laatste 50 jaar een vrij gelijkaardige trend. In de periode 2013-2015 werd het aantal broedparen daar op 20-40 geschat. Maar sinds 2017 is ook daar een duidelijke afname van de aantallen te zien. Naast biotoopkwaliteit in de broedgebieden speelt waarschijnlijk ook sterfte tijdens de trek en overwintering een rol in de aantalsontwikkeling van de soort in de Lage Landen.

[JEV]

Trend van de Woudaap (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Little Bittern (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Kwak

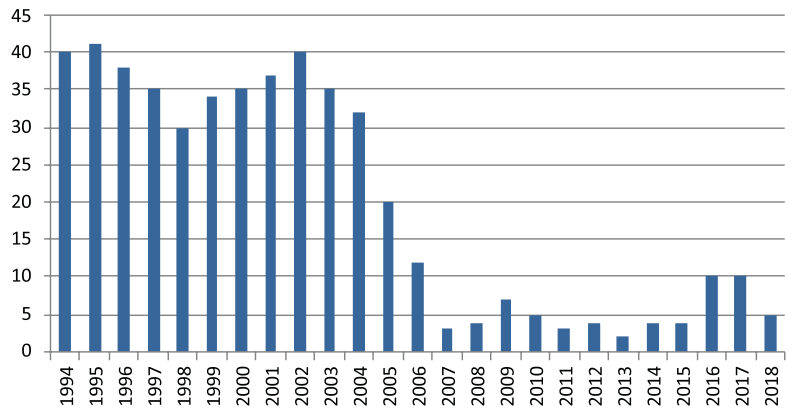
Nycticorax nycticorax

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	3-10	Stabiel	Afname	+41%	-	NS

De verwilderde Zwin-populatie die in de jaren 1990 en begin 21ste eeuw schommelde tussen 30-40 broedparen, kende in de periode 2005-2007 een opvallende crash die hier uiteindelijk leidde tot het verdwijnen van de soort als broedvogel. In de rest van Vlaanderen zijn broedgevallen van Kwak altijd al een zeldzaamheid geweest. Solitaire broedgevallen zijn echter lastig aantoonbaar door het geheimzinnig gedrag. In de zomer kunnen bovendien al onvolwassen vogels opduiken uit bv. de broedpopulatie van Frankrijk. Hierdoor is het niet altijd gemakkelijk om een goed beeld te krijgen van het exact aantal broedparen in Vlaanderen, maar het is wel duidelijk dat het om een zeer klein aantal gaat. In een aantal gevallen kan de oorsprong van lokale broedgevallen teruggebracht worden tot verwilderde exemplaren. In de periode 2013 tot 2018 varieerde het aantal locaties met broedverdachte waarnemingen of langdurige aanwezigheid van Kwakken tussen 2 en 10, maar nestvondsten bleven beperkt tot enkele gebieden zoals het Zammelsboek te Geel (o.a. in 2016) en de Steenbakkerij Kleiputten te Hoeke (2 in 2017).

In Wallonië is de soort sinds 2006 een jaarlijkse broedvogel in de moerassen van Harchies. In 2018 werden er 3 tot 4 broedgevallen vastgesteld. In Nederland bestaat de populatie eveneens bijna uitsluitend uit verwilderde vogels, met in 2018 ongeveer 20-25 broedparen. Tot op heden is van een significante noordwaartse uitbreiding vanuit zuidelijke broedgebieden nog geen sprake.

[JEV]

Trend van de Kwak (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Night Heron (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Blauwe Reiger

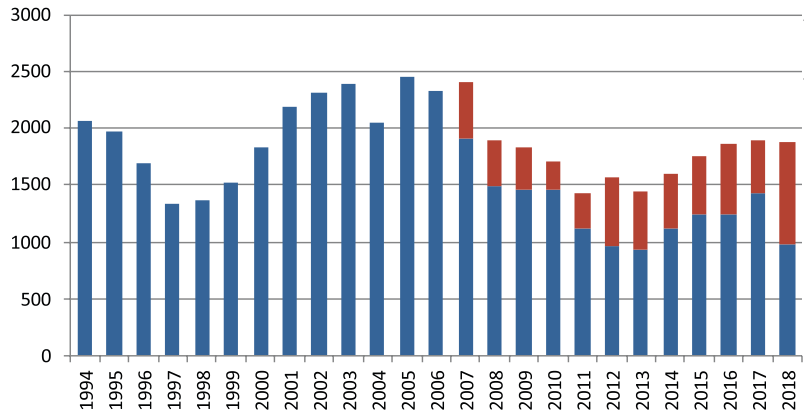
Ardea cinerea

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1500-1900	Fluctuerend	Fluctuerend	-24%	+179%	Afname

Meer nog dan wijzigingen in voedselaanbod of nestgelegenheid wordt het totale aantal in Vlaanderen broedende Blauwe Reigers beïnvloed door het al dan niet optreden van streng winterweer. Echt strenge winters zijn sinds het midden van de jaren '90 niet meer voorgekomen. De periode 2008-2013 leverde wel enkele winters met wat langere vorstperiodes op en dat leidde tot fors lagere aantallen in de periode 2011-2014, toen de totale populatie schommelde rond 1500 broedparen. Sindsdien herstelt de soort zich langzaam maar zeker, hoewel de hoge aantallen van de vorige atlasperiode (2056-2315 paar) nog veraf liggen. Doordat Blauwe Reigers net als in Nederland de neiging vertonen in meer verspreide, kleinere kolonies te gaan broeden, is het niet eenvoudig van al deze (deels nieuwe) kolonies jaarlijkse tellingen binnen te krijgen. In onderstaande figuur werd voor de laatste decade dan ook deels bij geschat op basis van tellingen uit eerdere of latere jaren. De Vlaamse trend vinden we ook terug in de regionale cijfers. Zo telde men in Limburg in 2013 slechts 373 broedparen, waarna de aantallen terug aangroeiden tot 574 in 2018. Een zelfde verhaal in Oostkust waar de aantallen toenamen van 137 paren in 2013 tot 214 in 2018. In de Denderstreek schommelde de populatie in 2010-2017 tussen 150 en 200 paren en was 2013 veruit het slechtste jaar.

In Nederland, waar veel grotere aantallen broeden, stelt men dezelfde trend vast. In de periode 2008-2013 nam de totale populatie af met 36%, om vervolgens weer fors aan te groeien tot 8150-11.500 paren in de periode 2013-2015.
.

[GVM]

Trend van de Blauwe Reiger (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Grey Heron (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Grote Zilverreiger

Casmerodius albus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0	-	NS	NS	NS	NS

Grote Zilverreiger [Y. Adams / Vilda]

De sterke toename als doortrekker en wintergast laat ons al geruime tijd hopen op een vestiging van deze soort als broedvogel in Vlaanderen. In 2006 was er weliswaar een mislukte broedpoging op de Verrebroekse Plassen maar sindsdien blijft het wachten op nieuwe gedocumenteerde broedpogingen of broedgevallen, ondanks de soms langdurige aanwezigheid van vogels in broedkleed in een aantal potentieel geschikte moerasgebieden (zoals de Luysen-Mariahof te Bree in 2015 en het Blankaartgebied te Woumen in 2018).

In Wallonië komt de soort inmiddels wel reeds tot broeden. Een eerste geslaagd broedgeval vond plaats in Ploegsteert in 2012 (Tancrez *et al.* 2012). Opmerkelijk was dat één van beide broedvogels in 2003 als kuiken werd geringd in een broedkolonie aan het meer van Grand-Lieu nabij Nantes (Frankrijk). Na een aantal eerdere mislukte broedpogingen was er in 2013 ook de langverwachte vestiging in de moerassen van Harchies (Simar 2013). In 2017 en 2018 waren hier al 3 paar aanwezig (Jenard & Malengreau 2017, 2018).

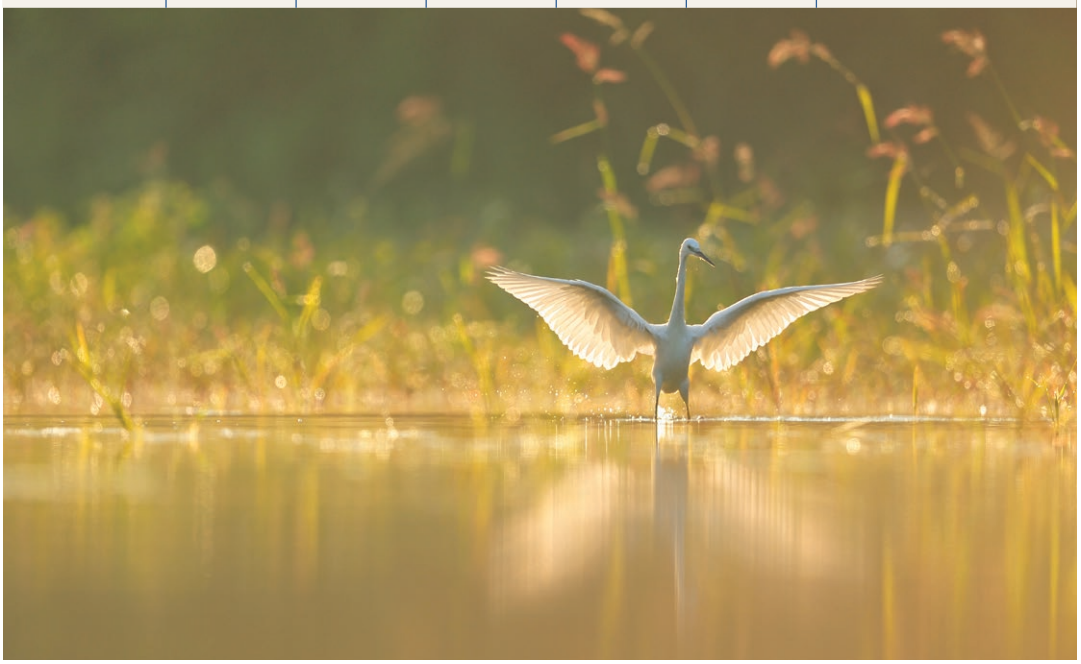
In de jaren 1980 en 1990 nam de broedpopulatie in Oost-Europa sterk toe en vond een expansie plaats in westelijke richting. Vooral na de eeuwwisseling heeft dit geleid tot de kolonisatie van nieuwe broedgebieden in Noordwest-Europa en een snelle toename van het aantal broedparen, zoals o.a. in Nederland (van minder dan 20 paar in 2000 naar 370-400 in 2018).

[KDV]

Kleine Zilverreiger

Egretta garzetta

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	3-8	Afname	Fluctuerend	NS	NS	Stabiel

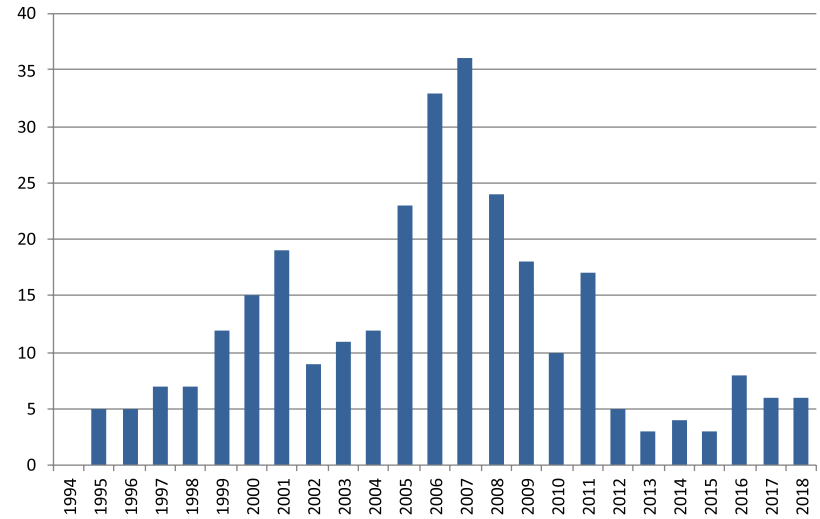
Kleine Zilverreiger [Y. Adams / Vilda]

De eerste broedgevallen van Kleine Zilverreiger in Vlaanderen dateren van 1995 en werden opgetekend in de Zwinbosjes (en het aanpalende Zwinpark) te Knokke. In de daaropvolgende jaren deed zich hier een snelle toename voor, tot een maximum van resp. 33 en 35 paar in 2006 en 2007. In de periode 2008-2013 volgde een grote terugval door een reeks van koudere winters die nogal wat vorstslachtoffers maakten. In de periode 2015-2017 werden zelfs geen broedgevallen meer vastgesteld.

In de loop van de laatste 20 jaar werden – naast het Zwin – in een tiental gebieden broedgevallen of broedpogingen genoteerd. De meeste daarvan waren éénmalig, zoals in het Schulensbroek (2001), het Rot te Antwerpen (2002), Hannecart te Oostduinkerke (2005) en De Kuifeend te Oorderen (2010). In recente jaren lijken een aantal nieuwe vestigingen een meer duurzaam karakter te krijgen. Sinds 2015 broeden elk jaar 3 tot 4 paar in Domein Ten Berghe te Koolkerke. Ook op De Blankaart te Woumen vinden sinds enkele jaren wellicht jaarlijks 1 tot 3 broedgevallen plaats in het moeilijk toegankelijke wilgenbroekbos. In 2016 kwamen 2 paar succesvol tot broeden in de Lepelaar-kolonie van de Verrebroekse Plassen op Antwerpen-Linkeroever. In 2017 en 2018 was hier telkens 1 paaraanwezig maar predatie zorgde voor het mislukken van de broedpogingen. Voor het eerst in jaren was er in 2018 opnieuw een nest aanwezig in de Zwinbosjes maar het blijft afwachten of de aantallen hier de komende jaren een even hoge vlucht zullen nemen als in de beginjaren van de 21ste eeuw.

De toekomst van de soort lijkt in belangrijke mate te zullen afhangen van de beschikbaarheid van veilige nestplaatsen, naast het al of niet voorkomen van strenge vorstperioden. De soort zoekt graag aansluiting bij bestaande kolonies van Blauwe Reiger, Lepelaar of Aalscholvers. Het is wel opvallend hoe traag het herstel plaatsvindt na de crash in de periode 2008-2012, vooral dan in de Zwinstreek waar zich de belangrijkste broedplaats bevond. De trend in Vlaanderen loopt wel in grote lijnen gelijk met die in Nederland. Een snelle toename vanaf het einde van de jaren 1990 leidde daar tot een piek van ca. 165 paar in 2008, gevolgd door een sterke terugval en een gedeeltelijk herstel tijdens de laatste jaren (80-90 paar in 2017). In Wallonië komt de soort alleen in de moerassen van Harchies tot broeden. Na een eerste broedgeval in 2006 nam de soort er snel toe tot minstens 32 paar in 2018 (Jenard & Malengreau 2017, 2018).

[KDV]

Trend van de Kleine Zilverreiger (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Little Egret (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Aalscholver

Phalacrocorax carbo sinensis

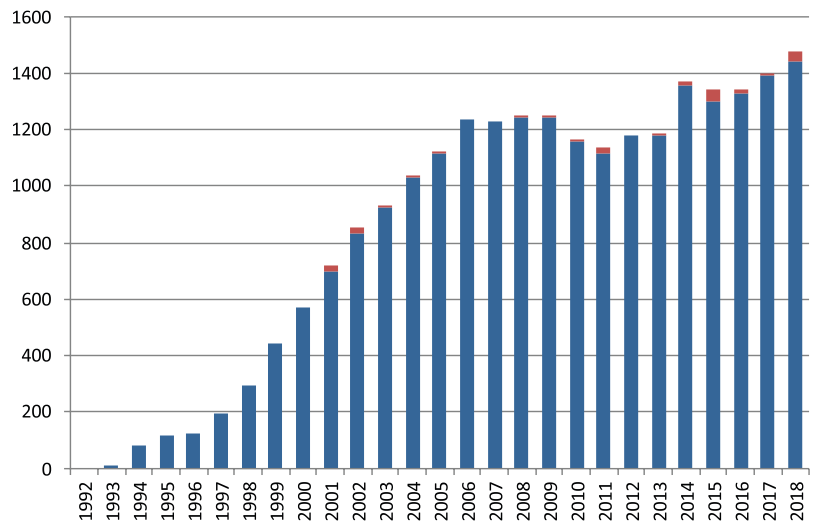
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1200-1500	Toename	Toename	Toename	Toename	NS

Nagenoeg alle kolonies wordt jaarlijks goed geteld waardoor we een quasi volledig beeld hebben van de populatiegrootte en trend in Vlaanderen. Nadat in 1993 voor het eerst in meer dan 25 jaar opnieuw succesvolle broedgevallen werden opgetekend, kende de Aalscholver een gestage toename tot in 2006. Daarna stagneerden de aantallen op een niveau van ongeveer 1250 broedparen. Een lichte afname in de periode 2010-2013 werd gevolgd door een nieuwe toename, waarbij het aantal bezette nesten steeg tot meer dan 1450 in 2018 (verdeeld over 28 kolonies).

In veel van de oudste en grootste kolonies vond tijdens de laatste 10 tot 15 jaar een aanzienlijke afname plaats, zoals in de Eendenkooi te Merkem (van 256 paar in 2006 naar 74 in 2018) en de Bourgoyen-Ossemeersen te Drongen (van 136 in 2009 naar 62 in 2018). Het deels verlaten van deze kolonies heeft vaak te maken met een verminderde kwaliteit van de nestbomen. Vaak verplaatsen de vogels zich dan naar een ander geschikt gebied in de omgeving (indien aanwezig). Her en der zijn het voorbije decennium nog nieuwe gebieden gekoloniseerd waardoor de afname in de oudste kolonies gecompenseerd wordt. De toename van de Vlaamse populatie tijdens de laatste vijf jaar kan zelfs volledig toegeschreven worden aan één enkele broedkolonie te Oostduinkerke. Het aantal broedparen steeg er van 62 in 2012 tot 491 in 2018. Foerageren doen de broedvogels hier bijna uitsluitend op de vlakbij gelegen Noordzee. We vermoeden dat een hoog voedselaanbod een belangrijke sleutel is tot het succes van deze kolonie.

In Wallonië varieerde het aantal broedparen in de periode 2013-2018 tussen 376 en 393 (med. Jean-Yves Paquet). Samen met nog een 20-tal broedparen in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, geeft dit voor 2018 een Belgisch totaal van ca. 1850 bezette nesten. In een internationale context blijft het aantal Aalscholvers in ons land eerder bescheiden. De totale Oost-Atlantische deelpopulatie van de continentale ondersoort sinensis - waartoe ook de Vlaamse populatie behoort - werd in 2012 geschat op 36.900 paren, waarvan ruim 23.000 in Nederland. Een raming voor de volledige Europese populatie bedroeg 363.300 tot 378.600 paren, met vooral grote aantallen rond de Baltische Zee en in de regio van de Zwarte en Kaspische Zee (Bregnballe *et al.* 2014). Bij onze noorderburen zijn de aantallen broedvogels recent licht afgenomen. In 2018 nestelden er naar schatting 20.800-21.200 paren.

[KDV]

Trend van de Aalscholver (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1992-2018.

Trend of Cormorant (number of pairs) in Flanders during the period 1992-2018.

Kleinst Waterhoen [G. Vermeersch]

ROOFVOGELS EN RALLEN

Rode Wouw

Milvus milvus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	1-6	+200%	Toename	+117%	-	NS

De Rode Wouw is endemisch in het West-Palearctische gebied. Ruwweg 90% van de wereldpopulatie broedt in Europa. De soort is in Vlaanderen altijd een zeldzame broedvogel geweest. Ook in de laatste jaren is het aantal zekere broedgevallen beperkt en niet-jaarlijks. In de Voerstreek werden in 2016, 2017 en 2018 resp. 2, 4 en 5-6 broedgevallen vastgesteld. De laatste gedocumenteerde geslaagde broedgevallen in andere provincies waren in het Dijleland in 2014 (Roosen *et al.* 2015) en in Moerbeke-Waas in 2017 (Everaert 2018). In 2016 was er ook een broedpoging in de regio Heist-op-den-Berg (Lookman *et al.* 2016). Andere gekende zekere broedgevallen dateren van ongeveer 20 jaar geleden. Zo was er in 2000 een mislukt broedsel in Ieper (W-Vl) (Lookman *et al.* 2016) en in 1998 een broedpoging in een populierenbos in Ursel (O-Vl) die mislukte als gevolg van een zware storm (Pauwels 1998). Een broedsel in Assenede in 1977 onderging eenzelfde lot (De Kesel 1999, Acke *et al.* 2007).

Het lijkt voorbarig om op basis van de recente broedgevallen en broedpogingen sinds 2014 te spreken van een trendbreuk. Maar de historiek van Rode Wouwen in Vlaanderen vertoont wel opvallende parallellen met de situatie in Nederland. Na het eerste nieuw broedgeval voor Nederland in 1977 bleef het aantal broedparen ook daar zeer beperkt. Vanaf de vroege jaren '90, toen de soort in Duitsland sterk begon af te nemen, broedden er geen Rode Wouwen meer in Nederland. In 2010 vestigde zich opnieuw een broedpaar en de populatie groeide verder van drie broedparen in 2014 naar momenteel 10 tot 15 broedparen. De Rode Wouwen die Nederland hebben gekoloniseerd zijn wellicht afkomstig uit Wallonië of Duitsland. In de laatste 10 jaar zien we in Wallonië een verdubbeling van het aantal broedparen (150-180 tussen 2001 en 2007, 335-350 in 2016) en in Nordrhein-Westfalen is in de laatste 10 jaar ook een toename vastgesteld, ondanks een netto afname in heel Duitsland (Jacob *et al.* 2010, De Broyer *et al.* 2016, Jöbges 2018, van Rijn 2018).

Rond 1950 had de Rode Wouw erg te lijden onder menselijke vervolging en intensivering van de landbouw. Daarna volgde een gematigd herstel, maar de soort is sinds 2005 door IUCN geclassificeerd als 'Bijna in gevaar' doordat de kernpopulaties in Duitsland, Frankrijk en Spanje sinds 1990 sterk zijn afgenomen en in bepaalde regio's van deze landen momenteel nog steeds een dalende trend zichtbaar is. In Duitsland werden afhankelijk van de regio populatieafnames vastgesteld van 25 tot 50%, in Frankrijk was er een globale daling van ongeveer 25% (sommige regio's tot 80%) en in Spanje zag men een daling van 27 tot 42%. Het maximaal aantal broedparen in Duitsland, Frankrijk en Spanje werd in recente jaren geschat op resp. ongeveer 18.000, 3.000 en 2.400 (BirdLife International 2017). Daartegenover staat een groei van de populaties in Groot-Brittannië, Polen, Zweden en Zwitserland met een huidig geschat aantal broedparen van resp. minstens 3.000, 1.800, 2.200 en 1.500 (BirdLife International 2017). In principe kan de Rode Wouw Vlaanderen dus vanuit bijna alle windstreken koloniseren.

[JEV]

Zwarte Wouw

Milvus migrans

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen-	0-2	Toename	Fluctuerend	27%	-	NS

Zwarte Wouw [Y. Adams / Vilda]

De Zwarte Wouw heeft een groot verspreidingsgebied, met verschillende ondersoorten. Het is een warmte-minnende soort die vooral kan gevonden worden in Zuid- en Oost-Europa. De soort is bovendien ook erg algemeen in grote delen van Afrika, Azië en Australië.

Op basis van de beschikbare kennis is de Zwarte Wouw een niet-jaarlijkse broedvogel in Vlaanderen, hoewel er uiteraard broedgevallen onopgemerkt kunnen blijven. In 1976 werd in Moerbeke-Waas het eerste gekende geslaagde broedgeval van Zwarte Wouw voor Vlaanderen vastgesteld. Sindsdien zijn er (incl. broedseizoen 2019) in totaal 36 gevallen bekend van mogelijke en zekere broedgevallen (Coeckelbergh *et al.* 2007, Everaert 2019). In die periode van 44 jaar is er in heel Vlaanderen echter maar zekerheid van 7 geslaagde broedgevallen met jongen. Oost-Vlaanderen kende daarvan drie gevallen: Moerbeke-Waas in 1976 en 2019 en Bazel in 1980. In West-Vlaanderen waren er twee gevallen (Zillebeke in 1990, Brugge in 1996) en in Antwerpen ook twee (Bornem in 2005 en 2010). In Oost-Vlaanderen was tijdens de laatste 20 jaar in verschillende jaren een koppel aanwezig in de rand van de Waaslandhaven, met ook nestbouw en baltsgedrag maar zonder aanwijzing van een geslaagd broedgeval. In Limburg zijn nog geen succesvolle broedgevallen vastgesteld maar in de periode 2013-2018 werden er o.a. in Dilsen-Stokkem en de Voerstreek nog mogelijke broedgevallen opgetekend.

De soort is inmiddels een vaste doch ook zeldzame broedvogel in Nederland, met tijdens de atlasperiode (2013-2015) 2-4 broedparen. Ook in 2018 waren er zeker 2 paren aanwezig. Met een uitbreidende Duitse broedpopulatie van 6000-9000 paren lijkt het toekomstperspectief voor o.m. Vlaanderen en Nederland gunstig.

[JEV]

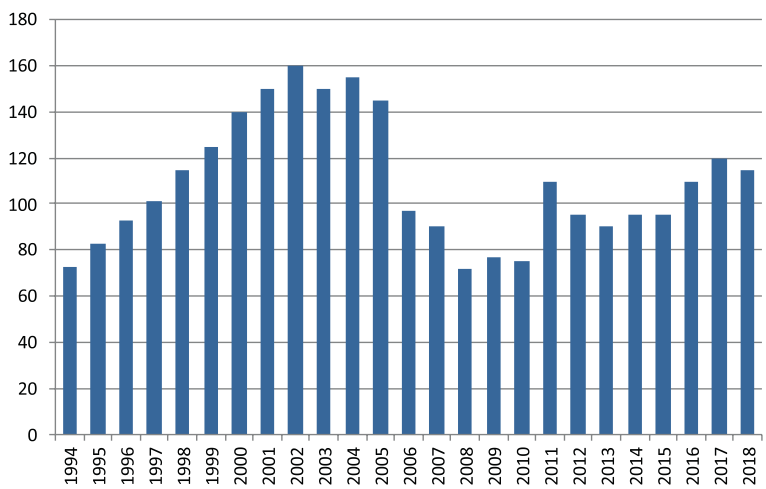
Bruine Kiekendief

Circus aeruginosus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	100-140	+5%	Fluctuerend	+29%	-	Stabiel

De Bruine Kiekendief is van oorsprong een vogel die broedt in rietmoerassen. De laatste twintig jaar komt deze soort echter ook meer en meer tot broeden in akkers met wintergerst en wintertarwe en in hooilanden. Daardoor worden jaarlijks ongetwijfeld een aantal broedparen over het hoofd gezien. In Vlaanderen doet de soort het goed hoewel de hoge aantallen van de vorige atlasperiode (o.a. 160 paren 2002) voorlopig niet meer bereikt worden. Het zwaartepunt van zijn verspreiding ligt aan de Westkust/IJzervallei (88 paren in 2019, www.natuurwerkgroepdekerkuil.be), de Polders van het Meetjesland (21 paren in 2018, med. Anny Anselin), de Scheldepolders (6 paren in 2018) en de Oostkust (9 paren in 2018). Terwijl de aantallen aan de Westkust verdubbeld zijn in de laatste 10 jaar is de populatie in de Scheldepolders fors afgenomen van 30 paren in 2004 tot nauwelijks 6 in 2018. De populatie aan de Oostkust en van het Meetjesland lijkt stabieler. Dankzij nestbescherming kunnen late jongen uit nesten in graan (vaak vervanglegsels) gered worden van de pikdorser. De recente, erg droge jaren hebben een veel te laag waterpeil in de polders tot gevolg. Veel rietkragen vallen tijdelijk droog en de kiekendief-nesten worden zo veel kwetsbaarder voor predatoren als Vos (Anselin *et al.* 2018). De soort profiteert voor zijn voedselvoorziening ook mee van de aanleg van beheersovereenkomsten en vogelakkers in de akkergebieden. Broedsucces van de Bruine Kiekendief fluctueert afhankelijk van het feit of het een goed of slecht muizenjaar is. In Nederland neemt de soort licht af. Redenen hiervoor zijn o.a. de toenemende predatie door Vos, successie van rietmoeras naar bos en afnemende prooidichtheden in bepaalde regio's.

[FTJ]

Trend van de Bruine Kiekendief (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Marsh Harrier (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Blauwe Kiekendief

Circus cyaneus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-1	-	-	-	-	NS

Blauwe Kiekendief [G. Vermeersch]

Na een succesvol broedgeval in 2007 op het plateau van Outgaarden (Guelinckx 2008) werden geen nieuwe Vlaamse broedgevallen meer genoteerd tot in 2019 een mislukt broedgeval werd vastgesteld in Willebringen (Vlaams-Brabant). In hetzelfde jaar werd eveneens een tijdelijk territorium vastgesteld op de taalgrens nabij Outgaarden (med. R. Guelinckx).

Hoewel lokaal (o.a. in Haspengouw en in de Moeren in West-Vlaanderen) nog steeds flinke inspanningen worden geleverd door o.a. de Werkgroep Grauwe Gors en in het kader van het 'Plan Kiekendief', wordt het voor deze Europees sterk bedreigde soort wellicht moeilijk om zich opnieuw blijvend in Vlaanderen te vestigen. In Nederland neemt de soort erg snel af: van een piek in 1992 van 140 broedparen tot slechts 10-14 paren in 2013-2015.

[GVM]

Grauwe Kiekendief

Circus pygargus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	0-1	Fluctuerend	Afname	-20%	+33%	NS

De Grauwe Kiekendief is een zeer schaarse broedvogel in Vlaanderen die niet jaarlijks tot broeden komt. Van oorsprong broedde deze soort bij ons vooral in open habitats als heide- en veengebieden, verlande rietmoerassen, kapvlaktes en natte weilanden. Door het verdwijnen van deze biotopen is de soort bijna uitsluitend gaan broeden in grootschalige akkergebieden met veel graan. Nu ook deze graanvelden sterk afgenomen zijn in Vlaanderen en doordat de verdere intensivering van de landbouw zijn voedselaanbod (muizen en kleine vogels) sterk deed afnemen, is de soort hier bijna verdwenen. Er is een soortbeschermingsplan beschikbaar voor de Grauwe Kiekendief waardoor nu grote inspanningen worden geleverd in de uitgestrekte akkergebieden van De Moeren in Veurne, Groot-Hoegaarden, Gingelom, Heers-Riemst en de Mangelbeek in Houthalen (Vandewaerde 2018). Door het aanleggen van allerlei akkerranden en vogelakkers via beheersovereenkomsten creëert men ideale foerageergebieden voor deze soort. Broedgevallen in graan moeten goed opgevolgd en beschermd worden. De Grauwe Kiekendief keert pas in mei terug uit zijn overwinteringsgebied in Afrika en begint dus pas laat met broeden, wat er voor zorgt dat de jongen het nest nog niet verlaten hebben voor er geoogst moet worden.

Het laatste broedgeval in Vlaanderen werd in 2018 genoteerd net ten noorden van Diksmuide in een wintertarweveld. Het nest werd beschermd en 4 jongen vlogen succesvol uit. In 2013 vond een mislukt broedgeval plaats in Rutten (med. R. Erens) en in 2012 werd gebroed in Tongeren. Nog verder terug in de tijd moeten we voor de vorige twee broedgevallen, beide in 2000, één in Boutersem en één in Peer (Kesteloot 2018).

In Wallonië is sprake van een voorzichtige toename (ca. 20 paren in 2007) die vooral te danken is aan betere beschermingsmaatregelen. Het zwaartepunt ligt in Midden-België aan de grens met Vlaams-Brabant. De populatie in de Lorraine is volledig verdwenen. In Nederland is de populatie redelijk stabiel (44 paren in 2015) en fluctueert mee met het voedselaanbod. Ongeveer 80% van de populatie broedt er in de noordelijke provincie Groningen, alwaar men de soort via allerhande beheersmaatregelen beschermt. Deze populatie is uit het niets ontstaan in het begin van de jaren ’90 toen men grote oppervlaktes productieve landbouwgrond uit productie genomen heeft.

[FTJ]

Buizerd

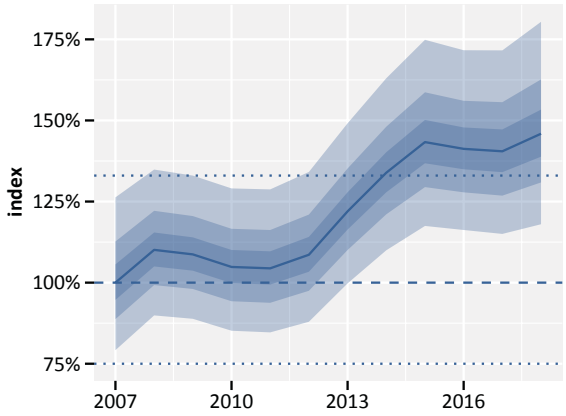
Buteo buteo

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	3000-3500	+76%	Toename	Toename	Toename	Stabiel

De Buizerd is één van de meest algemene roofvogels in Vlaanderen. Hij komt voor in tal van leefgebieden, voor zover er genoeg bossen aanwezig zijn die als nestplaats kunnen dienen. De hoogste dichtheden worden weliswaar nog in de dichtbeboste gebieden van Antwerpen en Limburg vastgesteld, maar ook in meer westelijk gelegen landbouwgebieden voldoen verspreide bosjes, populierenrijen, grotere parken en solitaire bomen als nestplaats. Tijdens de vorige atlasperiode werd een sterke toename vastgesteld die vooral veroorzaakt werd door een betere bescherming van de roofvogels en het verbod op gebruik van bepaalde pesticiden. De toename van deze soort gaat nog steeds door en dat vooral in het landbouwgebied. Het ouder worden van bosjes en bomenrijen aldaar heeft hier wellicht mee te maken, alsook de aanleg van kruidenrijke randen, vogelakkers en andere maatregels ten voordele van de akkervogels.

Het veldwerk voor de nieuwe vogelatlas moet ons toelaten om in 2024 een nieuwe, betrouwbare Vlaamse populatieschatting op te stellen.

[FTJ]

Trend van de Buizerd (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Common Buzzard (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Wespendief

Pernis apivorus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	150-300	+10%	Stabiel	-6%	+237%	NS

Wespendief [Y. Adams / Vilda]

De Wespendief is een moeilijk te inventariseren soort. Het is een schaarse broedvogel in Vlaanderen met een voorkeur aan erg rustig gelegen, oudere loof-, naald- en gemengde bossen met een gevarieerde structuur alwaar hij een onopvallend bestaan leidt. De grootste dichtheden haalt deze soort in de dichtbeboste Kempen. Tijdens de vorige atlasperiode werd een toename vastgesteld en die werd vooral toegeschreven aan het ouder worden van de bossen en het betere bosbeheer dat voor een gevarieerdere structuur zorgde (omvormen monotone naaldbossen, ontstaan van kapvlaktes en jonge aanplanten).

In Vlaanderen wordt nog steeds een lichte toename vastgesteld en in Wallonië zelfs een sterke toename in de laatste 30 jaar. In Nederland is de populatie stabiel. Men verwachtte dat de expansie van Havik en de sterke ontbossing in tropisch Afrika, waar deze soort overwintert, een negatieve invloed zou hebben op onze populatie Wespendieven, maar dat blijkt vooralsnog niet het geval. Toch is het wachten op het beëindigen van het nieuwe vogelatlas-telwerk om een preciezere Vlaamse populatieschatting te kunnen opstellen.

[FTJ]

Sperwer

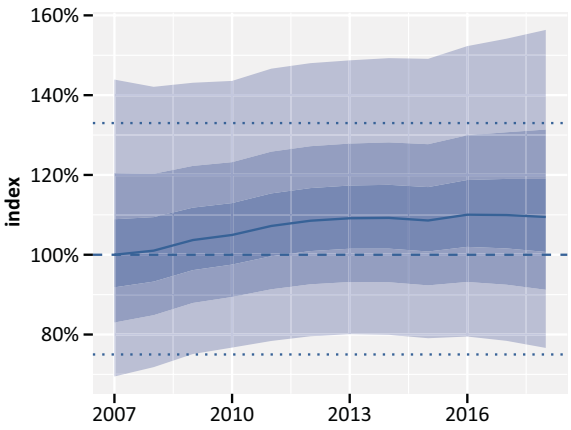
Accipiter nisus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1600-2900	+57%	Toename	-8%	+133%	Stabiel

De precieze omvang van de Sperwer-populatie in Vlaanderen is sinds de vorige broedvogelatlas (periode 2000-2002) slecht gekend. Gedurende de eerste twee telcycli van het ABV-project werd de soort niet opgepikt door het meetnet, maar de analyses na 4 telcycli (2007-2018) vertonen enigszins verrassend een flinke toename over de gehele looptijd van het project. Sperwer is in toenemende mate een gewone verschijning geworden in dorpen en steden en slaagt erin om zelfs in kleine parkjes en bosjes tot broeden te komen.

Er lijkt nog steeds een westelijke uitbreiding in Vlaanderen plaats te vinden. Hoewel niet significant wijzen de ABV-cijfers in de meer oostelijke en bosrijkere streken op een geleidelijke afname van de soort, parallel aan wat we vaststellen bij de Havik. Hoe groot die afname in de bosrijke regio's precies is, is een vraag die hopelijk kan beantwoord worden na het terreinwerk voor de nieuwe vogelatlas.

[GVM]

Trend van de Sperwer(index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Sparrowhawk (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Havik

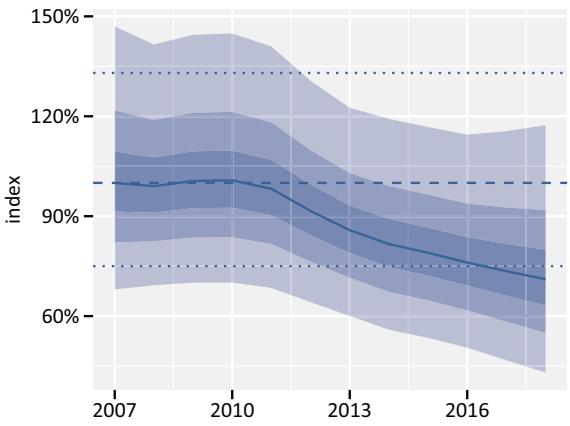
Accipiter gentilis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	325-450	-56%	Toename	7%	506%	NS

Na een decennialange periode van forse toename en areaalsuitbreiding, lijkt er een einde te zijn gekomen aan de opmars van Havik in Vlaanderen. Vooral in de oostelijke, Kempische bossen is sprake van een afname die zich ook vertaalt in de ABV-trends voor Vlaanderen. In het westen breidt de soort zich lokaal nog uit waarbij ook de verspreide bossen langs de kust en elders in West-Vlaanderen werden gekoloniseerd. Broedgevallen nabij verstedelijkt gebied worden eveneens gemeld. De data op schaalniveau van Europa staan geen betrouwbare trendberekening toe, maar gegevens uit Nederland suggereren een parallelle evolutie; afname in de oostelijke bosgebieden en zelfs hogere dichtheden in het westen.

Een eenduidige oorzaak voor de recente afname is er niet. Normale populatieschommelingen bij een soort die het volledige beschikbare areaal heeft opgevuld, kunnen deels een verklaring zijn. Prooiaanbod is voor alle roofvogelsoorten een belangrijke factor, maar daarover ontbreken jaarlijkse en voldoende gedetailleerde cijfers. Het is niet ondenkbaar dat Havik in de Kempen onder toenemende druk komt te staan van predatoren als Boommarter en zelfs Oehoe waarvan bekend is dat ze in staat zijn oudervogels op het nest te verrassen. De tijd dat Havik helemaal alleen stond aan de top van de voedselketen in de Vlaamse bossen is in ieder geval voorbij.

[GVM]

Trend van de Havik (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Goshawk (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Waterral

Rallus aquaticus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	600-1000	+10%	Stabiel	-16%	+67%	NS

Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) werd de broedpopulatie in Vlaanderen geschat op 600-900 paren. In de periode 2013-2018 werd slechts in bepaalde gebieden of regio's een gerichte territoriumkartering uitgevoerd waardoor een inschatting van de populatie en mogelijke trend niet gemakkelijk kan worden gegeven. Er zijn alleszins geen indicaties voor een sterke verandering van de populatiegrootte. In Limburg werden opvallend veel territoria genoteerd in 2015, weliswaar gebaseerd op niet-gebiedsdekkende telinspanningen. De lagere aantallen in de daaropvolgende jaren zijn wellicht te wijten aan de droogte in het broedseizoen waardoor veel vijvers en moerassen droog zijn gevallen. Vermoedelijk zal die droogte ook elders in Vlaanderen de soort parten hebben gespeeld, vooral in 2017-2018. In de Waaslandhaven werden sterk variërende aantallen genoteerd (22-39 paren).

Globaal gezien is het aantal broedparen van Waterral het hoogst na een serie milde winters en natte voorjaren. Koude winters gevolgd door een droog voorjaar zorgen voor een dip in het aantalsverloop. De afgelopen decennia verdwenen er heel wat broedplaatsen door verdroging of verbossing van moerassen. Nieuwe broedplaatsen ontstonden onder andere door de aanleg van natte natuurgebieden in valleien. In Vlaanderen bieden de deels reeds uitgevoerde en deels nog geplande werken in het kader van het Sigma-plan goede kansen voor lokale uitbreiding van Waterral.

Rekening houdend met de onvolledigheid van gegevens en met de moeilijkheidsgraad voor inventarisatie, werd de Nederlandse populatie in de periode 2013-2015 geraamd op 2800-4700 paren.

[JEV]

Porseleinhoen

Porzana porzana

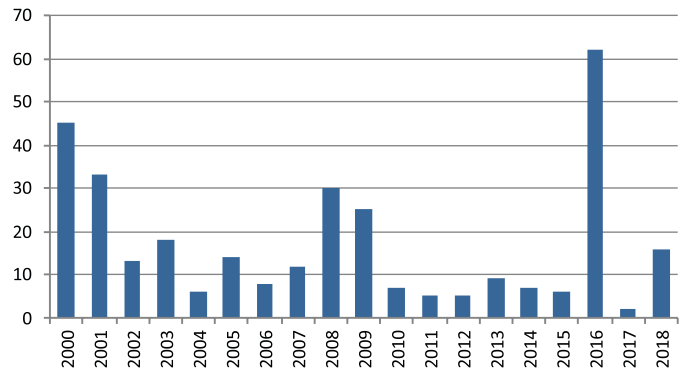
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	9-62	Fluctuerend	Fluctuerend	+60%	+700%	NS

De grote jaarlijkse aantalsfluctuaties bemoeilijken het vaststellen van een populatietrend. Porseleinhoen is bekend om zijn invasie-achtig voorkomen. Daarbij wordt zeer snel gereageerd op plaatselijke gunstige omstandigheden, zoals lokale terreinomstandigheden en algemeen hoge waterstanden tijdens het (late) voorjaar in valleigebieden. In de periode 2000-2002 werd de Vlaamse populatie op 10 tot 50 territoria geschat. In een gemiddeld jaar (zonder opvallende hogere waterstanden) komt het aantal zelden boven de 10 territoria. Dit zien we ook in de periode 2013-2018, waarbij er in 2016 opvallend meer territoria (62) werden vastgesteld ten opzichte van de andere jaren. Ook in 2018 werden iets meer Porseleinhoentjes (16) geteld dan gemiddeld. De grootste aantallen worden doorgaans vastgesteld in de IJzervallei in en rond de Blankaart in Diksmuide, met bv. in 2016 en 2018 resp. 7 en 9 territoria. Maar tijdens het invasiejaar in 2016 waren er bv. ook een groot aantal territoria in de Kleine Netevallei in Zandhoven (10) en in de Bourgoyen in Gent en het Schulensbroek in Lummen (telkens 7).

In Nederland werd de populatie in de atlasperiode (2013-2015) geschat op 190-310 territoria en in 2018 op 240-330. De grote Vlaamse piek in 2016 en iets kleinere in 2018 is ook in Nederland opgemerkt.

De kans om een Porseleinhoen aan te treffen is relatief laag omdat de roepactiviteit soms maar erg kort aanhoudt. Het beschikbaar zijn van geschikt broedhabitat is wellicht de belangrijkste factor die de populatiegrootte in Vlaanderen bepaalt, hoewel het weinig duidelijk is in hoeverre de omstandigheden in de overwinteringsgebieden of in andere delen van het broedareaal ook een rol spelen. De soort heeft ook specifieke habitatvereisten waar zelden aan tegemoet gekomen wordt bij klassieke beheervormen in functie van weidevogels of botanische waarden.

[JEV]

Trend van Porseleinhoen (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 2000-2018.

Trend of Spotted Crake (number of pairs) in Flanders during the period 2000-2018.

Kleinst Waterhoen

Zapornia pusilla

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-3	Fluctuerend	Fluctuerend	-	-	NS

Kleinst Waterhoen [Y. Adams / Vilda]

Het Kleinst Waterhoen komt vooral tot broeden in Spanje, Oost-Europa en Azië. Elders in Europa zijn de aantallen marginaal en is het areaal verbrokkeld. In Vlaanderen is de soort een onregelmatige broedvogel. In 1999 en 2000 werden 2-3 baltsende mannetjes gehoord op het Groot Schietveld in Brecht (Antwerpen), met in 1999 minstens één succesvol broedgeval en in 2000 minstens één mislukt broedgeval. In 2005 was er een waarschijnlijk broedgeval (aanwezig koppel) in het Wik in Genk en in 2008 en 2009 was er één baltsend mannetje aanwezig in resp. het Schulensbroek in Herk-de-Stad en de Maten in Genk. In de periode 2013-2018 zijn er slechts enkele territoria en/of broedgevallen gekend. In juni en begin juli 2015 kon een Kleinst Waterhoen gezien en gehoord worden in de Wijvenheide in Zonhoven. In mei 2018 was er een zingend mannetje aanwezig in de IJzervallei in Diksmuide, maar aanwijzingen voor een succesvol broedgeval bleven helaas uit.

Hoewel er zeker territoria/broedgevallen kunnen gemist worden, kunnen we uit de beschikbare gegevens aannemen dat het Kleinst Waterhoen nog steeds een eerder toevallige broedvogel is in Vlaanderen.

In Nederland werden tijdens de atlasperiode 2013-2015 resp. 19, 20 en 7 territoriale vogels vastgesteld, waarvan bijna de helft in de drie noordoostelijke provincies. De soort lijkt te profiteren van de aanleg en uitbreiding van natte natuurontwikkelingsgebieden.

[JEV]

Waterhoen

Gallinula chloropus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	10.000-25.000	-46%	Afname	-27%	-47%	Afname

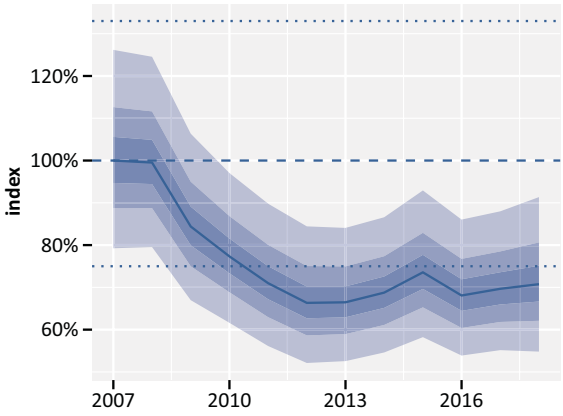

Waterhoen [Y. Adams / Vilda]

Waterhoen neemt duidelijk af in Vlaanderen (-46% in de periode 2007-2018) en wanneer we de ABV-cijfers in detail bekijken, blijkt de meest forse afname plaats te vinden in landbouwgebied terwijl de soort in urbane en suburbane gebieden deels lijkt stand te houden.

Ook elders in België, in de buurlanden en in nagenoeg heel Europa heeft de Waterhoen het zwaar te verduren. In Nederland is de broedpopulatie zelfs gehalveerd sinds 1984.

[GVM]

Trend van Waterhoen (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Moorhen (index) in Flanders during the period 2007-2018.

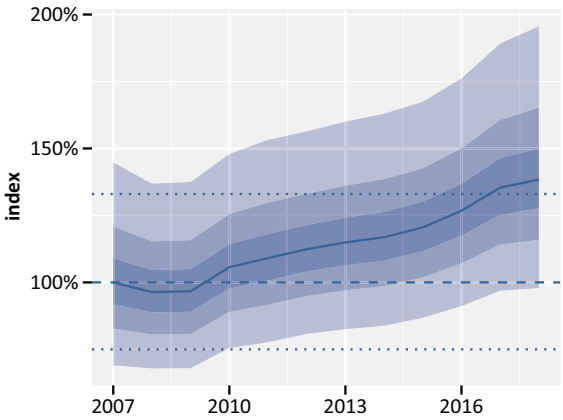
Meerkoet

Fulica atra

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	20.000-50.000	+57%	Toename	Toename	Toename	Afname

In tegenstelling tot Waterhoen vergaat het de Meerkoet erg goed in Vlaanderen. In nagenoeg alle grote landschapstypes wordt een toename of minstens een stabilisatie van de aantallen in de periode 2007-2018 becijferd. Door haar grote aanpassingsvermogen aan de menselijke omgeving slaagt Meerkoet erin nog uit te breiden in stedelijk en suburbaan gebied. Daar waar seizoenale kruidruimingen in beken en rivieren wellicht slecht uitpakken voor een verborgen broedende soort als Waterhoen, ondervindt de verder van de oevers en meer open broedende Meerkoet hier minder of helemaal geen hinder van. In Nederland houdt de soort al lange tijd stand en blijven de aantallen stabiel terwijl verzamelde data uit 26 Europese lidstaten wijzen op een afname op de korte termijn.

[GVM]

Trend van de Meerkoet (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Common Coot (index) in Flanders during the period 2007-2018

Watersnip [G. Vermeersch]

STELTLOPERS
MEEUWEN
STERNS

Scholekster

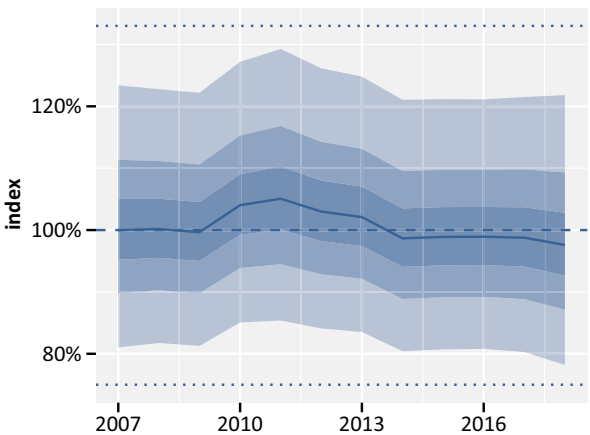
Haematopus ostralegus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1200-1450	-16%	Afname	-	-	Afname

In de periode 2000-2002 werd de Vlaamse broedpopulatie geschat op 1500-2000 paren. De cijfers van het ABV-meetnet wijzen op een afnemende trend in de daaropvolgende periode (-16% over de periode 2007-2018), maar zijn nog enigszins onzeker. De nieuwe populatieschatting 1200-1450 paar wordt dan ook met het nodige voorbehoud gegeven. De resultaten van de nieuwe vogelatlas zullen ongetwijfeld meer duidelijkheid brengen in de actuele status van deze soort. Ondanks de algemeen dalende trend, zijn er ook gebieden waar de soort het wel relatief goed doet, zoals in de nieuwe natuurontwikkelingsgebieden langs de Schelde en in de Waaslandhaven (waar een geleidelijke toename plaatsvond van 57 paren in 2003 tot 87 in 2018). De grote meerderheid van de Vlaamse broedvogels broedt evenwel in agrarisch gebied en wellicht zijn de ontwikkelingen daar beduidend minder positief.

In Nederland vergaat het de soort nog slechter dan in Vlaanderen. In de periode 2013-2015 telde men er nog 35.000-43.000 broedparen, tegenover 80.000-130.000 op het hoogtepunt in de periode 1998-2000. De oorzaken van die afname worden vooral bepaald door de jongen- en winteroverleving. In landbouwgebieden hebben broedvogels te kampen met intensiever bewerking van akkers en graslanden en een verminderde voedselbeschikbaarheid. Nederlandse scholeksters overwinteren voornamelijk in het Wadden- en Deltagebied. In beide regio's lijkt de winteroverleving aan de magere kant als gevolg van een verminderd voedselaanbod en het verlies aan geschikt foerageerhabitat (vooral in de Oosterschelde). Negatieve ontwikkelingen in de Delta kunnen trouwens ook een invloed hebben op de Vlaamse broedpopulatie die voor een groot deel overwintert in dit gebied.

[GVM]

Trend van de Scholekster (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Eurasian Oystercatcher (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Steltkluut

Himantopus himantopus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	5-22	50%	Toename	-	-	NS

Steltkluut [Y. Adams / Vilda]

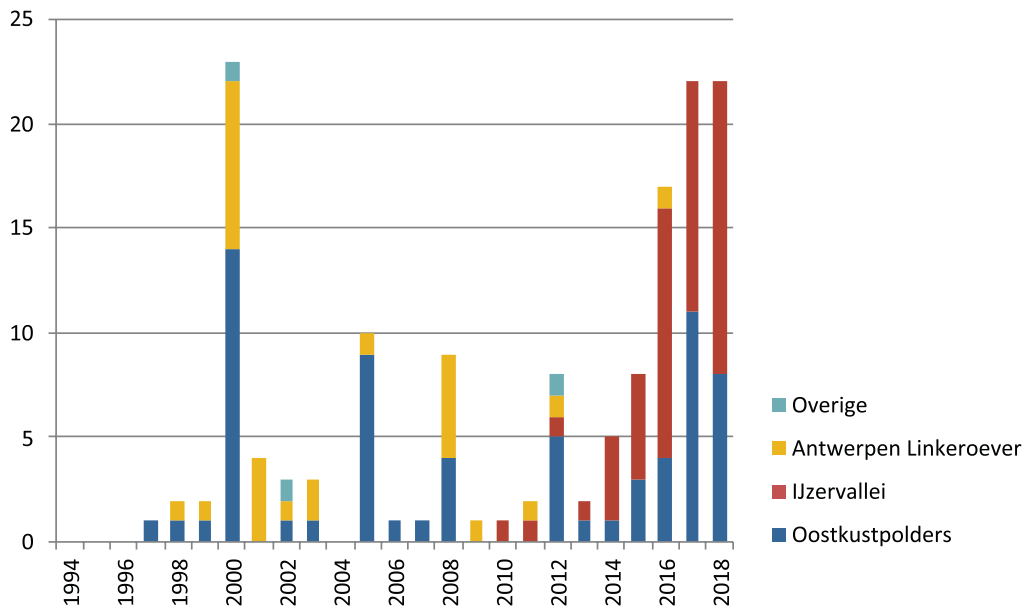
De Steltkluut was lange tijd een zeer zeldzame en onregelmatige broedvogel in Vlaanderen. Sinds 1997 worden echter zo goed als jaarlijks broedgevallen vastgesteld, zij het in sterk wisselende aantallen. Topjaren waren 2000 (23 paar), 2016 (17), 2017 (22) en 2018 (22).

Broedgevallen beperken zich bijna uitsluitend beperkt tot drie regio's: de Oostkustpolders, de IJzervallei en Antwerpen-Linkeroever. Aan de Oostkust zijn vooral de Uitkerkse Polders in trek maar de aantallen verschillen er sterk van jaar tot jaar. De beste jaren waren 2000 (9 paar), 2005 (7) en 2017 (10). Sinds 2015 broedt de soort ook jaarlijks in het Pompje te Oudenburg (tot 5 paar in 2018). Een eerste broedgeval in de IJzerbroeken vond plaats in 2010 maar het is vooral gedurende de laatste vijf jaar dat de soort er in opmars is, met een maximum van 14 broedparen in 2018. De twee belangrijkste broedgebieden situeren zich hier in het Blankaartgebied te Woumen (max. 13 paar in 2018) en in het natuurgebiedje De Gatebeek tussen Stavele en Beveren (max. 6 in 2016). Op Antwerpen-Linkeroever werd er sinds de atlasperiode 2000-2003 alleen in 2005 meer dan 1 broedpaar genoteerd (5 in 2005). In de meeste jaren werden zelfs helemaal geen broedpogingen meer ondernomen. Buiten de hogervermelde regio's was er vrij recent nog een succesvol broedgeval aan de Kluizendokken in de Gentse Kanaalzone in 2012.

Ook in Nederland zit de soort in de lift, met in 2017 een nieuw landelijk record van 51

broedparen. Bij onze noorderburen vond men een duidelijk verband tussen het aantal Steltkluten en de hoeveelheid neerslag in de winter en het vroeger voorjaar in Zuidwest-Europa (Boele 2012, Boele *et al.* 2019). Wellicht zorgen droge voorjaren in de belangrijke zuidelijke broedgebieden (voornamelijk in Spanje) voor minder beschikbaar broedhabitat en trekt een deel van de Steltkluten dan verder noordwaarts. Gezien de overeenkomsten met het Nederlandse trendverloop zou dit fenomeen dus ook een verklaring kunnen bieden voor de fluctuaties in het aantal broedparen in Vlaanderen. Anderzijds is een vestiging in Vlaamse wetlands alleen maar mogelijk indien ook daar geschikt broedhabitat aanwezig is. Het is dan ook geen toeval dat vrijwel alle recente broedgevallen werden vastgesteld in gebieden waar natuurinrichting en/of vernatting heeft plaatsgevonden, zoals in de IJzerbroeken, de Uitkerkse Polder en het Pompje te Oudenburg. Het blijft nu afwachten of de kolonisatie van Vlaanderen de komende jaren eventueel een permanent karakter zal krijgen, aansluitend op de evolutie in o.a. de Franse regio Nord-Pas-de-Calais.

[KDV]

Trend van de Steltkluut (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.
Trend of Black-winged Stilt (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Kluut

Recurvirostra avosetta

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	400-550	10%	Toename	-	-	NS

Kluut [Y. Adams / Vilda]

Het aantal broedende Kluten wordt goed opgevolgd in Vlaanderen, mede dankzij langlopende monitoringprojecten op Antwerpen-Linkeroever en in de Oostkustpolders die samen meer dan 80% van de Vlaamse populatie herbergen. In de periode 2011-2017 situeerde het aantal broedparen zich telkens tussen 400 en ruim 500 broedparen, het hoogste niveau ooit in Vlaanderen. In 2018 volgde echter een aanzienlijke terugval met wellicht niet meer dan 330-340 paren. Dergelijke minder goede jaren werden ook in vroegere perioden regelmatig vastgesteld, een fenomeen dat meestal gerelateerd was aan tijdelijk habitatverlies.

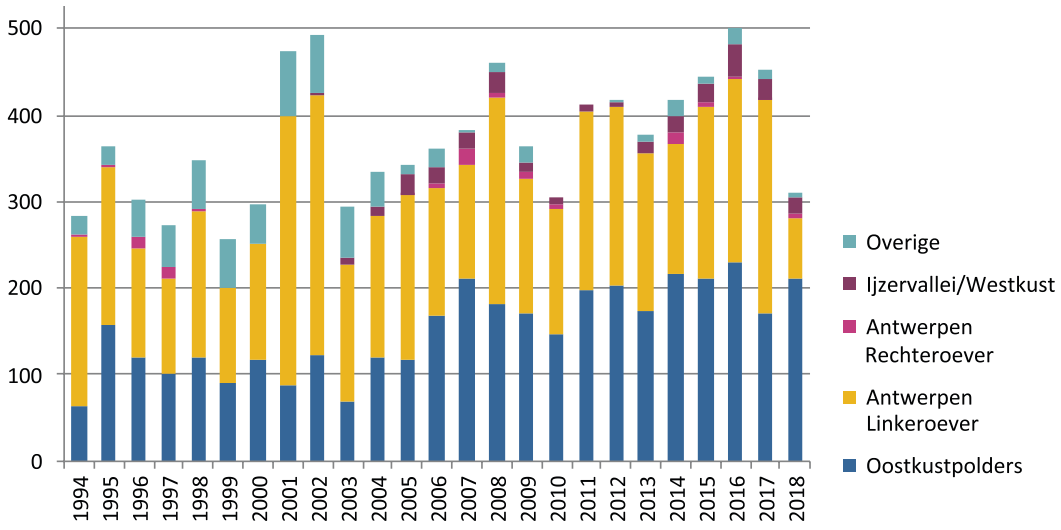
Dat de Kluut algemeen gezien goed standhoudt in Vlaanderen is opmerkelijk omdat de belangrijkste broedterreinen uit de jaren 1980 en 1990 bijna allemaal verloren zijn gegaan. De grote opgespoten terreinen in de havengebieden te Zeebrugge en Antwerpen vormden toen een ideaal broedbiotoop (Lust & Dias 1994, Van Impe 1991), maar zijn inmiddels quasi volledig bebouwd. Op het hoogtepunt van de opspuitingen kwamen hier zeer hoge aantallen Kluten tot broeden, o.a. tot 325 paar te Antwerpen-Linkeroever (1981) en 108 in de Zeebrugse Achterhaven (1993).

Het verlies in de havenuitbreidingsgebieden werd de laatste 10 tot 15 jaar ruimschoots goedgemaakt door natuurcompensaties die opgelegd werden door de Europese Vogelrichtlijn en door een aantal natuurinrichtingsprojecten. Zo werden in de Kustpolders opvallende successen geboekt in o.a. de Uitkerkse Polder (max. 143 paar in 2008) en het Pompje te Oudenburg (53 paar in 2018). In het Zwin kwamen vanaf

2006 een tijdlang geen Kluten meer tot broeden als gevolg van verzanding en predatie, maar met de aanleg van grote broedvogeleilanden kwam hier opnieuw verandering in (61 paar in 2018). Meer kleinschalige natuurinrichting aan de Westkust leidde her en der tot de vestiging van kleine kolonietjes, zoals in de IJzerboeken van Merkem (max. 18 paar in 2016) en aan de Gatebeek te Beveren (max. 17 in 2016). Ook in het Antwerpse Linkeroevergebied werden heel wat nieuwe natuurterreinen gecreëerd en ingericht, o.a. met eilanden voor koloniebroeders als Kluut. Mooie aantallen werden o.a. genoteerd in Prosperpolder Noord (max. 130 paar in 2012) en Doelpolder Noord (max. 102 paar in 2014). In de rest van Vlaanderen zijn broedgevallen eerder schaars. De Kanaalzone te Wintam was een tijdlang in trek bij Kluten (max. 44 paar in 2003) maar tegenwoordig gaat het nog om hooguit enkele paartjes. In de oostelijke helft van Vlaanderen zijn broedende Kluten een echte zeldzaamheid.

Ondanks de succesverhalen in veel natuurgebieden is het afwachten of de vestiging van Kluten-kolonies ook hier geen tijdelijk fenomeen zal blijken. Ondiepe afgravingen vormen met hun kale bodem en/of pioniersvegetatie in een eerste fase een uitstekend nesthabitat voor Kluten. Maar op termijn worden ze meestal minder geschikt door vegetatiesuccessie en verlanding. Een bijkomend problemen is dat de hoge dichtheden aan broedvogels in deze natuurterreinen een grote aantrekkingskracht uitoefenen op predatoren. Het broedsucces van Kluten-kolonies is de voorbije jaren vaak bedroevend laag gebleken. Het aanleggen van eilanden, bij voorkeur in combinatie met een elektrisch raster, kan op dat vlak soms soelaas brengen. Daarnaast kan ook langdurige droogte of een plotse stijging van waterstanden in perioden met veel neerslag leiden tot grote verliezen van nesten en kuikens, zoals o.a. vastgesteld tijdens voorjaarsinundaties in de IJzerbroeken in 2016 en 2018.

[KDV]

Trend van de Kluut (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.
Trend of Pied Avocet (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Kievit

Vanellus vanellus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	5000-15.000	-59%	Afname	-59%	-	Afname

De laatste populatieschatting in 2000-2002 maakt gewag van 14.000 tot 20.000 broedparen voor Vlaanderen en daarmee leek de soort op dat ogenblik meer dan stand te houden ten opzichte van begin de jaren '80 (12.000-15.000 paar, Voet *et al.* 1982). Maar het tij is inmiddels helemaal gekeerd. De resultaten van het ABV-project wijzen op een afname van 59% over de periode 2007-2018. Met dat cijfer scoort de soort slechter dan andere steltlopersoorten als Grutto en Wulp. Wellicht zijn er wel behoorlijke regionale verschillen, waarbij de soort het relatief iets beter doet in de polders en minder goed in de akkergebieden in het Vlaamse binnenland. Om hier meer inzicht te krijgen is het wachten op de resultaten van de nieuwe vogelatlas. Onderzoek door Herremans *et al.* (2018) toonde alvast aan dat de jongenproductie in de akkergebieden in Vlaams-Brabant veel te laag is om de populatie in stand te houden. Lokaal werden aanvankelijk wel successen geboekt in natuurgebieden zoals de Uitkerkse Polder. Door een aangepast weidevogelbeheer nam het aantal broedparen er toe van 224 in 1990 naar 526 in 2011. Maar ook daar is recent een sterke terugval vastgesteld (tot 227 paar in 2018), vooral door de combinatie van langdurige droogteperiodes en te lage waterpeilen die niet afgestemd zijn op de noden van weidevogels. Eenzelfde patroon van een toename gevolgd door een afname stelde men vast op Antwerpen-Linkeroever (Spanoghe 2017). Predator-werende maatregelen zoals het aanbrengen van elektrische rasters lijken hier recent wel een positief effect te hebben op het nestsucces.

De zorgwekkende trend van de Kievit in Vlaanderen is geen alleenstaand gegeven. Ook in tal van andere landen is sprake van sterke afnames zoals in Nederland (-40 à 50% tussen 1990 en 2013-2015) en Groot-Brittannië (-42% tussen 1995 en 2017). Op Europees niveau nam de soort met 55% af tussen 1980 en 2016. De trend over korte termijn (2007-2016) bedraagt -12%. Intensivering van landbouwpraktijken wordt gezien als de belangrijkste oorzaak van deze afname, vaak in combinatie met een toegenomen predatie.

[KDV]

Bontbekplevier

Charadrius hiaticula

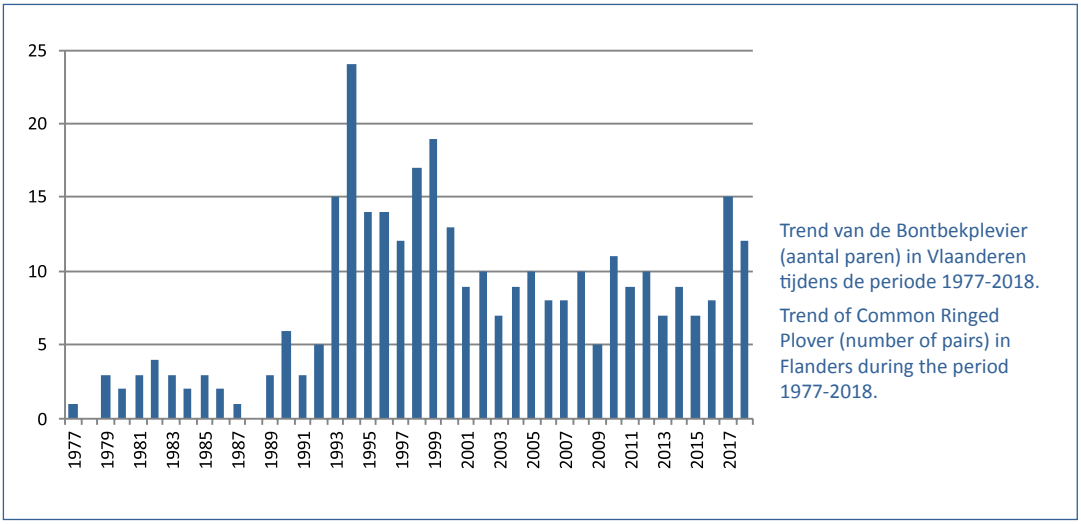
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	7-15	Stabiel	Afname	-	-	NS

De Bontbekplevier is altijd een erg zeldzame en onregelmatige broedvogel geweest in Vlaanderen. Voor zover we weten broedden er van 1932 tot 1992 soms geen, maar meestal slechts 1 of 2 paar in Vlaanderen (maximaal 6 in 1990) verdeeld over de stranden van de Westkust, het Zwin en Linkeroever in Antwerpen. Daarna volgde een periode (1993-2000) met veel hogere aantallen (tot maximaal 24 paar in 1994). De soort profiteerde toen van de grootschalige opspuitingen in de Voor- en Achterhaven van Zeebrugge en ook in het Antwerpse Linkeroevergebied namen de aantallen tijdelijk toe. Lange tijd leek de populatie te stabiliseren rond de 9 broedparen, maar in 2017 en 2018 was er toch weer een lichte opleving van de aantallen in Zeebrugge.

In 2014 werd voor het eerst gebroed op de nieuwe eilandjes in het Zwin (1-3 paar in 2013-2018) en het Sternenschiereiland in Zeebrugge was goed voor 5-12 paar. Verder zaten er in de onderzoeksperiode kleine aantallen (0-1 paar) in de westelijke Voorhaven van Zeebrugge, de Achterhaven van Zeebrugge, het VNR Baai van Heist en op Linkeroever in Antwerpen.

Alle broedgebieden in Vlaanderen sluiten nauw aan bij deze in het Deltagebied waar 40% van de Nederlandse broedpopulatie voorkomt. De aantallen in de Delta zijn sterk afgenomen sinds de jaren '80, met in 2018 een laagterecord van 119 paar (Arts *et al.* 2019). Ongeveer één derde daarvan broedde in natuurontwikkelingsgebieden. Dat er nog 19 paar tot broeden kwamen op openbare recreatiestranden is iets dat in Vlaanderen ondenkbaar is geworden.

[EST]

Trend van de Bontbekplevier (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1977-2018.

Trend of Common Ringed Plover (number of pairs) in Flanders during the period 1977-2018.

Kleine Plevier

Charadrius dubius

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	280-450	Fluctuerend	Fluctuerend	-	-	NS

Kleine Plevier [Y. Adams / Vilda]

Kleine Plevier is een echte pionier die broedt in dynamische milieus gaande van natuurlijke habitats zoals oevers van rivieren en duinen tot tijdelijke kunstmatige habitats zoals afgravingen en opgespoten terreinen. Tijdens de vorige atlasperiode werd de populatie geschat op 330-370 broedparen. Door het verspreide voorkomen en het vaak tijdelijke karakter van de broedgebieden is er geen goed zicht op het werkelijke aantal dat momenteel in Vlaanderen broedt. In enkele kerngebieden zoals het Antwerpse havengebied, langs de Maasoevers en in de Zeebrugse haven is het aantal broedparen in de periode 2013-2018 evenwel licht afgenomen ten opzichte van de jaren daarvoor. Mogelijk is de soort dus wat achteruitgegaan in Vlaanderen in vergelijking met de vorige atlasperiode, maar het is wachten op de volgende broedvogelatlas vooraleer dat echt duidelijk wordt.

Bij onze noorderburen dijde het verspreidingsgebied van de soort de laatste decennia juist sterk uit en zijn de aantallen bijna verdubbeld (tot 1300-1500 paar in de periode 2013-2017). In het Deltagebied bereikte de soort in 2018 een recordniveau van 216 paar (Arts *et al.* 2019). Een aanzienlijk deel van de Nederlandse populatie broedt tegenwoordig in natuurontwikkelingsgebieden, een fenomeen dat we ook vaststellen in Vlaanderen. In de meeste van deze gebieden verdwijnen ze echter na een aantal jaren door vegetatiesuccessie. In Wallonië schommelde het aantal paren in de periode 2001-2007 meestal tussen 110 en 140.

[EST]

Strandplevier

Charadrius alexandrinus

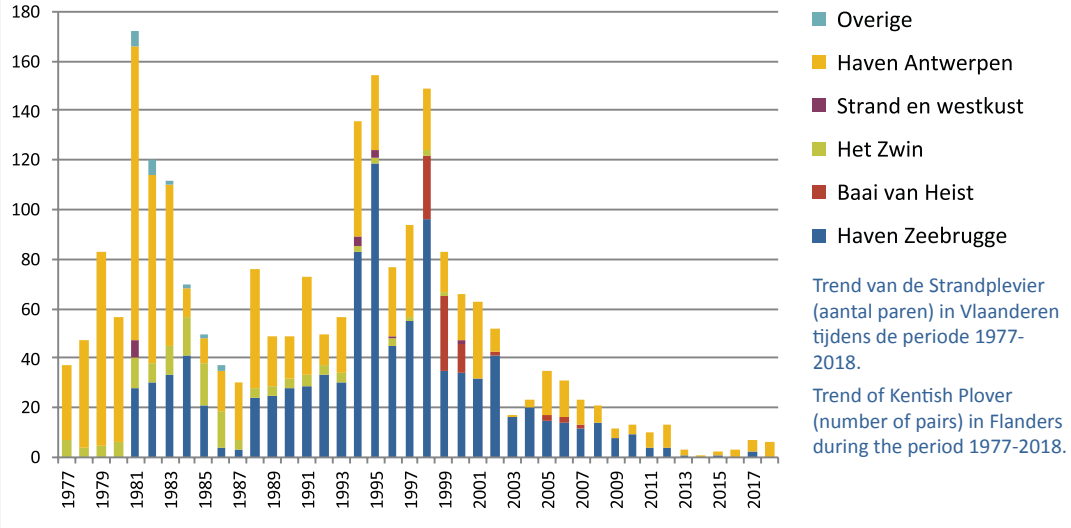
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	1-7	-90%	Afname	-	-	NS

In de tweede helft van de twintigste eeuw kwam Strandplevier nog in redelijke aantallen voor in Vlaanderen, met pieken van meer dan honderd paar aan het begin van de jaren 1980 en het einde van de jaren 1990. Sinds 1999 blijft de Vlaamse populatie in snel tempo achteruitgaan. Tegenwoordig broeden er langs de kust nauwelijks nog Strandplevieren, terwijl dat vroeger een belangrijk habitat vormde voor de soort. Tot voorbij halverwege de twintigste eeuw broedden er Strandplevieren op de stranden aan de Westkust en in het Zwin. Daarna vormden de opgespoten terreinen in de haven van Zeebrugge lange tijd een belangrijk toevluchtsoord. Op Linkeroever in Antwerpen bereikte de soort rond 1980 haar hoogtepunt en werden nog lange tijd behoorlijke aantallen vastgesteld. Maar vanaf 2000 namen ook hier de aantallen af.

In de periode 2013-2018 broedden er nog slechts 1-7 paar in Vlaanderen. In 2018 werden er 5 paar geteld op het opgespoten Doeldok en 1 op de nieuw aangelegde eilanden in de Prosperpolder, terwijl er aan de kust helemaal niet meer werd gebroed.

De toekomst ziet er niet rooskleurig uit voor de Strandplevier. De soort houdt stand op een extreem laag pitje en bij de gratie van telkens nieuwe opspuitingen en natuurontwikkeling. Het ontbreekt aan gebieden met structurele hoge dynamiek en een minimale verstorings- en predatiedruk. Nieuwe aanwas zal voornamelijk uit Zuid-Nederland moeten komen, maar ook daar is de populatie sterk afgenomen. In het Deltagebied ging het van meer dan 500 paar omstreeks 1980 naar amper 106 in 2018 (Arts *et al.* 2019). Natuurherstel en herstel van rust kan evenwel positief werken zoals de recente sterke toename in het noorden van Duitsland (Sleeswijk Holstein) aantoont (Cimiotti *et al.* 2016).

[EST]

Trend van de Strandplevier (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1977-2018.

Trend of Kentish Plover (number of pairs) in Flanders during the period 1977-2018.

Houtsnip

Scolopax rusticola

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	250-750	Toename	Toename	+23%	+146%	NS

Houtsnip [R. Verlinde / Vilda]

Het louter vaststellen van de aanwezigheid van Houtsnip is in de broedtijd niet zo moeilijk omwille van de vele baltsvluchten in de ochtend- of avondschemering en de kenmerkende roep die ze daarbij produceren. Het bepalen van de precieze aantallen is al heel wat lastiger en o.a. omwille van die reden is goed cijfermateriaal over trends in Vlaanderen afwezig. Regionale gegevens en het feit dat de soort haar areaal heeft uitgebreid wijzen echter op een toename in alle provincies. Hoe groot die toename precies is en hoe groot de huidige Vlaamse populatie is, zijn vragen die we hopelijk na het terreinwerk voor de nieuwe vogelatlas beter zullen kunnen beantwoorden. Het blijft ook afwachten in hoeverre de sterke toename van het aantal Everzwijnen in enkele belangrijke bolwerken van Houtsnip negatief zal doorwegen op de populatieaantallen.

Ook in de buurlanden worstelt men met het moeilijke inventariseren van deze bosvogel. In Nederland houdt men het op fluctuerende aantallen gedurende de voorbije 4 decennia. Men schat de populatie er op 2200-3500 broedparen. Het aantal territoriale mannetjes werd in Wallonië tijdens de atlasperiode 2001-2007 op 3000 geraamd.

[GVM]

Watersnip

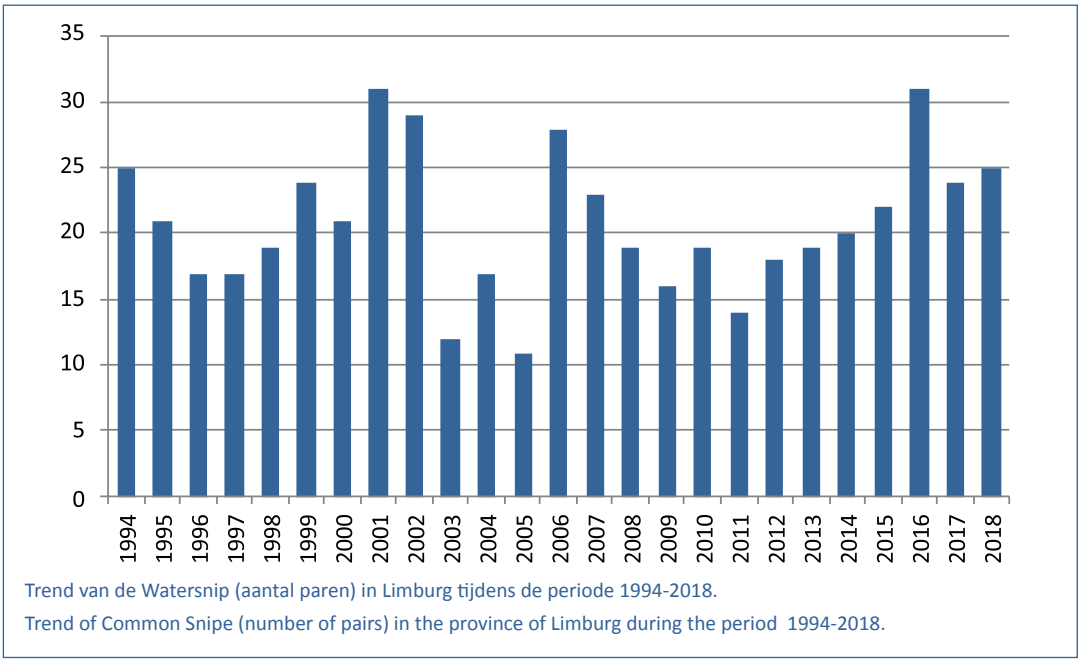
Gallinago gallinago

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	20-35	Stabiel	Afname	+60%	-79%	Afname

In Vlaanderen is de Watersnip een zeldzame broedvogel. In de jaren 70 werd het aantal broedparen nog geschat op 110-150. Daarna kende de soort een gestage achteruitgang van ruim 80%, met tijdens de vorige atlasperiode nog ongeveer 30-50 paren. In de periode 2013-2018 lag het aantal territoria doorgaans rond de 20 à 25, met in 2016 een uitschieter van ongeveer 35. Ruim 95% van alle territoria zijn momenteel gelegen in Limburg, vooral in de Vallei van de Zwarte Beek. De Limburgse aantalsevolutie geeft dus in grote mate de totale Vlaamse trend weer, met een duidelijk fluctuerend verloop tijdens de laatste 25 jaar. Het Groot Schietveld te Brecht was het enige gebied buiten Limburg waar in de periode 2013-2018 in meer dan één jaar een territorium werd vastgesteld. Door de hoge habitateisen komt deze steltloper vrijwel enkel nog voor in reservaten waar een geschikt beheer voor deze soort wordt toegepast.

In Noordwest-Europa broeden meer dan een half miljoen Watersnippen, waarvan het overgrote deel in Fenno-Scandinavië en op IJsland. De ooit forse Nederlandse broedpopulatie, die rond 1970 mogelijk 10.000 paartjes telde, is echter gedecimeerd en de soort is verdwenen uit grote delen van het land. In 2013-2015 werd de populatie er geschat op 1000-1500 paar, met weliswaar opnieuw een lichte toename tijdens de laatste 10 jaar. De belangrijkste broedgebieden liggen nu nog in de veenweidegebieden van Friesland, Noordwest-Overijssel en Waterland (Noord-Holland).

[JEV]

Trend van de Watersnip (aantal paren) in Limburg tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Common Snipe (number of pairs) in the province of Limburg during the period 1994-2018.

Grutto

Limosa limosa

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	ca. 715	Afname	Afname	Afname	Afname	Afname

In de loop van de 20ste eeuw kende de Vlaamse Grutto-populatie een sterke toename, waarbij heide- en moerasgebieden als broedbiotoop werden ingeruild voor meer voedselrijke maar relatief extensief beheerde graslanden. Op het hoogtepunt – tijdens de atlasperiode 2000-2002 - werd het aantal broedparen geschat op 1050-1200. Hoewel sindsdien geen gecoördineerde inventarisaties meer plaatsvonden op het niveau van Vlaanderen, wordt het aantal broedende Grutto's in de meeste broedgebieden op regelmatige basis en vaak zelfs jaarlijks geteld. Door het samenleggen van deze lokale en regionale gegevens slaagden we er in om voor recentere jaren toch betrouwbare populatieschattingen op te stellen. Daaruit blijkt dat het aantal Grutto's een aanzienlijke afname kende tijdens de laatste 10 tot 20 jaar. In 2018 kon de Vlaamse populatie geschat worden op ca. 715 paar. Dit komt neer op een afname van 30 tot 40% sinds de periode 2000-2002.

Er zijn duidelijk regionale verschillen in de trend. De aantallen in de Kempen blijken de voorbije 20 jaar verder gedaald, niet alleen in de provincie Antwerpen maar ook en vooral in Limburg. Daar kende de Grutto-populatie een afname van maar liefst 70 tot 80%, tot nog amper een 15-tal paar in 2018. In de Antwerpse Noorderkempen blijven naar schatting nog 120-130 paar over. Voor het eerst neemt ook het aantal broedparen in de Kustpolders af. Met een totaal van ca. 450 paar in 2017-2018 scoort de soort er 25% lager dan in 2000-2002. Dit kan vooral op conto geschreven worden van de negatieve trend in de Oostkustpolders waar de populatie afnam van 370-400 paar in 2011-2012 naar 250-260 in 2017-2018. Aan de Westkust (inclusief IJzervallei) blijven de aantallen tot op heden vrij stabiel of nemen ze zelfs lichtjes toe (in totaal 160-180 paar). Ook de populatie in en rond de Kalkense Meersen houdt goed stand, met actueel ruim 40 broedparen. De aantallen in de Leievallei nabij Gent zijn daarentegen gehalveerd tijdens de laatste 10 jaar (8-10 paar in 2017-2018). Ook te Antwerpen-Linkeroever nam het aantal grutto's de laatste jaren duidelijk af, met actueel nog 47-57 paar (tegenover meer dan 100 in de jaren 1990).

De recente afname van het aantal Grutto's in Vlaanderen is geen alleenstaand gegeven. Vooral in Nederland – waar tot 90 % van de Noordwest-Europese populatie tot broeden komt – is de situatie alarmerend. De meest recente schatting in de Nederlandse Vogelatlas (2013-2015) maakt gewag van 31.000-38.000 paar, terwijl dat er rond 1975 nog ongeveer 120.000 waren. Naast biotoopverlies kan die enorme afname in hoofdzaak toegeschreven worden aan een te laag broedsucces, waarbij zowel intensievere landbouwpraktijken (bijv. vroeger maaien) als een toegenomen predatie een rol spelen. In Vlaanderen is dat niet anders. In de praktijk komt het er op neer dat Grutto's steeds meer teruggedrongen worden tot gebieden die in natuurbeheer zijn of waar beheerovereenkomsten met landbouwers worden afgesloten.

[KDV]

Wulp

Numenius arquata

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	170-230	Afname	Afname	Afname	Afname	Stabiel

Sinds 2002 – toen de populatie geschat werd op 500-600 paar - wordt het broedbestand van de Wulp niet meer op Vlaamse schaal opgevolgd. Regelmatige inventarisaties op lokaal en/of regionaal niveau laten ons echter toe om de aantalsontwikkeling tijdens de laatste 15 tot 20 jaar in grote lijnen te documenteren. Daaruit blijkt dat het aantal broedparen in Vlaanderen inmiddels meer dan gehalveerd is. Voor de periode 2017-2018 komen we aan een schatting van 170-230 paar. Vooral in de Kempen zijn de aantallen in korte tijd drastisch afgenomen. In Limburg werden tijdens de atlasperiode 2000-2002 nog 200-240 paar geteld; in 2009 was dit gedaald tot 75 en in 2018 tot hooguit een 30-tal. Gezien Wulpen hier erg verspreid voorkomen, zijn deze laatste cijfers mogelijk wel een lichte onderschatting. De nieuwe Vogelatlas zou hier meer duidelijkheid moeten in brengen, maar de Limburgse situatie lijkt in elk geval weinig rooskleurig. In de Antwerpse Noorderkempen bedroeg het broedbestand in 2012 nog 153 paar, tegenover 200-270 in 2002-2002 en 284-297 in 1981. Sindsdien zijn de aantallen er nog verder gedaald. De Kempense heideterreinen herbergen alles samen wellicht minder dan 10 paren. De verschuiving naar graslanden was aanvankelijk zeer succesvol, maar ook daar zijn de aantallen nu heel snel aan het afnemen.

Buiten de Kempen is de toestand van de Wulp wisselend. Op Antwerpen-Linkeroever lijkt de soort op de terugweg met recent hooguit nog 1 of 2 territoria (tegenover 8 in 2000-2002). De kleine populatie in Vlaams-Brabant, o.a. langs de Grote Gete, houdt stand met een 15-tal paar. Tegen de algemene trend in nam de broedpopulatie in de IJzerbroeken de laatste 10-20 jaar sterk toe, met een voorlopig maximum van 39 paar in 2018. De broedgevallen aan de Oostkust in de jaren ’90 kregen echter geen vervolg meer in de periode nadien en hebben niet geleid tot de ontwikkeling van een lokale populatie.

De Wulp heeft het in grote delen van Europa moeilijk om zich te handhaven. Ronduit dramatisch is de situatie in Ierland waar de soort de laatste 30 jaar een afname kende van minstens 96%. In 2015-2017 werden er daar nog amper een 140-tal paar geteld (O’Donoghue *et al.* 2019). In Groot-Brittannië is de populatie bijna gehalveerd sinds 1995 (Harris *et al.* 2019). In Nederland kwamen in de atlasperiode 2013-2015 naar schatting nog 3900-4800 paren tot broeden, een afname van 40% ten opzichte van 1990. Net als in Vlaanderen is de soort er vrijwel verdwenen in de heidegebieden. Maar ook in het landbouwgebied doen zich forse afnames voor als gevolg van een toegenomen predatie, het steeds vroeger en vaker maaien in het broedseizoen en de omzetting van bloemrijke graslanden in raaigrasakkers. Deze factoren spelen ook in de Vlaamse broedgebieden een grote rol en zorgen ervoor dat het broedsucces te laag is om de populatie in stand te houden.

[KDV]

Tureluur

Tringa totanus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	270-360	Stabiel	Afname	-	-	Afname

Tureluur [Y. Adams / Vilda]

Het verspreidingsgebied van Tureluur beperkt zich tegenwoordig bijna volledig tot de Oostkustpolders en Antwerpen Linkeroever. In beide regio's is er een langlopend monitoringproject zodat de trend in Vlaanderen goed gedocumenteerd is. De totale Vlaamse populatie varieerde in de periode 2013-2018 tussen 270 en 360 broedparen. De huidige aantallen liggen aanzienlijk lager dan het historisch hoge niveau in de atlasperiode 2000-2002 (420-450 paar), maar overtreffen wel nog de cijfers van de jaren '70 en '80 (190-210 paar).

De trend sinds 2004 laat aanvankelijk een toename zien tot een piek in 2013, gevolgd door een geleidelijke daling. Die recente afname is vooral een gevolg van een dalende trend op Antwerpen-Linkeroever. In het begin van deze eeuw waren de aantallen daar aanzienlijk afgenomen, maar dankzij grootschalige natuurontwikkeling volgde er een herstel. Onder meer Doelpolder Noord (max. 54 paar in 2010) en Putten West (max. 35 in 2010 en 2013) ontwikkelden er zich tot belangrijke broedgebieden. In de periode 2009-2015 werden in het volledige Linkeroevergebied opnieuw meer dan 100 paar geteld (max. 128 in 2010). In de daaropvolgende jaren was er opnieuw een afname met 30 tot 40%, met zowel droogte als predatie door vos als belangrijke factoren. Opvallend is het recent verdwijnen van de soort in het Schor Ouden Doel (nog 27 paar in 2006), vooral als gevolg van een oprukkende rietvegetaties (med. G. Spanoghe).

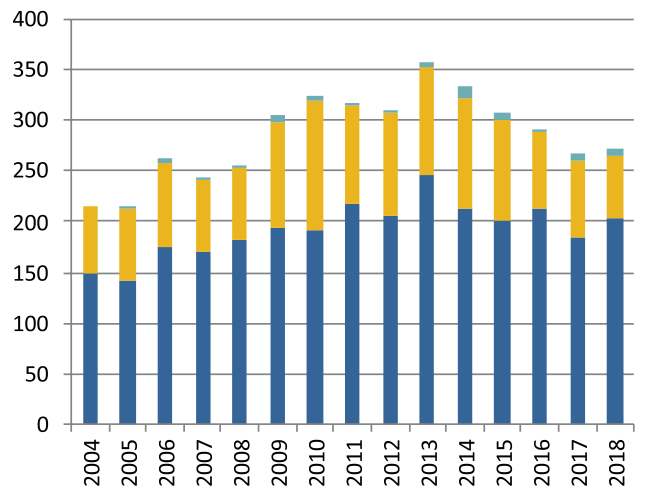
De Oostkustpolders vormen hét bolwerk van Tureluurs in Vlaanderen. De soort vertoont er een duidelijke voorkeur voor laaggelegen, zilte graslanden met een voldoende extensief beheer.

Sinds 2011 werden in deze regio elk jaar tussen 200 en 250 broedparen geteld, met uitzondering van 2017. Daarmee bereikt de soort hier haar hoogste niveau ooit en houdt ze beter stand dan veel andere soorten weidevogels. Het feit dat tegenwoordig het grootste deel in natuurreservaten voorkomt speelt daarin een belangrijke rol. Het mooiste voorbeeld is de Uitkerkse Polder waar in het afgelopen decennium geregeld meer dan 100 paartjes tot broeden kwamen (max. 121 paar in 2013) dankzij grootschalige natuurontwikkeling en een aangepast weidevogelbeheer. Ook in het Pompje te Oudenburg zorgde een natuurinrichtingsproject voor een merkbare toename van de broedvogelaantallen (tot 17 paar in 2018).

Buiten de twee hogervermelde kernregio's worden via waarnemingen.be op behoorlijk wat plaatsen baltsende of alarmerende tureluurs gemeld, maar meestal gaat het om éénmalige waarnemingen die wellicht geen betrekking hebben op broedvogels. Het effectieve aantal broedgevallen is in de meeste jaren vermoedelijk niet hoger dan 5 à 10. In heel wat traditionele broedgebieden van de vorige eeuw is de soort nu een onregelmatige en zeldzame broedvogel geworden, zoals in de Antwerpse en Turnhoutse Kempen en het Krekengebied in Noord-Oost-Vlaanderen. In de IJzervallei lijkt de soort plaatselijk wat te profiteren van recente natuurinrichting en waterpeilverhogingen maar het broedsucces blijft er tot dusver zeer laag.

De aantallen in Vlaanderen zijn zeer bescheiden als we ze vergelijken met de Nederlandse broedpopulatie die in 2013-2015 geraamd werd op 17.000 tot 20.000 paren. Sinds 1990 werd er wel een afname van 20% vastgesteld, met habitatverlies en intensievere landbouwpraktijken als belangrijke oorzaken. In het Verdronken Land van Saeftinghe -het belangrijkste broedgebied in Nederland- ging het van 1594 paar in 2004 naar 698 in 2018, meer dan een halvering dus (Van den Bergh *et al.* 2018). Voor die sterke afname worden meerdere oorzaken genoemd, zoals een langdurig slecht broedsucces (overspoeling van nesten en predatie vos) en afname van geschikt broedgebied (door sterke uitbreiding Riet). Mogelijk speelt ook de voedselbeschikbaarheid een rol.

[KDV]

Trend van de Tureluur (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 2004-2018.

Trend of Common Redshank (number of pairs) in Flanders during the period 2004-2018.

Kemphaan

Calidris pugnax

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	0	-	-	-	-	Afname

Nadat in 1977 een laatste broedgeval van Kemphaan in Vlaanderen werd opgetekend, kwam een geslaagd broedgeval op de terreinen aan de Kluizendokken in de Gentse Kanaalzone in 2012 als een grote verrassing. Nadat midden juni een vrouwtje met afleidingsgedrag werd opgestoten, was er kort nadien een waarneming van twee onvolgroeide maar net vliegvlugge jongen. In de periode daarna werden geen broedgevallen meer vastgesteld, hoewel vooral in de IJzerbroeken in bepaalde jaren soms tot ver in mei baltsende groepjes aanwezig waren. Solitaire vrouwtjes met nest of jongen zijn echter zeer onopvallend en kunnen gemakkelijk gemist worden. Dit neemt niet weg dat het in West-Europa bijzonder slecht gaat met deze zeer kritische weidevogelsoort. Ook de Nederlandse populatie is inmiddels gedecimeerd en telde in de periode 2013-2015 nog hooguit 15-30 territoria.

[KDV]

Kokmeeuw

Chroicocephalus ridibundus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	10.500 - 13.000	Stabiel	Afname	-	-	NS

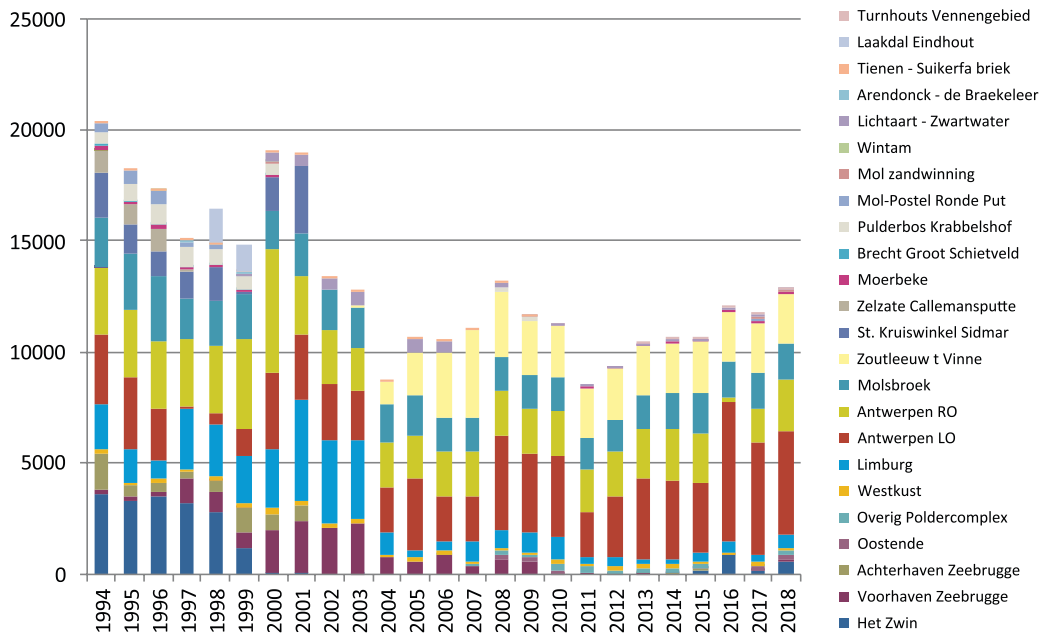
Hoewel de database niet helemaal volledig is, is na reconstructie de trend van de Kokmeeuw in Vlaanderen in grote lijnen wel duidelijk. In de periode 1994-2004 nam de populatie in gestaag tempo af, een korte heropleving in 2000-2001 niet ten na gesproken. In die tijd broedden er in de meeste jaren meer dan 15.000 paar in Vlaanderen, soms zelfs meer dan 20.000. Rond 2004 stortten aan de Oostkust de grote kolonies in Zeebrugge en het Zwin in elkaar en ook in Limburg ging het snel bergafwaarts met de Kokmeeuw. In de provincie Antwerpen waren het de kolonies in Polderbos-Krabbelshof en de Ronde Put in Mol-Postel die sterk achteruitgingen en ook de in de Gentse Kanaalzone kon de soort zich niet langer handhaven. Alleen de kolonies in Zoutleeuw (het Vinne), rond de Antwerpse haven (Linker -en Rechteroever) en in Lokeren (Molsbroek) wisten zich te handhaven. Vanaf 2004 lijkt de populatie redelijk stabiel en schommelt het aantal broedparen meestal rond de 10.000.

In de periode 2013-2018 broedden er 10.500–13.000 paar in Vlaanderen. De populatie in de kustregio's herstelde zich enigszins door de creatie van nieuwe broedeilanden in het Zwin en in de Spuikom van Oostende. Ook op verschillende plaatsen in de in de Oostkustpolders (Lissewege, Wenduine en Oudenburg) werd gebroed, maar de huidige aantallen zijn peanuts in vergelijking met die in het Zwin en de haven van Zeebrugge van eind vorige eeuw. Ook aan de Westkust (met als voornaamste broedplaats de suikerfabriek in Veurne) blijft het aantal koppels beperkt tot enkele honderden, net zoals in het Limburgse

Vijvergebied. Grotere aantallen bevinden zich in het Vinne te Zoutleeuw, hoewel deze kolonie op basis van de schaarse gegevens waarover we beschikken achteruit lijkt te gaan (3000-4000 nesten aan het begin van deze eeuw naar 2000-2500 in de voorbije periode). In het Lokerse Molsbroek broeden al jaren 1500 tot 1600 koppels. Het complex aan geschikte gebieden in en rond de haven van Antwerpen (zowel Linker- als Rechteroever) is verreweg het belangrijkste voor deze soort. Hier broedden in de periode 2013-2018 in totaal tot 7005 paar.

De trend in Nederland vertoont grote gelijkenissen met die in Vlaanderen: een decennialange afname gevolgd door een redelijk stabiele aantallen tijdens de laatste 10 jaar. In 2018 werd de landelijke broedpopulatie er geschat op 102.000 tot 106.000 paar. Een structureel te laag broedsucces, door predatie dan wel voedselproblemen (of in wisselwerking met elkaar), vormt er in heel wat regio's een belangrijk probleem voor Kokmeeuwen.

[EST]

Trend van de Kokmeeuw (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018 (gedeeltelijk gereconstrueerd).
Trend of Black-headed Gull (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018 (partly reconstructed).

Stormmeeuw

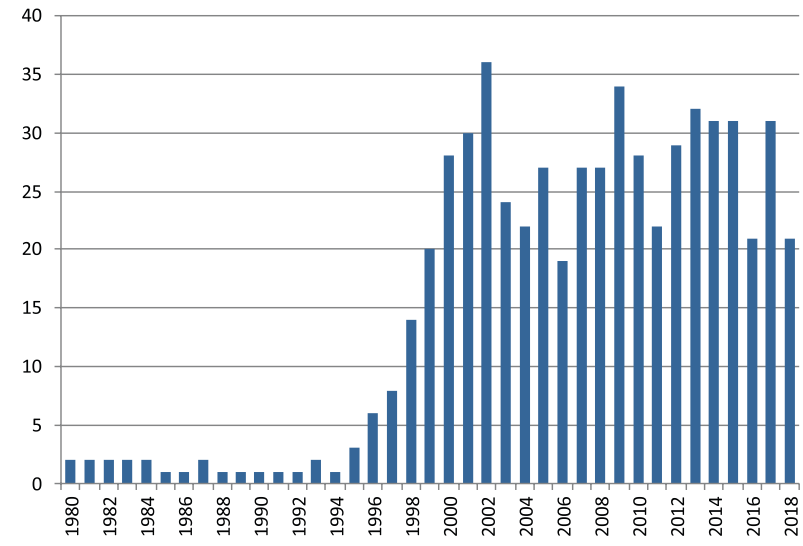
Larus canus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	21-31	Stabiel	Toename	-	-	NS

Tot 1995 broedden er nooit meer dan 2 paar Stormmeeuw in Vlaanderen. Sindsdien zijn er in de haven van Zeebrugge en op verschillende plaatsen in Limburg kleine populaties ontstaan. In de periode 2013-2018 schommelde de Vlaamse populatie meestal tussen 20 en 30 paar. In de Voorhaven van Zeebrugge werden in deze periode 6-12 paar in geteld en in Limburg 1-12 paar. In Kallo werden in 2017 8 broedparen (12 paar in 2018) vastgesteld op een ontoegankelijk bedrijventerrein. Waarschijnlijk waren die daar al enkele jaren aanwezig waren, maar werden de nesten nooit opgemerkt. Uitzonderlijk broedde de soort ook elders, zoals in de Achterhaven van Zeebrugge (telkens 1 paar in 2015-2017), de Uitkerkse Polder (1 paar in 2017), de Verrebroekse Plassen (1 paar in 2013) en in de Gentse Kanaalzone (1 paar in 2011 en 2012, 2 paar in 2017). Er werd vooral gebroed op spoorwegemplacementen, industrie- en bedrijventerreinen.

Stormmeeuw doet het ook relatief goed in Wallonië, met vooral in Henegouwen meerdere broedplaatsen. Tijdens de atlasperiode 2001-2007 werd de populatie er geraamd op 82-94 paar. In Nederland nam het aantal broedparen sinds 1990 jaarlijks met bijna 5% af, waardoor nog maar een derde van de populatieomvang van destijds resteert (3100-3300 paar in 2018). Deze ontwikkeling wordt vooral bepaald door de Waddenzee, waar ruim de helft van de Nederlandse stormmeeuwen huist.

[EST]

Trend van de Stormmeeuw (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1980-2018.

Trend of Common Gull (number of pairs) in Flanders during the period 1980-2018.

Zwartkopmeeuw

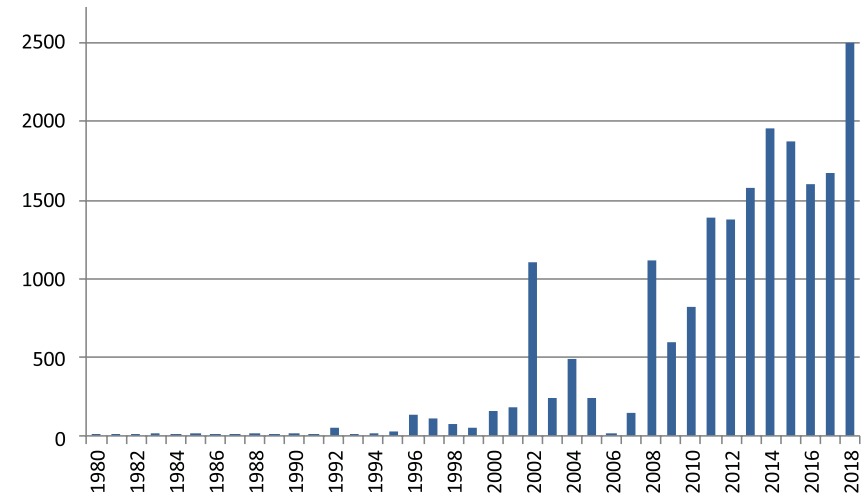
Ichthyaetus melanocephalus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	1500-2500	Toename	Toename	103%	-	NS

De Zwartkopmeeuw zit duidelijk in de lift in Vlaanderen. Tot 1990 kwam de totale Vlaamse populatie niet of nauwelijks boven de 20 broedparen uit, maar vanaf halverwege de jaren 1990 nemen de aantallen gestaag toe. Met 2503 paar in 2018 bereikte de Vlaamse populatie haar hoogste niveau ooit. Die toename komt grotendeels op het conto van het Antwerpse havengebied. De soort maakt hier gebruik van verschillende bedrijventerreinen en speciaal ingerichte gebieden, die vaak tijdelijk bezet zijn door grotere aantallen Zwartkopmeeuwen. In eerste instantie vooral op Linkeroever (met als belangrijkste gebieden Verrebroekse Plassen, Doelpolder Noord, Deurganckdok, Putten West, Prosperpolder Noord), maar sinds 2009 broedt de soort alsmaar meer op Rechteroever (Totalsite en Potpolder). De kolonie op de Totalsite in Antwerpen bevatte in 2018 1707 paar en was daarmee de grootste in de onderzoeksperiode (2013-2018) en wellicht ook de grootste kolonie van Europa. Ook de broedeilanden in het Zwin zijn de laatste jaren in trek bij deze soort (max 190 paar in 2016), terwijl de haven van Zeebrugge nog maar heel weinig gebruikt wordt (max 4 paar op het Sternenschiereiland in 2013). Verder broedden er in de onderzoeksperiode enkele paren in het Molsbroek in Lokeren (naar schatting 2 paar), in het Limburgse Vijvergebied (max 4 paar in 2016) en op de terreinen van de voormalige suikerfabriek te Veurne (1-2 paar).

Ook in Nederland gaan de aantallen al enkele jaren over de 2000 broedparen, in 2017 zelfs ineens tot ca. 5000. Het leeuwendeel broedt daarvan in het Deltagebied met bv. een grote kolonie op de Hooge Platen in de Westerschelde. Van jaar tot jaar vinden er soms grote verschuivingen tussen de broedlocaties plaats, vaak ook grensoverschrijdend tussen het Deltagebied en het havengebied van Antwerpen.

[EST]

Trend van de Zwartkopmeeuw (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1980-2018.

Trend of Mediterranean Gull (number of pairs) in Flanders during the period 1980-2018.

Zilvermeeuw

Larus argentatus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	1200-2250	Afname	Toename	-	-	NS

Zilvermeeuw [Y. Adams / Vilda]

Rond de eeuwwisseling is het aantal Zilvermeeuwen in Vlaanderen sterk gegroeid van 76 broedparen in 1990 naar een maximum van 2858 in 2010. Bijna de volledige populatie zat toen in de Voor- en Achterhaven van Zeebrugge waar uitgebreide opgespoten terreinen tot hun beschikking stonden. Daarnaast ontstond er in Oostende een kleinere populatie die uitgroeide tot 358 paar in 2010. Elders broedde er slechts heel beperkte aantallen.

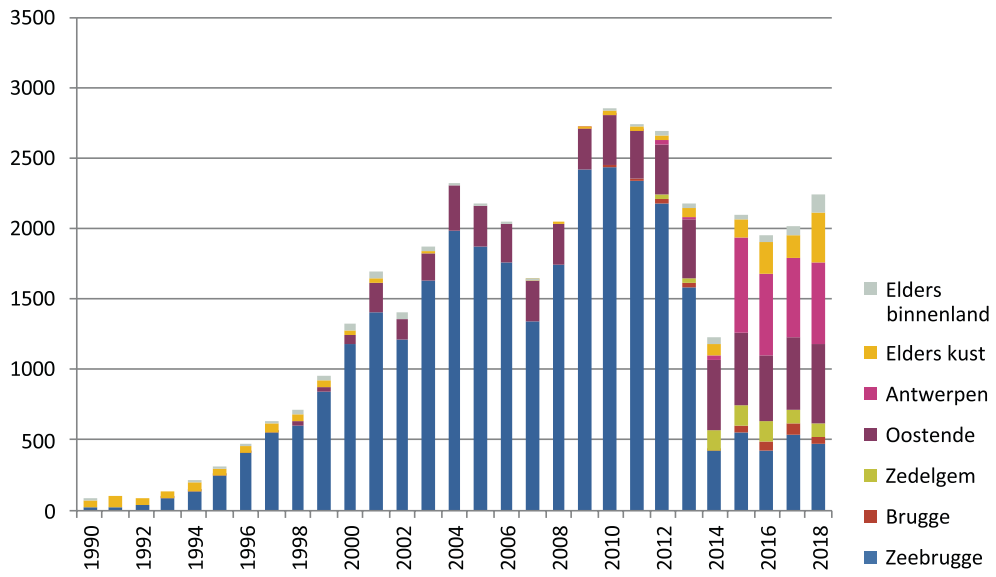
Rond 2013 had de vos zich definitief gevestigd in Zeebrugge en zorgde daar voor veel predatie en verstoring bij de grondbroedende meeuwen. De Zeebrugse meeuwen waren genoodzaakt te verhuizen. Enerzijds zochten ze hun toevlucht op de daken van bedrijvenloodsen in de Voorhaven van Zeebrugge en anderzijds verplaatsten ze zich naar andere kuststeden (vooral Oostende) en naar het binnenland (vooral Brugge en Zedelgem). Ook buiten België - in het noorden van Frankrijk, in het zuiden van Nederland en langs de oostkust van Engeland – werden vanaf 2013 in toenemende mate Zilvermeeuwen met Belgische kleurringen waargenomen.

Tegelijkertijd ontstond er in de Antwerpse haven een grote kolonie, maar die vogels waren niet afkomstig uit Zeebrugge maar waarschijnlijk uit het nabijgelegen Land van Saeftinghe (Nederland) waar een grote kolonie volledig verjaagd was door de vos.

In 2018 broedden er naar schatting 2255 paar in Vlaanderen. Mogelijk zijn de werkelijke aantallen nog wat hoger. Omdat de soort nu zeer verspreid voorkomt over vrijwel alle kustgemeenten en heel verspreid (vaak solitair) broedt op moeilijk toegankelijke plaatsen (vooral daken van gebouwen) blijven sommige nesten onopgemerkt. Tot 2014 broedde altijd minder dan 30% van de Vlaamse populatie op daken van gebouwen, maar sinds 2014 is dat toegenomen naar 70-91%. In sommige kustgemeenten zorgt dat voor behoorlijk wat overlast en worden plaatselijk maatregelen genomen om het nestsucces te beperken. Buiten West-Vlaanderen broedden er (naast de genoemde kolonie in Antwerpen – naar schatting 575 paar in 2018) ook Zilvermeeuwen in en rond Gent (108 paar in 2018), in Beveren (20 paar in 2018) en Limburg (4 paar in 2018).

Opmerkelijk is de sterke achteruitgang van de Zilvermeeuw in Nederland. Na een toename in de jaren 1970 bereikte de Nederlandse broedpopulatie een hoogtepunt in 1985 met ongeveer 90.000 broedparen. Daar schoten in 2018 nog 32.000 tot 35.000 paar van over. In veel broedkolonies is het broedsucces te laag om de populatie in stand te houden (o.a. door vossenpredatie). Maar ook de winteroverleving lijkt aanzienlijk verminderd, wellicht als gevolg van een geringer voedselaanbod (sluiting vuilnisbelten en minder visserijafval).

[EST]

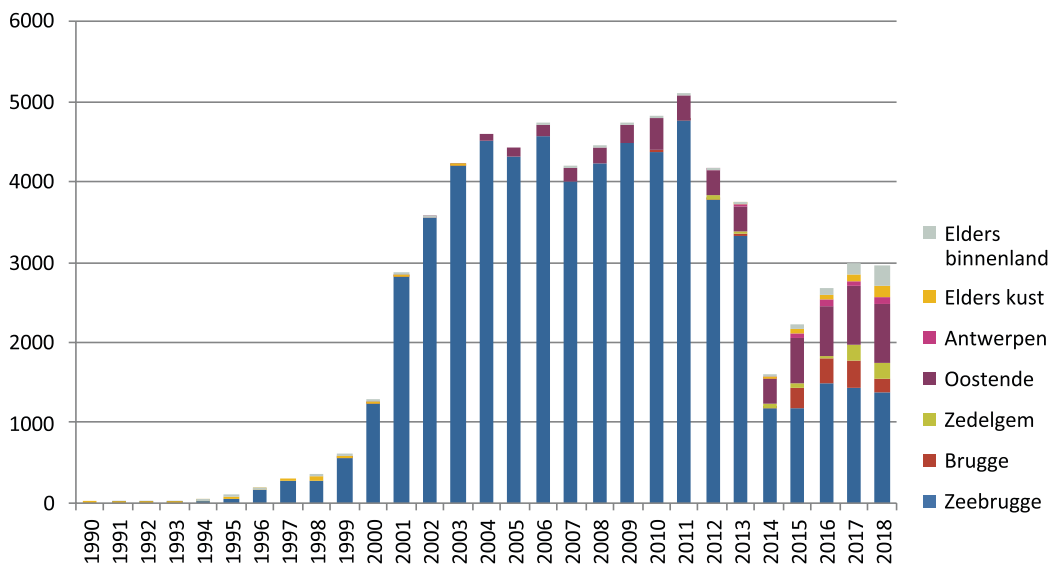
Trend van de Zilvermeeuw (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1990-2018.
Trend of Herring Gull (number of pairs) in Flanders during the period 1990-2018.

Kleine Mantelmeeuw

Larus fuscus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	1500-4000	Afname	Toename	-	-	NS

Het populatieverloop van de Kleine Mantelmeeuw vertoont grote overeenkomsten met dat van Zilvermeeuw, maar er zijn ook belangrijke verschillen. De toename van het aantal Kleine Mantelmeeuwen startte wat later en ging veel sneller dan bij Zilvermeeuw. Die sterke toename werd grotendeels bepaald door immigratie naar Zeebrugge vanuit Nederlandse en Engelse kolonies en in een latere fase ook door de aanwas van “eigen” jonge vogels. Rond 2002 stabiliseerde de Zeebrugse populatie rond de 4000 à 4500 paar. Ook in Oostende ontstond een populatie die veel trager groeide naar 411 paar in 2010. In 2013 stortte de grondbroedende populatie in Zeebrugge in elkaar door de komst van de vos. Een deel van de broedvogels reageerde daarop door op de vosvrije bedrijvenloodsen in de Zeebrugse Voorhaven te gaan broeden, een ander deel verhuisde naar Brugge, Oostende en Zedelgem, en ook wel naar andere kustgemeenten. Van een ander deel weten we dat ze naar het zuiden van Nederland, het noorden van Frankrijk en het zuiden van het Verenigd Koninkrijk zijn getrokken. Net als bij Zilvermeeuw zien we dat na 2013 de aantallen in Brugge, Oostende en Zedelgem na 2013 toenamen, maar dat de toename meer in het binnenland eerder beperkt bleef. Dit komt doordat de toename van de kolonie in Antwerpen gerelateerd is aan immigratie vanuit het Nederlandse Land van Saeftinghe waar maar heel weinig Kleine Mantelmeeuwen broedden.

Trend van de Kleine Mantelmeeuw (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1990-2018.

Trend of lesser Black-backed Gull (number of pairs) in Flanders during the period 1990-2018

In 2018 broedden er naar schatting 2966 paar in Vlaanderen. Mogelijk zijn de werkelijke aantallen net als bij de Zilvermeeuw wat hoger omdat de soort alsmaar vaker op moeilijk toegankelijke plaatsen broedt waar de nesten onopgemerkt kunnen blijven. Tot 2014 broedde minder dan 12% van de Vlaamse populatie op daken van gebouwen, maar sinds 2014 is dat toegenomen naar 72% in 2017. In 2018 broedden er 1390 paar in de haven van Zeebrugge, 739 in Oostende, 158 in Brugge, 200 in Zedelgem, 153 verspreid over de rest van West-Vlaanderen, 250 in en rond Gent, 69 in Antwerpen, 3 in Beveren en 3 in Limburg.

In 2018 werd de Nederlandse broedpopulatie geraamd op 80.000 tot 85.000 paar. Daarmee lijkt de soort al enkele jaren over haar hoogtepunt heen, na een steile toename tussen midden de jaren 1970 en begin van deze eeuw. Tijdens de atlasperiode 2013-2015 kwamen bij onze noorderburen nog 100.000 tot 110.000 paar tot broeden. De recente afname -vooral aan de Waddenzee- wordt er in verband gebracht met een verminderd voedselaanbod door veranderingen in het visserijbeleid op de Noordzee, waarbij bijvangsten op vissersboten steeds meer aan banden wordt gelegd.

[EST]

Geelpootmeeuw

Larus michahellis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-1	Fluctuerend	Fluctuerend	-	-	NS

In 2002 kwamen in de Voorhaven van Zeebrugge, twee zuivere paren Geelpootmeeuw tot broeden. In de directe omgeving van deze paren broedden tevens twee Geelpootmeeuwen die waren gepaard met respectievelijk Zilvermeeuw en Kleine Mantelmeeuw. Dit waren de eerste broedgevallen van deze soort in Vlaanderen. Tot 2010 broedde er behalve in 2007 altijd wel 1 zuiver paar in de Voorhaven van Zeebrugge en in 2009 opnieuw 2. Door infrastructuurwerken verdween de broedplaats en na 2010 kwam de soort niet meer tot broeden in Zeebrugge.

In 2018 werd een zuiver paar gezien in een gemengde broedkolonie van Kleine Mantelmeeuw en Zilvermeeuw op het dak van een bedrijf langs de Pathoekeweg in Brugge. Het paar was sterk territoriaal en in het territorium lag een leeg nest. Een paar dagen voordien had de brandweer hier alle eieren van grote meeuwen verwijderd en het is zeer waarschijnlijk dat daarbij ook de eieren van de Geelpootmeeuwen werden verwijderd. In 2019 werd het dak opnieuw bezocht nadat de brandweer ter plaatse was geweest en weer stond het paartje Geelpootmeeuw op dezelfde plaats en lag er een verfrommeld nest zonder eieren in hun territorium. Intussen was er een laserinstallatie op het dak geïnstalleerd om de meeuwen permanent te verjagen en het lijkt dus niet waarschijnlijk dat dit koppel nog toekomst heeft in Brugge.

Ook in Nederland blijft het aantal zuivere broedparen van Geelpootmeeuw beperkt tot hooguit enkele per jaar. Mengparen met Zilvermeeuwen of Kleine Mantelmeeuwen zijn iets talrijker.

[EST]

Dwergstern

Sternula albifrons

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	6-82	Afname	Fluctuerend	-	-	NS

Dwergstern [Y. Adams / Vilda]

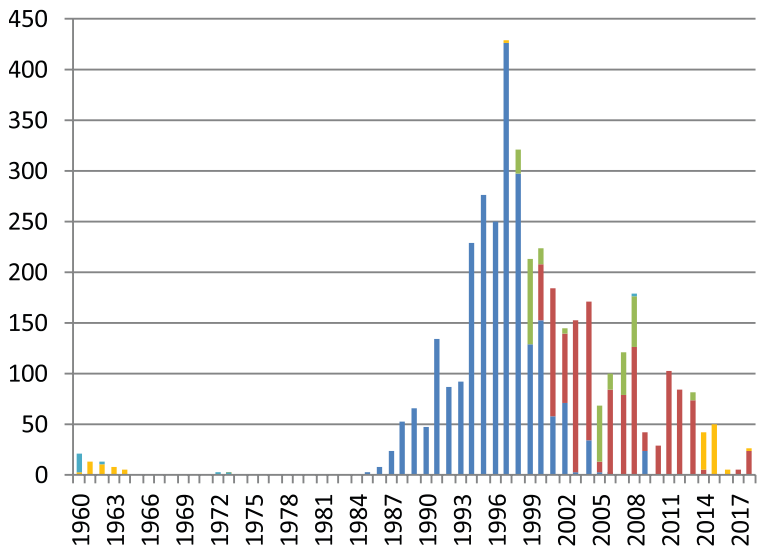
Afgezien van één legsel in de Waaslandhaven in Antwerpen in 1999, heeft Dwergstern altijd aan de kust gebroed. Historisch gezien broedde de soort op de toen nog rustige stranden aan de Westkust en in het Zwin, maar in de tweede helft van de twintigste eeuw is die daar nagenoeg verdwenen (De Putter & Orbie 1990). Als typische pionier heeft de soort vrijwel meteen en massaal gereageerd op het beschikbaar komen van grote zandige terreinen bij de uitbouw van de Voorhaven van Zeebrugge (De Putter & Willemyns 1992). Tot 1997 kwamen hier voortdurend nieuw opgespoten terreinen beschikbaar, maar daarna nam de oppervlakte aan pionierhabitat snel af en wist de soort zich – weliswaar in lagere aantallen - te handhaven op restgronden en speciaal voor deze soort aangelegde schelpenbanken. Vanaf de afsluiting van het VNR Baai van Heist (1998) werd de dynamische en steenrijke westelijke strandzone lange tijd gebruikt als broedplaats. Toen in 2000 de eerste opspuitingen van het Sternenschiereiland langs de Oostdam van Zeebrugge gereed waren, werd ook dit gebied meteen gekoloniseerd. En ook direct na de realisatie van de broedeilanden in het Zwin (2014), zagen we deze pioniersoort hier kortstondig verschijnen als broedvogel.

Maar ondanks de volgehouden creatie van nieuw broedhabitat wist de soort zich niet te handhaven in Vlaanderen. Tussen 1997 en 2018 bleven de aantallen achteruitgaan. Deels door gebrek aan

voldoende dynamiek (bijvoorbeeld in het Zwin), maar vooral door verstoring door landroofdieren (Sternenschiereiland en Baai van Heist). In 2018 broedden er nog 23 paar in Zeebrugge, maar de nesten gingen uiteindelijk allemaal verloren. Wat voor Visdief heeft gewerkt, namelijk het afrasteren van stukken broedgebied met een elektrische omheining, was niet mogelijk voor deze soort omdat hij broedt op de grens van water en land. Dynamische eilanden vormen de enige duurzame oplossing om de soort te behoeden.

De trend in Nederland staat in schril contrast met de situatie in Vlaanderen. In 2017 bedroeg de populatie er naar schatting 1000-1010 paar, evenveel als in de eerste helft van de 20ste eeuw. Daarmee trad volledig herstel op na de crash in de jaren 1960 door pesticiden-lozing. Het overgrote deel broedt in het Waddengebied en in de Delta. In het Delta-gebied werd een piek bereikt in 2013 (735 paar), maar daarna volgde een forse terugval (310 paar in 2018).

[EST]

Trend van de Dwergstern (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1960-2018.

Trend of Little Gull (number of pairs) in Flanders during the period 1960-2018.

Grote Stern

Thalasseus sandvicensis

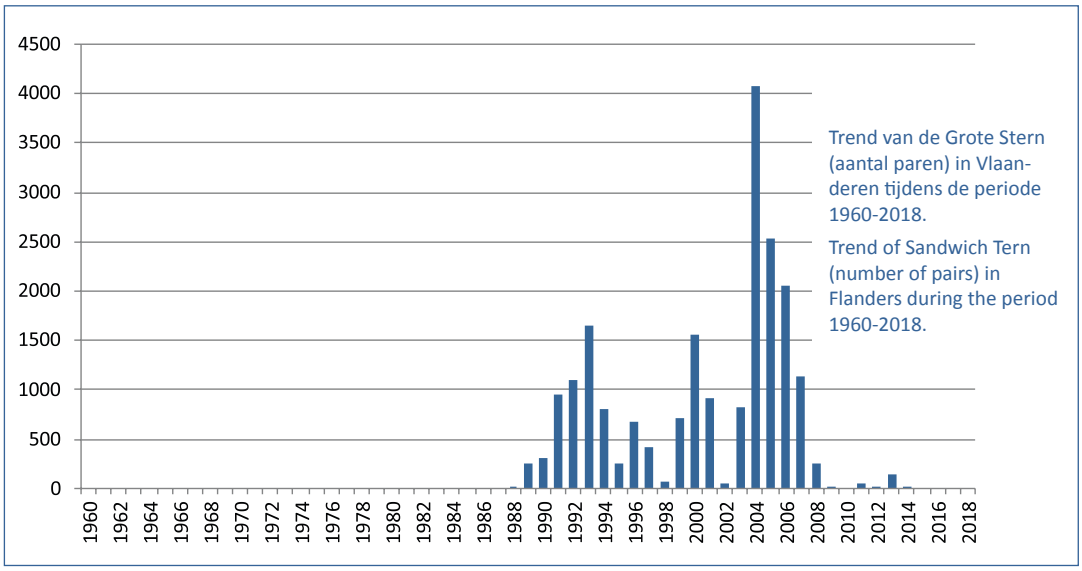
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	0-150	-95%	Fluctuerend	-	-	NS

Afgezien van één nest in het Zwin in 1999, heeft Grote Stern uitsluitend in de haven van Zeebrugge gebroed; eerst in de westelijke Voorhaven en vanaf 2004 op het Sternenschiereiland dat speciaal voor het behoud van de drie sternensoorten werd opgespoten langs de oostelijke strekdam. Het aantal broedparen fluctueerde sterk met pieken in 1993 (1650 broedparen), 2000 (1550) en 2004 (4067). Met de komst van de vos in 2008 was er geen perspectief meer voor deze soort op het Sternenschiereiland. Er werd nog een paar keer een broedpoging gedaan, maar telkens bleef het aantal nesten beperkt (maximaal 147 in 2013) en zonder succes of werden er zelfs geen eieren gelegd.

In 2017 werd op een deel van het Sternenschiereiland een duurzame afrastering geplaatst om vos te weren. Door dummy's van sterns te plaatsen en geluid af te spelen werden met succes Visdieven, Kokmeeuwen en Zwartkopmeeuwen aangetrokken, maar Grote Stern is tot op heden niet teruggekeerd. Sinds 2015 hebben er geen Grote Sterns meer gebroed in Vlaanderen.

Grote Sterns zijn vrij flexibel in de keuze van hun broedplaatsen en vestigen zich daar waar de omstandigheden in een bepaald jaar het meest geschikt zijn. De sterk fluctuerende aantallen in Zeebrugge konden om die reden niet los gezien worden van ontwikkelingen in het Nederlandse Deltagebied. Na een piek in 2013 volgde in de Delta een afname in het aantal broedende Grote Sterns (van 7733 paar in 2013 tot 4735 in 2018). Mogelijk is een deel van de populatie vertrokken naar een nieuwe grote kolonie in de Putten bij de Hondsbossche Zeewering. In 2018 kwamen alle Grote Sterns in het Deltagebied tot broeden in natuurontwikkelingsgebieden. De totale Nederlandse populatie in 2018 werd geschat op 14.600-14.700 paar.

[EST]

Trend van de Grote Stern (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1960-2018.

Trend of Sandwich Tern (number of pairs) in Flanders during the period 1960-2018.

Visdief

Sterna hirundo

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	450-1550	Afname	Fluctuerend	-	-	NS

Visdief [Y. Adams / Vilda]

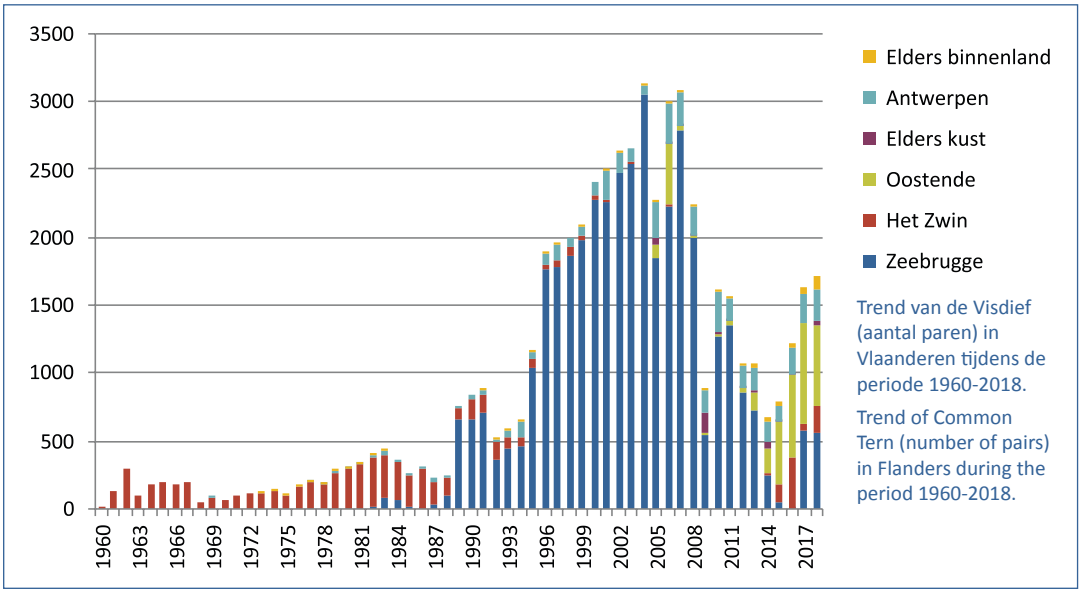
De populatieontwikkeling van de Visdief in Vlaanderen is redelijk goed gedocumenteerd. De soort is van oudsher sterk kustgebonden. Vanaf 1990 werd het populatieverloop lange tijd gedomineerd door wat er in het Zeebrugse havengebied gebeurde, maar het voorbije decennium was dat niet langer het geval. De Zeebrugse populatie is na 2008 in elkaar geklapt als gevolg van verstoring door landroofdieren. Sindsdien zijn er in het Zwin en in Oostende nieuwe broedgebieden gecreëerd waardoor de soort wat meer verspreid is gaan broeden. Ook elders in Vlaanderen was er het voorbije decennium veel aandacht voor een betere bescherming van bestaande broedgebieden en het creëren van nieuwe nestgelegenheid in de vorm van drijvende vlotjes, waardoor de soort weer in de lift zit.

In 2018 waren de nieuwe broedeilanden in het Zwin (195 paar) en vooral die in de Spuikom van Oostende (606 paar) nog altijd zeer succesvol. Op het Sternenschiereiland langs de Oostdam van de Zeebrugse haven en in de haven van Antwerpen werden met succes afrasteringen geplaatst om verstoring en predatie door landroofdieren tegen te gaan. In 2018 kwamen hier respectievelijk 560 en 232 paar tot broeden. Op de grindeilanden en -banken in de Limburgse Grensmaas kwamen in 2018 voor het eerste grotere aantallen (65 paar) tot broeden. Op veel binnenlandse wateren werden vlotjes gelegd die meestal kleinere, maar soms ook grotere aantallen broedvogels (97 nesten in 2018 op vlotjes in Doelpolder Noord) aantrokken. Doordat het aantal broedlocaties is toegenomen en de toegankelijkheid voor roofdieren werd beperkt, is de Vlaamse populatie wat minder kwetsbaar geworden en zitten de aantallen sinds 2014 weer in een stijgende lijn. In 2018 broedden er ongeveer 1550 paar in Vlaanderen, maar dat is nog altijd meer dan een halvering ten opzichte van de piekjaren.

In Nederland kwamen in 2018 15.000 tot 16.200 paar tot broeden. Het voorbije decennium lijkt zich een lichte afname af te tekenen, maar trends verschillen aanzienlijk van regio tot regio. In de periode 1979-2007 verdrievoudigde het aantal broedparen in het Deltagebied bijna tot

maximaal 7700. Daarna fluctueerden de aantallen op een lager niveau van ruim 5000 paar. In 2018 werden 5141 broedparen verdeeld over 75 kolonies geteld. Ongeveer 60% daarvan kwam tot broeden in natuurontwikkelingsgebieden.

[EST]

Trend van de Visdief (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1960-2018.

Trend of Common Tern (number of pairs) in Flanders during the period 1960-2018.

Witwangstern

Chlidonias hybrida

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0	-	-	-	-	NS

In Vlaanderen is Witwangstern een uitzonderlijke, niet jaarlijkse broedvogel. In de periode 2007-2018 zijn in Vlaanderen geen broedgevallen bekend. Quasi elk jaar worden er wel een paar doortrekkers gezien in waterrijke gebieden, beduidend vaker in het voorjaar (mei-juni) dan in het najaar. In het Vinne te Zoutleeuw (Vlaams-Brabant) werd zowel in 2005 als 2006 een broedgeval van Witwangstern vastgesteld. Telkens vlogen 3 jongen uit. Daarnaast vonden in Vlaanderen nog 2 eerdere broedgevallen plaats, in 1950 met 3 succesvolle broedparen in Turnhout en in 1957 met 8 broedparen in Genk waarvan alle broedsels mislukten (Collaerts 2007). Witwangsterns broeden vooral in Zuid- en Oost-Europa, maar vestigingen op honderden kilometer afstand van de kerngebieden zijn niet ongewoon en houden waarschijnlijk verband met ongunstige omstandigheden (inclusief droogte en landbouwintensivering) in reguliere broedgebieden (Sovon Vogelonderzoek Nederland 2018). In Nederland nestelde de soort tot 2012 incidenteel. Sindsdien broedt de soort jaarlijks in Groningen, in overstromingsmoeras in het Zuidlaardermeergebied, met in 2018 29 broedparen.

[JEV]

Koekoek met Kleine Karekiet als pleegouder [G. Vermeersch]

DUIVEN TOT EN MET VALKEN

Holenduif

Columba oenas

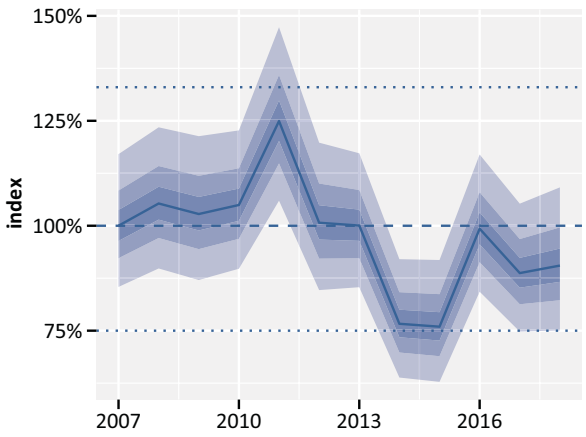
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	20.000-50.000	-19%	Toename	+41%	Toename	Toename

Holenduif [Y. Adams / Vilda]

In tegenstelling tot cijfers uit Wallonië en Nederland tonen de ABV-analyses een lichte, maar duidelijke afname van deze soort in Vlaanderen. Die afname situeert zich vooral in agrarisch en (sub) urbaan gebied terwijl in de meer bosrijke regio's een lichte toename wordt berekend. Deze geleidelijke terugval volgt op een enorme uitbreiding van de Holenduif sinds de jaren '70.

[GVM]

Trend van de Holenduif (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Stock Dove (index) in Flanders during the period 2007-2018.

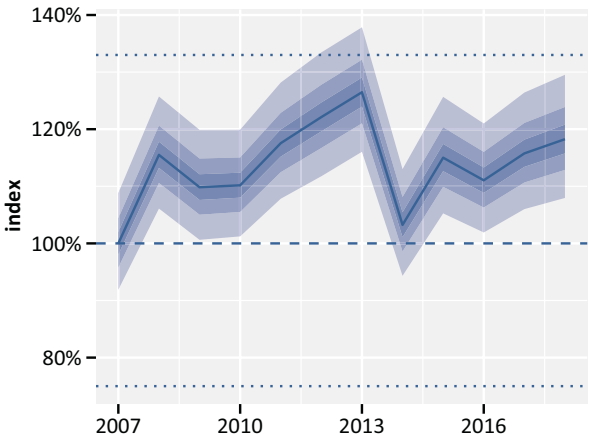
Houtduif

Columba palumbus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	150.000-350.000	+9%	Toename	+27%	+252%	Toename

Na een enorme toename van de populatie in de 20e eeuw is Houtduif uitgegroeid tot één van de algemeenste broedvogelsoorten in Vlaanderen. De massale aanplant van Fijnsparren (broedgelegenheid) en de verhoogde productie van graan (voedsel) zijn wellicht belangrijke oorzaken. Aan het einde van de 20e eeuw trad een stabilisatie tot zelfs een afname op van de populatie in de bosrijke gebieden van de Kempen (toename Havik, omschakeling naar maïs in omliggende landbouwgebieden, efficiëntere oogsttechnieken,…), terwijl de soort het steeds beter begon te doen in meer verstedelijkte milieus (tuinen, parken…). Die laatste trend zet zich nu nog steeds door. De recente, lichte toename in Vlaanderen vindt hoofdzakelijk plaats in suburbaan en urbaan gebied. In heide-, duin- en bosgebieden boert de soort geleidelijk achteruit. In Nederland en Wallonië stelt men een gelijkaardige trend vast, maar in Nederland is de totale populatie min of meer stabiel.

[FTJ]

Trend van de Houtduif (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Wood Pigeon (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Turkse Tortel

Streptopelia decaocto

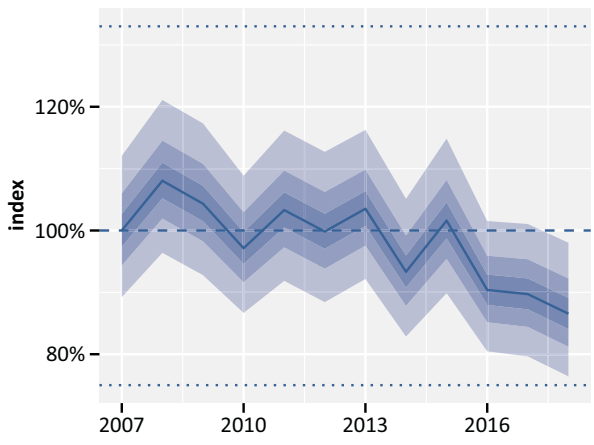
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50.000-100.000	-22%	Stabiel	+40%	+76%	Toename

Turkse Tortel [G. Vermeersch]

Na één van de meest opmerkelijke kolonisaties van de 20e eeuw, lijkt het erop dat het hoogtepunt van de Turkse Tortel bereikt is en lokaal worden in Europa recent soms (forse) afnames gemeld. In Vlaanderen neemt de soort nu duidelijk af in suburbaan en urbaan gebied. Elders houdt ze stand of zijn de afnames marginaal klein. De mogelijke oorzaken van deze terugval zijn nog onbekend. Mogelijk speelt vooral in de steden een toegenomen concurrentie met Houtduif een rol terwijl de soort blijkbaar ook erg vatbaar is voor het geel (Marx *et al.* 2017). In Nederland is de afname minder uitgesproken en is er eerder sprake van een verschuiving van het zwaartepunt in de verspreiding naar het westen van het land.

[GVM]

Trend van de Turkse Tortel (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Collared Dove (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Zomertortel

Streptopelia turtur

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	<500	Afname	Afname	Afname	Afname	Afname

Zomertortel [Y. Adams / Vilda]

Het verdwijnen van de Zomertortel in het Vlaamse landschap gebeurt aan een snel tempo. Alleen is het moeilijk om dit te staven met betrouwbare trendgegevens omdat de soort op een gegeven moment te zeldzaam werd om te worden opgevolgd via het ABV-project. In 2000-2002 werd de Vlaamse populatie nog geraamd op 3500-4500 paar en kwam de soort nog voor in bijna 80% van alle atlashokken. Ondertussen zijn grote gaten gevallen in het verspreidingsgebied. Maar ook in de resterende kerngebieden is een sterke afname onmiskenbaar. In de regio Noord-West-Vlaanderen werden in 2006 nog 41 territoria opgetekend, in 2018 nog amper 6. In de zuidelijke Westhoek ging het van 56-62 territoria in 2006 naar slechts 20 in 2019. Sprekend zijn ook recente cijfers voor de provincie Limburg. Daar werden in 2013 nog 105 territoria vastgesteld, in 2018 nog amper 22. Als alle beschikbare losse waarnemingen en regionale inventarisatiegegevens van de laatste jaren bij elkaar gelegd worden, dan komt het totaal voor Vlaanderen niet hoger uit dan 150-200 paar (pers. med. D. Cornelissen, SBP Zomertortel in voorbereiding). Het is best mogelijk dat een grotere inventarisatie-inspanning zoals momenteel in het kader van de nieuwe vogelatlas nog wat extra broedparen zal opleveren, maar het lijkt er op dat de kaap van 500 paar niet meer gehaald zal worden. Dit impliceert een afname van minstens 80 tot 90% tijdens de laatste 20 jaar en het hoeft dan ook niet te verwonderen dat de soort op de Rode Lijst in de categorie 'Ernstig bedreigd' is opgenomen. Inmiddels is een Vlaams soortbeschermingsprogramma voor de Zomertortel in opmaak dat hopelijk nog net op tijd komt om het volledig verdwijnen van de soort te voorkomen.

Met een afname van meer dan 90% sinds 1984 behoort de Zomertortel ook in Nederland tot de snelst afnemende broedvogelsoorten. De landelijke populatie in 2013-2015 werd er geschat op 1200-1400 paar. In vrijwel geheel Europa wordt een achteruitgang vastgesteld (Fisher *et al.* 2018). De oorzaken zijn divers en situeren zich zowel in de broedgebieden (afname voedselaanbod en nestgelegenheid) als tijdens de trek (jacht) en overwintering (habitatverlies door houtkap en overbegrazing).

[KDV]

Koekoek

Cuculus canorus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	2000-5000	-51%	Afname	-32%	-33%	Afname

De Koekoek komt wijdverspreid en in bijna alle leefgebieden in Vlaanderen voor, maar neemt erg snel af. Dit is een trend die ook in Wallonië en Nederland vastgesteld wordt. De achteruitgang is het sterkst in het landbouwgebied. Een van de mogelijke redenen hiervoor is dat zijn waardsoorten in die gebieden (bv. Graspieper, Gele Kwikstaart en Kleine Karekiet) het daar eveneens slecht doen. Het intensief gebruik van pesticiden heeft ervoor gezorgd dat het aanbod aan dikke rupsen, zijn belangrijkste voedselbron, eveneens fors is afgenomen. Koekoek deelt dus steeds opvallender in de malaise die quasi alle soorten in onze agrarische gebieden ondertussen ondergaan. In heide- en duingebieden houdt de soort nog enigszins stand, wellicht omdat ook zijn waardsoorten het daar wat beter doen. Dat andere potentiële waardsoorten als Roodborst en Heggenmus het goed doen in urbaan gebied helpt de Koekoek niet vooruit gezien hij verstedelijkt milieu duidelijk mijdt.

Moeilijke omstandigheden onderweg naar het zuiden en terug én in de overwinteringsgebieden zelf (o.a. door verdroging) hebben wellicht ook hun invloed en dragen bij aan de negatieve trend (Hewson *et al.* 2016).

[FTJ]

Bosuil

Strix aluco

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	2000-6000	Toename	Toename	-43%	+183%	NS

Er is erg weinig bekend over de aantalsontwikkeling van Bosuil in Vlaanderen, hoewel ze nog steeds lijken toe te nemen en uit te breiden in westelijke richting. Wellicht zal de nieuwe vogelatlas ons binnen enkele jaren toelaten om de nu nog ruime aantalsschatting te verfijnen. Het areaal is wel tamelijk goed gekend en omvat ondertussen alle bosrijke regio's in Vlaanderen. Zelfs in wat grotere stad- en gemeenteparken komt de soort algemeen voor. Net als andere uilensoorten is de soort voor een succesvolle voortplanting sterk afhankelijk van een voldoende groot aanbod aan vooral muizen. In piekjaren van de muizenpopulaties gaan meer paren over tot broeden en worden grotere legsels uitgebroed. In 2018-2019 trad zo'n 'muizenjaar' op wat resulteerde in een erg hoog broedsucces, wat overigens ook werd vastgesteld bij andere uilensoorten als Ransuil en Velduil.

Ook in Nederland is er nog sprake van uitbreiding in westelijke en noordelijke richting. De totale populatie is er echter stabiel sinds 1990. In de grotere bossen loopt Bosuil in toenemende mate predatierisico door Boommarter en wellicht zelfs Oehoe. Ook Havik staat erom bekend af en toe een Bosuil als prooi te nuttigen. De impact van Boommarter is wellicht groter omdat die soort ook concurrentie betekent voor geschikte nestholtes.

[GVM]

Oehoe

Bubo bubo

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	10-30	Toename	Toename	Toename	Toename	NS

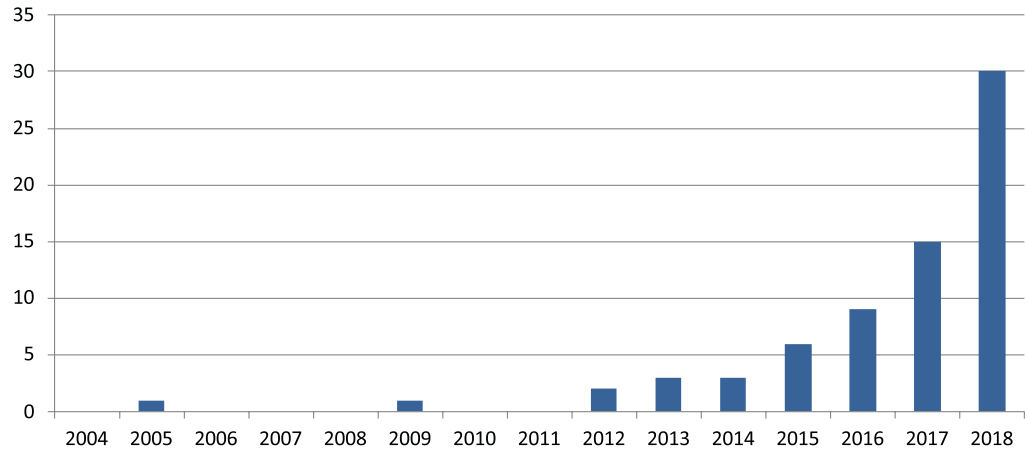

Oehoe [R. Verlinde / Vilda]

De plotse en snelle toename van Oehoe als broedvogel in Vlaanderen is één van de spectaculairste ornithologische ontwikkelingen die in dit rapport aan bod komen. Nadat in 2005 voor het eerst een broedgeval werd vastgesteld in Limburg, leek een echte doorbraak er niet meteen te komen. Tot 2011 nam het aantal losse waarnemingen weliswaar licht toe, maar nieuwe broedgevallen bleven uit (of werden niet ontdekt). Vanaf 2012 kreeg de soort dan vaste voet in Vlaanderen en vooral vanaf 2017 ging het plots snel en werden steeds meer broedgevallen of roepende adulten ontdekt. Ondertussen is de soort opgedoken in alle Vlaamse provincies. De schatting van dertig paren in 2018 is mogelijk nog aan de lage kant aangezien wellicht lang niet alle paren gevonden worden. Limburg is de belangrijkste provincie voor de soort en in de Voerstreek is de soort nu reeds wijdverspreid aanwezig. In 2018 werden er, de Voerstreek niet meegerekend, minimaal acht broedparen geteld (med. VWG Likona), maar tevens werd aangegeven dat wellicht meerdere nieuwe locaties nog niet werden ontdekt/gecontroleerd. Tekenend voor de snelle westelijke uitbreiding is o.a. de aanwezigheid van 3-5 territoria in de Vlaamse Ardennen in 2019. Ook vanuit zuidelijke richting komen Oehoes onze kant op met steeds vaker meldingen in de Dijlevallei, het Zoniënwoud enz…

De impact van een toppredator als Oehoe op andere vogelsoorten kan groot zijn. Door hun grote formaat zijn quasi alle vogelsoorten, tot Havik toe, potentiële prooien. De soort blijkt bovendien erg tolerant naar nestplaatskeuze toe. Er werd al gebroed in oude fabrieksgebouwen, kerktorens, op steile hellingen in zandgroeves enz… In bossen wordt gebruik gemaakt van oude Havik-horsten, maar het nest kan ook gewoon op de grond worden gebouwd. Inventariseren van roepende mannetjes is niet altijd eenvoudig. Soms wordt maar erg kort geroepen en het geluid dat ze voorbrengen kan enkel op windstille avonden of nachten vanop grote afstand gehoord worden. Ook de precieze locatie van een roepende vogel is soms verrassend moeilijk te vinden. Toch groeit het besef dat Oehoe stilaan in alle grote bos- en natuurgebieden kan opduiken en gaan waarnemers er gericht meer aandacht aan besteden. Het terreinwerk voor de nieuwe vogelatlas zal de komende jaren ongetwijfeld nog vele nieuwe locaties aan het licht brengen.

[GVM]

Trend van de Oehoe (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 2004-2018.
Trend of Eagle Owl (number of pairs) in Flanders during the period 2004-2018.

Ransuil

Asio otus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Onvoldoende data	1000-2500	Afname	Afname	-28%	-36%	NS

Jonge Ransuil [Y. Adams / Vilda]

Meer nog dan voor de deels in nestkasten broedende Bosuil is het voor Ransuil erg moeilijk om goede aantalsschattingen te bepalen. De soort is strikt nachtactief en roept ook veel minder frequent en opvallend dan Bosuil. In regionale rapportages wordt de soort vrijwel nooit gebiedsdekkend onderzocht. Algemeen wordt aangenomen dat ze al lange tijd afneemt, mogelijk deels onder invloed van de verder uitbreidende Bosuil-populatie. Dat ze plots toch in verrassend hoge aantallen kan opduiken werd aangetoond in 2019 toen de populatie mogelijk een uitzonderlijk hoge piek bereikte ten gevolge van een erg grote muizenpiek in de bossen (vooral Rosse Woelmuis en Bosmuis). Op het Klein Schietveld te Brasschaat/Kalmthout waar jaarlijks slechts enkele sporadische broedparen worden geteld, werden minimaal 7-10 paren met jongen waargenomen. In de noordelijke Westhoek werden in 2019 op vele tientallen plaatsen bedelende jongen gehoord en leek het wel of in elk klein bosje of grote tuin een broedpaar voorkwam.

Dergelijke plotse toenames zijn opvallend en onverwacht en de vraag stelt zich dan wat de origine is van die broedparen. Wordt de soort in mindere muizenjaren niet opgemerkt doordat men zich niet kan richten op de luidruchtig bedelende jongen of betreft het voor een deel –zoals bv. bij Velduil het geval lijkt- nomadische paren die muizenpieken volgen en verder geen binding hebben met een bepaalde regio?

[GVM]

Velduil

Asio flammeus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-23	Fluctuerend	Fluctuerend	-	-	NS

In de Vlaamse broedvogelatlas 2000-2002 is het nog vergeefs zoeken naar een soortbespreking van de Velduil omdat er in die periode geen broedgevallen werden vastgesteld. Velduilen zijn immers reeds van oudsher een zeldzame en onregelmatige broedvogel in Vlaanderen. Waarnemingen in het voorjaar zijn niet ongewoon maar leiden zelden tot een echte bevestiging van broedgevallen, wellicht deels wegens een onvoldoende opvolging op het terrein. Het kwam in elk geval als een verrassing toen zowel in 2014 als in 2019 een opmerkelijk hoog aantal broedverdachte exemplaren werden gesignaleerd in de polders van de Vlaamse Westkust. In 2014 werden in deze regio uiteindelijk in totaal 21 territoria geteld, zoals uitgebreid beschreven in Devos *et al.* (2016). Elf broedparen waren succesvol en brachten in totaal minstens 40 jongen groot. Broedgebieden waren de Komgronden van Lampernisse (11 paren), de Waleweiden te Schore (8 paren), de Handzamevallei nabij Beerst (1 paar) en de IJzerbroeken te Woumen (1 paar). In 2019 werden 11 territoria vastgesteld in de omgeving van Lampernisse-Zoutenaaie en 2 in De Moeren nabij Adinkerke (Devos *et al.* 2019). Het gaat om de hoogste aantallen die ooit in Vlaanderen werden vastgesteld.

Buiten de Westkustpolders werden veel minder broedverdachte Velduilen gesignaleerd, ook niet in de muizenrijke jaren. In de Uitkerkse Polders was er een territorium in 2016 en 2017. In 2018 was er een zeker maar mislukt broedgeval in de gemeente Boutersem (in vogelakkergebied). Nog in Vlaams-Brabant was er in Hoegaarden in 2018 en 2009 resp. een waarschijnlijke en zekere broedpoging, op de grens met Wallonië. We moeten er echter rekening mee houden dat solitaire broedgevallen van Velduil soms heel onopvallend kunnen zijn en wellicht af en toe onder de radar blijven.

Velduilen zijn uitgesproken zwervers met een zeer opportunistisch voedselgedrag. Zowel in de broed- als in de overwinteringsgebieden worden de aantallen vooral bepaald door de beschikbaarheid van prooidieren (in onze streken vnl. veldmuizen). Dit leidt in muizenrijke jaren soms tot opmerkelijke 'invasies' in gebieden waar ze in normale omstandigheden veel minder worden waargenomen, zoals we in Vlaanderen konden vaststellen in 2014 en 2019. Opvallend is dat dit fenomeen zich net in dezelfde jaren ook voordeed in het noorden van Nederland, met daar in totaal resp. 80 en min. 70 paar (Kleefstra *et al.* 2015, Boele *et al.* 2020).

[KDV]

Kerkuil

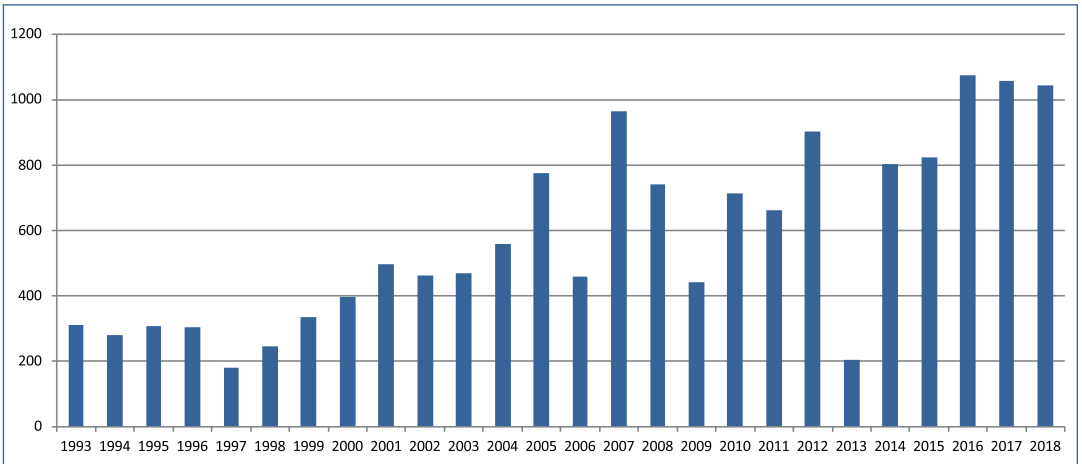
Tyto alba

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	200-1100	+20%	Fluctuerend	-17%	+70%	-

Kerkuil overschreed in de periode 2016-2018 telkens de kaap van 1000 broedparen. Hoewel deze lang niet altijd succesvol waren, toont het wel aan dat het de soort voor de wind gaat in Vlaanderen. Dit kan in belangrijke mate toegeschreven worden aan de inspanningen van de leden van de Kerkuilwerkgroep Vlaanderen die jaarlijks vele honderden nestkasten controleren en/of vervangen en bijplaatsen op voor de soort kansrijke locaties.

Uit de grafiek blijkt dat Kerkuilen soms massaal een broedseizoen kunnen overslaan zoals in 2013. Het koude einde van de winter en het koele voorjaar, mogelijk ook in combinatie met erg lage aantallen muizen, veroorzaakte toen de laagste aantallen broedparen sinds 1997, ook toen na een koude winter. Het huidige, recordsnelle herstel is opmerkelijk, maar past wel in de langetermijntrend van de soort in Vlaanderen.

[GVM]

Trend van de Kerkuil (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1993-2018.

Trend of Barn Owl (number of pairs) in Flanders during the period 1993-2018.

Bron: http://www.kerkuilwerkgroepvlaanderen.be

Steenuil

Athene noctua

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	6000-10.000	Stabiel	Stabiel	-4%	+38%	NS

Steenuil [G. Vermeersch]

Ten tijde van de vorige broedvogelatlas (2000-2002) konden we beschikken over een recente populatieschatting, maar tot 2018 werd de soort niet opnieuw gebiedsdekkend geteld. Daarom wordt in deze rapportage nog de vorige schatting van 6000-10.000 paren aangehouden. In 2019 werd onder impuls van Natuurpunt een nieuw Vlaams telproject uitgevoerd, maar de resultaten daarvan waren bij het ter perse gaan van dit rapport nog niet beschikbaar. Naar verwachting zal de populatie enigszins afgenomen zijn, in navolging van het gros van de aan landbouw gebonden vogelsoorten. Hoewel Steenuil niet in de intensieve teelten zelf leeft, maar vooral gebonden is aan oude bomenrijen, knotwilgen en oude boerderijen, lijkt de soort ook af te nemen. Toch is het wachten op de resultaten van het onderzoek uit 2019 en zeker ook op de resultaten van de nieuwe vogelatlas om een gefundeerde uitspraak te doen over het voorkomen en de regionale dichtheden van de Steenuil in Vlaanderen. Uit de Nederlandse vogelatlas bleek dat er regionaal flinke verschillen kunnen optreden en er werden zowel (soms forse) toenames als afnames gemeld.

[GVM]

Nachtzwaluw

Caprimulgus europaeus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	600-1000	20%	Toename	+49%	+71%	NS

Nachtzwaluw is een soort die op de Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn staat. Dit betekent dat elke Europese lidstaat extra maatregelen dient te nemen om ze te behouden en te beschermen. In Vlaanderen werden in de provincies Antwerpen en Limburg dan ook een aantal Vogelrichtlijngebieden o.a. op basis van het voorkomen van deze soort aangeduid. Rond de eeuwwisseling werd de populatie geschat op 500-550 broedparen. Hoewel het een lastig te inventariseren vogel is, wijzen alle regionale cijfers en de ontwikkelingen in de naburige landen en regio's op een doorzettende toename. In de kerngebieden in de Limburgse en Antwerpse Kempen werden grootschalige natuurontwikkelingsprojecten uitgevoerd die ongetwijfeld ten goede zijn gekomen aan deze soort. In 2015 werd in Limburg gericht naar Nachtzwaluwen gezocht en werden er in slechts enkele geschikte gebieden 357 territoria geteld. Op het militaire domein te Houthalen-Helchteren en Meeuwen-Gruitrode, wellicht het belangrijkste gebied voor Nachtzwaluw in Vlaanderen, werden 187 snorrende mannetjes gelokaliseerd (VWG Likona). Ook in de Antwerpse Noorderkempen is de soort na 2004 verder toegenomen. In 2017 werd de populatie in de Kalmthoutse Heide en enkele kleinere bosgebieden in Kalmthout en Essen geschat op 90-100 broedparen. Ook op het Groot en Klein Schietveld te Brecht/Wuustwezel/Brasschaat gaat het de soort voor de wind, ook hier minstens ten dele door natuurontwikkeling. In 2018-2019 werden hier 39 territoria geteld.

In Nederland neemt de populatie onafgebroken toe sinds 1980. In de periode 2013-2015 werd ze er geschat op 2500-3100 paren.

[GVM]

Gierzwaluw

Apus apus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	20.000-40.000	NS	Afname	-	-	Afname

Van deze lange afstands-trekvogel beschikken we niet over betrouwbare trends op basis van het ABV-project. Een gefundeerde uitspraak over de evolutie van deze soort in Vlaanderen zal wellicht pas mogelijk zijn na het verschijnen van de nieuwe vogelatlas. Cijfers uit de buurlanden (Nederland, Frankrijk) en gebundelde Europese cijfers wijzen echter op een duidelijke afname op de korte termijn (sinds 2007).

[GVM]

Hop

Upupa epops

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Regionaal uitgestorven	0-1	-	-	-	-	Afname

In de periode 2013-2018 nam het aantal veldwaarnemingen van Hop in Vlaanderen verder toe. Dit past in de toename van de soort in West-Europa (in tegenstelling tot een afname in het oosten). Jaarlijks worden tegenwoordig tenminste tijdelijk enkele zingende hoppen gemeld (bv. 2013 in de Westhoek), maar broedbewijs kon niet geleverd worden tot in 2017 een koppel succesvol jongen grootbracht in Weelde (Verdonck & Driessens 2018). Het broedgeval van 2017 is het eerste in Vlaanderen sinds 1981. In Nederland werd in 2012 een succesvol broedpaar vastgesteld.

Voorlopig breekt de soort niet echt terug door als broedvogel, maar gezien de toenemende korte termijn- trend in Frankrijk (+17%, bron: https://inpn.mnhn.fr/) en het opwarmende klimaat zullen in de nabije toekomst wellicht nog broedgevallen plaatsvinden.

[FTJ]

IJsvogel

Alcedo atthis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	400-800	Fluctuerend	Fluctuerend	+109%	+ 26%	Toename

Aangezien de jaarlijkse IJsvogel-aantallen sterk afhankelijk zijn van het al dan niet optreden van significant winterweer, hoeft het niet te verbazen dat de regionaal gemelde aantallen opnieuw in de lift zitten sinds 2013. Toen bereikte de populatie mogelijk een dieptepunt na de korte, maar forse koudeprik op het einde van die winter. Ook februari 2017 heeft wellicht nog voor een –minder uitgesproken- terugval gezorgd. Gemiddeld gaat het de soort echter duidelijk voor de wind in Vlaanderen en speelt het opwarmende klimaat in haar voordeel. Wellicht profiteren ze tenminste lokaal ook van een verbeterende waterkwaliteit (hogere zichtbaarheid van de prooien) van onze waterlopen. IJsvogel is een soort die niet wordt opgepikt door het ABV-meetnet en ook net te talrijk is om jaarlijks goed geteld te worden in het kader van het BBV-project. Bijgevolg is een jaarlijkse, goede Vlaamse populatieschatting moeilijk te berekenen en is het wachten op de nieuwe vogelatlas voor betere cijfers. Ook in Nederland, waar de populatie in 2013-2015 kon geschat worden op 400-1200 paren gaat het de soort, om dezelfde redenen, voor de wind.

[GVM]

Bijeneter

Merops apiaster

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-1	Afname	Fluctuerend	-	-	Afname

Bijeneter [Y. Adams / Vilda]

Het enige ons bekende Vlaamse broedgeval in de periode 2013-2018 vond plaats in Harelbeke in 2015. Eén paar bracht er met succes jongen groot. De echte doorbraak van de soort in Vlaanderen laat dus nog steeds op zich wachten.

In Nederlands Limburg is Bijeneter wel langzaam maar zeker geëvolueerd naar een jaarlijks aanwezige broedvogelsoort. Zowel in Frankrijk als in Duitsland neemt de populatie steeds verder toe zodat de verwachting dat de soort hier alsnog vaste voet aan de grond krijgt, blijft bestaan.

[GVM]

Zwarte Specht

Dryocopus martius

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	650-1000	Afname	Fluctuerend	-	Toename	Stabiel

Na een lange periode van toename lijkt het erop dat Zwarte Spechten in Vlaanderen over hun top heen zijn. In de kerngebieden in Limburg en Antwerpen worden regionaal licht teruglopende aantallen gemeld. Zowel het ABV- als het BBV-project leveren echter geen eenduidige, Vlaamse trends op zodat een goed onderbouwde aantalsschatting voor Vlaanderen voorlopig niet mogelijk is. Ook voor deze soort komt de nieuwe vogelatlas als geroepen om meer duidelijkheid te brengen in zowel het areaal als de korte termijntrends.

In Nederland lopen de aantallen sinds 1990 behoorlijk terug en dan vooral in de oostelijke bosgebieden op de zandgronden. Net zoals in Nederland is het mogelijk dat Zwarte Spechten steeds vaker te lijden hebben onder toegenomen nestpredatie door Boommarters (zie bv. Brinkman *et al.* 2017). Predatie door Havik blijft eveneens een mogelijke oorzaak van lokaal afnemende aantallen.

[GVM]

Groene Specht

Picus viridis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	4500-7000	-10%	Stabiel	+21%	+170%	Afname

In tegenstelling tot de in Nederland gerapporteerde toename lijkt Groene Specht in Vlaanderen licht af te nemen. De trend is echter niet significant en regionale cijfers tonen een genuanceerder beeld. Het is dus wachten op de cijfers van de nieuwe vogelatlas en de vergelijking met de cijfers en kaarten uit de periode 2000-2002 om een correcte uitspraak te doen over eventueel lokale verschillen in dichtheden en de precieze richting van de trends.

[GVM]

Grote Bonte Specht

Dendrocopos major

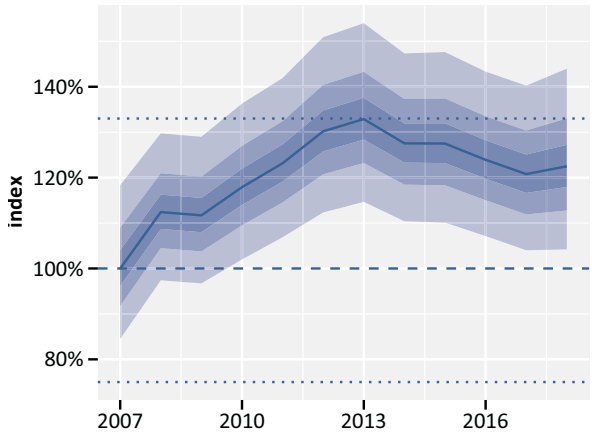
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50.000-80.000	+27%	Toename	+103%	Toename	Toename

Grote Bonte Specht [G. Vermeersch]

Regionale, nationale én Europese cijfers zijn eenduidig: Grote Bonte Specht is met voorsprong onze talrijkste spechtensoort en blijft vooruitgang boeken. De ABV-cijfers in de periode 2007-2018 tonen toenames in alle leefgebieden, maar het meest uitgesproken in urbane en suburbane gebieden en landbouwgebied met verspreide lanen en kleinere bosfragmenten. De soort is er in tegenstelling tot andere bosvogels goed in geslaagd om zich aan te passen aan een zekere mate van verstedelijking.

[GVM]

Trend van de Grote Bonte Specht (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Great Spotted Woodpecker (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Middelste Bonte Specht

Leiopicus medius

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	150-430	Toename	Toename	Toename	Toename	Toename

Middelste Bonte Specht [G. Vermeersch]

Tot ca. 2010 was het mogelijk de opmars van Middelste Bonte Specht in Vlaanderen gebiedsdekkend op te volgen. In die periode werd de Vlaamse populatie geschat op 100-150 paren. Sindsdien is het verspreidingsareaal echter nog gevoelig uitgebreid en werden nagenoeg alle potentieel geschikte loofbossen en parken verder gekoloniseerd. De soort broedt ondertussen in alle Vlaamse provincies. Illustratief is de evolutie in de Denderstreek (Faveyts 2018) waar de soort pas na 2013 echt doorbraak en rond 2018 reeds stabiliseerde (rond 15-20 territoria) omdat alle geschikte bossen bezet waren.

Het inventariseren van deze specht is geen sinecure. In geval van lage dichtheden wordt weinig geroepen en/of geroffeld en dit gebeurt bovendien reeds erg vroeg in het voorjaar en gedurende korte tijd. In bv. de Antwerpse Kempen broedt de soort in toenemende mate in loofbosrijke villawijken wat een goede inventarisatie eveneens bemoeilijkt. De forse toename in combinatie met de moeilijkheden die men ondervindt bij het inventariseren heeft ertoe geleid dat een Vlaamse populatieschatting na 2010 steeds onnauwkeuriger werd. De huidige, ruwe schatting van 150-430 paren is wellicht nog aan de lage kant en zal naar verwachting worden bijgesteld na afloop van het terreinwerk voor de nieuwe vogelatlas.

Ook in Nederland is de opmars van Middelste Bonte Specht ronduit indrukwekkend. Men schat de populatie er op 540-850 paren (periode 2013-2015) en stelt net als in Vlaanderen vast dat er nog steeds verdere westwaartse (en noordwaartse) expansie is.

[GVM]

Kleine Bonte Specht

Dryobates minor

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	800-1600	Toename	Toename	-31%	Toename	Afname

Kleine Bonte Spechten broeden verspreid over geheel Vlaanderen in allerlei, in grootte variërende loofbossen. Een schatting van de precieze populatie is niet mogelijk op basis van de momenteel beschikbare gegevens. Het ABV-project pikt de soort ook niet op waardoor een korte termijntrend eveneens onzeker is. Uit de buurlanden komen wisselende signalen: in Nederland gaat het de soort gemiddeld voor de wind hoewel in reeds lang bezette kerngebieden ook afnames worden gemeld. In Groot-Brittannië valt de soort dan weer fors terug terwijl men het in Duitsland houdt op een fluctuerende trend. Gemiddeld neemt de soort in Europa af op de korte termijn terwijl de trend sinds 1980 als onzeker wordt bestempeld. Het is duidelijk dat ook voor deze, soms moeilijk te inventariseren bosvogelsoort, de nieuwe vogelatlas nieuwe inzichten zal moeten gaan opleveren m.b.t. het precieze areaal en aantallen in Vlaanderen.

[GVM]

Draaihals

Jynx torquilla

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL		
Ernstig bedreigd	0-2	-	Afname	-	-	Stabiel	

Gedurende de voorbije decennia evolueerde Draaihals in Vlaanderen van een relatief algemene soort van open bosgebieden en zelfs bosrijke tuinen naar een niet-jaarlijkse broedvogel. Ook in de periode 2013-2018 werd geen structureel herstel vastgesteld en het bleef dan ook bij sporadische, lokale territoria. Jaarlijks werden in de periode 2013-2018 verspreid over vooral de Antwerpse en Limburgse Kempen wel enkele waarnemingen verricht van zingende exemplaren. Verwarring met Kleine Bonte Specht valt daarbij echter niet uit te sluiten en het resulteerde nooit in bij ons bevestigde en/of gedocumenteerde broedgevallen. In 2019 werd een langdurig bezet territorium genoteerd op het Groot Schietveld te Brecht, maar ook daar kwam het wellicht niet tot een broedgeval. Nochtans is er erg voorzichtige hoop op enig herstel. Zo lijkt de aanhoudend negatieve trend in Nederland sinds ca. 2010 te worden omgebogen in een licht herstel en telde men er in de periode 2013-2015 ca. 35-75 paren na een dieptepunt van minder dan 20 paren in het eerste decennium van de 21e eeuw. Het is dan ook uitkijken naar het intensieve terreinwerk voor de nieuwe vogelatlas om te weten te komen of Draaihals eventueel kan terugkeren als regelmatige broedvogel in Vlaanderen.

[GVM]

Torenvalk

Falco tinnunculus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1800-2800	NS	Afname	+23%	+371%	Stabiel

Biddende Torenvalk [Y. Adams / Vilda]

De Torenvalk komt in Vlaanderen nog steeds wijdverspreid voor. De populatie fluctueert met de populatiecycli van Veldmuizen. Ook strenge winters kunnen een negatief effect uitoefenen op de aantallen. Er kon op basis van de in 2007-2018 verzamelde ABV-data geen significante trend berekend worden voor Vlaanderen en dat is veelzeggend. Na de eerste twee telcycli (2007-2012) kon dat nog wel en toen werd een afname van ruim 30% berekend. De soort is in grote delen van ons agrarisch landschap lang niet meer zo'n algemene verschijning en dat blijkt nu ook uit de presentie in de ABV-steekproefhokken. Na de twee eerste telcycli werden niet meer voldoende Torenvalken waargenomen om een wetenschappelijk onderbouwde trendberekening op te baseren. In de periode 2000-2002 werd de Vlaamse populatie geschat op 2300-3500 broedparen. De huidige schatting pakt al heel wat lager uit, maar de bovengrens ervan is wellicht nog aan de hoge kant. Het veldwerk voor de nieuwe vogelatlas zal ons wellicht wijzer maken, maar we kunnen nu reeds stellen dat ook Torenvalk niet lijkt te ontsnappen aan de negatieve ontwikkelingen in het agrarisch gebied.

In Nederland (periode 2013-2015) is er sprake van een overduidelijke, sterke afname. Redenen hiervoor zijn o.a. de intensivering van de landbouw die voor een sterke afname van het muizenaanbod zorgde, toename van predators als Havik en Buizerd en verdwijnen van natuurlijke nestgelegenheid door de afname van Zwarte Kraaien en Eksters in het landbouwgebied.

[FTJ]

Boomvalk

Falco subbuteo

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	400-700	Fluctuerend	Fluctuerend	-33%	+8%	NS

Boomvalken broeden in geheel Europa maar de soort is nergens echt talrijk. Ze verkiezen halfopen landschappen met bossen of bomenrijen om in te broeden. Het jachtgebied kan ook in meer open landschap zijn en doorgaans met moerassen of open water in de buurt. De soort is lastig te inventariseren en zijn jachtgebied is groot.

Vogels die niet tot broeden overgingen, of mislukten, jagen in juni en juli overdag veel op libellen en vlinders boven heide, hoogveen en moeras. Anderzijds worden broedgevallen ook wel gemist door het onopvallende gedrag – behalve bij het wegjagen van bv. Zwarte Kraaien en totdat er jongen zijn. De soort was tijdens de periode 2013-2018 met naar schatting 400-700 broedparen aanwezig in het grootste deel van Vlaanderen, maar de verspreiding vertoont toch forse gaten en de dichtheden zijn doorgaans laag. Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) werd de Vlaamse populatie op 450-750 paren geschat.

Op kleinere schaal binnen Vlaanderen zien we tijdens de periode 2013-2018 in minstens enkele regio's een afname van het aantal broedparen: in Limburg (onvolledige data) van 26 paren in 2013 naar 18 paren in 2018 en aan de Oostkust van 19 paren in 2013 naar 13 paren in 2017. Zonder gericht onderzoek in heel Vlaanderen is het echter moeilijk om uitspraken te doen over trends. Ook voor Boomvalk komt het telwerk voor de nieuwe vogelatlas als geroepen om onze recente kennis van de soort in Vlaanderen opnieuw te verhogen.

In Noordwest-Europa laten Boomvalk-populaties de laatste decennia wisselende ontwikkelingen zien, variërend van toenames (Zuid-Engeland, mogelijk Frankrijk) tot afnames (Duitsland) en alles daar tussenin. In Nederland is in de laatste 20 jaar een licht dalende trend te zien in de broedpopulatie, met in de periode 2013-2015 naar schatting zo'n 450-700 broedparen. In sommige gebieden is er echter ook een toename merkbaar. Een duidelijk geografisch patroon is hierin niet zichtbaar, wat wellicht ook het geval zal blijken in Vlaanderen. De vraag is echter, gezien de methodologische problemen, hoe betrouwbaar dit beeld is.

[JEV]

Slechtvalk

Falco peregrinus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	43-73	+50%	Toename	+229%	-	NS

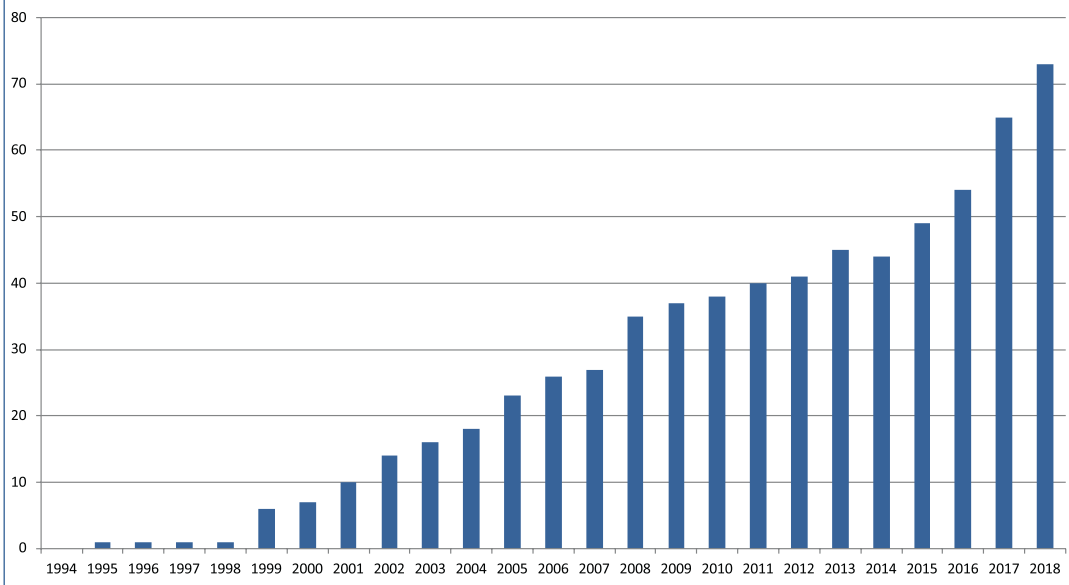

Slechtvalk [R. Verlinde / Vilda]

De Slechtvalk is een kosmopoliet die broedt in grote delen van Europa. De soort neemt nog steeds toe in Vlaanderen. Dat blijkt uit de cijfers die het FIR (Fonds voor Instandhouding van Roofvogels) sinds de comeback van de soort verzamelt op basis van geplaatste en jaarlijks opgevolgde nestkasten. De data tonen in de periode 2013-2018 een geleidelijke toename van 40 naar resp. 59 en 56 geslaagde broedgevallen in 2017-2018. Het totaal aantal vastgestelde broedparen (incl. broedpogingen) is gestegen van 43 naar 73, maar er zijn ongetwijfeld nog meer locaties als we ook aanwezige individuen en onzekere broedpogingen zouden meerekenen. Als we de cijfers bekijken per provincie, zien we in de periode 2013-2018 voor West-Vlaanderen een status quo van het aantal geslaagde broedgevallen, in de andere provincies stijgt dit aantal.

De toename in Vlaanderen houdt gelijke tred met die in Nederland en vloeit voort uit een sterke toename in het Roergebied en andere regio's in Duitsland. In 2006 telde men in Nederland 34 paren, in 2018 was dit al gestegen naar 180-200 paren. Opvallend is dat een belangrijk aandeel van de Nederlandse populatie broedt op hoogspanningspylonen. Terecht wordt hierbij opgemerkt dat dergelijke nestplaatsen – ook in Vlaanderen – mogelijk gemist kunnen worden.

[JEV]

Trend van de Slechtvalk (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018 (Bron: FIR).

Trend of Peregrine Falcon (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018 (Source: FIR).

Baardman [G. Vermeersch]

KLAUWIEREN TOT EN MET STAARTMEES

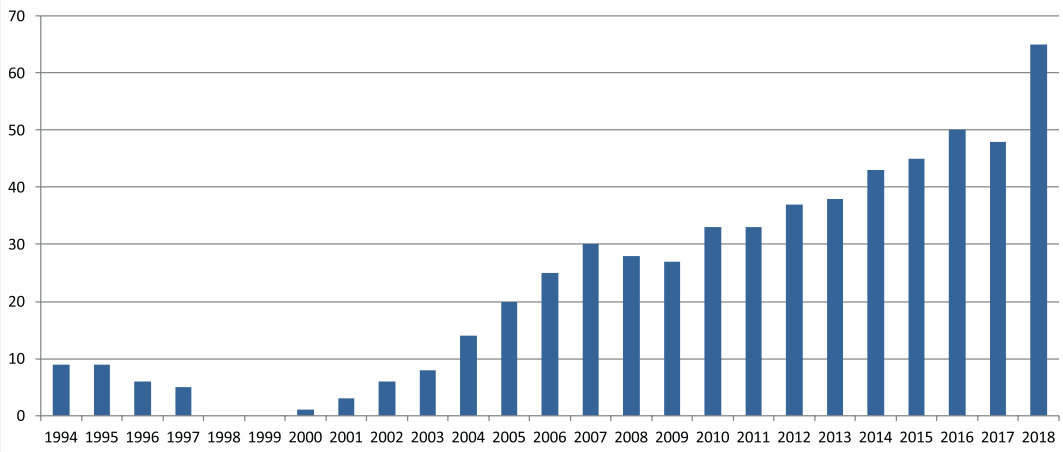
Grauwe Klauwier

Lanius collurio

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	38-65	+200%	Fluctuerend	+11%	+777%	Stabiel

Rond 1972 telde Vlaanderen nog 350 broedparen Grauwe Klauwier. Nadien ging het erg snel bergaf met de soort die zich niet wist aan te passen aan de doorzettende intensivering in het landbouwgebied waardoor zowel leefgebied als voedsel (grote insecten zoals mestkevers) verdween. In 1998-1999 werd de soort uitgestorven beschouwd in Vlaanderen, maar later volgde een opmerkelijk herstel, gestuwd door positieve ontwikkelingen in Wallonië, Duitsland en Nederland. De toename lijkt recent nog te versnellen en in de periode 2013-2018 kon de Vlaamse populatie geschat worden op 38-65 paren. Voorlopige cijfers uit 2019 wijzen op een nog steeds doorzettende toename met bv. alleen al in de provincie Limburg 70 broedparen. De kernregio voor de soort is de Voerstreek, maar ook de (randen van) heidegebieden in de Limburgse Kempen tellen steeds meer broedparen. Ook in Vlaams-Brabant (bv. in de Dijlevallei) komt de soort opnieuw frequent tot broeden en recent werd ook de Antwerpse Kempen opnieuw bereikt. Ook opvallend is dat het aantal tijdelijk pleisterende doortrekkers (vaak paren) in mei steeds verder lijkt toe te nemen. De vastgestelde toename is des te opmerkelijk gezien de vele negatieve trends van aan landbouw gebonden vogelsoorten. Grauwe Klauwier profiteert wellicht ook van het opwarmende klimaat en met name van warmte en droogte in de voortplantingsperiode in juni-juli. De op stapel staande vogelatlas zal ons een nog beter inzicht geven in de actuele verspreiding en aantallen van de soort, maar nu reeds is duidelijk dat de terugkeer van Grauwe Klauwier één van de opvallendste ornithologische ontwikkelingen is die in dit rapport wordt besproken.

[GVM]

Trend van de Grauwe Klauwier (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Red-backed Shrike (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Wielewaal

Oriolus oriolus

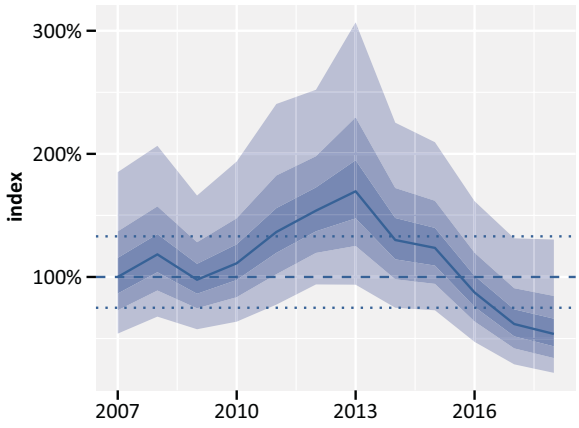
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	850-1450	-30%	Afname	-	-	Stabiel

Wielewaal [Y. Adams / Vilda]

Wielewalen nemen nog steeds verder in aantal af in Vlaanderen. Dit blijkt uit de meest recente ABV-cijfers, maar kan nauwelijks gedocumenteerd worden aan de hand van regionale rapporten. Het is wachten op de gebiedsdekkende tellingen voor de nieuwe vogelatlas om een nieuwe, gedetailleerde schatting te maken. Gezien de forse afname in heel NW-Europa is de huidige schatting wellicht nog aan de hoge kant en broeden er nu jaarlijks wellicht heel wat minder dan 1000 paren in Vlaanderen. Een voorzichtige blik op verspreidingsgegevens uit waarnemingen.be lijkt dit vermoeden te bevestigen en toont dat er grote hiaten zijn ontstaan in het in 2000-2002 nog aaneengesloten verspreidingsgebied in de Kempen.

[GVM]

Trend van de Wielewaal (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Golden Oriole (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Gaai

Garrulus glandarius

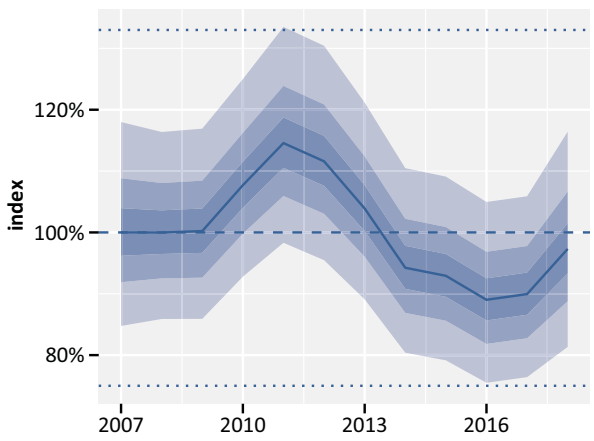
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	20.000-40.000	0%	Stabiel	-30%	+284%	Stabiel

Gaai [G. Vermeersch]

De Gaai is een soort van gemengde loof- en naaldbossen die overal verspreid in Vlaanderen voorkomt met het zwaartepunt in de dichter beboste gebieden in het oosten. Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) werd uitgegaan van een flinke toename. Lokale studies toonden aan dat de kolonisatie van meer urbane en suburbane leefgebieden als parken en tuinen hiervan een mogelijke oorzaak was. In Nederland en Wallonië en bij uitbreiding in de rest van Europa is de populatie momenteel stabiel.

[FTJ]

Trend van de Gaai (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Jay (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Ekster

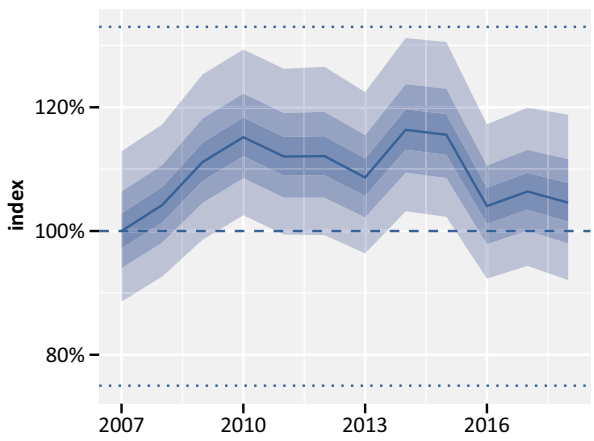
Pica pica

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	30.000-60.000	0%	Stabiel	-30%	+284%	Stabiel

Eksters voelen zich vooral thuis in open landschappen met verspreide bosjes, hoge bomenrijen, parken en tuinen. De soort is zeer algemeen en komt in bijna heel Vlaanderen voor. Alleen in zeer open landschappen of zeer dicht beboste streken zijn de dichtheden opvallend lager. Ekster heeft zich sterk aangepast aan het verstedelijkte karakter van Vlaanderen waar hij makkelijk nestgelegenheid vindt en aan voedsel geraakt.

Tijdens en voorafgaand aan de vorige atlasperiode (2000-2002) werd nog een grote toename vastgesteld die werd veroorzaakt door de sterk afgenomen vervolging in combinatie met het reeds vermelde aanpassingsvermogen van de soort. Opvallend is dat Ekster het duidelijk minder goed doet in de meer natuurlijke leefgebieden (bossen, heide & duinen), maar blijft toenemen in suburbaan en urbaan gebied. Een mogelijke oorzaak hiervan is dat soorten als Havik, Buizerd, Bosuil en Oehoe (predatoren) het in deze natuurlijke habitats wel goed doen of een lange periode van toename achter de rug hebben. Mogelijk zorgt de toegenomen predatiedruk er ook voor dat Eksters in natuurlijk milieu zich steeds heimelijker gaan gedragen en zodoende soms gemist worden tijdens steekproef-tellingen.

[FTJ]

Trend van de Ekster (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Magpie (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Kauw

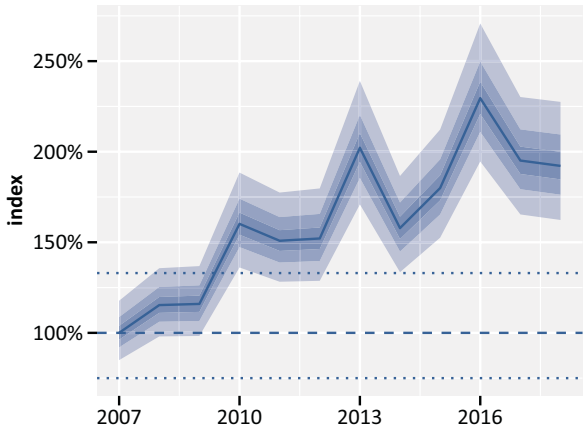
Corvus monedula

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50.000-120.000	+176%	Toename	-12%	+512%	Stabiel

De Kauw is een zeer talrijke en wijdverspreide broedvogel in Vlaanderen. De soort doet het zeer goed in landbouwgebied (met veel veeteelt) en in het (sub)urbaan gebied. Het zijn zoals alle kraaiachtigen zeer intelligente vogels die zich heel snel kunnen aanpassen aan een veranderende omstandigheden (nestgelegenheid, voedselaanbod). In zeer open en zeer dicht beboste gebieden liggen de dichtheden het laagst. Tijdens de vorige atlasperiode werd de toename voor deze soort vooral verklaard door de lagere verdelgingsgraad in combinatie met het aanpassingsvermogen van de soort aan veranderende omstandigheden.

Ook het ouder worden van bossen, parken en bomenrijen (hogere beschikbaarheid nestgelegenheid) speelde mogelijk een belangrijke rol. Momenteel (periode 2007-2018) wordt nog steeds een sterke toename vastgesteld en dit vooral in landbouw- en (sub)urbaan gebied. Het blijvend sterke aanpassingsvermogen van deze alleseter om steeds opnieuw andere nestgelegenheid en voedsel te vinden in een veranderende omgeving is daarbij cruciaal. De terugval in de meer natuurlijke leefgebieden als heide en de lagere dichtheden in aaneengesloten bosgebieden zal wellicht deels te maken hebben met een toegenomen predatiedruk van Havik en Boommarter.

[FTJ]

Trend van de Kauw (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Jackdaw (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Roek

Corvus frugilegus

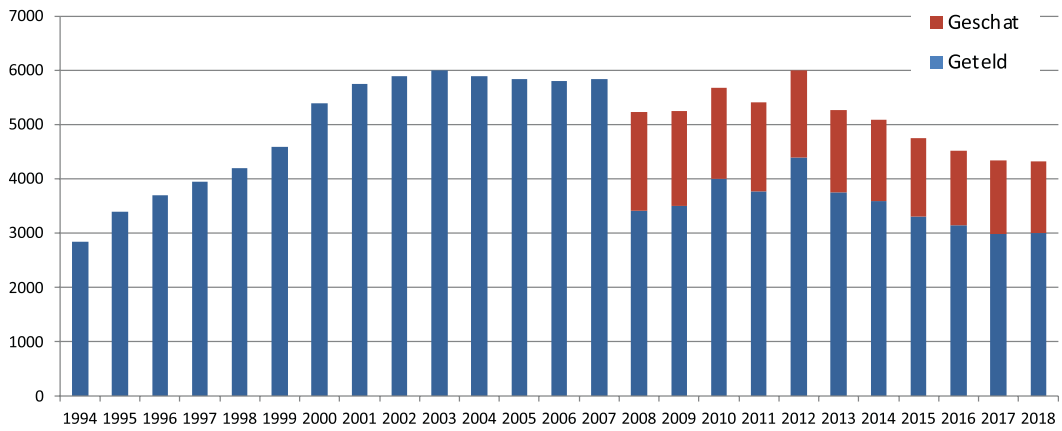
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	4400-5300	-25%	Afname	-	-	Afname

In vergelijking met de atlasperiode (2000-2002) telt Vlaanderen ca. 25% minder Roeken in de periode 2013-2018 en houden we het voorlopig op een schatting van 4400-5300 broedparen. Door de toenemende trend om in meer verspreide en kleinere kolonies te gaan broeden is het echter niet eenvoudig om jaarlijks al die kleinere kolonies te tellen en het overzicht te bewaren op het geheel. De kans is reëel dat een aantal nieuwe kolonies gemist zijn. Zo verscheen de soort in de Westkust pas in 2013 waarna ze er toenam tot 215 paren in 2018. In de Denderstreek verscheen de Roek eveneens als nieuwe broedvogel in 2016 en telde men 20-30 paren in 2017 (Faveyts 2018). In de Noorderkempen (Kalmthout/Essen) verscheen de soort rond 2010 en neemt er zeer geleidelijk toe (30-55 paren in 2018).

Daartegenover staan soms forse afnames in traditionele kerngebieden. Zo nam de Roek fors af in de regio Brecht/Malle in de Antwerpse Kempen van 1120 paren in 2004 tot slechts 584 paren in 2018 (med. M. Berkvens). In Limburg neemt de soort ook af, hoewel minder fors. Men telde er ca. 2800 paren in 2006 waarna een geleidelijke afname resulteerde in ca. 2200 paren in 2018.

Een gelijkaardig verhaal speelt zich af in Nederland waar de soort eveneens piekte rond de eeuwwisseling (64.000 paren), waarna een geleidelijke afname volgde alsook de tendens om in meer verspreide, kleinere kolonies te gaan broeden (ca. 50.000 paren in 2013-2015).

[GVM]

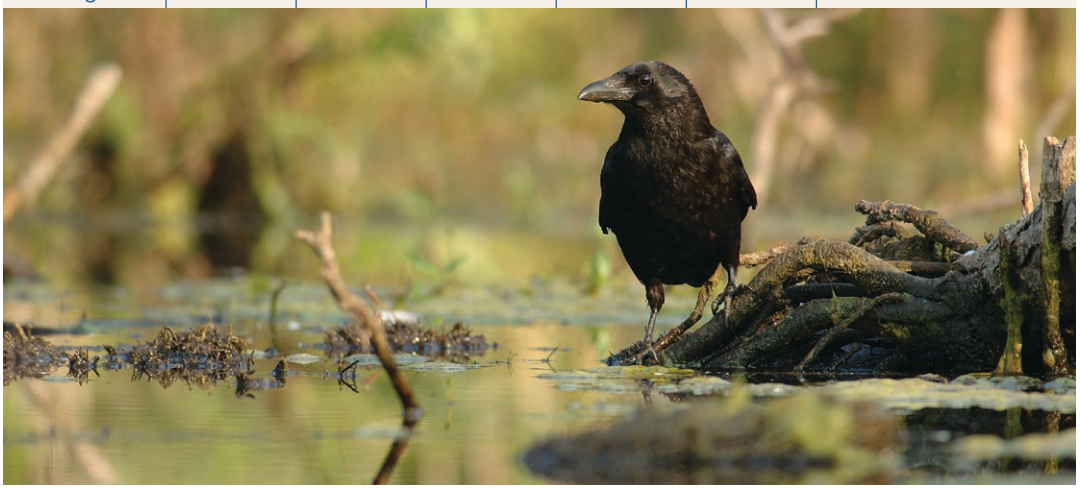
Trend van Roek (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Rook (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Zwarte Kraai

Corvus corone

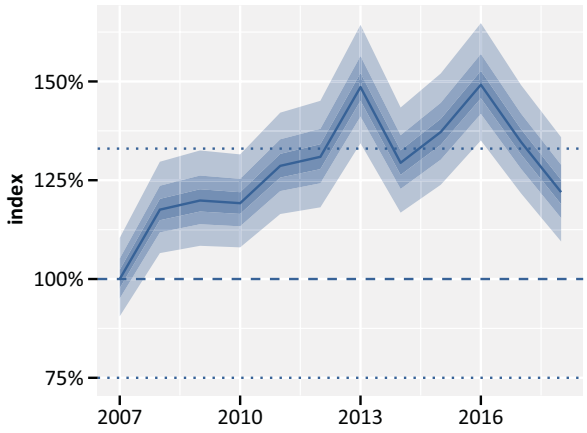
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	40.000-70.000	+43%	Toename	+6%	+923%	Afname

Zwarte Kraai [G. Vermeersch]

De Zwarte Kraai is één van de meest verspreide en talrijk voorkomende broedvogels in Vlaanderen. Zowel in open als in meer gesloten bosrijke landschappen is de soort succesvol. Net als het geval was bij de andere kraaiachtigen als Ekster en Kauw heeft de soort geprofiteerd van de afgenomen verdelgingsdruk en kon ze fors toenemen. Ook Zwarte Kraai is een alleseter met een groot aanpassingsvermogen aan veranderende omstandigheden (o.a. toenemende verstedelijking). Momenteel (2007-2018) wordt nog steeds een toename vastgesteld en dat vooral in suburbaan- en landbouwgebied.

[FTJ]

Trend van de Zwarte Kraai (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Carrion Crow (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Raaf

Corvus corax

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-10	+200%	Toename	+188%	-	Stabiel

Raaf [L. Soerink / Vilda]

De Raaf is een nieuwe en voorlopig nog zeer zeldzame broedvogel in Vlaanderen. In Wallonië werden bij een reïntroductie-programma in de jaren ’70 ca. 50 Raven vrijgelaten (Delvaux 2003). De populatie groeide gestaag en bestond al uit 85 paren rond de eeuwwisseling (Dehem *et al.* 2010).

Voorafgegaan door verschillende losse waarnemingen en mogelijke, tijdelijke territoria werd in Vlaanderen het eerste zekere territorium pas vastgesteld in 2014 in het Kamp van Beverlo (med. Ernesto Zvar, Jef Kerkhofs). Het eerste zekere broedgeval vond plaats in 2018 in het Meerdaalwoud en wordt beschreven in Moreau & Roosen (2019). Tussen 2014 en 2018 nam het aantal territoria in Vlaanderen ook toe van 2 tot 9, evenwel meestal zonder broedbewijs.

De soort komt ondertussen verspreid voor over drie provincies: Limburg (o.a. te Beverloo, zeker broedgeval in 2019, Lommel, Voeren, Beringen, Oudsbergen), Vlaams-Brabant (Leuven, Meerdaalwoud) en Antwerpen (Postel, Arendonk/ Ravels).

Men verwacht een verdere uitbreiding in Vlaanderen o.a. ook door de toenemende aantallen in Wallonië (Dehem 2010), Nederland en Duitsland (Gedeon *et al.* 2014) waar Raaf zelfs gevestigd blijkt in kleinere bosgebieden. Grote dichtheden zal deze soort wellicht nooit bereiken aangezien ze nood heeft aan een groot territorium, zeer schuw is en er een voldoende groot voedselaanbod moet zijn (Moreau & Roosen 2019).

[FTJ, GVM]

Zwarte Mees

Periparus ater

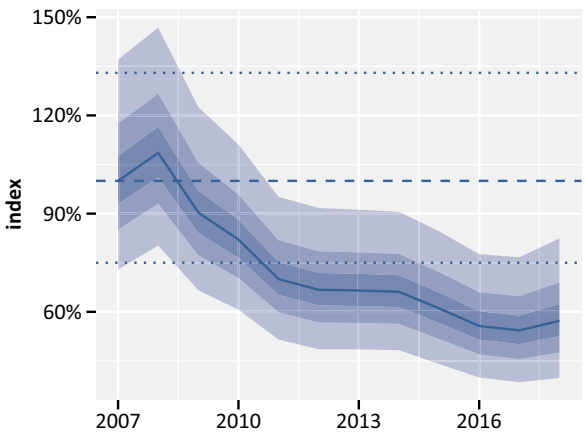
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	5000-15.000	-74%	Afname	+61%	-15%	Toename

Zwarte Mees [G. Vermeersch]

De verspreiding van de Zwarte Mees in Vlaanderen beperkt zich vooral tot de zandgronden van de Kempen alwaar grote naaldhoutcomplexen voorkomen. Net zoals het geval was voor Kuifmees, was er ten tijde van de vorige atlas nog sprake van een positieve trend. Nu stellen we echter een forse terugval vast in Vlaanderen en die sluit naadloos aan bij de gerapporteerde cijfers in Nederland en Wallonië. Het door een Europese regelgeving gestuurde omzetten van naaldhout-aanplanten in meer natuurlijke, gemengde bossen en heidegebieden zal hier mogelijk een rol in spelen.

[FTJ]

Trend van de Zwarte Mees (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Coal Tit (index) in Flanders during the period 2007-2018.

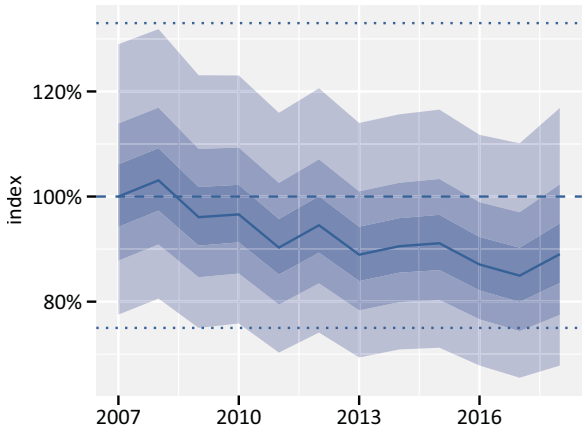
Kuifmees

Lophophanes cristatus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	5000-15.000	-19%	Afname	-54%	-8%	Stabiel

De verspreiding van de Kuifmees in Vlaanderen overlapt heel sterk met die van de Zwarte Mees en beperkt zich dan ook vooral tot de zandgronden waar grote naaldhoutcomplexen voorkomen. Bij het opmaken van de vorige atlas werd nog een sterk positieve trend vastgesteld. Die werd grotendeels veroorzaakt door het ouder worden van onze naaldhoutbestanden en hiermee samenhangend betere en grotere broed- en foerageergebieden. Van een positieve trend is nu echter geen sprake meer. Kuifmees doet het, net als andere naaldhoutspecialisten zoals Goudhaan en Zwarte Mees, niet goed in Vlaanderen en ook in Nederland gaat de soort sterk achteruit. Bij het opmaken van de Waalse atlas in 2010 werden ook hier de eerste signalen van een afnemende trend vastgesteld. De omvorming van (grotendeels aangeplante) naaldhoutbestanden naar meer natuurlijke leefgebieden als loofhoutbestanden en heidegebieden wordt als belangrijke oorzaak van de afname gezien.

[FTJ]

Trend van de Kuifmees (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Crested Tit (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Matkop

Poecile montanus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	1500-3000	Afname	Afname	-34%	-58%	Afname

Matkop is een soort die in Vlaanderen vooral in vochtige, jonge Berken-, Elzen- en Wilgenbossen met veel dood hout voorkomt. Hij is bij ons dan ook het sterkst aanwezig in de meest bosrijke regio's. Er kon op basis van de in 2007-2018 verzamelde ABV-data geen significante trend berekend worden voor Vlaanderen. Dat is veelzeggend want het betekent dat deze eens zo algemene bosvogel niet meer wordt opgepikt door het ABV-meetnet.

Matkop is een boreale soort die (deels onder invloed van klimaatverandering fors terrein verliest in grote delen van Europa. In Vlaanderen worden de bos- en heidegebieden in de Kempen massaal verlaten (bv.Bulteel 2013: snelle afname op het Groot Schietveld te Brecht/Wuustwezel van 40-43 paren in 2000 tot 14-16 in 2012 en slechts 4 in 2018-2019) en worden enkel nog lokaal positieve trends vastgesteld in bossen in beekvalleien en grootschalige natuurontwikkeling in het kader van het Sigma-plan. Bij regionaal onderzoek in de zuidelijke Dendervallei stelt men vast dat de soort in geschikt habitat goed standhoudt en zelfs toeneemt, van 33-36 paren in 2013 naar 42-43 paren in 2016 (Faveyts 2018). In het gecontroleerde overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde nam de soort onder invloed van vegetatiesuccessie toe van 0 paren in 2007 tot 16 paren in 2018.

[GVM]

Glanskop

Poecile palustris

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL		
Momenteel niet in gevaar	1000-1700	NS	Stabiel	-9%	-32%	Toename	Stabiel

De Glanskop is een typische vogel van oude Beuken- en Eikenbossen, liefst met een goed gestructureerde ondergroei. Het is de minst talrijke en de minst verspreide mezensoort van Vlaanderen en is moeilijk te inventariseren (verwarring met Matkop, is vooral heel vroeg op het jaar vocaal, later zeer stil). Bij de vorige atlas werd een toename vastgesteld, maar was het moeilijk vast te stellen hoe groot die was. Die toename werd verklaard door het ouder worden en de uitbreiding van onze loofhoutbestanden. Er kon op basis van de in 2007-2018 verzamelde ABV-data geen significante trend berekend worden, maar wellicht is er sprake van een stabilisatie tot mogelijk lichte afname. Dit vermoeden wordt bevestigd door lokaal onderzoek in de zuidelijke Dendervallei waar Glanskop vooral erg recent een dalende trend vertoont (Faveyts 2018). Van Glanskoppen is bekend dat ze een zeer beperkte dispersiecapaciteit hebben waardoor ogenschijnlijk geschikte, ouder wordende loofboscomplexen voorlopig niet worden gekoloniseerd, dit in tegenstelling tot soorten als Boomklever en Middelste Bonte Specht.

[FTJ, GVM]

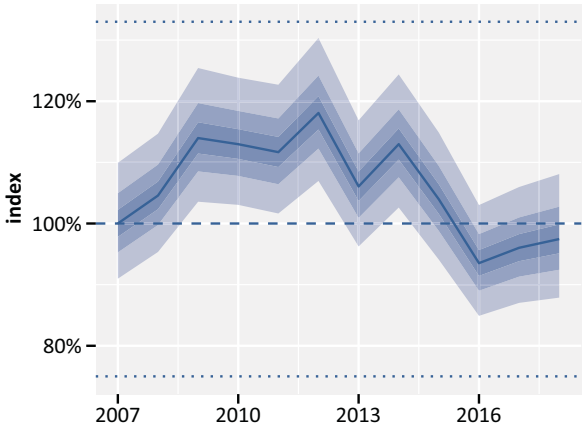
Koolmees

Parus major

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	200.000-400.000	-16%	Stabiel	+42%	+25%	Toename

De Koolmees is nog steeds de meest algemene mezensoort in Vlaanderen en kwam in de vorige atlasperiode voor in 98% van de hokken. Het is oorspronkelijk een soort van loofhout en is dan ook het talrijkst in dit leefgebied. Koolmezen hebben zich ook sterk aangepast aan de verstedelijking en hebben vaak al genoeg aan enkele bomen of een oude haag om tot broeden te komen. Ook van nestkasten wordt dankbaar gebruik gemaakt. In het suburbaan gebied neemt de soort nog toe door o.a. het verouderen van de diverse bosjes, tuinen en parken en daarmee samenhangend een toename van het aantal nestholtes, het hangen van nestkasten en het bijvoederen in de winter. In alle andere leefgebieden wordt een beperkte afname vastgesteld. Die afname wordt mogelijk veroorzaakt door een verminderd broedsucces. Ondanks het feit dat door de opwarming van het klimaat de Koolmees steeds vroeger op het jaar begint te broeden, geraakt het tijdstip waarop de jongen uitkomen niet gesynchroniseerd met het aanbod aan rupsen dat nog vroeger piekt (Both 2009, Gienapp *et al.* 2013).

[FTJ]

Trend van de Koolmees (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Great Tit (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Pimpelmees

Cyanistes caeruleus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	105.000-300.000	+30%	Toename	+3%	+87%	Stabiel

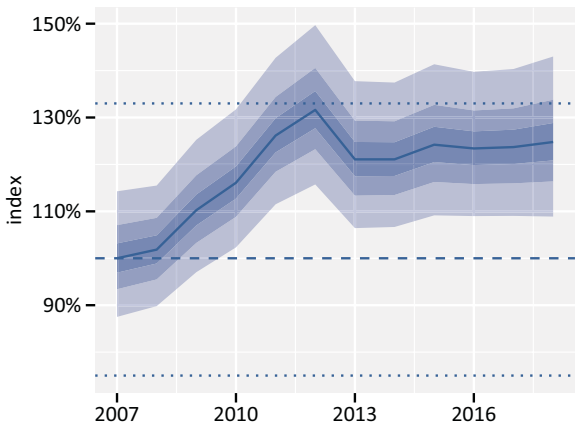

Pimpelmees [G. Vermeersch]

De Pimpelmees is zeer algemeen en komt voor in heel Vlaanderen. Oorspronkelijk was dit een vogel van oude Eikenbossen, maar de soort heeft zich mettertijd aangepast aan tal van leefgebieden met vaak slechts een fractie loof- of gemengd hout. Het voorkomen wordt vooral bepaald door de aanwezigheid van al dan niet natuurlijke nestholtes.

De vastgestelde toename kan vooral worden toegeschreven aan de veroudering van allerlei bosbestanden en daarmee samengaand het ter beschikking komen van nestholtes, het plaatsen van nestkasten en het bijvoederen in de winter. De toename is het sterkst in het landbouw- en suburbaan gebied.

[FTJ]

Trend van de Pimpelmees (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Blue Tit (index) in Flanders during the period 2007-2018.

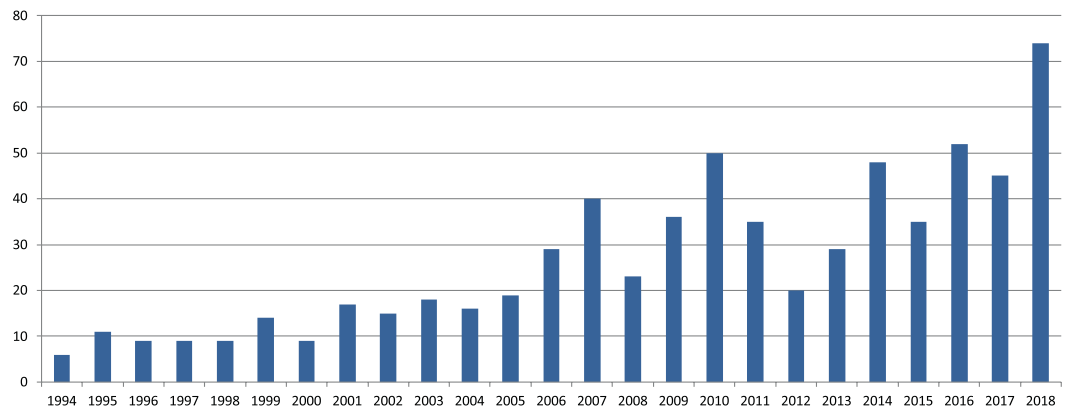
Baardman

Panurus biarmicus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	30-80	+75%	Toename	+62%	+224%	NS

De Baardman is een vogel die uitsluitend gebonden is aan rietvelden. Jong Riet wordt verkozen boven oud Riet (hogere voedselbeschikbaarheid zowel in winter als in zomer). De soort is altijd schaars geweest in Vlaanderen, maar vertoont de laatste 20 jaar een duidelijk toenemende trend. In de periode 2000-2002 schommelde de Vlaamse populatie rond 10-20 broedparen. Vervolgens nam de soort geleidelijk verder toe en in 2018 werden bijna 80 paren geteld. Vooral in de Waaslandhaven doet de Baardman het goed met 67 paren in 2018 (Schor Ouden Doel bijna 60 paren, Ketenisse en het Groot Rietveld te Melsele). Die populatie is wellicht afkomstig van het nabijgelegen Verdronken Land van Saeftinghe waar men 318 paren telde in 2018 (Spanoghe *et al.* 2018). Hier doet de soort het uitstekend doordat het Riet er de laatste jaren sterk uitgebreid is door opslibbing (Castelijns *et al.* 2014). Andere gebieden waar regelmatig Baardmannen tot broeden komen zijn de IJzervallei (min. 1-3 paar in het Blankaartgebied en Stuivekenskerke), de Uitkerkse Polder (2 paar), Lier-Anderstad (min. 1 paar) & De Maatjes in Kalmthout (min. 1 paar).

[FTJ]

Trend van de Baarman (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Bearded Reedling (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Buidelmees

Remiz pendulinus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	0-1	Afname	Fluctuerend	-	-	NS

Buidelmees [G. Vermeersch]

De Buidelmees verkiest structuurrijke overgangen tussen struwelen (vooral Wilg) en Riet langs oevers van zowel stilstaand als stromend water. Aan het eind van de jaren ’80 en het begin van de jaren ’90 van de vorige eeuw vond in Europa een sterke, westwaartse uitbreiding van het areaal plaats. Dit ging ook in Vlaanderen niet onopgemerkt voorbij met een piek van 17 broedparen in 1991 (Gabriëls 2004), net als in Nederland (225-250 paren in 1992). Sindsdien nam de populatie in Vlaanderen echter steeds verder af met nog een laatste broedpaar in 2011 op het Ketenisse Schor (Spanoghe *et al.* 2018).

In 2014 werd in het Vinne in Zoutleeuw ook een mogelijk broedgeval genoteerd.

In Nederland bleef het landelijk totaal onder de 100 broedparen sinds 2010. Redenen hiervoor zouden niet van lokale aard zijn (de laatste jaren is er eerder potentieel habitat bijgekomen), maar eerder toe te schrijven aan natuurlijke fluctuaties van deze soort op de rand van zijn Europese areaal.

[FTJ]

Veldleeuwerik

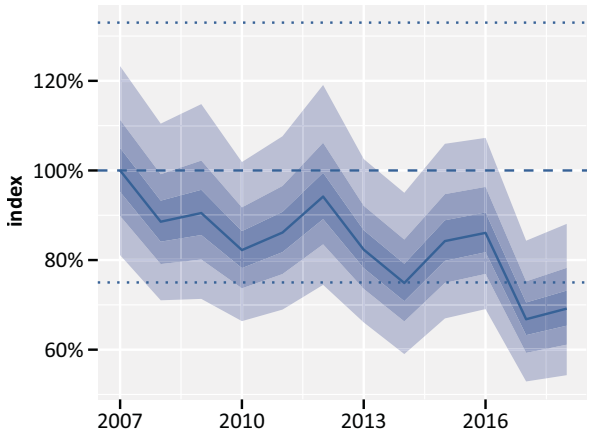
Alauda arvensis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	6500-10.000	-35%	-	+24%	-71%	Afname

De Veldleeuwerik is een typische soort van allerhande open landschappen (weiland, akkers, heide,….). In de polders, de heidegebieden in de Kempen en de koutergebieden in de Krijt-Leemstreek haalt de soort de hoogste dichtheden in Vlaanderen. Ten tijde van de vorige atlas (2000-2002) werd nog een doorzettende, sterke afname van de populatie vastgesteld. Intensivering van de landbouw (vroegere maaidata, hogere veedichtheden, monocultuur, bestrijdingsmiddelen…), omschakeling van zomergraan naar wintergraan en gebrek aan voedsel in de winter (verdwijnen van braakland en stoppels) waren hiervan belangrijke oorzaken. De afname in landbouwgebied gaat nog steeds door, terwijl heidegebieden steeds meer lijken te gaan fungeren als toevluchtsoord. Heel lokaal doet de soort het wel nog goed zoals in de Waaslandhaven waar de populatie in de nieuw ingerichte natuurgebieden bijna verdubbeld is tussen 2003 en 2016 van 87 naar 164 paren (Spanoghe 2018).

In Nederland neemt de Veldleeuwerik ook nog steeds af in landbouwgebied, terwijl de populaties in heidegebied stabiel zijn. Dat Veldleeuweriken niet tot een succesvol tweede of derde legsel komen bij gebrek aan veilige broedplek (het wintergraan is reeds te hoog en te dicht en in intensieve graslanden liggen de maaibeurten te dicht op elkaar om een legsel groot te krijgen) wordt als belangrijkste oorzaak gezien van de verdere terugval. Om dezelfde redenen gaat de Veldleeuwerik ook in Wallonië nog steeds sterk achteruit.

[FTJ]

Trend van de Veldleeuwerik (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Skylark (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Kuifleeuwerik

Galerida cristata

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	8-9	Afname	Afname	-	-	Afname

De laatste Vlaamse Kuifleeuweriken zijn taaier dan gedacht. Na een gestage afname van 115-140 paren begin de jaren 1990 tot amper 7-13 paar in 2007 leek het uitsterven van deze soort in Vlaanderen toen een kwestie van hooguit nog enkele jaren. Maar nu -ruim tien jaar later- zijn ze er nog steeds, weliswaar alleen nog aan de Vlaamse Westkust. Aan de Oostkust is de soort sinds 2009 verdwenen. De regio Middenkust werd al eerder verlaten (behalve Westende).

Inventarisaties in 2010 en 2014 leverden nog respectievelijk 13 en 9 territoria op in de duinengordel tussen Westende en De Panne (Beyen 2011). In andere jaren werd de soort –ondanks haar zeldzaamheid– minder goed opgevolgd en zijn we aangewezen op losse waarnemingen. Die wijzen op een vrij constante populatie van een 8-tal territoria sinds 2015. Klassieke, bijna jaarlijks bezette broedgebieden zijn de Sint-Laureinsduinen te Westende, de omgeving van de IJzermonding te Lombardsijde, de Schipgat- en Zeebermduinen te Oostduinkerke, de omgeving van Sint-André te Koksijde en de Westhoek en de omgeving van de Dynastielaan te De Panne. In heel wat van deze gebieden worden de laatste jaren geregeld nog voedseltransporten door de oudervogels en uitgevlogen juvenielen waargenomen. Blijkbaar is het broedsucces voorlopig nog hoog genoeg om deze kleine restpopulatie in stand te houden. Kuifleeuweriken zijn standvogels maar we sluiten niet uit dat er ook wel enige uitwisseling is met de populatie langs de Noord-Franse kusten.

Een grote verrassing was een succesvol broedgeval in 2016 op een maïsakker te Kuurne. Het ging om het eerste broedgeval in het Vlaamse binnenland in meer dan 20 jaar. In 2017 liet dit paartje zijn oog vallen op een bedrijvenzone in Kortrijk-Noord en werd om die reden zelfs de bouw van een bedrijf voor enkele maanden stilgelegd.

Kuifleeuweriken hebben het in een groot deel van West- en Midden-Europa moeilijk om zich te handhaven, maar zijn nog erg talrijk in het zuiden van het Europese continent. In Nederland is het doek zo goed als gevallen voor deze soort. Tijdens het atlasproject 2013-2015 werden nog amper 1-3 territoria genoteerd. De oorzaak van de afname wordt er -net als in Vlaanderen- hoofdzakelijk gezocht in veranderingen in de stedelijke omgeving (minder rommelige hoekjes en braakliggende terreinen).

[KDV]

Boomleeuwerik

Lullula arborea

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	700-1200	+71%	Toename	113%	Toename	Stabiel

De trend van Boomleeuwerik in Vlaanderen verloopt parallel aan die van Nachtzwaluw. Ook Boomleeuwerik is quasi volledig beperkt tot heidegebieden in de Antwerpse en Limburgse Kempen en ook deze soort reageert erg positief op grootschalig natuurherstel in die grote natuurterreinen. Aanleg van kapvlaktes in naaldhoutpercelen, het creëeren van een geleidelijke overgang van heide naar bos en/of maaibeheer om vergrassing tegen te gaan zijn allemaal maatregelen die de Boomleeuwerik-aantallen ten goede komen. In tegenstelling tot Nachtzwaluw wordt Boomleeuwerik in de provincie Limburg niet gebiedsdekkend geteld. In de Antwerpse Kempen zijn er lokaal wel langere tijdsreeksen beschikbaar. Zo nam de soort in de Kalmthoutse Heide toe van ca. 40-45 paren in 2010 tot bijna 70 territoria in 2019. Op de nabijgelegen militaire domeinen (Groot en Klein Schietveld) werden in 2018-2019 42 broedparen geteld. Dat is beduidend meer dan de aantallen in de periode 2000-2009 toen gemiddeld ca. 20 paren werden geteld. In de duinen in de kustregio's (Westkust en Oostkust, 20-25 paren in 2018) is de soort recent ook aan een voorzichtige opmars bezig.

In Nederland neemt de soort sinds 2010 verder toe na een periode van stabilisering. De toename vindt er vooral plaats in de duingebieden terwijl in het binnenland lokaal afnemende aantallen worden gemeld. De totale populatie wordt er geschat op 4300-5300 paren.

[GVM]

Oeverzwaluw

Riparia riparia

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	4200-6500	-20%	Afname	+3%	-14%	NS

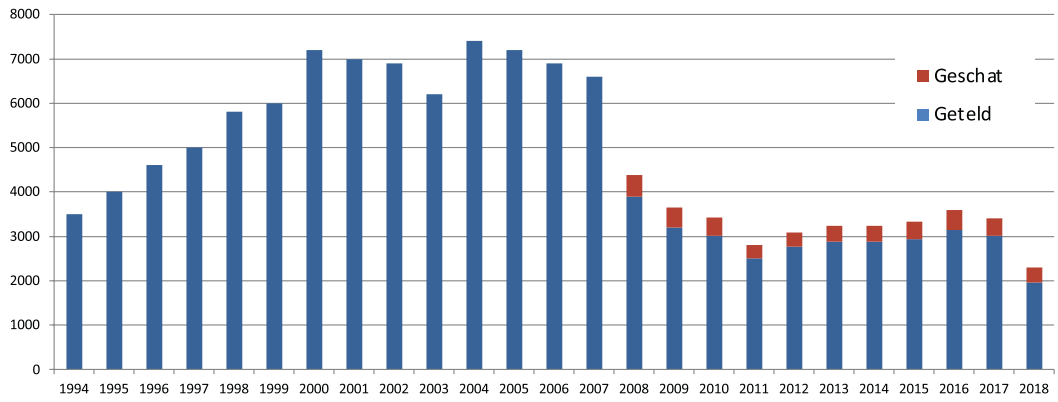
Oeverzwaluwen zijn echte pioniers die zich op hun terugtrek vanuit Afrika overal kunnen vestigen waar al dan niet tijdelijk geschikte nestgelegenheid beschikbaar is. Van nature broeden ze in steile oevers van rivieren, maar in Vlaanderen broedt een meerderheid al vele decennia in kunstmatige zandhopen op grote werven in o.a. havengebieden. Het is een BBV-soort waarvoor getracht wordt jaarlijks een goed idee te krijgen van de totale aantallen broedvogels in Vlaanderen. Dit is echter niet zo eenvoudig aangezien ze van jaar tot jaar behoorlijk kunnen wisselen van locaties en deze zich ook geregeld op ontoegankelijk terrein bevinden. Het is bovendien niet altijd eenvoudig om in een (grote) kolonie het precieze aantal bezette nestgangen te tellen. Het bepalen van een goede jaarlijkse schatting wordt ook bemoeilijkt omdat het niet altijd duidelijk is welke gekende kolonies jaarlijks geteld zijn of niet. Net als bij de getoonde grafiek van Blauwe Reiger dienen we daarom voor sommige regio's bij te schatten op basis van aantallen in de jaren ervoor of erna.

De belangrijkste regio's voor de soort in Vlaanderen zijn de Maasvallei in Limburg en de

havengebieden van Antwerpen en (in steeds mindere mate) Zeebrugge. Het is duidelijk dat de soort na een periode met hoge aantallen (ca. 6000-7500 paren in de periode 2000-2007) fors is teruggevallen tot ca. 3000 paren in de periode 2010-2017. In 2018 viel de populatie nog verder terug tot nauwelijks meer dan 2000 paren.

In Nederland nam de soort snel toe in de jaren '90 van de vorige eeuw om vervolgens een eerder stabiele trend te vertonen. Recent nemen de aantallen ook daar echter duidelijk af. De populatie schommelt er tussen 20.000 en 30.000 paren.

[GVM]

Trend van Oeverzwaluw (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.
Trend of Sand Martin (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

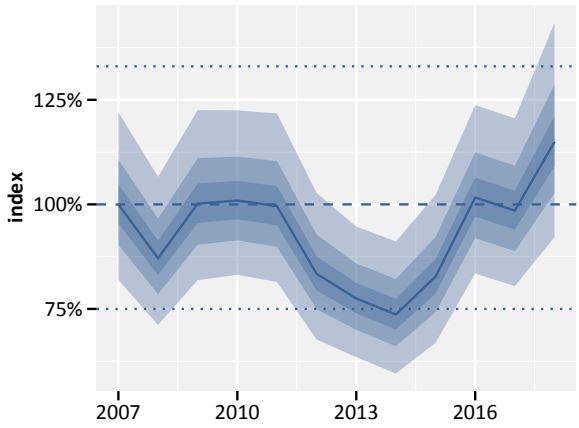
Boerenzwaluw

Hirundo rustica

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	10.000-40.000	Stabiel	Afname	-16%	-26%	Afname

Hoewel dit ooit één van de talrijkste broedvogels in en nabij landbouwgebied was, heeft ook de Boerenzwaluw flinke klappen gekregen in Vlaanderen. Nieuwe, moderne stallen (minder broedgelegenheid) en afname van de insectenrijkdom ten gevolge de intensivering van de landbouw en het erbij horend toenemend gebruik van insecticiden zorgden de voorbije decennia voor een grote afname. Toch kunnen we die afname moeilijk kwantificeren omdat we niet beschikken over historische aantalsschattingen op niveau Vlaanderen. Het ABV-project werd opgestart in 2007, wellicht reeds na de grootste crash van de populaties. Het is enigszins hoopgevend dat er sinds 2007 sprake is van een stabiele aantalsontwikkeling en men in Nederland zelfs een lichte toename vaststelt. Daartegenover staan de gebundelde, Europese cijfers uit 26 verschillende lidstaten die gemiddeld een duidelijke afname vaststellen.

[GVM]

Trend van de Boerenzwaluw (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Barn Swallow (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Huiszwaluw

Delichon urbicum

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	8000-11.000	NS	Afname	-45%	-76%	Afname

Net als in het geval van de Boerenzwaluw dateert de grootste afname van Huiszwaluw reeds van voor de jaren ’90 van de vorige eeuw. De soort was een algemeen beeld in dorpen en rond boerderijen en profiteerde er van de toen nog grotere voedselrijkdom in o.a. de landbouwgebieden. Sindsdien lijken de aantallen zich te stabiliseren op een lager niveau en toont ABV zelfs een weliswaar niet-significante toename sinds 2007. De soort aanvaardt aangeboden kunstnesten en kan op die manier lokaal gevrijwaard worden in geval van geplande renovaties aan gebouwen met bestaande kolonies. Een actieve rol is hierbij weggelegd voor vrijwilligers die de bestaande kolonies monitoren en tijdig problemen kunnen signaleren. Het tellen van de bezette Huiszwaluw-nesten gebeurt best niet al te vroeg in het seizoen aangezien de laatste trekvogels soms pas in de loop van juni terugkeren naar de broedplaatsen.

In Nederland wordt de totale populatie op 70.000-100.000 paren geschat in de periode 2013-2015. Er is sprake van een licht herstel sinds de eeuwwisseling, vooral in het noordoosten van het land.

[GVM]

Cetti's Zanger

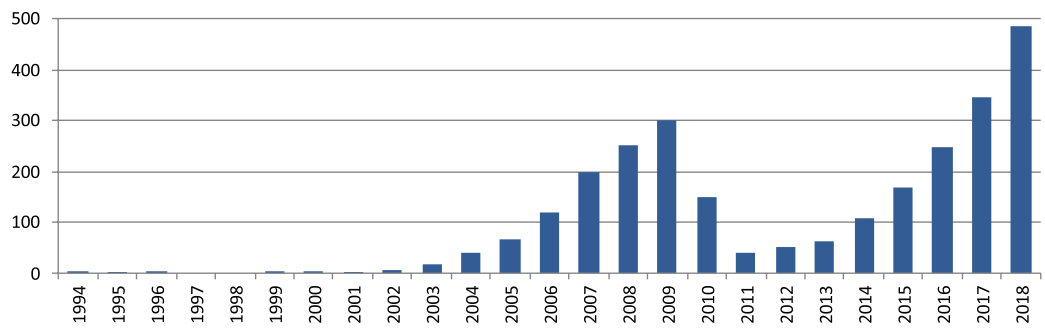
Cettia cetti

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	300-600	+350%	Toename	+105%	+3%	Toename

De Cetti's Zanger is een algemene broedvogel in de landen rondom de Middellandse Zee. Een noordwaartse expansie van de soort in West-Europa leidde in de jaren '60 van de vorige eeuw tot de eerste waarnemingen in België. Vanaf de jaren '70 kwam de kolonisatie in een stroomversnelling met tevens de eerste broedgevallen. Eind de jaren '70 werd de Vlaamse populatie al op 140 tot 180 paren/territoria geschat. Strenge winters zorgden daarna voor een ineenstorting van de populatie. Mede dankzij mildere winters werd in de periode 2000-2009 opnieuw een toename vastgesteld, gevolgd door opnieuw een afname ten gevolge van enkele strengere winters in de periode 2010-2012. In de huidige rapportage-periode wordt niet enkel opnieuw een herstel maar ook een enorme toename van de Vlaamse populatie vastgesteld. De soort nam toe van ca. 60 territoria in 2013 tot bijna 500 in 2018. Omdat nog niet voor heel Vlaanderen een uitgebreide verwerking van de losse waarnemingen beschikbaar is, zal dit aantal mogelijk nog een onderschatting zijn. De sterkste toename en hoogste aantallen zien we in de provincies Oost-Vlaanderen (vooral langs de Schelde en haar zijrivieren, met hotspots in de Waaslandhaven en Kruibeekse polder), West-Vlaanderen (vooral langs de Oost- en Middenkust) en Antwerpen. In Vlaams-Brabant blijft de verspreiding grotendeels beperkt tot de Dijlevallei en o.a. het Vinne (Zoutleeuw) en in Limburg tot het Schulensbroek (Lummen) en de Wijvenheide (Zonhoven). Een toename van moeras- en ruigtevegetaties dankzij diverse natuurontwikkelingsprojecten in valleigebieden (o.a. Sigmaplan), heeft ongetwijfeld bijgedragen tot de populatietoename. Net zoals bij andere vorstgevoelige soorten geldt dat enkel het plots optreden van streng winterweer een verdere toename in de weg kan staan. Het is daarbij opvallend dat de meest recente, venijnige vorstaanvallen (bv. januari 2017 en vooral eind februari/begin maart 2018) schijnbaar niet hebben gezorgd voor een opvallende afname van de aantallen.

In Nederland is een gelijkaardige trend zichtbaar. In de periode 2013-2015 werd de broedpopulatie daar al op 550-1100 territoria geschat en in de periode 2017-2018 nam dit aantal nog verder toe.

[JEV]

Trend van de Cetti's Zanger (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1994-2018.

Trend of Cetti's Warbler (number of pairs) in Flanders during the period 1994-2018.

Staartmees

Aegithalos caudatus

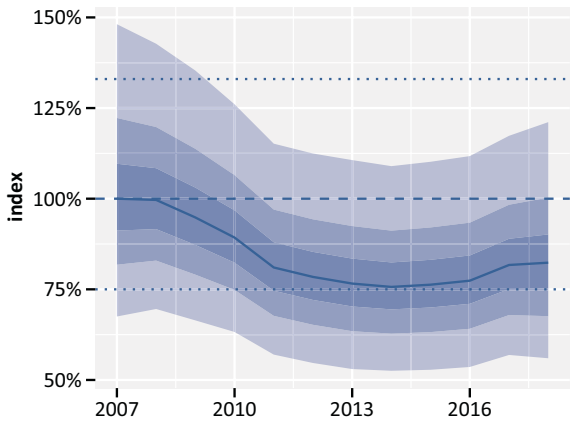
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	10.000-20.000	-32%	-	-67%	122%	Stabiel

Staartmees [G. Vermeersch]

Staartmezen komen wijdverspreid voor in Vlaanderen, maar zijn nergens echt talrijk. Hoewel er sprake is van een forse toename op de lange termijn (sinds 1973) gaat de soort er in Vlaanderen duidelijk op achteruit in het voorbije decennium. Die negatieve cijfers worden bevestigd en zelfs versterkt door de Waalse trendberekeningen (samengevat -67% afname in België) en ook in Nederland is sprake van een matig negatieve trend. De ABV-tellingen tonen aan dat de afname plaatsvindt in alle leefgebieden, maar sterker is in de urbane en suburbane gebieden dan in de bossen. De trend in Europa (data van 23 lidstaten) is zowel op de korte als de lange termijn (sinds 1980) stabiel.

[GVM]

Trend van de Staartmees (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Long-tailed Tit (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Vuurgoudhaan [G. Vermeersch]

ZANGERS TOT EN MET BOOMKRUIPERS

Fitis

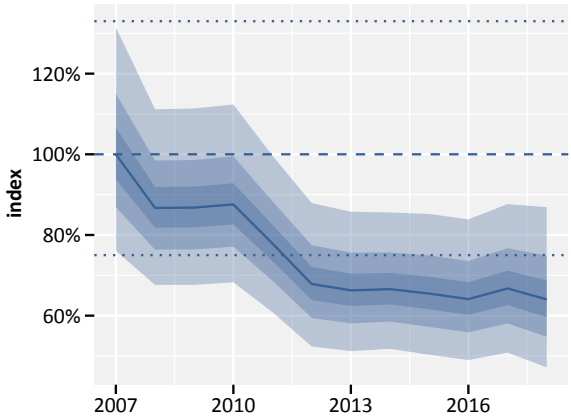
Phylloscopus trochilus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	15.000 – 25.000	-53%	Afname	-47%	-69%	Afname

Fitis behoort tot de snelst afnemende zangvogelsoorten in Vlaanderen. In de periode 2007-2018 nam de soort met ruim de helft af. Een sluitende verklaring voor dat fors verlies is er niet hoewel Bijlsma (in Sovon 2018) het vooral gaat zoeken in de droogte en landschappelijke veranderingen in West-Afrika. Hoewel Fitis niet de enige soort is van jonge bosaanplant en verruigde terreinen die terrein verliest in Vlaanderen, lijken de landschappelijke veranderingen in 2007-2018 niet dermate ingrijpend dat ze een verlies van ruim 50% kunnen verklaren.

Er spelen natuurlijk nog meer potentiële factoren een rol: verlies van insectenrijkdom en mogelijk toenemende predatie (Fitis is een grondbroeder) zijn echter moeilijk te kwantificeren en zodoende te linken aan de vastgestelde afname. Bovendien is Fitis een Afrika-trekker en de verliezen die onderweg naar en in de overwinteringsgebieden optreden zijn nagenoeg onbekend. Ook in Nederland en bij uitbreiding in geheel Europa is de achteruitgang van de Fitis opvallend.

[GVM]

Trend van de Fitis (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Willow Warbler (index) in Flanders during the period 2007-2018.

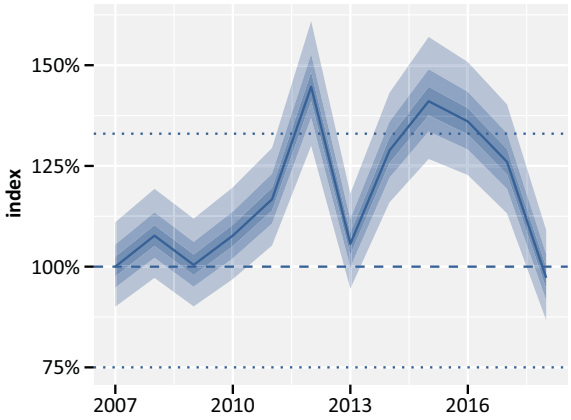
Tjiftjaf

Phylloscopus collybita

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50.000-70.000	29%	Fluctuerend	-	-	Toename

In tegenstelling tot de nauw verwante Fitis doet Tjiftjaf het heel wat beter in Vlaanderen en bij uitbreiding in geheel Europa. De soort heeft zich goed aangepast aan de toenemende verstedelijking en de ABV-cijfers tonen overduidelijk dat de grootste toename vooral plaatsvond in het suburbane gebied terwijl het in de van oudsher bezette bosgebieden eerder een status quo betreft. Tjiftjaffen overwinteren niet in Afrika, maar grotendeels in Zuid-Europa en wellicht draagt ook die strategie bij aan hun vastgestelde toename.

[GVM]

Trend van de Tjiftjaf (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Chiffchaff (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Fluiter

Phylloscopus sibilatrix

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	300-450	Afname	Fluctuerend	-45%	-76%	Afname

Het is onduidelijk hoe de aantallen Fluiters precies evolueren in Vlaanderen en daarom wordt, in afwachting van de resultaten voor de nieuwe vogelatlas, voorlopig de schatting van de laatste broedvogelatlas aangehouden. Typisch voor de soort is het afwisselen tussen goede en (erg) slechte jaren wat het aantal zangposten betreft. In de periode 2013-2018 was het verspreidingsgebied strikt beperkt tot bosgebieden in de Kempen en enkele bossen in Vlaams-Brabant (Meerdaalwoud, Zoniën). In 2013 en 2018 werden relatief veel zangposten genoteerd, terwijl 2014-2017 voor de soort duidelijk minder goede jaren waren.

[GVM]

Grote Karekiet

Acrocephalus arundinaceus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	2-5	Fluctuerend	Afname	+550%	-1%	Stabiel

Zingende Grote karekiet [Y. Adams / Vilda]

De Grote Karekiet is en blijft een erg zeldzame broedvogel in Vlaanderen. Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) kon de soort slechts op drie plaatsen als mogelijke broedvogel gecatalogeerd worden. In de periode 2013-2018 werden jaarlijks tussen 2 en 5 territoria vastgesteld. Gebieden waar in deze periode meer dan één keer een territorium werd vastgesteld liggen langs de Schelde in Avelgem (West-Vlaanderen), de Waaslandhaven (Oost-Vlaanderen en Antwerpen) en de Kruibeekse polder (Oost-Vlaanderen). Hoewel de soort een zeldzaamheid blijft, kunnen we toch stellen dat er een heel voorzichtig herstel optreedt. Vanaf het einde van de jaren ’80 van de vorige eeuw tot en met de eeuwwisseling werden nauwelijks zekere broedgevallen opgetekend. Sinds 2003 is daar langzaam maar zeker verandering in gekomen.

In Nederland werd de populatie in 2018 op 80-100 territoria geschat. De aantallen namen sinds eind de jaren ‘70 dramatisch af, alleen al sinds 1990 met maar liefst 80%. Een groot deel van de Nederlandse populatie is nog gevestigd in de noordelijke Randmeren van het IJsselmeergebied. De sterke afname van de Grote Karekiet in Noord-, Midden- en Zuid-Europa is voor een belangrijk deel te wijten aan verminderde habitatkwaliteit. In veel moerasgebieden ontwikkelen jonge verlandingsvegetaties zich onvoldoende. Overjarige waterrietvegetaties met stevige hoge stengels zijn zeldzaam geworden. Ook een achteruitgang van grote waterinsecten kan deels een oorzaak zijn, alsook het mogelijke effect van toegenomen begrazing door ganzen en vraat door uitheemse kreeften. Het is nog onduidelijk in hoeverre ook de omstandigheden tijdens de trek en overwintering een rol spelen bij de teloorgang van de broedpopulatie.

[JEV]

Rietzanger

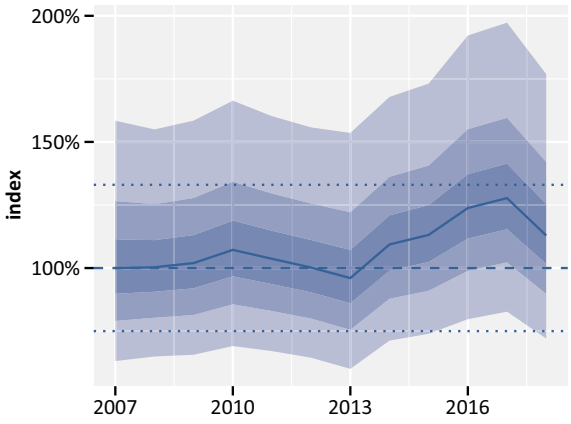
Acrocephalus schoenobanus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	2600-5500	+48%	Toename	+40%	+262%	Stabiel

In de jaren ’60 van de vorige eeuw werd de Vlaamse broedpopulatie van Rietzanger nog geschat op ruim 5000 territoria. De hele West-Europese populatie werd vanaf de jaren ’70 echter gedecimeerd, wellicht o.m. door droogte in de overwinteringgebieden. Begin de jaren ‘90 werden nog slechts een 500-tal territoria gemeld. Daarna kwam er geleidelijk een herstel, wat tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) resulteerde in een populatieschatting van 2100-2600 territoria en een shift van het zwaartepunt in de verspreiding van oost (Limburg) naar west (kustpolders). Ook in de laatste jaren zien we een verdere toename van de populatie, met in de periode 2013-2018 ongeveer 2600-5500 territoria. Deze toename lijkt door te zetten in alle regio’s. In de Waaslandhaven nam Rietzanger in dezelfde periode toe van ca. 70 tot 140 broedparen. Veruit de meeste territoria in Vlaanderen worden aangetroffen in de kustpolders en IJzervallei (West-Vlaanderen), verschillende gebieden langs de Schelde en haar zijrivieren met kern in en rond de Waaslandhaven (Oost-Vlaanderen) en in en rond de Antwerpse haven. De aantallen in de rest van Antwerpen en in Limburg blijven beperkt maar kennen ook een lichte toename in de laatste jaren. Een toename van moerasvegetaties dankzij diverse natuurontwikkelingsprojecten in valleigebieden (o.a. in het kader van het Sigmaplan) zal wellicht ook voor een positief effect hebben gezorgd in de populatie. In bepaalde gebieden waar de toename van rietvegetaties beperkt bleef (bv. Molsbroek in Lokeren (Oost-Vlaanderen) en de Rechterscheldeoever in Antwerpen), blijven de aantallen ongeveer stabiel.

Ook in Nederland kent de populatie sinds het midden van de jaren 90 weer een sterk positieve trend. In de periode 2013-2015 werd de populatie er op 26.000-32.000 territoria geschat. De neerslag in de Sahel is bepalend voor de winteroverleving en speelt een doorslaggevende rol in de trend. Uitbundige regenval in de Sahel wordt gevolgd door forse aantallen Rietzangers, grote droogte leidt tot een laag populatiepeil.

[JEV]

Trend van de Rietzanger (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Sedge Warbler (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Kleine Karekiet

Acrocephalus scirpaceus

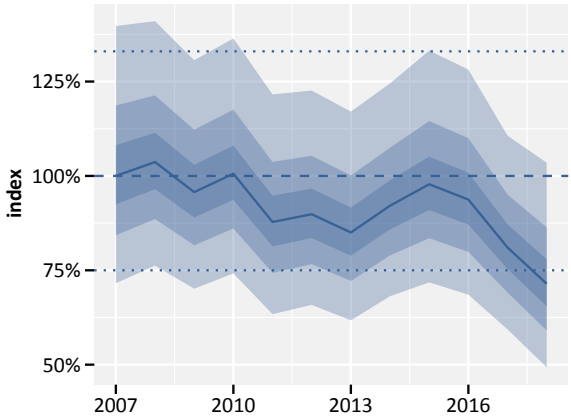
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	20.000 - 50.000	-30%	-	-	-	Stabiel

De Kleine Karekiet komt wijdverspreid voor in Vlaanderen, maar met duidelijk hogere dichtheden in de rivier- en kustpolders. Het is een typische broedvogel van rietland met een voorkeur voor overjaars Riet. Ten tijde van de vorige atlas (periode 2000-2002) kon geen duidelijke trend worden aangetoond. Nu blijkt de soort het, op basis van ABV-cijfermateriaal) de laatste tien jaar toch niet zo goed te doen. De terugval in Vlaanderen vindt voor het overgrote deel plaats in landbouwgebied, terwijl de populaties in moerasgebieden stabiel blijven. De soort reageert overigens erg goed op lokale natuurontwikkeling. Zo nam Kleine Karekiet in de Waaslandhaven fors toe tussen 2003 en 2016 met een verdriedubbeling van de lokale populatie tot gevolg.

De toename kwam er door ontwikkeling van nieuw moerasgebied. Op de Rechterscheldeoever bleef nieuwe natuurontwikkeling grotendeels uit en daar bleef de populatie in dezelfde periode min of meer stabiel. In de Kruibeekse Polder werd eveneens op grote schaal nieuw moerasgebied gecreëerd en ook daar nam de soort fors toe en vervijfvoudigden de aantallen tussen 2006 en 2017.

In Nederland stelt men nog steeds een lichte vooruitgang vast (in tegenstelling tot Vlaanderen vooral in landbouwgebied) met weliswaar lokaal hier en daar een terugval.

[FTJ]

Trend van de Kleine Karekiet (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Reed Warbler (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Bosrietzanger

Acrocephalus palustris

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	10.000-25.000	NS	Onzeker	-	-	Stabiel

Bosrietzanger [Y. Adams / Vilda]

De Bosrietzanger is een soort van vochtige ruigtes en moerasgebieden. In Vlaanderen haalt hij dan ook zijn hoogste dichtheden in de riviervalleien en de poldergebieden. Er werd op basis van de in 2007-2018 verzamelde ABV-data geen significante trend waargenomen voor Vlaanderen. Bij lokaal onderzoek in de Zuidelijke Dendervallei stelt men een lichte toename vast. Deze wordt toegeschreven aan een toename van geschikt habitat dat vlot gekoloniseerd wordt door deze soort (Faveyts 2020). In gebieden waar op grote schaal aan natuurontwikkeling wordt gedaan, zoals in de Waaslandhaven en in de Kruibeekse Polder, wordt een verdriedubbeling van de populatie vastgesteld (sinds resp. 2003 en 2006), terwijl de toename op de Rechterschelde-oever eerder beperkt bleef in diezelfde periode. Een meer accurate aantalsschatting voor Vlaanderen kan wellicht worden opgesteld na afloop van het terreinwerk voor de nieuwe vogelatlas.

In Nederland en de andere ons omringende Europese landen vertoont de soort een stabiele trend.

[FTJ]

Graszanger

Cisticola juncidis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	0-10	+20%	Fluctuerend	-88%	+9%	Toename

Graszanger [G. Vermeersch]

Graszangers broeden in Europa vooral rond de Middellandse Zee. De soort broedde voor het eerst in Vlaanderen in 1977 in Wenduine. Het aantal territoria nam toe tot een tiental in 1984, vooral langs de kust. Dit paste in de al tientallen jaren durende noordwaartse uitbreiding van het Zuid-Europese broedgebied. Enkele opeenvolgende strengere winters vanaf 1985 deden de Vlaamse populatie daarna in elkaar storten. Pas vanaf 1999 werd opnieuw een toename vastgesteld, met ca. 10-27 territoria in de atlasperiode 2000-2002, tot een piek werd bereikt van maar liefst 87 territoria in 2007. Enkele koudere winters in de periode 2010-2012 zorgden opnieuw voor een totale instorting van de populatie.
In de periode 2013-2018 stellen we echter opnieuw een geleidelijke toename vast van de nog steeds zeer kleine populatie in Vlaanderen. In 2013 en 2014 werden geen langdurig zingende vogels waargenomen, hoewel er wel opnieuw waarnemingen van de soort werden verricht in de Westhoek en de IJzermonding, de Gentse Kanaalzone, Bourgoyen-Ossemeersen in Gent, Callemoeie in Nazareth en Paardeschor in Doel. In 2015 was gedurende de hele maand juni een zangpost aanwezig in de Kalkense meersen in Wichelen, en in mei 2016 werd een zangpost genoteerd in het Paardeschor in Doel. In 2017 zien we een langzame toename naar minstens 3 langdurige zangposten (Uitkerkse polder in Blankenberge, Kleiputten in Heist, Prosperpolder in Doel). In 2018 konden zangposten worden waargenomen in de Kleiputten in Heist, Groot Rietveld in Kallo en 2 zangposten in Oud-Heverlee. In tegenstelling tot Cetti's Zanger lijkt Graszanger het dus heel wat moeilijker te hebben met –zelfs kortstondige- winterprikken in Vlaanderen. Terwijl Cetti's Zanger, toch traditioneel ook bekend als een erg vorstgevoelige soort, in dezelfde periode een forse uitbreiding kende, ondervindt Graszanger heel wat meer moeite om terug te keren na de populatiecrash in 2010-2012.

In Nederland zien we een gelijkaardige trend van de populatie met in 2018 naar schatting 55-58 territoria/broedparen. De verspreiding in Nederland blijft, in goede en slechte jaren, grotendeels beperkt tot Zeeland en dan vooral het Verdronken Land van Saeftinghe.

[JEV]

Orpheusspotvogel

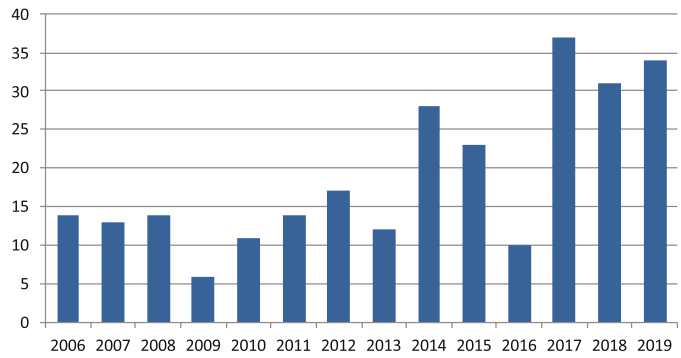
Hippolais polyglotta

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	10-35	+90%	Toename	+12%	-	Stabiel

In de periode 2000-2002 was er nog geen sprake van een opvallende toename van deze soort in Vlaanderen. De populatie werd toen geschat op 0-3 paren. Pas na 2004 werden jaarlijks opvallend meer al dan niet tijdelijke zangposten genoteerd en in de periode waarop dit rapport betrekking heeft (2013-2018) lijkt die toename nog iets te versnellen. Zo werden in 2017 tenminste 37 verschillende zangposten genoteerd verspreid over alle Vlaamse provincies. Het zwaartepunt van de waarnemingen ligt rond de taalgrens en in de duinen, maar de soort kan overal, zelfs in voorstedelijk gebied, opduiken. Het vaststellen van een zeker broedgeval is geen sinecure en vaak zal het ook gaan om mengparen met Spotvogel. Hoewel de soort meer opvallende zangposten inneemt dan Spotvogel zijn ze erg heimelijk en stil na de paarvorming en rond het nest. In 2019 broedde nog een zuiver paar op het Groot Schietveld te Brecht/Wuustwezel (med. P. Symens). In de Denderstreek werden in de periode 2010-2017 jaarlijks 0-5 territoria geteld en lijkt de soort zich gevestigd te hebben. Men schat dat er jaarlijks 1-10 territoria aanwezig zijn (Faveyts 2018).

Samenvattend kunnen we stellen dat Orpheusspotvogel sinds de eeuwwisseling in Vlaanderen geëvolueerd is van een sporadische tot een jaarlijkse, in aantal toenemende broedvogelsoort. In de periode 2013-2018 schatten we de totale populatie op 10-35 broedparen op basis van gedocumenteerde zangposten. Zoals Faveyts (2018) ook al aangeeft betreft dit zeer waarschijnlijk nog een onderschatting en zal het werkelijke aantal heel wat hoger uitkomen. De nieuwe vogelatlas zal ons ongetwijfeld nieuwe inzichten bezorgen in de actuele verspreiding. In Nederland breekt de soort vooralsnog niet echt door en schat men de populatie (periode 2013-2015) op 5-10 paren. Het zwaartepunt ligt er in Nederlands Limburg.

[GVM]

Trend van de Orpheusspotvogel (aantal territoria en/of zangposten) in Vlaanderen tijdens de periode 2006-2019.

Trend of Melodious Warbler ('number of singing males) in Flanders during the period 2006-2019.

Spotvogel

Hippolais icterina

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	3000-7000	Afname	Afname	-25%	-39%	Stabiel

De aantallen Spotvogels in Vlaanderen zijn al sinds de jaren ’80 in vrije val en bij de herziening van de rode lijst werd de soort dan ook onder de categorie ‘Bijna in gevaar’ geplaatst. Hoewel de afname na 2004 aanvankelijk leek door te zetten, ontbreekt het in Vlaanderen momenteel aan goede cijfers om dit te staven. De soort is namelijk te schaars geworden om nog opgepikt te worden in het ABV-meetnet. Erg recent wijzen de weinige regionale gegevens tenminste lokaal op een voorzichtig herstel. Op het Groot Schietveld te Brecht/Wuustwezel nam de soort toe van 17 paren in 2016 tot 29 in de periode 2018-2019.

Nochtans slaagt Spotvogel er voorlopig niet in om zich te vestigen in grootschalige natuurontwikkeling zoals in het kader van het Sigma-plan te Kruibeke-Bazel-Rupelmonde. In de periode 2007-2018 werd hier maximaal 1 territorium genoteerd terwijl andere soorten van struweel en jonge boomomslag wel fors toenamen. Ook elders in Europa vergaat het de soort overwegend slecht. In het zuidelijk deel van z’n areaal is concurrentie met de naar het noorden opschuivende Orpheusspotvogel mogelijk deels een verklaring, maar in Vlaanderen speelt die concurrentie nog nauwelijks.

[GVM]

Krekelzanger

Locustella fluviatilis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-1	-	-	-	-	NS

Krekelzanger is een soort die haar Europese areaal stelselmatig uitbreidt in westelijke richting. Het aantal waarnemingen in Vlaanderen zit in de lift en de soort wordt nu bijna jaarlijks zingend waargenomen. Dat men niet zomaar mag aannemen dat deze zangposten ongepaard blijven, blijkt uit een eerste Belgische broedgeval in Marche-en-famenne in 2009 (Goffart *et al.* 2010). In de periode 2013-2018 werden in Vlaanderen verschillende langdurige zangposten genoteerd: Neeroeteren en Berendrecht (2013), Neerpelt (2014), Balen (2015) en Gent en Baasrode (2017). Of de soort echt zal doorbreken als broedvogel is hoogst onzeker.

In Nederland wordt een zelfde evolutie vastgesteld: een duidelijke toename van het aantal tijdelijke zangposten, evenwel voorlopig zonder broedbewijs

[GVM]

Sprinkhaanzanger

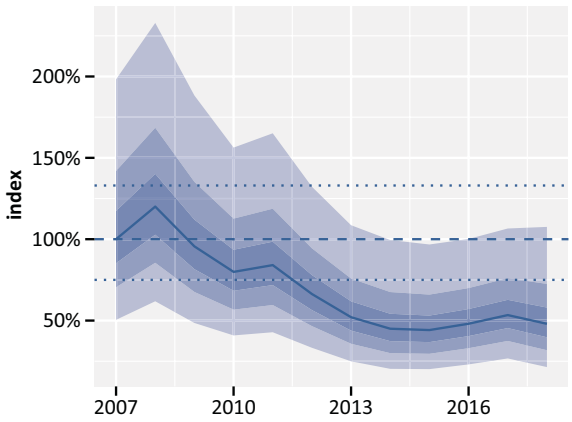
Locustella naevia

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	450-650	NS	Afname	-47%	+30%	Afname

Sprinkhaanzanger is een soort waarvan de populatie sterk kan fluctueren van jaar tot jaar. In 2000-2002 werd nog een toename van ca. 30% vastgesteld sinds de jaren '70 van de vorige eeuw, maar sinds 2007 lijkt er meer aan de hand en neemt de populatie sterk af in Vlaanderen. Mogelijke oorzaken zijn o.a. de verdere successie van ruigtes naar bos, het intens begrazen van graslanden om verruiging tegen te gaan en de situatie in de overwinteringsgebieden. Lokaal onderzoek in de Dendervallei toont nochtans een lokaal sterke toename sinds de vorige atlas, met een stabilisatie sinds 2010 (Faveyts 2018). Er werd daar ook vastgesteld dat de soort heel snel nieuw geschikt habitat (kapvlaktes) inneemt, maar even snel weer verdwijnt eens de successie te ver doorschiet. Ook in de Waaslandhaven en in Kruibeke nam de soort sterk toe. Aan de Oostkust (incl. Het Zwin) is de populatie de laatste 10 jaar stabiel.

In Nederland verdriedubbelde de populatie sinds 1990. Gezien het wel erg sterke contrast tussen de (niet-significante) ABV-cijfers en de regionale en internationale cijfers, wordt het uitkijken naar de gedetailleerde cijfers die zullen binnenkomen naarmate het nieuwe vogelatlas-project vordert.

[GVM]

Trend van de Sprinkhaanzanger (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Grashopper Warbler (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Snor

Locustella luscinioides

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	15-45	+50%	Toename	+76%	-64%	NS

Snor [Y. Adams / Vilda]

De Snor heeft in Europa een verbrokkeld verspreidingsgebied, met hoge aantallen in enkele zeer uitgestrekte moerasgebieden. In Vlaanderen blijft de soort een zeldzame broedvogel. Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) werd de populatie geschat op 9-20 territoria. In de periode 2013-2018 werden tussen de 16 en 44 territoria vastgesteld. Sinds de start van het BBV-project in 1994 werden over het algemeen jaarlijks vrij sterk fluctuerende aantallen vastgesteld, maar recent lijkt er sprake van een toename. Vooral in de IJzervallei werden de laatste jaren opvallend hogere aantallen gemeld. In het Blankaartgebied te Woumen werden tot 2013 doorgaans niet meer dan enkele territoria gemeld. Daarna volgde een toename, met een voor Vlaanderen uitzonderlijk aantal van 17 territoria in 2017. In 2018 werden een 10-tal zangposten vastgesteld. Dat de soort het hier zo goed doet, kan deels toegeschreven worden aan herstel en uitbreiding van moerashabitats in het kader van een natuurinrichtingsproject. Maar ook in gebieden waar ogenschijnlijk weinig veranderd is zoals de Viconia-kleiputten te Stuivekenskerke, steeg het aantal territoria van 0-1 in de periode 1994-2010 naar resp. 7 en 4 in 2017-2018.

In andere Vlaamse regio's zijn gebieden met meer dan 1-2 territoria een zeldzaamheid. Bijna jaarlijks bezette locaties vinden we in de Oost- en Middenkust, verschillende gebieden langs de Schelde en haar zijrivieren, in de Dijlevallei, in het Vinne (Zoutleeuw) en in het Vijvergebied Midden-Limburg. Van verschillende territoria is het vrijwel zeker dat er niet gebroed werd en betrof het enkel langdurig zingende mannetjes.

In Nederland kent de populatie in de laatste 10 jaar een duidelijk positieve trend met in de atlasperiode (2013-2015) ongeveer 1900-2400 territoria. De aantallen schommelen jaarlijks en vertonen per gebied soms tegengestelde trends als gevolg van een verschillend terreinbeheer. Dat de landelijke stand opveert na neerslagrijke winters in de Sahel, suggereert een verband met de overwinteringsomstandigheden.

[JEV]

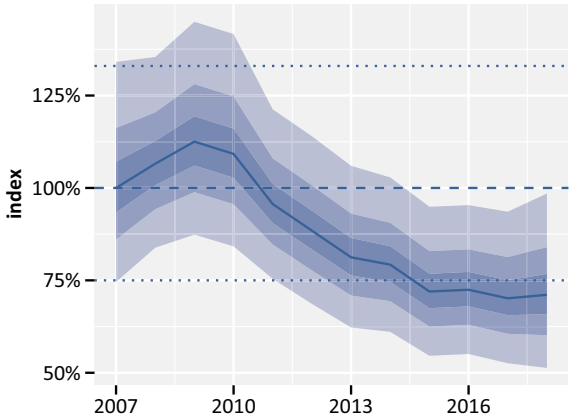
Tuinfluiter

Sylvia borin

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	35.000-55.000	-57%	Afname	-	-	Afname

Met een verlies van ruim 50% in de periode 2007-2018 behoort deze lange afstandstrekvogel tot de snelst afnemende, algemene broedvogels van Vlaanderen. Als mogelijke oorzaken voor de afname komt het moderne bosbeheer ter sprake. Door het ouder worden van de bossen en het ontbreken van grote kapvlaktes met ruimte voor struweel en jonge boompjes krijgt een pionier als Tuinfluiter het tenminste lokaal erg lastig. Daar waar pionierssoorten de ruimte krijgen zoals bijvoorbeeld in de nieuwe natuur van Kruibeke-Bazel-Rupelmonde kan Tuinfluiter het wel erg goed doen; de soort nam er toe van 0 broedparen in 2007 tot 57 in 2018. Een grote onbekende is de situatie in de overwinteringsgebieden waardoor het erg lastig blijft een uitspraak te doen over wat precies de belangrijkste oorzaak van de afname is. Nagenoeg alle Europese lidstaten melden afnemende aantallen en dit zowel op de korte als op de lange termijn.

[GVM]

Trend van de Tuinfluiter (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Garden Warbler (index) in Flanders during the period 2007-2018.

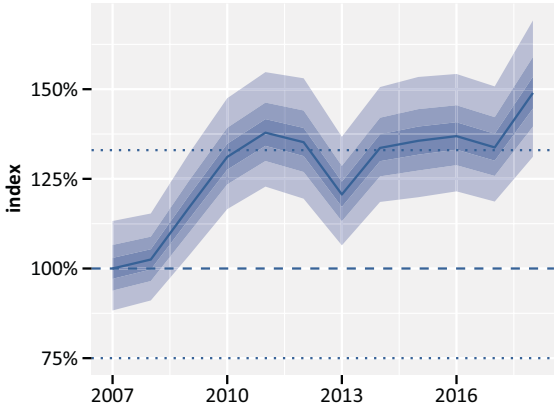
Zwartkop

Sylvia atricapilla

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50.000-70.000	29%	Toename	-	-	Toename

In tegenstelling tot de Tuinfluiter vergaat het Zwartkop heel wat beter in Vlaanderen. De ABV-cijfers wijzen op een toename in alle leefgebieden, maar nog het meest in het suburbane gebied. Het is een soort die zich dan ook erg goed wist aan te passen aan de toenemende verstedelijking en zich al tevreden stelt met verboste hoekjes in wat grotere tuinen en parken en met aanplantingen in grote industriezones. De bij ons vastgestelde toename staat niet alleen: nagenoeg overal in Europa worden (fors) toenemende aantallen gemeld.

[GVM]

Trend van de Zwartkop (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Blackcap (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Braamsluiper

Sylvia curruca

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	8000-13.000	Fluctuerend	Fluctuerend	-46%	+36%	Afname

Het is onduidelijk hoe Braamsluiper precies evolueert in Vlaanderen. Tijdens de vorige atlasperiode was sprake van een toename in duinstruweel langs de kust terwijl in het binnenland vooral regionale afnames werden gerapporteerd. De weinige beschikbare gegevens wijzen in het binnenland niet op enig herstel, eerder integendeel. T.o.v. andere Sylvia-soorten profiteert Braamsluiper vooralsnog niet van pionierssituaties in nieuw aangelegde natuur terwijl, net zoals bv. bij Tuinfluiter het geval is, ook het veranderende bosbeheer de soort niet in de kaart speelt. Het is wachten op het cijfermateriaal dat in het kader van de nieuwe vogelatlas zal verzameld worden om een beter idee te krijgen van de aantallen in Vlaanderen. De huidige populatieschatting is wellicht nog (flink) aan de hoge kant.

[GVM]

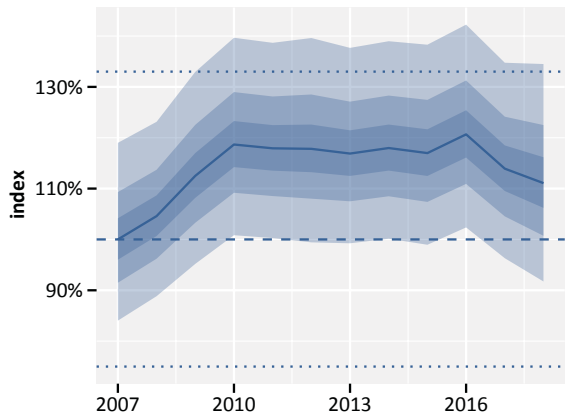
Grasmus

Sylvia communis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	40.000-65.000	+19%	Stabiel	-	-	Stabiel

De op basis van het ABV-project becijferde toename lijkt zich vooral af te spelen in heide- en duingebieden. Elders in Vlaanderen en dan met name in het landbouwgebied heeft de soort het moeilijker door de verdere intensivering van de landbouw en de nog steeds doorzettende verstedelijking. In tegenstelling tot Zwartkop lijkt Grasmus niet in staat zich daaraan aan te passen. De gemelde toename past in het Europese langetermijnplaatje en sluit ook aan bij de toename die gemeld werd in Vlaanderen in de periode 2000-2002. Er zijn slechts weinig regionale cijfers uit duin- en/of heidegebied beschikbaar om de Vlaamse trend te staven. Op het Groot Schietveld in Brecht/Wuustwezel nam de soort fors toe van 8 broedparen in 2000 tot 37 in 2017. In 2018-2019 ging de opmars onverminderd verder en werden 44 territoria geteld. Op het naburige Klein Schietveld (Kalmthout/Brasschaat) nam de soort eveneens toe van slechts 1-2 paren rond de eeuwwisseling, tot 7 paren in 2015 en reeds 14 zangposten in 2018.

[GVM]

Trend van de Grasmus (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Common Whitethroat (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Goudhaan

Regulus regulus

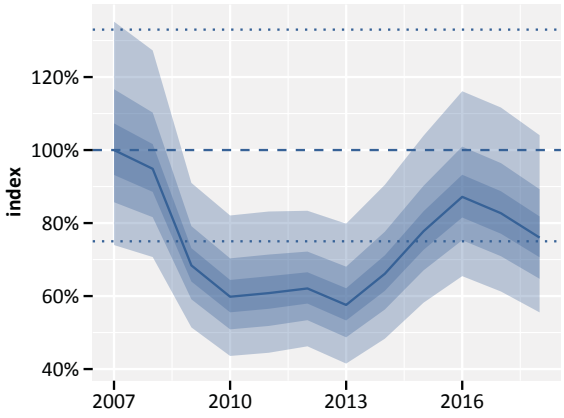
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	15.000-25.000	-12%	Afname	-14%	-36%	Stabiel

Goudhaan [H. Willocx / Vilda]

De Goudhaan is een soort van naaldbossen met een sterke voorkeur voor sparren. Zijn verspreiding in Vlaanderen komt dan ook grotendeels overeen met die van de naaldhoutcomplexen in de Kempen. De populatie kan sterk schommelen onder invloed van streng winterweer. In de vorige atlasperiode werd nog een sterke toename vastgesteld die vooral werd veroorzaakt door het ouder worden van zowel grotere naaldhoutbestanden als kleinere sparrenbosjes, parken en tuinen. De laatste jaren wordt er echter, net als in Wallonië, Duitsland en Groot-Brittannië, een terugval vastgesteld. Omzetting van naaldbossen in meer natuurlijke loofbossen en heidevegetaties en een verminderde vitaliteit van de sparrenbossen door zure depositie liggen wellicht aan de oorzaak van deze trend. In Nederland houdt de populatie voorlopig stand.

[FTJ]

Trend van de Goudhaan (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Goldcrest (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Vuurgoudhaan

Regulus ignicapillus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1.200-2.300	Toename	Toename	0%	-33%	Stabiel

Vuurgoudhaan [G. Vermeersch]

Het leefgebied van de Vuurgoudhaan beperkt zich niet enkel tot sparren- en dennenbossen zoals in het geval van Goudhaan. Ook in oude gemengde bossen, parken en tuinen met sparren en loofbossen met veel Klimop en Bosrank komt de soort tot broeden. In de periode 2000-2002 werd reeds een toename van de soort vastgesteld met de grootste dichtheden in Voeren, de bosrijke Kempen en ten oosten van Brussel. Het ouder worden van onze bosbestanden en de betere bescherming ervan is wellicht deels een verklaring. Op basis van de in 2007-2018 verzamelde ABV-data kon geen trend worden berekend, daarvoor is de soort nog net te schaars en te verspreid voorkomend in vergelijking met Goudhaan.

Of de soort momenteel ook in Vlaanderen, net als in Wallonië en Nederland achteruit gaat, zal moeten blijken uit de cijfers die zullen verzameld worden voor de nieuwe vogelatlas. Net als bij andere naaldhoutspecialisten als Zwarte Mees en Kuifmees kan het omvormen van naaldbossen tot meer natuurlijke loofhoutbestanden en heidegebieden mogelijk ook tot lokale afnames leiden.

[FTJ]

Winterkoning

Troglodytes troglodytes

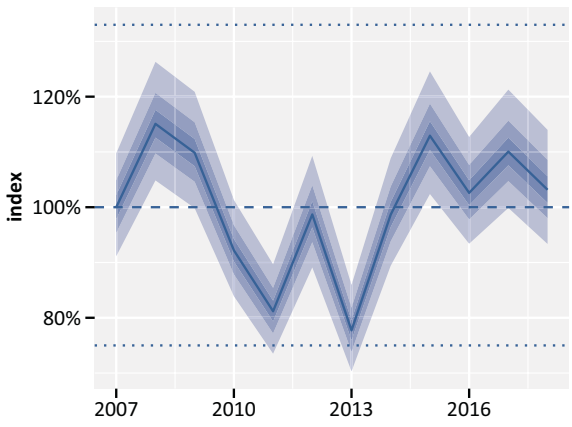
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	200.000-350.000	-4%	-	9%	+96%	Toename

Winerkoning [Y. Adams / Vilda]

Winterkoning is een weinig kritische soort die dan ook in zowat elk leefgebied en in heel Vlaanderen verspreid voorkomt. Hogere dichtheden haalt de soort in vochtige loof- en gemengde bossen met een rijke ondergroei en humuslaag. De populatie is stabiel in Vlaanderen, net als in Wallonië en Nederland.

[FTJ]

Trend van de Winterkoning (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Wren (index) in Flanders during the period 2007-2018.

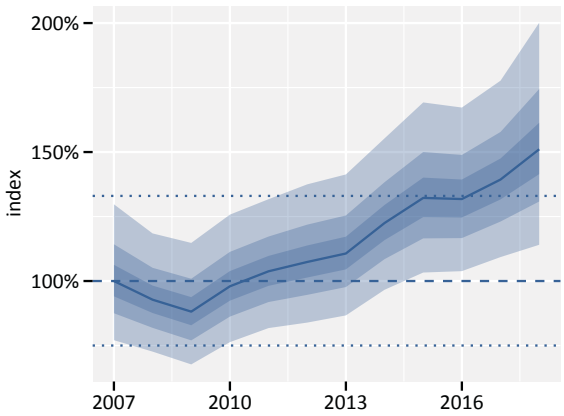
Boomklever

Sitta europaea

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa	
Momenteel niet in gevaar	4800-7000	+119%	Toename	-16%	+65%	Toename	Toename

De Boomklever bereikt de hoogste dichtheden in oude loofbossen en parken, maar ook in oudere naaldbossen komt de soort tot broeden. Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) werd de toename van de soort toegeschreven aan het ouder worden van onze bossen en het betere beheer ervan. Het feit dat vele spechtensoorten het goed deden en daarmee samenhangend meer nestplaatsen voor Boomklevers beschikbaar kwamen, speelde hier ook een rol. Sinds 2007 zet de toename in Vlaanderen net zoals in de rest van Europa onverminderd door, vooral in bosjes in urbaan en landbouwgebied. Het geschikt worden van kleinere bosfragmenten, parken en tuinen door de veroudering ervan is wellicht één van de redenen. Deze eerder geïsoleerde leefgebieden worden met enige vertraging gekoloniseerd doordat de dispersie-afstand van jonge Boomklevers slechts enkele kilometers bedraagt.

[FTJ]

Trend van de Boomklever (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Nuthatch (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Boomkruiper

Certhia brachydactyla

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	25.000-75.000	+3%	Stabiel	+170%	+190%	Toename

Boomkruiper [G. Vermeersch]

De Boomkruiper is een algemene broedvogel in Vlaanderen die in tal van leefgebieden als bossen, houtkanten, knotwilgenrijen, oude tuinen en parken voorkomt. De grootste dichtheden worden bereikt in oudere bossen die hoofdzakelijk bestaan uit bomen met ruwe schors (Zomereik, Grove Den,…).

Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) werd een toename vastgesteld en die trend wordt nog steeds langzaam verdergezet. Het ouder worden van de bossen, parken en tuinen, het omzetten van naaldhout ten voordele van loofhout en het betere beheer van de bossen zijn mogelijke oorzaken van de toename die ook elders in Europa wordt genoteerd.

[FTJ]

Taigaboomkruiper

Certhia familiaris

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	0-10	+50%	Onbekend	+3%	+382%	Stabiel

Taigaboomkruiper [G. Vermeersch]

Deze relatieve nieuwkomer in Vlaanderen komt voor in structuurrijke loofbossen (vooral Eiken, Beuken en Berken) met verspreid naaldhout. Vlaanderen ligt aan de uiterste rand van zijn verspreidingsgebied. Terwijl in Wallonië de soort een verdriedubbeling van zijn populatie kende, blijft de populatie van de soort in Vlaanderen sinds z'n ontdekking als broedvogel (Beckers & Sauwens 2008) beperkt tot enkele solitaire broedparen in het Zoniënwoud, Voeren (Altembroek) & Tongeren (De Kevie). Tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) was nog geen sprake van de soort als Vlaamse broedvogel. De toename in Wallonië wordt niet enkel veroorzaakt door de verbeterde kwaliteit van de bossen, maar ook door het minder kieskeurig worden van Taigaboomkruipers wat betreft hun leefgebied. Men verwacht in Wallonië een nog verdere toename die zich wellicht ook zal doorzetten in Vlaanderen. Ook een toegenomen kennis en ervaring van de waarnemers heeft wellicht bijgedragen aan de ontdekking van nieuw gekoloniseerde locaties. Taigaboomkruipers kunnen bovendien flink onderschat worden door hun onopvallende zang en zeer korte activiteitspiek in maart.

Ook in Nederland nam de populatie sterk toe en dat enkel aan de oostrand op de grens met Duitsland en de Belgische Ardennen.

[FTJ]

Grote Gele Kwikstaart [G. Vermeersch]

SPREEUWEN TOT EN MET PIEPERS

Spreeuw

Sturnus vulgaris

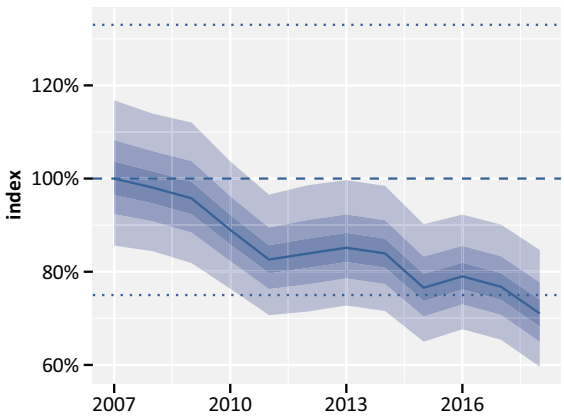
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	100.000-200.000	-36%	Afname	+30%	-33%	Afname

Spreeuw [G. Vermeersch]

Hoewel nog steeds wijdverspreid en algemeen voorkomend in tal van leefgebieden vergaat het de Spreeuw steeds minder goed in Vlaanderen en in de rest van Noord- en West-Europa. In de periode 2007-2018 werd een verdere afname van 36% berekend op basis van de resultaten van het ABV-project. Die sluit aan bij de afname die al decennialang aan de gang is en reeds werd vermeld in de vorige broedvogelatlas. Hoe groot die afname precies was voorafgaand aan ABV valt niet meer te achterhalen bij gebrek aan lange-termijn monitoring. De recent gemelde afname werd vastgesteld in alle leefgebieden en bleek het meest uitgesproken in urbaan en suburbaan gebied. Ze sluit bovendien aan bij de trends gemeld in bijna alle andere Europese lidstaten.

[GVM]

Trend van de Spreeuw (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Common Starling (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Zanglijster

Turdus philomelos

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	50.000-100.000	-38%	Afname	-17%	-36%	Toename

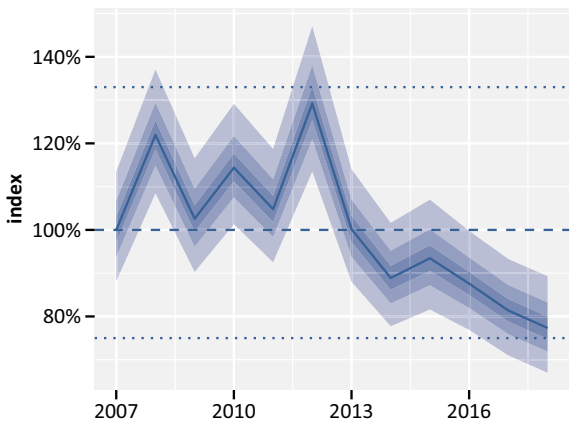

Zanglijster [G. Vermeersch]

In tegenstelling tot de gecombineerde, Europese data wijzen de Vlaamse (en Waalse) cijfers op een duidelijke afname van Zanglijster. Die afname wordt vastgesteld in alle leefgebieden, maar is het meest uitgesproken in verstedelijkt milieu.

De in Vlaanderen vastgestelde trend sluit overigens niet aan bij de Nederlandse cijfers. Daar neemt de soort in de periode 1984-2015 toe waarbij die toename vooral opvallend is in de hogere delen van het land terwijl elders afnames worden genoteerd.

[GVM]

Trend van de Zanglijster (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Song Trush (index) in Flanders during the period 2007-2018.

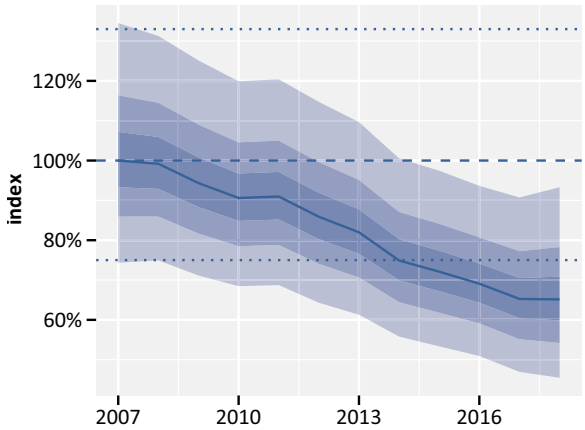
Grote Lijster

Turdus viscivorus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	3000-6000	-59%	Afname	-56%	-38%	Toename

Het is duidelijk dat het de Grote Lijster niet voor de wind gaat in Vlaanderen. Sinds de vorige atlas werd de toen al vastgestelde daling verdergezet en dat vooral in het landbouwgebied. Vermoedelijk wordt ook voor deze soort de neerwaartse trend vooral veroorzaakt door de intensivering van de landbouw en de nog steeds doorzettende verstedelijking. Hierdoor verdwijnt zijn voedsel (gebruik van pesticiden, omzetten van graslanden in akkers en toegenomen bebouwing,…) en zijn nestgelegenheid (verdwijnen van lineaire elementen in het landschap). In het zuidelijk deel van Wallonië is de populatie stabiel, maar ook in Nederland, Groot-Brittannië, Duitsland en Frankrijk doet de soort het slecht.

[FTJ]

Trend van de Grote Lijster (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Mistle Trush (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Kramsvogel

Turdus pilaris

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	10-50	Afname	Afname	-	-	Toename

Broeden er nog Kramsvogels in Vlaanderen? Even snel als de soort verscheen (eerste broedpaar in de Voerstreek in 1976 en 900-1400 peren in 1989-1991), lijken we ze op korte termijn opnieuw te gaan verliezen. De afname werd ingezet halfweg de jaren ’90 en ten tijde van de vorige atlas (2000-2002) telde Vlaanderen nog ca. 250-500 broedparen. De soort is erg moeilijk

te inventariseren, maar de in waarnemingen.be ingevoerde juni-waarnemingen zitten eveneens in een dalende lijn en beperken zich vooral tot oostelijke delen van Vlaanderen.

De precieze oorzaak voor het instorten van de populaties in West-Europa (een zelfde scenario wordt opgetekend in bv. Nederland) is onbekend.

[GVM]

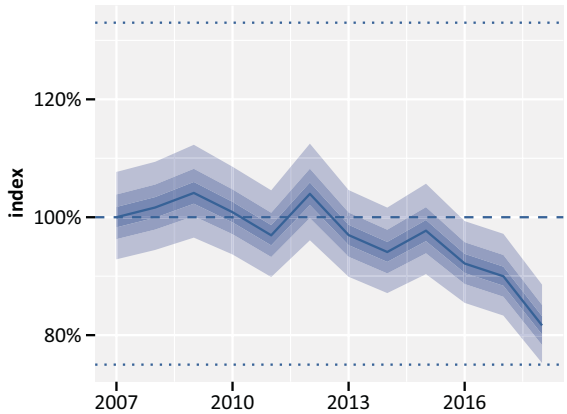
Merel

Trudus merula

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	350.000-500.000	-21%	-	+39%	+28%	Toename

Tot 2013 vertoonde de ABV-trend voor Merel nauwelijks schommelingen en leek deze erg algemene soort stand te houden over geheel Vlaanderen. Vanaf de derde en vooral de vierde telcyclus worden opvallend lagere aantallen waargenomen. In dezelfde periode werden ook steeds meer dode adulte en jonge merels gevonden als gevolg van de uitbraak van het Usutu-virus (Rijks *et al.* 2016). Erg recent (veldwaarnemingen in Vlaanderen 2019/2020) lijkt het erop dat de populaties zich weer enigszins aan het herstellen zijn, maar het is nog wachten op de laatste ABV-analyses om na te gaan of die waarnemingen ook stroken met de verzamelde cijfers. De laatste grote inventarisatieronde in Nederland vond plaats net voor de uitbraak van Usutu en ook de verzamelde Europese cijfers wijzen voorlopig nog niet op een Europese impact van het virus op de gerapporteerde aantallen en trends.

[GVM]

Trend van de Merel (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Blackbird (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Grauwe Vliegenvanger

Muscicapa striata

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	1500-3000	Afname	Afname	-87%	-59%	Stabiel

Grauwe vliegenvanger [Y. Adams / Vilda]

In de loop van de voorbije 50 jaar is Grauwe Vliegenvanger overal in Europa fors in aantal afgenomen. Voorafgaand aan de intensivering in het landbouwmilieu kwam de soort nagenoeg overal voor in Vlaanderen en dit zowel in (loof) bosgebieden en parken als op boerenerven en in allerlei verkavelingen. Cijfers uit Nederland bevestigen dat de meest opvallende afname heeft plaatsgevonden in het agrarisch landschap terwijl de situatie in de bosgebieden recent lijkt te stabiliseren en er daar lokaal zelfs toenames worden gemeld. Zoals bij vele langeafstandstrekkers het geval is, is het niet duidelijk in hoeverre de omstandigheden tijdens de trek en in de overwinteringsgebieden de vastgestelde trends hebben beïnvloed. Overigens zijn er voorzichtige signalen dat ook in Vlaanderen –althans in de bosgebieden- lokaal terug herstel optreedt. Zo werden in de Noorderkempen in 2013 slechts 9-15 territoria geteld, maar liep dit aantal fors op tot 55-70 territoria in 2019. De grote meerderheid hiervan werd aangetroffen in bosgebieden op de Kalmthoutse Heide en in mindere mate in bosrijke woonwijken terwijl de soort nagenoeg afwezig bleek in agrarisch gebied.

[GVM]

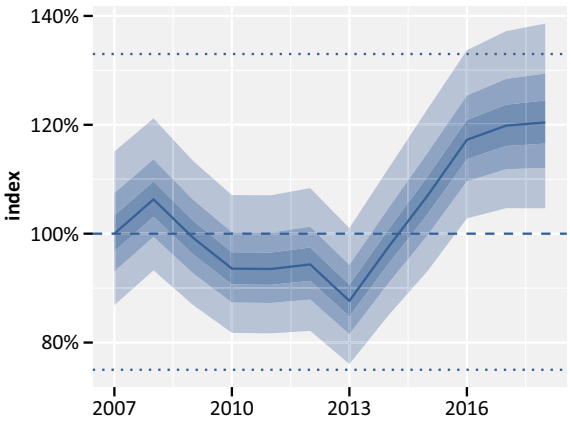
Roodborst

Erithacus rubecula

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	200.000-400.000	+27%	Toename	+11%	+114%	Stabiel

De Roodborst is één van de meest algemene broedvogels in Vlaanderen en komt nagenoeg in alle leefgebieden voor. Lagere dichtheden worden genoteerd in open landbouwgebieden en in dichte naaldhoudbestanden in de Kempen. Tijdens de vorige atlasperiode werd een toename van de populatie vastgesteld en die trend lijkt nog steeds door te zetten. De verdere verparking en vertuining van ons landschap en het ouder worden van bosjes en aanplanten in landbouw- en urbaan gebied zorgt er wellicht voor dat er extra broedgebied ontstaat voor deze soort. Deze toename wordt ook in Nederland vastgesteld.

[GVM]

Trend van de Roodborst (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Robin (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Nachtegaal

Luscinia megarhynchos

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	700-1200	Onbekend	Afname	+2%	-46%	Afname

Nachtegaal [Y. Adams / Vilda]

De populatie van de Nachtegaal is in de loop van de twintigste eeuw op tal van plaatsen in Europa fors gedaald. In de vorige atlasperiode (2000-2002) werd ten opzichte van de jaren '70 een sterke afname vastgesteld van ongeveer 40 à 50 % in de Vlaamse broedpopulatie. Ook in de laatste 20 jaar is de populatie achteruitgegaan, van naar schatting nog 1250-1800 paren in de periode 2000-2002 naar ongeveer 700-1200 paren in de periode 2013-2018. Als we enkele regionale aantallen wat naderbij bekijken, zien we bijvoorbeeld in Limburg in de periode 2014-2016 een lichte toename naar ongeveer 40 broedparen, gevolgd door een daling vanaf 2017, met een dieptepunt van 25 in 2018. De grootste dichtheden haalt deze soort momenteel in de duingebieden langs de kust, in verschillende gebieden langs de Schelde en Rupel, en in o.m. de Nete- en Demervallei.

De Nederlandse populatie werd in de periode 2013-2015 geraamd op 5900-7300 broedparen/territoria, maar ook daar wordt sinds 2017 een daling vastgesteld. Het zwaartepunt van de verspreiding ligt er in de duinstrook, waar vermoedelijk minstens de helft van de Nederlandse Nachtegalen broedt.

Het voor vele andere soorten positieve effect van het ouder worden van onze bossen, speelt niet in het voordeel van de Nachtegaal aangezien bij een verder gesloten bladerdek de ondergroei van struwelen afneemt. Door een verlaging van het grondwaterpeil zijn veel bossen ook sterk verruigd. Hoewel de soort een voorkeur heeft voor een rijke ondergroei van struwelen, is een te dichte bedekking van de bodem ongunstig voor deze op de grond foeragerende vogel.

[JEV]

Blauwborst

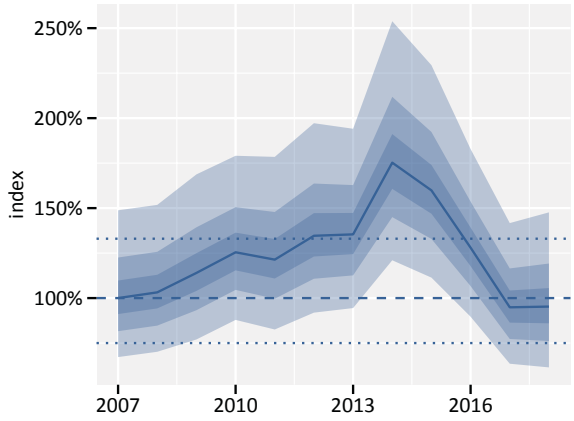
Cyanecula svecica

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	3200-4700	+13%	Toename	+8%	Toename	NS

Terwijl de Blauwborst zich vroeger beperkte tot moerassige gebieden en vochtige ruigtes als broedgebied, komt hij de laatste tientallen jaren ook tot broeden in ruigtes allerlei, koolzaadvelden en allerlei soorten grachten tussen landbouwpercelen. In 2000-2002 werd een spectaculaire toename van deze soort vastgesteld. De grootste dichtheden kwamen toen voor in de Kustpolders, de polders van het Meetjesland en in de Scheldevallei. De stijgende trend zet zich nog steeds verder door in het landbouwgebied. In de kerngebieden in bv. de Scheldevallei en de Antwerpse haven is eerder sprake van stabilisatie of zelfs licht afnemende aantallen. Afgaand op de ABV-grafiek lijkt zich gemiddeld een afname af te tekenen na 2014

De Nederlandse populatie verdrievoudigde sinds 1990. Sinds 2000 gebeurde de toename daar vooral in het netwerk van met overjaars Riet gevulde sloten in het landbouwgebied en in recente natuurontwikkelingsgebieden. In dat opzicht is in Vlaanderen ook de toename in de nieuw ontwikkelde natuur in het gecontroleerde overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde het vermelden waard. De soort nam er toe van 42 paren in 2007 tot 95 in 2018. Ook in andere nieuw ontwikkelde gebieden in het kader van de uitvoering van het Sigma-plan doet de soort het erg goed, maar het is wachten op de cijfers van de nieuwe vogelatlas om een nieuwe, meer gedetailleerde schatting voor Vlaanderen te kunnen opmaken.

[GVM]

Trend van de Blauwborst (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Bluethroat (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Bonte Vliegenvanger

Ficedula hypoleuca

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	700-1200	NS	Toename	-17%	+31%	Afname

Bonte Vliegenvanger is nog een relatief recente aanwinst als broedvogel in Vlaanderen. Pas vanaf het begin van de jaren '80 brak de soort echt door waarna ze op twee decennia een populatie van 600-1000 broedparen wist uit te bouwen, vooral in de Antwerpse en Limburgse Kempen. De grote meerderheid broedt in nestkasten en ze zijn dan ook vaak te vinden in beboste woonwijken. Naaldhout wordt niet gemeden, maar enkel indien tenminste een bepaald percentage loofhout (vooral Eik) aanwezig is. We beschikken niet over jaarlijkse populatieschattingen en het ABV-cijfer van 74% toename is niet significant omdat de soort niet homogeen verspreid en voldoende talrijk voorkomt. Enkele regionale nestkaststudies lijken eerder te wijzen op stabiele tot licht toenemende aantallen gedurende de laatste decade (bv. 80-100 broedparen in 2008-2018 op het Groot Schietveld te Brecht/Wuustwezel). In traditioneel goede loofbosgebieden worden lokaal ook afnames gemeld. Zo verdween de soort in de periode 2005-2015 geleidelijk aan uit het Peerdsbos (Brasschaat) waarna een geleidelijk herstel optrad (opnieuw 6 territoria in 2019, med. J. Elst).

In Nederland worden negatieve trends vastgesteld in rijke loofbosgebieden terwijl de soort toeneemt in gemengd bos. Ten gevolge van de klimaatverandering ondervindt de soort problemen bij het afstemmen van de broedtijd op de steeds vervroegende rupsenpieken (Both *et al.* 2006), hoewel ze daar recent toch steeds beter in lijken te slagen (Schmaljohann & Both 2017).

[GVM]

Gekraagde Roodstaart

Phoenicurus phoenicurus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	2000-3000	NS	Fluctuerend	-7%	+17%	Toename

Het is vooralsnog onduidelijk hoe de aantallen van deze bosvogelsoort precies evolueren in Vlaanderen. Na 4 telcycli (2007-2018) berekent het ABV-project een niet significante en wellicht te hoge toename van 69%. De steekproeven waarin Gekraagde Roodstaart werd genoteerd nemen toe, maar zijn echter te beperkt om die trend zomaar toe te passen op de tijdens de vorige broedvogelatlas berekende populatiegrootte (2100-3300 paren). Regionale cijfers tonen immers sterk uiteenlopende trends: de soort verdween grotendeels langs de kust en ook de aantallen in het binnenland van West- en Oost-Vlaanderen lijken niet opvallend toe te nemen. Daartegenover staan lokale, soms flinke toenames zoals in de Kalmthoutse Heide (van ca. 30 paren in 2004 tot 62 paren in 2019). Ook in de Kempen zijn echter voorbeelden te vinden van afnemende aantallen: op het Klein en Groot Schietveld werden in 2000 nog ca. 80 paren

geteld, maar dit aantal liep terug tot 53 paren in 2018. Gekraagde Roodstaarten kunnen soms profiteren van dunningen in naaldbossen wat een lokale toename zoals in Kalmthout mogelijk kan verklaren.

In Nederland is ook sprake van een recente heropleving van de aantallen na een periode van stabilisatie die volgde op de grote crash van de populatie in de jaren '60 en '70 van de vorige eeuw.

Op Europees niveau doet de soort het blijkbaar prima met toenames gemeld op zowel de korte als de lange termijn. Ook voor deze soort is het dus wachten op de cijfers van de nieuwe vogelatlas om na te gaan of de berekende trend correct is en om een nieuwe Vlaamse populatieschatting op te maken.

[GVM]

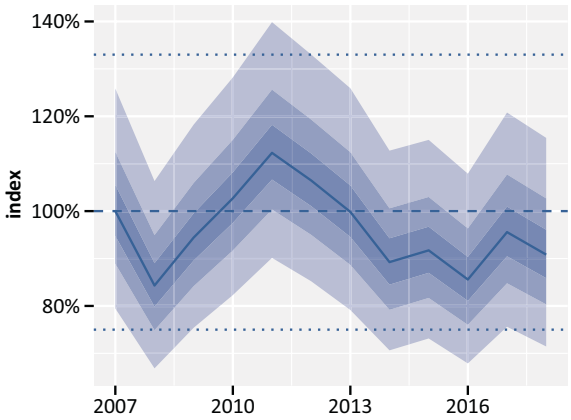
Zwarte Roodstaart

Phoenicurus ochruros

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	6000-12.000	-12%	Toename	-47%	+77%	Toename

In tegenstelling tot Gekraagde Roodstaart, komt deze soort verspreid over geheel Vlaanderen voor. Tijdens de vorige atlasperiode werd ze niet geteld, enkel in kaart gebracht. Ze was toen nog volop in opmars in Vlaanderen terwijl aan die opmars, vooral na 2013, een einde lijkt te zijn gekomen. Op basis van 4 volledige telcycli (2007-2018) wordt voor het eerst een licht afnemende trend berekend. Hoe groot de Vlaamse populatie momenteel is, zal moeten blijken uit de verzamelde gegevens in het kader van de nieuwe vogelatlas.

[GVM]

Trend van de Zwarte Roodstaart (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Black Redstart (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Tapuit

Oenanthe oenanthe

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	2-5	Afname	-90%	-98%	-	Afname

In de jaren 1960 broedden er nog ruim 500 paren in Vlaanderen, maar sindsdien is de soort sterk achteruitgegaan. Vooral de zandige gebieden in de kuststreek en de Kempen waren toen nog in trek. Tijdens de vorige atlasperiode kwamen er nog maar 10-15 paren tot broeden in Vlaanderen. De soort was volledig verdwenen uit de kerngebieden in de Limburgse Kempen en het Zwin. Alleen in het natuurreservaat De IJzermonding te Nieuwpoort en het aangrenzende militaire domein van Lombardsijde was er nog een kleine populatie en in de duingebieden langs de Oostkust werd nog sporadisch gebroed. In de periode 2013-2018 was dat niet meer het geval. Wel was er een kleine opleving in de voorhaven van Zeebrugge waar (afgezien van 2014) in de periode 2002-2015 jaarlijks werd gebroed (maximaal 5 paar in 2006 en 2007). Na 2015 was de soort ook daar verdwenen. Op de Kalmthoutse heide werd in 2017 een bezet nest aangetroffen.

In Limburg werd nog met zekerheid gebroed in 2013 en 2018 (telkens 1 paar te Meeuwen-Gruitrode) en in 2015 werd nestindicerend gedrag vastgesteld bij 1 paar in het Hageven te Neerpelt.

Alle overige waarnemingen uit de periode 2013-2018 hebben betrekking op de aanwezigheid van adulte vogels in geschikt broedbiotoop, maar hebben wellicht meestal betrekking op individuen die nog laat doortrekken naar het noorden. De soort is hiermee bijna uitgestorven in Vlaanderen. Ook in de ons omringende landen doet de Tapuit het uitermate slecht. In Nederland is de soort met 90% afgenomen en in Duitsland is de afname met 84% navenant. Herkolonisatie vanuit het buitenland lijkt dus niet aan de orde en de vooruitzichten zijn uiterst somber.

[EST]

Paapje

Saxicola rubetra

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	0-2	Fluctuerend	Afname	-	-81%	Afname

Net als de Tapuit is ook het Paapje zo goed als uitgestorven als broedvogel in Vlaanderen. Er worden niet langer jaarlijks broedgevallen genoteerd. In de periode 2013-2018 werd nog met zekerheid gebroed in het gecontroleerde overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde (1 paar), terwijl in Limburg nog territoria (zonder verder broedbewijs) werden genoteerd in 2014 (1), 2015 (2) en 2017 (1). In 2019 werd een zeker broedgeval vastgesteld in de Uitkerkse Polders.

Ongeacht deze sporadische broedgevallen is van een eventuele terugkeer van het Paapje als regelmatige broedvogel in Vlaanderen geen sprake. Het is immers ook dramatisch gesteld met de soort in Nederland (afname van ca. 1500 paren in de jaren ’70 tot slechts ca. 300 paren in 2013-2015) en in nagenoeg alle andere Europese lidstaten waarin de soort nog voorkomt als broedvogel.

[GVM]

Roodborsttapuit

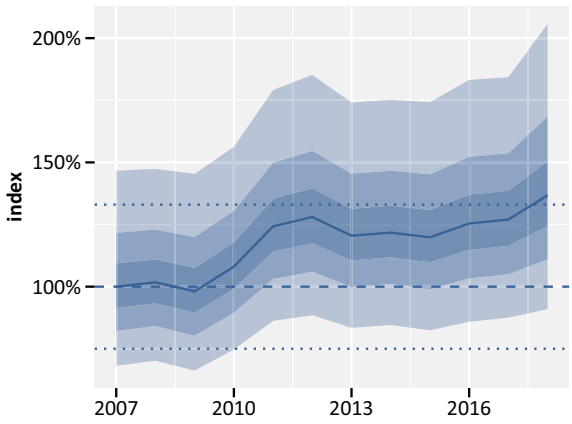
Saxicola torquatus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	2700-4000	+52%	Toename	Afname	Toename	Stabiel

Na een dieptepunt rond 1990 toen slechts ca. 900 broedparen in Vlaanderen resteerden, is deze soort aan een opmerkelijke remonte begonnen. Ten tijde van de vorige broedvogelatlas (2000-2002) was de populatie al minstens verdubbeld tot ca. 2400 paren. Dat de toename sindsdien heeft doorgezet blijkt ook uit de ABV-cijfers. De soort is nu algemeen genoeg om door dit meetnet te worden opgepikt en laat bovendien een toename van ruim 50% zien in de periode 2007-2018. Die toename speelt zich bovendien af in zowel heide- duin- als landbouwgebied. Hiermee is het één van de weinige soorten die in ons landbouwareaal positieve cijfers laat noteren. Regionale cijfers ondersteunen ten volle de ABV-data.

Illustratief is bijvoorbeeld de toename van de soort in de Kalmthoutse Heide: van 44 paren in 1999 tot 135 paren in 2019. Uitzonderlijk worden ook lokale afnames gemeld. Na de aanleg van het gecontroleerde overstromingsgebied Kruibeke-Bazel-Rupelmonde nam de soort erg snel toe van 1 broedpaar in 2007 tot 32 paren in 2011. Sindsdien zijn ze er stilaan weer afgenomen en in 2018 werden nog slechts 3 paren geteld.
In Nederland wordt gemiddeld precies dezelfde positieve tendens –en omslag sinds 1990- vastgesteld als in Vlaanderen. Men schat er de populatie in 2013-2015 op maar liefst 15.000-18.000 broedparen.

[GVM]

Trend van de Roodborsttapuit (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Stonechat (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Huismus

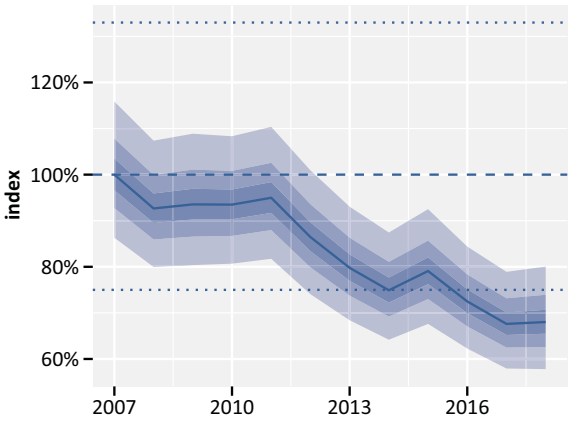
Passer domesticus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	100.000-200.000	-42%	Afname	+14%	-60%	Afname

De Huismus is dé cultuurvolger bij uitstek en is hierdoor de meest verspreide zangvogel ter wereld geworden. Ook in Vlaanderen is de soort zeer talrijk en wijdverspreid. Enkel in dichtbeboste gebieden en grote heideterreinen liggen de dichtheden laag.

Het succesverhaal van de Huismus kende een einde vanaf de jaren ’80 toen de eerste tekenen van afname duidelijk werden. In de jaren ’90 versterkte deze afname enorm. In Nederland halveerde de populatie in amper tien jaar tijd. Een verminderd aanbod van graan (overschakeling op Mais) en ongewervelden door veranderde teelt- en oogstechnieken zijn hiervan wellicht belangrijke oorzaken in het landbouwgebied. In het stedelijk milieu speelde verhoogde predatie door Sperwers, huiskatten en Eksters, toegenomen verkeer (daling voedselaanbod door afname ongewervelden), voedselcompetitie met stadsduiven en meeuwen en minder geschikte nestgelegenheden een grote rol (Summers-Smith 2003). De dalende trend zet zich nu nog steeds verder door en dat zowel in het landbouwgebied, (sub)urbane gebied als in de meer natuurlijk leefgebieden. Bovengenoemde oorzaken zijn nog steeds zeer bepalend voor de trend, maar andere oorzaken als betere isolatie en renovatie van woningen (daling nestgelegenheid) helpen de soort ook niet vooruit.

[FTJ]

Trend van de Huismus (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of House Sparrow (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Ringmus

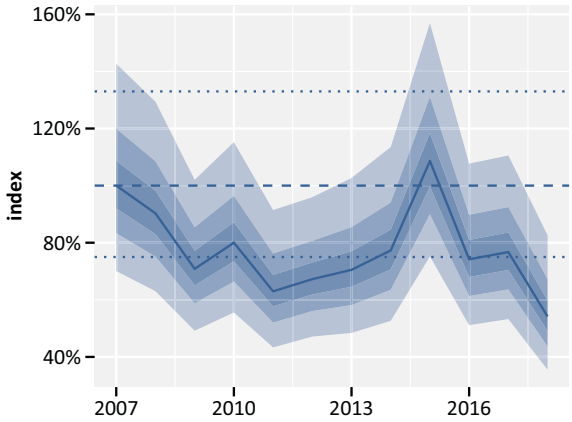
Passer montanus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	10.000-20.000	-18%	Afname	-38%	-89%	Toename

De Ringmus is een cultuurvolger. Kleinschalige cultuurlandschappen met veel nestgelegenheid zijn de favoriete habitat van deze holenbroeder. Al tijdens de vorige atlasperiode werd een sterke afname van de populatie vastgesteld. Die afname werd hoofdzakelijk door het verlies aan nestgelegenheid en toenemend voedseltekort in zowel het broedseizoen als in de winter veroorzaakt. Het verminderde succes van tweede en derde legsels (belangrijk voor een soort als Ringmus) door gebrek aan dierlijk voedsel in bepaalde periodes speelt hier wellicht ook een rol (Both *et al.* 2002). Op basis van de recent verzamelde ABV-data wordt nog steeds een afname voor deze soort berekend en ze past daarbij in de lange rij afnemende soorten kenmerkend voor landbouwgebied.

De aanhoudend negatieve trend werd ook in Nederland en Wallonië vastgesteld. De aangehaalde redenen hiervoor zijn grotendeels nog dezelfde: voedseltekort (afname dierlijk voedsel, zaden van wilde planten, …) door gebruik van bestrijdingsmiddelen en intensiever beheer zowel in de landbouw als in de tuinen, verder verdwijnen van nestgelegenheden, concurrentie met andere holenbroeders enz... Uit Nederlandse gegevens van vaste ringopstellingen (zogenaamde 'Constant Effort Sites, kortweg CES') blijkt dat de jaarlijkse overleving van zowel adulten (20-40%) als jongen (amper 5-15%) erg laag is.

[FTJ]

Trend van de Ringmus (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Tree Sparrow (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Heggenmus

Prunella modularis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	150.000-200.000	-30%	Stabiel	-33%	+18%	Stabiel

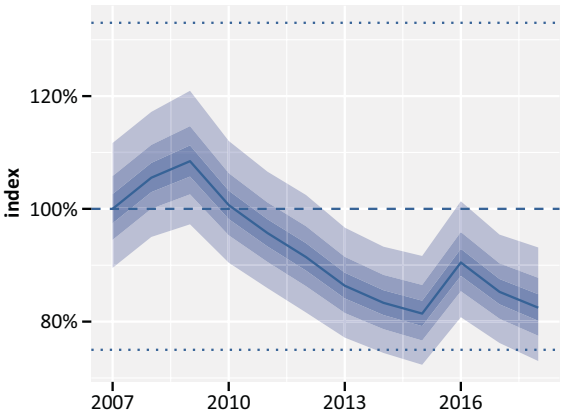

Heggemus [Y. Adams / Vilda]

De Heggenmus is één van de meest algemeen verspreid broedvogels van Vlaanderen. De soort heeft een voorkeur voor zowat alle leefgebieden waar gemengd struikgewas in voorkomt. Overal worden hoge dichtheden genoteerd met uitzondering van de zeer open poldergebieden, dichte uniforme bosgebieden en droge heidegebieden.

Het is een soort die het ook zeer goed doet in de meer verstedelijkte gebieden met veel groen (tuinen en parken). Net als in Nederland en Duitsland is ook in Vlaanderen sprake van een afname van de populatie in de periode 2007-2018.

[FTJ]

Trend van de Heggenmus (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Dunnock (index) in Flanders during the period 2007-2018.

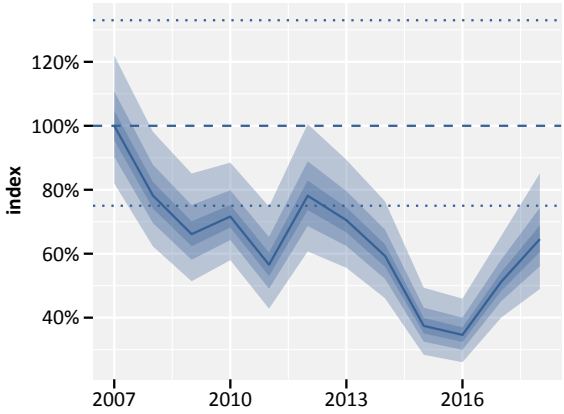
Graspieper

Anthus pratensis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bedreigd	2300-3400	-52%	Afname	-32%	-89%	Afname

Graspieper verkiest open, vochtige weilandgebieden met niet te veel bomen als broedgebied. Ook grazige, brede bermen, vochtige, deels vergraste heide en braakliggende terreinen komen in aanmerking als broedplaats. De grootste dichtheden werden in 2000-2002 genoteerd in de polders, de riviervalleien, de weilandgebieden in de noordelijke Kempen en aansluitend in de grote heideterreinen in de provincie Limburg. Net zoals veel andere soorten gebonden aan landbouwgebied is ook Graspieper enorm afgenomen als broedvogel in Vlaanderen. Het massaal omzetten van weilanden in akkers, verdroging, het vervroegen van de maaidata en het verhogen van de veedichtheden in de overblijvende weilanden zijn maar enkele van de gekende oorzaken van de terugval. In heideterreinen (vooral door de vergrassing aldaar) hield de soort stand en nam zelfs toe. In de periode 2007-2018 wordt nog steeds een sterke afname vastgesteld en nu zowel in landbouwgebied als in de heide. Ook in Nederland, Wallonië en Duitsland neemt de soort nog steeds af. Verdere intensivering van de landbouw wordt hier aangevoerd als belangrijkste oorzaak. In de heidegebieden spelen tenminste lokaal verbossing en verdroging wellicht een grote rol.

[GVM]

Trend van de Graspieper (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Meadow Pipit (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Boompieper

Anthus trivialis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	2400-3800	NS	Fluctuerend	-12%	-56%	Afname

Boompieper [Y. Adams / Vilda]

De Boompieper is een soort die in de tweede helft van de 20e eeuw fors in aantal is afgenomen in Vlaanderen. Ze verdwenen volledig uit het landbouwgebied en wisten enkel stand te houden in grote naaldhoutcomplexen op de zandgronden en in de (aangrenzende) heideterreinen. De populatie werd in 2000-2002 geschat op 1900-2800 broedparen. Hoewel van een uitbreiding van het areaal geen sprake lijkt, wijzen regionale gegevens wel op een toename in heidegebieden en boscomplexen in de Antwerpse en Limburgse Kempen. In de Kalmthoutse Heide nam de soort na de vorige atlas af tot ca. 80 paren in 2004-2005 (na 146 paren in 1999). Vanaf dan volgde echter een snel herstel en in 2014 werd de populatie in en rond de heide er reeds geschat op 200-250 paren. In de periode 2014-2019 ging die toename nog licht verder wat resulteerde in een schatting van 240-270 paren in 2019. Een zelfde trend werd vastgesteld op het Klein Schietveld in Brasschaat waar de soort toenam van 79 territoria in 2000 tot 106 in 2018. In het Hageven (Noord-Limburg) nam de soort toe van 34 paren in 2008 tot 52 paren in 2013 en 84 paren in 2016. Op basis van het ABV-meetnet kunnen we voorlopig geen gefundeerde uitspraak doen over de Vlaamse trends, maar gezien de positieve ontwikkelingen in de kerngebieden werd de populatieschatting voor Vlaanderen verhoogd tot 2400-3800 paren. In Nederland is sprake van een verdubbeling van de populatie in de periode 1984-2015 tot 50.000-80.000 broedparen.

[GVM]

Witte Kwikstaart

Motacilla alba

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	30.000-70.000	-2%	Stabiel	-	-	Afname

Witte kwikstaart [G. Vermeersch]

Witte Kwikstaart is een soort van open cultuurlandschap met verspreide bebouwing. Hij doet het ook goed aan de rand van de steden en daar vooral in industriezones en nieuwe woonwijken. De soort komt wijdverspreid voor in Vlaanderen met o.a. hoge dichtheden in het grootschalige landbouwgebied met verspreide bebouwing. De laagste dichtheden worden genoteerd in de regio's met dichte naaldbossen van de Kempen en in de stedelijke kernen. De populatie is stabiel in Vlaanderen (periode 2007-2018). In Nederland (-40% sinds 1990) en Duitsland gaat de soort echter sterk achteruit. Men vermoedt dat bepaalde veranderingen in de landbouw (verhoogd pesticidengebruik, omzetten van graslanden in Maïs, restauratie van boerderijen en huizen waardoor mogelijke nestlocaties verdwijnen) hiervan de oorzaak zijn.

[FTJ]

Gele Kwikstaart

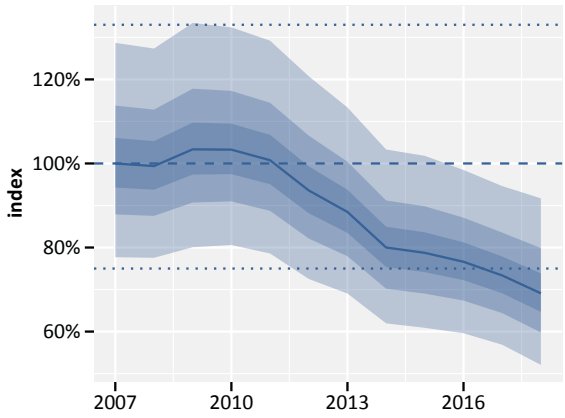
Motacilla flava

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	10.000-25.000	-44%	Afname	-14%	+3%	Stabiel

Na een toename van deze soort sinds de jaren ’80, lijkt er zich de laatste 10-15 jaar een dalende trend in te zetten. De Gele Kwikstaart kwam voor de jaren ’80 vooral tot broeden in vochtige graslanden. Door o.a. het draineren van die graslanden en het intensiveren van het beheer, met o.a. fors vervroegde maaidata, verdween de soort nagenoeg volledig uit dit habitat. Gele Kwikstaarten pasten zich in eerste instantie goed aan en kwamen in hoge aantallen tot broeden in de intensieve open akkergebieden van o.a. Oost- en West-Vlaanderen. De akkergebieden op droge zandgronden, waar vaak tot de teelt van Maïs overgegaan werd, liet hij daarbij links liggen. De dalende trend van de laatste decade kan wellicht toegeschreven worden aan de nog steeds verdere intensivering van die akkerbouw. Enigszins hoopgevend is het feit dat Gele Kwikstaart positief lijkt te reageren op bepaalde gesubsidieerde beheerovereenkomsten (bloemrijke akkerranden,…) waar landbouwers in deze akkergebieden voor kunnen kiezen. Voorlopig lijkt het schaalniveau waarop dit gebeurt zowel in Vlaanderen als Wallonië echter nog te klein om die negatieve trends om te buigen.

In Nederland nemen de aantallen eveneens af, maar er zijn belangrijke regionale verschillen en de mate van afname lijkt lager uit te pakken dan in Vlaanderen het geval is.

[FTJ]

Trend van de Gele Kwikstaart (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Yellow Wagtail (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Grote Gele Kwikstaart

Motacilla cinerea

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	400-600	Stabiel	Fluctuerend	-36%	+4%	Stabiel

Grote Gele kwikstaart [G. Vermeersch]

De voorkeurhabitat van Grote Gele Kwikstaarten zijn snelstromende beken en rivieren in bosrijke omgeving. Tijdens de vorige atlasperiode stelde men vast dat de soort zich sterk uitgebreid had naar het noorden en noordoosten van Vlaanderen alsook in West-Vlaanderen. De mogelijke instroom uit Wallonië en Nederlands-Limburg (waar de soort het zeer goed deed), het uitblijven van koude winters en de gemiddelde verbetering van de waterkwaliteit in Vlaanderen zijn hier belangrijke oorzaken van. Aanpassing aan meer artificiële leefgebieden zoals sluizen en waterzuiveringsinstallaties hebben wellicht ook een rol gespeeld in de vastgestelde toename. De soort is te schaars om opgepikt te worden door de ABV-monitoring en te algemeen om als BBV-soort jaarlijks te inventariseren op niveau Vlaanderen. Lokale resultaten uit de Denderstreek wijzen op een stabiele populatie in de periode 2000-2017 van 100-110 paren (Faveyts 2018). In Limburg daarentegen stelt men (echter op basis van onvolledige gegevens) een toename vast van 40 paren in 2013 tot 63 in 2018.

In Wallonië neemt de soort ook verder toe terwijl in Nederland de soort achteruitgaat in de oude kerngebieden langs de oostgrens (de reden hiervoor is onduidelijk) en vooruit gaat in de recent gekoloniseerde, meer westelijke regio's.

[FTJ]

Rietgors [G. Vermeersch]

VINKEN EN GORZEN

Vink

Fringilla coelebs

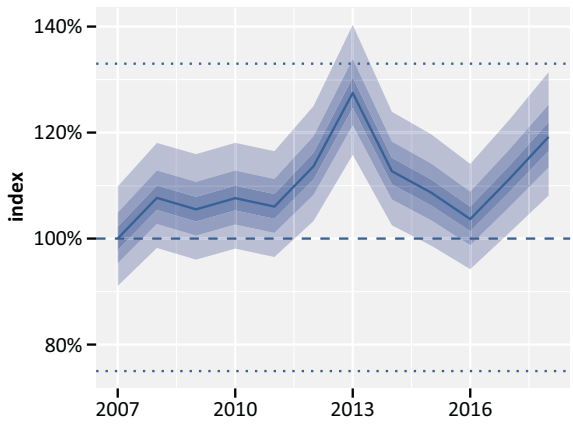
Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	300.000-500.000	+15%	Toename	+20%	+142%	Stabiel

Vink [L. Soerink/ Vilda]

Vink is en blijft een erg algemene soort in Vlaanderen die het bovendien erg goed doet. Vooral in landbouwgebied lijkt de soort nog verder uit te breiden. De soort is er tevens in geslaagd zich aan te passen aan de verstedelijking en houdt goed stand in urbaan en suburbaan gebied.

[GVM]

Trend van de Vink (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Chaffinch (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Kneu

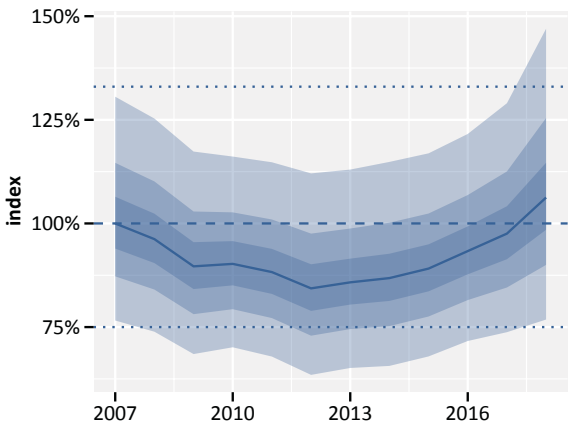
Linaria cannabina

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	10.000-25.000	Stabiel	Afname	-18%	-73%	Stabiel

In de Rode Lijst van 2004 (Devos *et al.* 2004) werd Kneu nog als 'achteruitgaand' genoteerd, maar in die van 2016 werd duidelijk dat het de soort steeds minder goed verging en werd hij als 'kwetsbaar' opgenomen. Het is een strikte vegetariër die in het intensieve landbouwgebied vooral lijdt onder overmatig herbicidengebruik en het verdwijnen van kleine landschapselementen als potentiële broedplaats. In tegenstelling tot Putter slaagt Kneu er niet in zich aan te passen aan de meer verstedelijkte omgeving.

Sinds 2007 wordt de berekende trend op basis van ABV als 'stabiel' beschouwd. Net zoals voor vele andere soorten die tenminste deels aan landbouwgebied zijn gebonden, viel de grote crash van de populatie reeds vroeger, vooral in de periode tussen 1980 en 2000 (afname van minstens 50%). Sinds 2007 is het beeld wisselend. Gedurende de eerste twee telcycli van het ABV-project (periode 2007-2012) werd een doorzettende afname van ca. 25% gemeld, maar in de twee laatste cycli (2013-2018) trad een licht herstel op. Vooral in heidegebieden lijkt Kneu een soort van refugium te hebben gevonden. Op het Groot Schietveld te Brecht/Wuustwezel houdt de soort stand op een weliswaar laag niveau sinds 2010 (ca. 14 broedparen). In 2005 werd de populatie er nog rond 20 paren geschat. In de Noorderkempen (Kalmthout/Essen) is de Kalmthoutse Heide het kerngebied. De soort lijkt er licht toe te nemen van ca. 20 paren in 2012 tot naar schatting 25-35 paren in 2019. In vrijwel alle regionale rapporten wordt de opmerking gemaakt dat Kneu een lastig te inventariseren soort is. Ze vliegen inderdaad vaak in groepjes kriskras door het potentiële broedgebied waarbij ook dikwijls gezongen wordt. Het bepalen van de precieze aantallen is dan erg lastig.

[GVM]

Trend van de Kneu (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Linnet (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Kleine Barmsijs

Acanthis flammea cabaret

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	0-1	-50%	Afname	-	-	NS

Kleine Barmsijs [R. Verlinde/ Vilda]

Broeden er nog Barmsijzen in Vlaanderen? Na een initiële expansie vanuit het brongebied Groot-Brittannië in de jaren ’60-’80 ging het enkel maar bergaf met de soort en rond de eeuwwisseling was ze al bijna uitgestorven (2-5 broedparen in 2000-2002). Dit ligt volledig in lijn met wat men vaststelt in Nederland. De soort houdt er nog enigszins stand op de Waddeneilanden, maar het binnenland is grotendeels verlaten. Nabij de grens met Vlaanderen worden al helemaal geen broedgevallen meer genoteerd (periode 2013-2015). In Limburg werd in de periode 2013-2018 in het kader van het BBV-project slechts één territorium gemeld, net als in de Kalmthoutse Heide. In andere bronnen (bv. losse waarnemingen in wrn.be) werden geen broedindicerende waarnemingen gevonden. Het lijkt er dus op dat Kleine Barmsijs quasi uitgestorven is als broedvogel en niet meer jaarlijks nestelt in Vlaanderen.

[GVM]

Putter

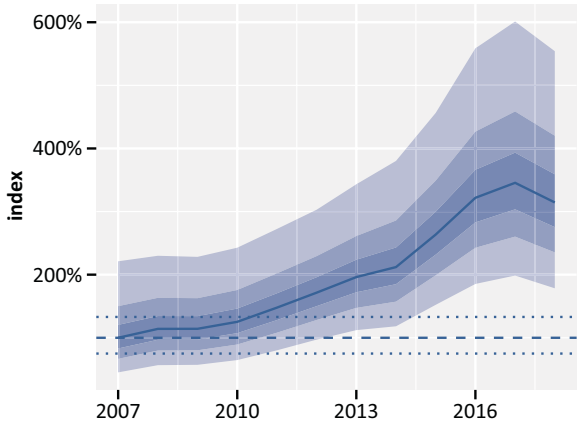
Carduelis carduelis

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	1500-2500	+120%	Toename	-	-	Stabiel

Op basis van de ABV-cijfers blijkt Putter na de Kauw de snelst toenemende broedvogelsoort in Vlaanderen te zijn. Dat is niet meteen een verrassing want de berekende cijfers sluiten mooi aan bij wat we reeds vaststelden in de periode 2000-2002. Ook toen werd een forse aantals- en areaalstoename vastgesteld in Vlaanderen. Ondertussen is de noordelijke en oostelijke expansie onverminderd doorgegaan en lijkt Vlaanderen stilaan 'opgevuld'. De huidige schatting van 1500-2500 paren is wellicht nog (fors) aan de lage kant. De nieuwe vogelatlas zal ons toelaten een veel accuratere nieuwe schatting voor Putter op te stellen.

Het succes van de soort is wellicht vooral te verklaren door hun vermogen om zich aan te passen aan verstedelijking. Putters broeden nu volop in dorpscentra waar enkele verspreide boompjes als straataanplanting voldoende blijken voor het nest. Ook in iets grotere tuinen vinden ze voldoende nestgelegenheid. De grootste toename vond echter plaats in landbouwgebied (vooral rond en op boerenerven en in resterende kleine landschapselementen) en daarmee is Putter een grote uitzondering in dat leefgebied.

[GVM]

Trend van de Putter (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Goldfinch (index) in Flanders during the period 2007-2018.

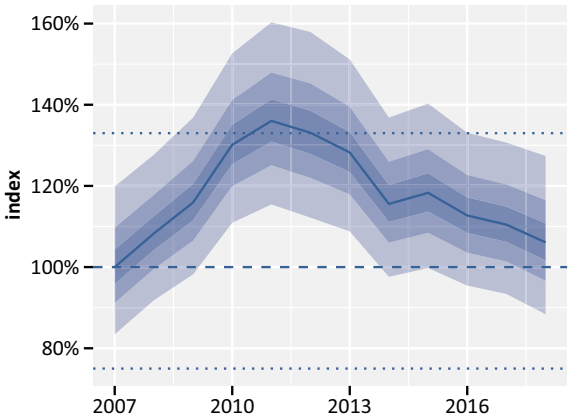
Groenling

Chloris chloris

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	40.000-80.000	Stabiel	Stabiel	-15%	+54%	Afname

De ABV-cijfers voor Groenling tonen een toename in de periode 2007-2011, gevolgd door een geleidelijke afname in 2012-2018. Gemiddeld is de trend stabiel. In de periode 2000-2002 viel de toename in verstedelijkt gebied reeds op in vergelijking met gemelde, regionale afnames in bos- en natuurgebied. Over de gehele periode van het ABV-project (2007-2018) blijkt ook nu nog een doorzettende toename in suburbaan gebied. In hoeverre de parasiet *Trichomonas gallinae* (het geel, Lehikoinen *et al.* 2013) ook in ons land recent de trend van Groenling beïnvloedt is niet duidelijk. Elders in Europa is echter al aangetoond dat deze op relatief korte termijn grote afnames kan veroorzaken.

[GVM]

Trend van de Groenling (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Greenfinch (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Sijs

Spinus spinus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	
Onvoldoende data	20-120	Fluctuerend	Fluctuerend	+32%	-43%	Stabiel

Sijzen zijn erg moeilijk te inventariseren. Ze zijn vaak talrijk in de winter en doortrekkers kunnen tot een eind in mei aanwezig blijven en daarbij ook zingen. Ondertussen zijn de eventuele broedparen al ver gevorderd en kunnen er zelfs al jongen uitvliegen. We bevinden ons in Vlaanderen op de zuidwestelijke grens van het Europese areaal en zijn derhalve onderhevig aan

flinke schommelingen. Bovendien is het niet duidelijk of er een verband bestaat tussen veel doortrek in het najaar en het aantal broedparen in het erop volgende jaar. In de BBV-databank zitten omwille van de hierboven geschetste problemen meestal weinige zekere broedgevallen. Een voorlopige analyse van de verzamelde losse waarnemingen in 2013-2018 staat ons enkel toe in te schatten dat vooral 2015 een gunstig jaar was voor Sijzen. In de andere jaren werden erg weinig waarnemingen verricht van broedverdachte exemplaren. Omwille van de grote onzekerheid en de meerjarige periode waarop dit rapport betrekking heeft, houden we een iets ruimere schatting van de populatie aan t.o.v. de periode 2000-2002 toen 50-80 broedparen geschat werden.

[GVM]

Europese Kanarie

Serinus serinus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	5-30	-90%	Afname	-65%	-88%	Afname

Hoe lang houden we de Europese Kanarie nog als broedvogel in Vlaanderen? Net als elders in Europa is het dramatisch gesteld met deze soort en lijkt ze in snel tempo te verdwijnen als broedvogel. In 1973-1977 werd het Vlaamse broedbestand geschat op ca. 150 paren en die aantallen bleven stabiel tot halverwege de jaren ’80. In het begin van de jaren ’90 vielen de aantallen terug tot nauwelijks 100 broedparen en in 1994 tot 65-70 paren. In de atlasperiode (2000-2002) volgde een korte heropleving (150-250 paren) waarbij de kanttekening dient te worden geplaatst dat de hogere schatting ook het gevolg kan zijn van een grotere inventarisatie-inspanning en een hoger aantal medewerkers. In de hierboven geschetste periode trok de soort zich terug in een erg beperkt verspreidingsgebied in Hageland-Haspengouw met aanvullend nog enkele lokale relicten zoals bv. in Knokke (14-15 paren in 2000-2002).

De gegevens uit de BBV-databank stellen ons niet in staat om een gedetailleerd aantalsverloop te schetsen sinds 2003. Nochtans moet kort na de atlasperiode een forse afname hebben plaatsgevonden. Data uit Limburg (VWG Likona) komen namelijk sinds 2006 niet meer boven de 10 paren uit, hoewel niet alle voor de soort geschikte terreinen jaarlijks onderzocht werden. In 2006-2007 schatten we de Vlaamse populatie daarom nog voorzichtig op 30-50 paren. In 2018 werd voor het eerst geen enkel broedgeval gemeld in Limburg. Een analyse van losse waarnemingen binnen de voor de soort gehanteerde datumgrenzen bevestigt het negatieve beeld: in de periode 2013-2018 is het aantal waarnemingen met broedbewijs op één hand te tellen. We kunnen besluiten dat Europese Kanarie op het punt staat om als broedvogel te verdwijnen uit Vlaanderen. Het is uitkijken naar de gedetailleerde gegevens die het veldwerk voor de nieuwe vogelatlas zullen opleveren. De hoop bestaat dat dit alsnog een kleine populatie zal aantonen gezien de habitatvoorkeur van de soort (dorpskernen en tuinen) en het feit dat dergelijke terreinen niet actief bezocht worden door vogelkijkers.

De evolutie in Nederland (slechts 20-40 paren in 2013-2015) en Wallonië (eveneens forse afname) stemt alvast niet hoopvol.

[GVM]

Goudvink

Pyrrhula pyrrhula

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	300-750	Toename	Toename	+51%	-24%	Toename

Mannetje goudvink [Y. Adams / Vilda]

Goudvink is een soort die voorlopig onder de radar blijft van het ABV-meetnet en te talrijk is om meegenomen te worden in het kader van het BBV-project. Bovendien is ze ook erg moeilijk te inventariseren: hoge dichtheden worden zelden vastgesteld, de soort heeft een erg onopvallende zang en koppels zijn erg heimelijk in de broedtijd. Kortom, dit is één van de moeilijkste soorten om een betrouwbare populatieschatting voor te berekenen. In grote lijnen is de evolutie als broedvogel in Vlaanderen echter wel gekend. In de jaren ’70 leverde een ruwe schatting 250-1000 paren op in Vlaanderen. Na een toename in de jaren ’80 volgde een terugval in de jaren ’90 om vervolgens weer licht te herstellen in de atlasperiode (150-280 paren in 2000-2002). Het in Vlaanderen gemelde herstel rond de eeuwwisseling werd ook in heel wat andere lidstaten in NW-Europa vastgesteld. In Nederland nam de landelijke populatie sindsdien toe met 40% en wordt ze nu geschat op 9000-11.000 broedparen. Hoewel precieze cijfers ontbreken, wijzen de losse waarnemingen in de broedperiode verspreid over 2013-2018 op een duidelijke uitbreiding van het areaal in Vlaanderen: vooral in de Kempen is de soort opvallend meer verspreid in westelijke en zuidelijke richting terwijl de bestaande kern in de Dijlevallei en de bossen ten zuiden en oosten van Brussel behouden is gebleven. Gezien de ontwikkelingen in de buurlanden en de positieve trend in Wallonië, houden we voorlopig een schatting aan van 300-750 paren in Vlaanderen. Die schatting zal naar verwachting nog worden verfijnd aan de hand van de voor de nieuwe vogelatlas te verzamelen cijfers.

[GVM]

Appelvink

Coccothraustes coccothraustes

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	900-1300	NS	Toename	-	-	Toename

Rond de eeuwwisseling werd de populatie van Appelvink vrij nauwkeurig bepaald op ca. 500-550 paren. De huidige schatting betekent ruim een verdubbeling. Hoewel de door ABV becijferde toename van 50% net niet wetenschappelijk significant bleek, weerspiegelt ze wel een reële uitbreiding van de soort die aantalsmatig misschien nog wel hoger zal blijken uit te pakken dan de huidige schatting. Daarvoor is het echter nog wachten op de cijfers van de nieuwe vogelatlas. Een voorlopige analyse van de losse waarnemingen van de soort in het broedseizoen in de periode 2013-2018 toont vooral een forse expansie in de provincie Antwerpen. Daar waar de soort er rond de eeuwwisseling nauwelijks voorkwam, lijken nu alle boscomplexen en grote parken ingenomen. Meer nog, er worden zelfs broedparen gemeld uit grotere tuinen en loofbosrijke woonwijken. Ook de Kempense bosgebieden in Limburg, alsook de gehele Voerstreek en de bossen rond Brussel en de Dijlevallei zijn bastions voor de Appelvink in Vlaanderen gebleven. De forse uitbreiding in ons land sluit mooi aan bij wat men in Nederland rapporteert: een areaal dat in 2013-2015 maar liefst 3x zo groot bleek als halfweg de jaren '70 en een huidige schatting van 12.000-15.000 broedparen.

[GVM]

Grote Kruisbek

Loxia pytyopsittacus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-5	-	-	-	-	NS

Deze soort is steeds een erg onregelmatige en zeldzame broedvogel geweest in Vlaanderen en komt er enkel voor tijdens en kort na invasies. Na een flinke invasie in het najaar van 2017 werd met zekerheid 1 broedgeval genoteerd in 2018 in de Kalmthoutse Heide. In diezelfde periode werden in hetzelfde gebied nog 2-3 bijkomende paren waargenomen, evenwel zonder verder broedbewijs. In de Vallei van de Ziepbeek (Rekem, Limburg) werden eveneens opvallend veel waarnemingen gedaan in het najaar van 2017 en de erop volgende winter, maar na half maart zijn er ons geen broedindicerende waarnemingen bekend.

[GVM]

Kruisbek

Loxia curvirostra

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Kwetsbaar	200-300	Fluctuerend	Fluctuerend	+300%	-17%	NS

Net als bijvoorbeeld ook het geval is voor Sijs, is er erg weinig bekend van de jaarlijkse aantalsfluctuaties van Kruisbek in Vlaanderen. In de periode 2013-2018 traden nauwelijks grootschalige irrupties van de soort op waardoor de huidige schatting (dezelfde als in 2000-2002) wellicht nog te hoog gegrepen zal zijn. De weinige beschikbare gegevens wijzen op een vergelijkbaar areaal als in 2000-2002 met het zwaartepunt duidelijk in de Antwerpse en Limburgse Kempen.

[GVM]

Roodmus

Carpodacus erythrinus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Niet opgenomen	0-1	Fluctuerend	Fluctuerend	-100%	-	Afname

De Roodmus broedt in Europa hoofdzakelijk in het noorden en noordoosten. In de loop van de 20ste eeuw breidde de soort zich vanuit het oosten uit over grote delen van Noord- en West-Europa. Vanaf het begin van de jaren '90 werden jaarlijks enkele zangposten genoteerd in Vlaanderen. De aantallen gingen vanaf midden jaren '90 echter weer achteruit, en tijdens de vorige atlasperiode (2000-2002) werd slechts één territoriaal mannetje waargenomen in de Zwinbosjes in Knokke-Heist. Ook in de periode 2013-2018 bleef het aantal beperkt tot in het beste geval één of enkele broedgevallen. In 2013, 2014 en 2015 kwam de soort waarschijnlijk tot broeden (afleidingsgedrag) in de Zwinbosjes. Verder werden in de periode 2013-2018 geen broedindicaties van de soort genoteerd. De waarnemingen bleven beperkt tot kortstondige zangposten van veelal subadulte mannetjes. Op 11 juni 2013 was er éénmalig een zingend (jong) mannetje in de Doelpolder in Beveren. Midden juni 2014 kon éénmalig ook een zingend (jong) mannetje gezien worden langs de Dijle in Willebroek en het Battenbroekbos in Mechelen. Van 30 mei tot 9 juni 2015 werd een eerste zomer mannetje regelmatig zingend waargenomen aan zowel Blokkersdijk als het Groot Rietveld in de Waaslandhaven. Vanaf 10 juni tot zeker 1 juli 2015 verscheen een zingend eerste zomer mannetje (vermoedelijk één van de vogels van Waaslandhaven) in de polder van Kruibeke en Bazel. Verder was er op 19 juni 2015 ook een zingend subadult mannetje aanwezig aan Ter Yde in Oostduinkerke.

De situatie van de Roodmus in Vlaanderen is ongeveer gelijklopend aan die in Nederland. Daar broedde de soort voor het eerst in 1987 en in 1992 werden reeds 50-60 territoria vastgesteld. In de tweede helft van de jaren 90 daalde het aantal echter snel en in de atlasperiode werd de populatie geschat op 15-30 paren. Dergelijke fluctuaties zien we vaker aan de randen van het verspreidingsgebied van een vogelsoort. De oorzaken voor de terugval in West-Europa moeten wellicht gezocht worden in de kern van het verspreidingsgebied in oostelijke delen van Europa.

[JEV]

Rietgors

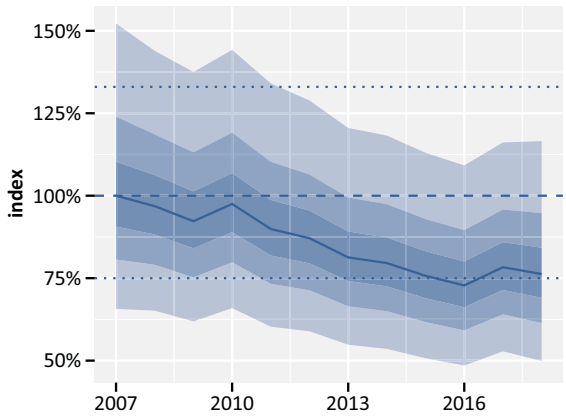
Emberiza schoeniclus

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Bijna in gevaar	1500-2300	-40%	Afname	-5%	-60%	Afname

In de periode tussen 1975 en 2002 nam de populatie Rietgorzen in Vlaanderen met de helft af en kromp het areaal aanzienlijk. Tegelijkertijd verschoof het zwaartepunt van de verspreiding in westelijke richting naar de kustpolders waar ze vooral voorkomen in smalle rietkraagjes langs beken en andere waterlopen. Op basis van de ABV-cijfers uit de periode 2007-2018 dienen we de populatieschatting van rond de eeuwwisseling (2100-3000 paren) nog verder naar beneden bij te stellen en houden we voorlopig 1500-2300 paren aan. Vooral in landbouwgebied lijkt de soort nog verder terrein te verliezen, nu ook in het westen. Hoewel de berekende ABV-trend wetenschappelijk significant is, zullen de tellingen voor de nieuwe vogelatlas meer inzicht bieden in de precieze aantalsevolutie van deze soort. We beschikken namelijk nauwelijks over lang volgehouden, regionale tellingen van Rietgorzen in natuur- en moerasgebieden. De cijfers die we wel hebben, tonen een meer genuanceerd beeld dan wat ABV berekent. Zo nam Rietgors fors toe in de Waaslandhaven van 94 paren in 2003 tot 160 paren in 2018. Rietgorzen profiteren ook van grootschalige natuurinrichting zoals in Kruibeke-Bazel-Rupelmonde waar de soort na de inrichting van het gecontroleerde overstromingsgebied langzaam maar zeker toenam tot ca. 40 paren in 2013-2018. In natte heidegebieden liggen de aantallen gemiddeld lager dan in rietmoerassen. Op het Groot Schietveld te Brecht/Wuustwezel houdt de soort goed stand: in 2000 werden hier 10-16 paren geteld, gevolgd door 20-22 paren in 2005, 11-12 in 2010, ca 14 paren in de periode 2010-2014 en opnieuw 23 territoria in 2015. Ook in de Noorderkempen (Kalmthout/Essen) lijkt de soort recent enigszins toe te nemen: 40-60 paren in 2015 t.o.v. 60-80 paren in 2018.

De Vlaamse aantallen vallen in het niets bij die van het water- en moerasrijke Nederland. In de periode 2013-2015 werd de landelijke populatie er geschat op 60.000-110.000 broedparen. De populatie neemt er al sinds de jaren '60 geleidelijk aan toe.

[GVM]

Trend van de Rietgors (index) in Vlaanderen tijdens de periode 2007-2018.

Trend of Reed Bunting (index) in Flanders during the period 2007-2018.

Geelgors

Emberiza citrinella

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Momenteel niet in gevaar	2800-4000	NS	Fluctuerend	-18%	-44%	Afname

Geelgors [Y. Adams / Vilda]

Een recente populatieschatting voor Geelgors in Vlaanderen opstellen is geen sinecure. In vergelijking met de vorige atlasperiode in 2000-2002 heeft de soort duidelijk nog meer terrein verloren in West-Vlaanderen. In het Meetjesland in het noorden van Oost-Vlaanderen is de soort quasi volledig verdwenen en ook in het zuiden van die provincie lijkt het areaal nog in te krimpen. Ten oosten van Brussel en in de provincie Limburg lijkt de soort stand te houden en lokaal zelfs wat uit te breiden. Het ABV-project verschaft weinig duidelijkheid. Gemiddeld zou de soort licht toenemen, maar de berekende waarde (14% over de periode 2007-2018) is niet significant. Indien we de areaalsveranderingen in Nederland zouden doortrekken naar Vlaanderen, zou ook in het noorden van Antwerpen en Limburg enig verlies moeten zijn opgetreden in vergelijking met de eeuwwisseling. Enkel in het noordoosten van Nederland neemt het aantal Geelgorzen fors toe. De nieuwe cijfers die in 2020-2023 zullen verzameld worden in het kader van de nieuwe vogelatlas zullen meer duidelijkheid moeten brengen over de precieze status van deze typische akkervogel in Vlaanderen.

[GVM]

Grauwe Gors

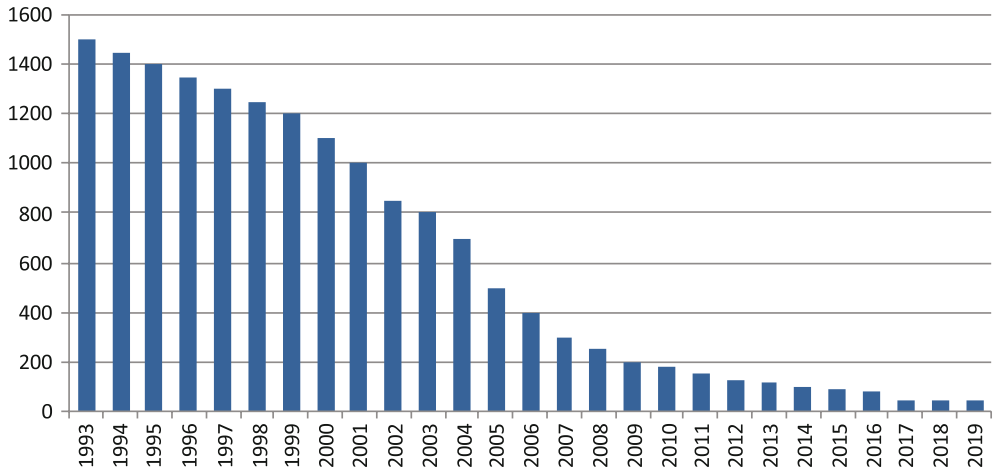
Emberiza calandra

Rode Lijst	POP-VL	KT-VL	LT-VL	KT-BEL	LT-BEL	Trend Europa
Ernstig bedreigd	40-120	-95%	Afname	-50%	-90%	NS

De teloorgang van de Grauwe Gors in Vlaanderen is al langer bekend. In iets meer dan 25 jaar tijd nam de populatie af van ca. 1500 broedparen tot 40-45 paren in 2018-2019. Grauwe Gorzen komen nu enkel nog voor in een 10-tal 5x5 km blokken in het uiterste zuidoosten van Vlaams-Brabant en aangrenzend in het zuiden van Limburg. Ondanks de inzet van allerlei lokale maatregelen om het tij te keren, lijkt de soort binnen afzienbare tijd als broedvogel te verdwijnen uit Vlaanderen. Onder impuls van de Werkgroep Grauwe Gors verrichten vrijwilligers in het laatste kerngebied van de soort in Vlaanderen onderzoek naar de effecten van PDPO-beheerpakketten in functie van akkervogels die door de Vlaamse Landmaatschappij gesubsidieerd worden. (voor een uitgebreide beschrijving, zie Verdonckt *et al.* 2019).

In Nederland is de soort ondertussen geen jaarlijkse broedvogel meer en in de periode 2013-2015 werd maar één geslaagd broedgeval ontdekt.

[GVM]

Trend van de Grauwe Gors (aantal paren) in Vlaanderen tijdens de periode 1993-2019.

Trend of Corn Bunting (number of pairs) in Flanders during the period 1993-2019.

Referenties

Acke D., De Kesel T., Gadeyne E., Goossens L., Hamelinck W., Pieters Y. & Vandevoorde B. (2007). Roofvogels in het Meetjesland. Natuur en Landschap Meetjesland vzw, Vogelwerkgroep Noord-Oost-Vlaanderen en uitgeverij de Eecloonaar.

Anselin A. & De Graeve K. (2018). Van rietmoeras naar graangewas: nestbescherming bij de Bruine Kiekendief in Vlaanderen. Themanummer akkervogels Natuur.oriolus 84(3): 50-57.

Arts F.J., M.S.J. Hoekstein, S.J. Lilipaly, K.D. van Straalen, M. Sluijter & P.A. Wolf (2019). Watervogels en zeezoogdieren in de Zoute Delta 2017/2018. Rijkswaterstaat, Nederland.

Beckers G. & Sauwens K. (2008). De Kortsnavelboomkruiper, een nieuwe broedvogel in Limburg en Vlaanderen. Likona-jaarboek nr. 17, 60-63.

Beckers G. & Verschraegen T. (2017). 15 jaar natuurherstel in het Midden-Limburgs Vijvergebied onder de loep genomen door Woudaap en Roerdomp. Natuur.Focus 16 (1): 23-31

Benoy L. (2019). Vogelrichtlijngebied in de kijker – De Kuifeend. Natuur.oriolus I 85 (4) 103-121.

Berny P. & Gaillet J-R. (2008). Acute poisoning of Red Kites (*Milvus milvus*) in France: data from the Sagir network. Journal of Wildlife Diseases 44 (2): 417-426.

Beyen B. (2011). Zeldzame en karakteristieke broedvogels in de duinen en aangrenzende gebieden aan de West- en Middenkust in 2010. Rapport Natuurpunt.Studie.

BirdLife International (2017). *Milvus milvus* (amended version of 2016 assessment). The IUCN Red List of Threatened Species 2017: e.T22695072A1109212

BirdLife International (2016). Milvus migrans. The IUCN Red List of Threatened Species 2016: e.T22734972A95097654

Boele A. (2012). De Steltkluut als broedvogel in Nederland in 1990-2011. Limosa 85: 68-72.

Boele A., Van Bruggen J., Hustings F., Koffijberg K., Vergeer J.W. & Van der Meij T. (2019). Broedvogels in Nederland in 2017. Sovon-rapport 2019/04. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Boele A., J. van Bruggen, F. Hustings, A. van Kleunen, K. Koffijberg, J.W. Vergeer & T. van der Meij (2020). Broedvogels in Nederland in 2018. Sovon-rapport 2020/07. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Both C. *et al.* (2002). De opkomst en ondergang van een populatie Ringmussen Passer montanus. Limosa 75: 41–50.

Both C. et al. (2006). Climate change and population declines in a long distance migratory bird. Nature 441: 81-83.

Both C. *et al.* (2009). Climate change and unequal phonological changes acrxoss four trophic levels: constraints or adaptations. Journal of Animal Ecology 78: 73–83

Bregnballe T., J. Lynch, R. Parz-Gollner, L. Marion, S. Volponi, J.-Y. Paquet, D.N. Carss & M.R. van Eerden (eds.), (2014). Breeding numbers of Great Cormorants *Phalacrocorax carbo* in the Western Palearctic, 20122013. IUCN-Wetlands International Cormorant Research Group Report. - Scientific Report from DCE – Danish Centre for Environment and Energy No. 99, 224 pp. http://dce2.au.dk/pub/SR99.pdf.

Brinkman C., Ubels B. & Vervoort M. (2018). Predatie van nesten van Zwarte Spechten door Boommarters - een onderbelicht fenomeen?. Limosa 91 (4): 181-184.

Bulteel G. (2013). Teloorgang en vernauwde habitatvoorkeur vande Matkop, een voorbeeld uit de Noorderkempen. Natuur. oriolus 79: 1–9.

Castelijns W. *et al.* (2014). Broedvogelonderzoek in het VerdronkenLand van Saeftinghe 2012. Het Zeeuwse Landschap/De Steltkluut, Wilhelminadorp.

Cimiotti D.V. et al. (2016). Möglichkeiten zum Erhalt der Brutpopulationen des Seeregenpfeifers in Schleswig-Holstein. Michael-Otto-Insitut, Bergenhusen.

Coeckelbergh C., Gabriëls J., Reyniers J. & Mees H. (2007). Broedvoorkomen van de Zwarte Wouw Milvus migrans in Vlaanderen. In: Leysen K., Robbrecht G., Herremans M., Faveyts W. & M. Berkvens (2007). Themanummer Roofvogels in Vlaanderen. Natuur.oriolus 73-3 bijlage: 45-48.

Collaerts P. (2007). Geslaagde broedgevallen van Witwangstern Chlidonias hybridus in het Vinne te Zoutleeuw in 2005 en 2006. Natuur.oriolus 73(2):45-51.

De Broyer A., Dujardin R., Leirens V., van Rijn S., Voskamp P. & Jacob J-P. (2016). Évolution récente de la répartition et de l'abondance du milan royal en Belgique. Compte rendu de la 6e rencontre du réseau national "milan royal" du 7 au 9 octobre 2016, Olmeta-di-Tuda, Corse, Milan info: Bulletin de liaison des acteurs de la sauvegarde du Milan royal en France, LPO, mars 2017: 33-36.

De Kesel T. (1999). Onfortuinlijke Rode Wouw! Natuur en Landschap Meetjesland 6 (1): 35.

Dehem, C., Brouyère, G. & Paquay, M. (2010). Grand Corbeau, Corvus corax. Pages 414-415 in Jacob, J.-P., Dehem, C., Burnel, A., Dambiermont, J.-L., Fasol, M., Kinet, T., van der Elst, D. & Paquet, J.-Y. (2010): Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007. Série "Faune – Flore – Habitats" n°5. Aves et Région wallonne, Gembloux. 524 pages.

Delvaux, J. (2003). Le retour du Grand Corbeau en Belgique – Récit d'un projet abouti. Forêt Walonne, Gembloux

Devisscher S, Adriaens T, Brosens D, Huysentruyt F, Driessens G, Desmet P (2019). Zomerganzen - Summering geese management and population counts in Flanders, Belgium. Version 1.3. Research Institute for Nature and Forest (INBO). Sampling event dataset https://doi.org/10.15468/a5ubtp accessed via GBIF.org on 2020-02-17.

Devos K., Anselin A., Driessens G., Herremans M., Onkelinx T., Spanoghe G., Stienen E., T'Jollyn F., Vermeersch G. & Maes D. (2016). De IUCN Rode Lijst van de broedvogels in Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Devos K., W. Debruyne, D. Coelembier & K. Degraeve (2016). Uitzonderlijk hoog aantal broedende Velduilen in de westelijke Vlaamse Kustpolders in 2014. Natuur.oriolus 82: 1-13.

Devos K., D. Coelembier, W. Debruyne & W. Bovens (2019). 2019 opnieuw topjaar voor broedende Velduilen aan de Vlaamse Westkust. Natuur.oriolus 85: 91-94.

Everaert J. (2018). Rode Wouw broedt in Oost-Vlaanderen. Eerste geslaagd broedgeval in meer dan 50 jaar. Natuur.oriolus 84 (1): 24-26.

Everaert J. (2019). Het Waasland scoort opnieuw met Zwarte Wouw. Eerste geslaagd broedgeval in 39 jaar voor Oost-Vlaanderen. Durme- en Scheldeland 22-4: 4-5.

Faveyts W. (2018). Bijzondere broedvogels in de Denderstreek in 2010-2017. Natuurpunt Vogelwerkgroep Cinerea. Geraardsbergen, uitgave in eigen beheer.

Fisher I., J. Ashpole, D. Scallan, T. Proud & C. Carboneras, C., (eds) (2018). International Single Species Action Plan for the conservation of the European Turtle-dove Streptopelia turtur (2018 to 2028). Luxembourg: European Commission.

Fox, Anthony David; Caizergues, Alain; Banik, Mikhail; Devos, K.; Dvorak, M.; Ellermaa, M. ; Folliot, B.; Green, Andy J.; Grüneberg, C.; Guillemain, Matthieu; Håland, A.; Hornman, M.; Keller, Verena; Koshelev, A.I.; Kostiushyn, V.A.; Kozulin, A.; Ławacki, Ł.; Luigjõe, L. ; Müller, C.; Musil, P.; Musilová, Z.; Nilsson, Leif; Mischenko, A.; Pöysä, Hannu; Šciban, M.; Sjencic, J.; Stipniece, Antra; Švazas, Sailius; Wahl, J. (2016). Recent changes in the abundance of Common Pochard Aythya ferina breeding in Europe. Wildfowl 66: 22-40.

Gedeon K. *et al.* (2014). Atlas Deutscher Brutvogelarten. StiftungVogelmonitoring Deutschland/Dachverband Deutscher Avifaunisten, Münster.

Gienapp P. *et al.* (2013). Predicting demographically sustainable rates of adaptation: Can great tit breeding time keep pace with climate change? Philosophical Transactions Royal Society of London B: Biological Sciences 368(1610) 20120289.

Goffart P., Vieuxtemps D. & Derouaux A. (2010). Premier cas de nidification de la Locustelle fluviatile Locustella fluviatilis en Belgique. Aves 47/2, 65-73.

Gregory R.D. *et al.* (2009). An indicator of the impact of climatic change on European bird populations. PLoS One 4: e4678.

Harris, S.J., D. Massimino, M.A. Eaton, S. Gillings., D.G. Noble, D.E. Balmer, J.W. Pearce-Higgins & P. Woodcock (2019). The Breeding Bird Survey 2018. BTO Research Report 717. British Trust for Ornithology, Thetford.

Herremans H., Jacobs I. & Vanormelingen P. (2018). Toekomst voor de Kievit op akkerland? Natuur.oriolus 84: 39-48.

Hewson C.M. *et al.* (2016). Population decline is linked to migration route in the Common Cuckoo. Nature Communications doi: 10.1038/ncomms12296

Jacob, J.-P., Dehem, C., Burnel, A., Dambiermont, J.-L., Fasol, M., Kinet, T., van der Elst, D. & Paquet, J.-Y. (2010). Atlas des oiseaux nicheurs de Wallonie 2001-2007. Série "Faune – Flore – Habitats" n°5. Aves et Région wallonne, Gembloux. 524 pages.

Jenard P. & A. Malengreau (2017). Rapport du suivi avifaunistique 2017 des Marais d'Harchies.

Jenard P. & A. Malengreau (2018). Rapport du suivi avifaunistique 2018 des Marais d'Harchies.

Jöbges M., Brune J., Grüneberg C. & Herckenrath P. (2018). Nordrhein-Westfalens besondere Verantwortung für den Rotmilan Milvus milvus nach Ergebnissen der landesweiten Brutzeiterfassung 2011/2012. Charadrius 53 (3-4): 129-146.

Kesteloot, S. (2018): Geen grauwe zomer, wel Grauwe kiekendief! De Kerkuil (81), 10-15.

Kleefstra R., L. Barkema, D.J. Venema & W. Spijkstra-Scholten (2015). Een explosie van Veldmuizen, een invasie van broedende Velduilen in Friesland in 2014. Limosa 88: 74-82.

Lehikoinen A. *et al.* (2013). Impacts of trichomonosis epidemics on Greenfinch Chloris chloris and Chaffinch Fringilla coelebs populations in Finland. Ibis 155: 357–366.

Lookman R., Bosmans J. & Berghmans H. (2016). Mislukt broedgeval Rode Wouw in regio Heist-op-den-Berg (A) in 2016. Natuur.oriolus 82 (3): 79-81.

Lust P. & Dias W. (1994). Broedvogelinventarisatie in de Achterhaven te Zeebrugge in 1993. Mergus 8: 117-196.

Marx M. *et al.* (2017). High prevalence of Trichomonas gallinae in wild columbids across western and southern Europe. Parasites & Vectors 10: 242.

Moreau, K. & Roosen H. (2019): Terugkeer van de Raaf als Vlaamse broedvogel. Pp. 75-83 in Natuur.oriolus 85(3).

O'Donoghue B., A. Donaghy & S.B.A. Kelly (2019). National survey of breeding Eurasian Curlew Numenius arquata in the Republic of Ireland, 2015–2017. Wader Study 126 (1): doi:10.18194/ws.00130.

Onkelinx T., Quataert P. & Bauwens D. (2006). Monitoring of breeding birds – Estimation of sample size. Intern INBO-document, 21 pp.

Onkelinx T., Vermeersch G. & Devos K. (2020). Trends op basis van de Algemene Broedvogelmonitoring Vlaanderen (ABV): Technisch achtergrondrapport. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2020. 345 p. (Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek; No. 10).

Pauwels J. (1998). Een broedgeval van Rode Wouw te Ursel. Natuur en Landschap Meetjesland 5 (4): 17-18.

Rijks J. *et al.* (2016). Widespread Usutu virus outbreak in birds in the Netherlands, 2016. Eurosurveillance 21(45): 30391.

Roosen H., Moreau K. & van Scharen K. (2015). Eerste broedgeval van Rode Wouw voor de provincie Vlaams-Brabant in 2014. Natuur.oriolus 81 (1): 13-18.

Schmaljohann H. & Both C. (2017). The limits of modifying migration speed to adjust to climate change. Nature Climate Change 7: 573-576.

Simar J., (2013). Nidification de la Grande Aigrette Casmerodius albus aux marais d'Harchies: analyse d'une installation difficile. Aves 50: 80-88.

Sovon Vogelonderzoek Nederland (2018). Vogelatlas van Nederland. Broedvogels, wintervogels en 40 jaar verandering. Kosmos uitgevers Utrecht/Antwerpen.

Spanoghe G. (2017). Nestsucces bij weidevogels: de Kievit. Vogelnieuws 29: 9-11.

Spanoghe G., Faveyts W. & Vermeersch G. (2010). Broedende Rosse Stekelstaarten Oxyura jamaicensis in Vlaanderen: een aanwinst? Natuur.oriolus 76: 1-7.

Spanoghe G., Gyselings R., Mertens W., Hessel K., Thubeau K., Van Lierop F. & Van den Bergh E. (2018). Broedvogelmonitoring van de Waaslandhaven. Resultaten van het werkjaar 2018. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2018. (Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek) 143p.

Summers-Smith J.D. (2003). The decline of the House sparrow: a review. British Birds 96: 439-446.

Tancrez T., M. Windels, H. Jouin-Spriet, M. Lefranc, A. Deramaux. & Y. Dubuc (2012). Première nidification réussie de la Grande Aigrette Casmerodius albus en Belgique. Aves, 49 : 129-138.

Vandewaerde H., (2018). Plan Kiekendief: nieuw momentum voor akkervogelbescherming in Vlaanderen. Themanummer akkervogels Natuur.oriolus 84(3): 101-106.

Van Daele Paul, Tim Adriaens, Sander Devisscher, Frank Huysentruyt, Berend Voslamber, Vincent De Boer, Koen Devos & Jim Casaer (2012). Beheer van Zomerganzen in Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen. Rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek 2012 (INBO.R.2012.58). Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel.

Van den Bergh L., P Calle & W. Castelijns (2018). Broedvogelonderzoek in Het Verdronken Land van Saeftinghe 2018. Rapport Stichting Het Zeeuwse Landschap, Natuurbeschermingsvereniging De Steltkluut.

Van Den Bremer L., Schekkerman H., Van Der Jeugd H., Van Roomen M., Van Winden E. & Van Turnhout C. (2015). Populatie-ontwikkeling Wilde Eend, Krakeend, Kuifeend en Tafeleend in Nederland: wat weten we over de achtergronden? Sovon-rapport 2015/65, CAPS-rapport 2015/01. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Van Impe J. (1991). Een overzicht van de broedende steltlopers op de opgespoten terreinen van Antwerpen-Linkeroever (1977-1990). Oriolus 57: 9-17.

Van Rijn S. (2018). Broedende Rode Wouwen in Nederland in 1976-2017. Limosa 91 (1): 3-15.

Verdonck D. & Driessens G. (2018). Geslaagd broedgeval van Hop bij Weelde (A) in 2017. Natuur.oriolus I 84 (1) I 21-23.

Verdonckt F., Erens G. & Guelinckx R. (2019). De zwanenzang van de Grauwe Gors in Vlaanderen. Natuur.oriolus I 84 (3) I 20-30

Vergeer J.W., Van Dijk A.J., Boele A., Van Bruggen J. & Hustings F. (2016). Handleiding Sovon broedvogelonderzoek: Broedvogel Monitoring Project en Kolonievogels. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen.

Vergunninghouders Natuurstudie & Agentschap voor Natuur en Bos (2019). Jaarverslag Klein en Groot Schietveld 2018. Agentschap voor Natuur en Bos, Antwerpen.

Vermeersch G., Anselin A., Devos K., Herremans M., Stevens J., Gabriëls J. & Van Der Krieken B. (2004). Atlas van de Vlaamse broedvogels 2000-2002. Mededelingen van het Instituut voor Natuurbehoud. Instituut voor Natuurbehoud, Brussel.

Vermeersch G. & Lewylle I. (2007). Algemene broedvogels Vlaanderen : een nieuw monitoringproject uit de startblokken. In: Vogelnieuws : ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, No. 8, p. 4-5.

Vermeersch G., Anselin A., Onkelinx T. & Bauwens D. (2007). Monitoring common breeding birds in Flanders: a new step towards an integrated system. Bird Census News 2007: 20/1.

Vermeersch G. & Lewylle I. (2008). Het ABV project : resultaten en plannen na het tweede veldseizoen. In: Vogelnieuws : ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, No. 11, p. 4-8.

Vermeersch G. & Anselin A. (2009). Broedvogels in Vlaanderen 2006-2007 : recente status en trends van bijzondere broedvogels en soorten van de Vlaamse Rode Lijst en/of Bijlage I van de Europese Vogelrichtlijn. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Brussel. 102 blz. Mededelingen van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek; No. INBO.M.2009.3.

Vermeersch G. & Onkelinx T. (2012) ABV-project : trends na de tweede volledige telcyclus. In: Vogelnieuws : ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, No. 19, p. 29-31.

Vermeersch G., Onkelinx, T. & Lewylle I. (2015). Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV) : nieuwe cijfers en trends. In: Vogelnieuws : ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Vol. 25.

Vermeersch G., Anselin A., Ledegen H., Driessens G. & Onkelinx T. (2017). De 3 BV's: Algemene, Bijzondere en Schaarse Broedvogels: een stand van zaken. In: Vogelnieuws : ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, Vol. 29.

Vermeersch G., Devos K., Stienen E., Anselin A. & Onkelinx, T. (2019a). Resultaten van de Vlaamse rapportage in het kader van artikel 12 van de Vogelrichtlijn en status van vogelsoorten met instandhoudings-populatiedoelen en van typische vogelsoorten van Natura 2000 habitattypes. Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, 2019. 42 blz. (Interne rapporten van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek; No. 18164666.

Vermeersch G., Devos K. Onkelinx T. & Feys, S. (2019b). Algemene Broedvogels Vlaanderen (ABV); nieuwe cijfers na 4 afgewerkte telcycli (2007-'18). In: Vogelnieuws : ornithologische nieuwsbrief van het Instituut voor Natuur- en Bosonderzoek, No. 31.

Voet H. & Vermeersch G. (2013). Nieuwe broedvogel voor België: Brilduiker in het Grenspark De Zoom- Kalmthoutse Heide. Natuur.oriolus 79: 39-4. 3

Websites

Belgische trends (incl Waalse data) zoals gerapporteerd aan Europa (periode 2013-2018)
www.eea.europa.eu/themes/biodiversity/state-of-nature-in-the-eu/article-17-national-summary-dashboards

Soortspecifieke data/aanvullingen
www.natuurwerkgroepdekerkuil.be

Aanvullingen Kerkuil
www.kerkuilwerkgroepvlaanderen.be

Klimatologische gegevens periode 2013-2018
www.kmi.be

Recente, Europese trends van alle broedvogelsoorten
www.ebcc.info

Fonds voor de Instandhouding van Roofvogels (o.a. data Slechtvalk in Vlaanderen)
www.roofvogelwerkgroep.be

Dankwoord

Het voorliggende rapport is gebaseerd op vele uren terreinwerk door vrijwillige medewerkers, vaak leden van Natuurpunt v.z.w., maar ook door onafhankelijke vogelwerkgroepen en individuele medewerkers.

Zonder hun inzet zouden we in Vlaanderen niet beschikken over de gegevens nodig voor de hier gepresenteerde informatie.

Veel van die vrijwilligers leveren sinds 2007 een extra inspanning na de lancering van het monitoringproject 'Algemene Broedvogels Vlaanderen' (ABV). Een welgemeend 'Dank je wel!' is hier dan ook meer dan verdiend, niet in het minst ook aan de regionale coördinatoren! Zij verzorgen vaak al vele jaren regionale rapporten (o.a. Oostkust, Limburg, de schietvelden in de Antwerpse Kempen enz....) dewelke we in dit rapport dankbaar gebruiken om de Vlaamse cijfers en trends lokaal te duiden.